

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

KURÂN'DA TEHDİT İÇEREN ÂYETLER
-A'RÂF SÛRESİ ÖRNEĞİ-
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

ÖZNUR TOPLUOĞLU

DANIŞMAN
DOÇ. DR. BURHAN BALTACI

KASTAMONU 2019

**T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KURÂN'DA TEHDİT İÇEREN ÂYETLER
- A'RÂF SÛRESİ ÖRNEĞİ-**

ÖZNUR TOPLUOĞLU

Danışman	Doç. Dr. Burhan BALTACI
Jüri Üyesi	Dr. Öğretim Üyesi Recep ÖZDİREK
Jüri Üyesi	Dr. Öğretim Üyesi M. Sami ÇÖLLÜOĞLU

KASTAMONU 2019

TEZ ONAYI

Öznur TOPLUOĞLU tarafından hazırlanan “**Kur’ân’da Tehdit İçeren Âyetler-A’râf Sûresi Örneği-**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve oy birliği / oy çokluğu ile **Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü** Temel İslam Bilimleri **Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Dr. Öğretim Üyesi M. Sami ÇÖLLÜOĞLU
Karabük Üniversitesi

Jüri Üyesi
(Danışman)

Doç. Dr. Burhan BALTACI
Kastamonu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğretim Üyesi Recep ÖZDİREK
Kastamonu Üniversitesi

18/06/2019

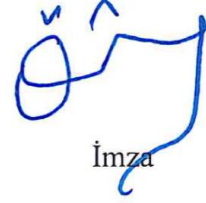
Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

İmza

Öznur TOPLUOĞLU

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KUR'ÂN'DA TEHDİT İÇEREN ÂYETLER-A'RÂF SÛRESİ ÖRNEĞİ

Öznur TOPLUOĞLU
Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Burhan BALTACI

Kur'ân-ı Kerîm insanlara hitap ederken muhatapları üzerinde etkili olabilmek için çeşitli üslûplar kullanmıştır. Bu üslûplardan biri de Allah'ın emirlerini yapma ve yasaklarından kaçınma noktasında gafil olan insanın ihmalkâr davranması nedeniyle kullanılan tehdit üslûbudur. Kur'ân'da insanlar tüm duyu organlarına hitap edilerek tehdit edilmiştir ki, akıl ve irade sahibi olan insan bu nimetlerini doğru yolda kullanarak hataya düşmekten kurtulabilsin.

Çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın konusu ve amacı, yöntemi ve kaynaklarına değinilmiştir. Birinci bölümde öncelikle tehdit kavramı ve kapsamı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonrasında Kur'ân'da tehdit içeren kelimelerden tehditin anlam alanına giren kelimeler ve tehdit kelimesiyle yakın anlamlı kelimeler incelenmiştir. İkinci bölümde ise, A'râf sûresinde tehdit içeren âyetler tesbit edilerek değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu âyetler ise, dünyevî ve uhrevî tehditler olarak tasnife tabi tutularak açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmamız, araştırmada ulaşılan sonuçların yer aldığı sonuç bölümü ile noktalanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, tehdit, emir, ceza, azap, akıl, irade, yaratılış.

2019, 169 sayfa.

ABSTRACT

MSc. Thesis

THE VERSES CONTAINING THREAT IN QURAN- IN SÛRAH AL-A'RÂF

Öznur TOPLUOĞLU
Kastamonu University
Institute for Social Sciences
Department of Basic Islamic Studies

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Burhan BALTACI

While the Qur'an addresses people, it has used various methods to be effective on their interlocutors. One of these styles is the threat style that is used because of the negligence of the man who has been negligent in obeying the commands of Allah and avoiding his prohibitions. In the Qur'an, people are threatened by addressing all sense organs so that a person with wisdom and will will be able to get rid of falling into trouble by using these blessings in the right way.

Our study consists of two parts. The subject of the study and its purpose, method and resources are mentioned in the introduction. In the first part, the concept of threat and its scope has been tried to be put forward. Afterwards, the words that are within the meaning of the threat from the words containing the threat in the Qur'an and the words that are close to the threat word have been examined. In the second chapter, the threat-like verses were determined and evaluated during the Araf Surah. These ayahes were tried to be explained by subjecting them as worldly and otherworldly threats. Our study was concluded with the conclusion of the results obtained in the research.

Keywords: Qur'an, threat, order, prohibition, punishment, reason, will, creation.

2019, 169 pages.

ÖNSÖZ

Hamd, mahlûkatı kusursuz ve belli bir nizam içinde yaratan Yüce Allah (cc.)’a olsun. Salât ve selâm Allah’ın emirlerini insanlara eksiksiz tebliğ eden ve tüm insanlar için hayatı ve kişiliğiyle en güzel örnek olan Sevgili Peygamber (sa.) Efendimiz’e, temiz ailesine ve vefakâr ashâbına olsun.

Kur’ân-ı Kerîm’in kendine has bir üslûbu vardır. Bu üslûp içerisinde terhîb ve terğîb âyetleri önemli bir yer tutmaktadır. Bizim tezimizde ele aldığımız konu ise, terhîb âyetleridir. Kur’ân-ı Kerîm bildirmiş olduğu emirlere uyan ve yasaklardan kaçınan, hayırlı işler yapan insanları hem bu dünyada hem de âhirette çeşitli nimetlerle müjdelemiştir. Yüce Allah (cc.) emir ve yasaklara uymayan insanlar-kâfir bile olsalar- bu dünyada “*rahman*” sıfatı gereği onları nimetsiz bırakmamıştır. Ancak insanın olumlu özelliklerinin yanında gafil ve nankör olması gibi olumsuz özellikleri, onu Yüce Allah’ın (cc.) emirlerini yapmaktan alıkoymuş ve yasaklarını çiğnemeye yöneltmiştir. Yüce Allah (cc.) da inkârcıları, müşrikleri, münâfıkları ve ihmalkâr olan mü’minleri önce göndermiş olduğu Peygamberler (as.) ve kutsal kitaplar aracılığıyla uyarmış, uyarı tesir etmediğinde ise, tehdit ederek onların yanlışlarından dönmesini istemiştir. Tezimizde bu tehditler ele alınmıştır. Kur’ân’da kullanılan bu tehdit üslûbunun gayesi, insanların vicdanlarına tesir ederek onları doğru yola sevk etmek ve gafil olan insanın gafletinden uyanarak dağların bile üzerine alamadığı sorumluluğunun bilincinde olmasını sağlamaktır.

Tez çalışmamda başlangıçtan sonuna kadar bana yardımcı olan ve destekleyen değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Burhan BALTACI’ya, akademik çalışmalara teşvik eden hocam Dr. Öğr. Üyesi Ali YILMAZ’a, tez çalışmamda yardımını esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Recep ÖZDİREK hocama teşekkürlerimi arz ederim.

Öznur TOPLUOĞLU
Kastamonu, Haziran 2019.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
ÖNSÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	X
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI	1
II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	2
III. LİTERATÜR	3
IV. A'RÂF SÛRESİ'NE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER	5
I. BÖLÜM.....	7
1. KUR'ÂN'DA TEHDİT VE KUR'ÂN'DA TEHDİT ANLAMINA GELEN KELİMELER	7
1.1. TEHDİD (تَهْدِيد)	7
1.2. KUR'ÂN'DA TEHDİTİN ANLAM ALANINA GİREN KELİMELER	8
1.2.1. Tahzîr (تَحْذِير)	9
1.2.2. Ru'b (رُعب)	10
1.2.3. Rav' (رَوْع)	11
1.2.4. Va'id (وَعِيد)	12
1.2.5. Tah'vîf (تَخْوِيف)	16
1.2.6. İnzâr (إِنذَار)	19
1.2.7. Terhîb (تَرْهيب)	21
1.2.8. Feze'un (فَزَعٌ)	22
1.2.9. Vecel (وَجَلٌ)	23
1.2.10. Tenkîl (تَنْكِيل)	24
1.2.11. Tehvîl (تَهْوِيل)	25
1.3. KUR'ÂN'DA TEHDİTLE YAKIN ANLAMLI KELİMELER	26
1.3.1. Haşyet (حَشْيَةٌ)	26
1.3.2. Feşel (فَشَلٌ)	27
1.3.3. İşfag (إِشْفَاقٌ)	28
1.3.4. Vecîf (وَجِيفٌ)	29
II. BÖLÜM	31
2. A'RÂF SURESİ'NDE TEHDİT İFADE EDEN ÂYETLER.....	31

2.1. DÜNYEVÎ TEHDİT İFADE EDEN ÂYETLER	31
2.1.1. Ölümle İlgili Tehdit	32
2.1.2. Hüsranla İlgili Tehdit.....	35
2.1.3. Helak ile (Geçmiş Ümmetlerin Başına Gelenlerle) İlgili Tehdit.....	38
2.1.3.1. <i>Tüm Topluluklara Yapılan Tehditler.....</i>	39
2.1.3.2. <i>Hız. Nuh'un (as.) Kavminin Helaki Üzerinden Tehdit.....</i>	63
2.1.3.3. <i>Hız. Hud'un (as.) Kavminin Helaki Üzerinden Tehdit.....</i>	69
2.1.3.4. <i>Hız. Salih'in (as.) Kavminin Helaki Üzerinden Tehdit</i>	75
2.1.3.5. <i>Hız. Lut'un (as.) Kavminin Helaki Üzerinden Tehdit</i>	81
2.1.3.6. <i>Hız. Şuayb'ın (as.) Kavminin Helaki Üzerinden Tehdit.....</i>	85
2.1.3.7. <i>Hız. Musa'nın (as.) Kavminin Helaki Üzerinden Tehdit.....</i>	91
2.1.4. Musibetle İlgili Tehdit	97
2.1.5. Hayvan Suretine Çevirme ile Tehdit	100
2.1.6. Mûcizevi Bir Olayla Helak Etmekle İlgili Tehdit	106
2.1.7. Cezayla İlgili Tehdit	110
2.1.8. Kıtlıkla İlgili Tehdit	114
2.1.9. Azapla İlgili Tehdit.....	117
2.1.10. Gazap ve Zilletle İlgili Tehdit.....	119
2.2. UHREVÎ CEZALAR İLE İLGİLİ TEHDİT ÂYETLERİ	122
2.2.1. Kıyamet Günüyle İlgili Tehdit.....	122
2.2.2. Hesap Günüyle İlgili Tehdit	125
2.2.3. Cehennemle İlgili Tehdit	132
2.2.4. Azapla İlgili Tehdit.....	143
2.2.5. Amellerin Boşa Gitmesiyle İlgili Tehdit	147
2.2.6. Cezayla İlgili Tehdit	151
SONUÇ.....	164
KAYNAKÇA	166
ÖZGEÇMİŞ.....	169

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- b. : bin
bkz. : bakınız
cc. : Celle Celalühü
çev. : Çeviren
DİA. : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
iht. : İhtisar eden
haz. : Hazırlayan
Hz. : Hazreti
ra. : Radıyallahü anha
s. : Sayfa
sad. : Sadeleştiren
sa. : Sallallahü aleyhi ve sellem
ter. : Tercüme eden
tah. : Tahkik eden
trz. : Tarihsiz
vb. : Ve benzerleri
vd. : Ve diğerleri
Yay. : Yayınevi, Yayınları

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Şüphesiz ki Kur'ân-ı Kerîm, insanlara doğru yolu göstererek tüm insanlığa ışık tutmuştur. Ancak Kur'ân'ın verdiği mesajların anlaşılabilmesi için sadece okunması yeterli olmayıp, onu anlamak ve onun hükümlerini hayatımıza geçirerek yaşamak, onunla amel etmek de gereklidir. Bu sebeple Kur'ân-ı Kerîm'i anlama çalışmaları geçmişte devam ettiği gibi günümüzde de kesintisiz devam etmektedir. Geçmişten günümüze binlerce kaynak yazılmış, dilimize tercüme edilmiştir ki ilahî mesajı anlama noktasında zorluk çekmeyelim. Doğru yola gitmemiz için gerekenleri Kur'ân kısaca açıklamış, çoğu zaman ayrıntıya inmemiştir. Kur'ân'ı açıklama görevi Sevgili Peygamber (sa.) Efendimiz ile başlamış, sahabe, tabiîn, tebe-î tabiîn ve müfessirlerce devam etmiştir. Günümüzde ise âlimlerimiz, bilim adamlarımız çok değerli tefsirler yazmış ve tercüme etmişlerdir. Böylelikle emir ve yasaklar bizim anlayacağımız şekilde açıklanmıştır. Bu tefsirlerde âyetlerde geçen kavramlar semantik açıdan tahlil edilmiştir. Günümüzde ise, hem kavram tefsiri çalışmaları hem de mevdûî tefsir çalışmaları önem kazanmıştır. Çalışmamızın kavramlar tahlil edildiği için yöntem olarak hem kavram tefsiri, hem de tehdit konusu ele alındığı için mevdûî tefsir yönü bulunmaktadır.

Kur'ân'ı okuduğumuzda sık sık Allah'ın rahman ve rahim olduğunun dile getirildiğini görmekteyiz. Ancak Allah Teâlâ (cc.) rahmetinin yanında gazabından da bahsetmiştir. Bu dünyada kendisine inanmamızı, emir ve yasaklarına uymamızı, insanlar arası ilişkilerde dikkatli olmamızı bizden istemiştir. Âhiret hayatında kendisine inananları türlü nimetlerle ve cennetle müjdelemiş, fakat kendisine inanmayanları, inanıp da emir ve yasaklarını çiğneyenleri ise, uyararak dünyevî ve uhrevî azaplarla tehdit etmiştir. Geçmiş ümmetlerin başına gelen felaketlerden bahsetmiş ve olanlardan ders almamızı istemiştir. Hayattayken onlar gibi davranmamamız gerektiğini misaller ve kıssalarla anlatmış, bizi gerektiğinde tehdit ederek uyarmıştır.

Ödül ve tehdit iki önemli teşvik sebebidir. İnsanlara bir şeyler yaptırabilmek için ödül en etkili yöntemlerden birisidir. Aynı şekilde tehdit de insanları bir takım şeyleri

yapmaktan vazgeçirme veya caydırmak için önemlidir. Kur'ân'ın kendine has üslûbu içerisinde her iki yöntem de kullanılmıştır. Biz bu çalışmamızda bir uyarı, vazgeçirme ve caydırma yöntemi olan tehdit konusunu ele alacağız. Kur'ân'ın üslûbu içinde uyarı önce, tehdit ise bu uyarıların fayda vermemesi durumunda bir sonraki aşama olarak karşımıza çıkan etkili bir yöntemdir. İşte bu noktada Kur'ân'da kullanılan önemli bir üslûp olan tehdidi tesbit etmeye çalışacağız. Tezimizin konusu terhîb kavramının içerisine de girmektedir. Tergîb sözlükte özendirme, teşvik anlamına gelirken; terhîb ise, korkutmak, sakındırmak anlamına gelir. Tergîb dinin iyi, doğru, güzel ve faziletli kabul ettiği şeylere özendirip teşvik etmeyi; terhîb ise dinin kötü, yanlış ve günah olarak nitelendirdiği söz ve davranışlardan sakındırıp uzaklaştırmayı ifade etmektedir.¹

Tez çalışmamızda konu çok geniş kapsamlı olacağı için Kur'ân'da tehdit içeren âyetlerin tümünü ele almadık, âyetleri A'râf sûresi'yle sınırlandırarak inceledik. Tezimizin konusu, Kur'ân'da tehdit içeren âyetler- A'râf sûresi örneği-dir. Çalışmamızda Kur'ânda önemli bir üslûp ve yöntem olan tehdit konusunu A'râf sûresi bağlamında ele almaya çalışacağız. Çalışmamızda öncelikle Kur'ân'da geçen tehdit içeren kelimeleri semantik açıdan inceledik. Kelimelerin Kur'ân'daki kullanım alanlarına baktık. Sonra A'râf sûresi'nde yer alan tehdit âyetlerini tesbit ettik. Âyetleri dünyevî ve uhrevî tehdit âyetleri olarak tasnif ettik. Konuyu ele alırken oluşturmaya çalıştığımız yöntem ve çerçeve başka surelere de tatbik edilebilir özelliktedir.

II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Kur'ân'ın kendine has üslûbu içinde tehdit önemli bir yer tutmakta olup, bu üslûp Kur'ânın bütününde kullanılmıştır. Bu yönüyle bizim çalışmamız bir sûre bağlamında tüm Kur'ânda bulunan önemli bir ilkeyi tesbit etmektir.

Kur'ân-ı Kerîm'de tehdit hem bir kavram hem de bir üslûptur. Bir kavram çalışması olması yönüyle hem tehdit kavramını öncelikle etimolojik olarak inceleyip hem de tehdit üslûbunu da âyetler bağlamında tahlil ederek inceleyeceğiz. Fakat çalışmamız aynı zamanda Kur'ân'ın temel bir ilke ve yöntemi olan tehditi ele aldığı için Kur'ân

¹ Mehmet Görmez, "Tergîb ve Terhîb ", *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2011, XXXX, 508.

üslûbunu tespit ve ortaya koyma yönü de bulunmaktadır. Bu çalışmamızda daha çok günümüzde de çok kullanılan konulu tefsir yöntemini kullanılmıştır. Âyetlerin mealinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın *Kur'ân Yolu Tefsiri*'nden yararlanılmıştır.

Tez çalışmamız bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın konusu ve amacı, yöntemi ve kaynaklarına değinilmiştir. A'râf sûresi hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Birinci bölümde tehdit kelimesi, Kur'ân'da tehdit içeren, tehdit kelimesiyle aynı semantik alana giren kelimeler etimolojik olarak incelenmiştir. İkinci bölümde ise, tehdit üslûp olarak A'râf sûresi bağlamında incelenmiş, sûredeki tehdit içeren âyetler analiz edildikten sonra âyetler, kendi içerisinde sınıflandırılmıştır. A'râf sûresinde tehditin kullanım biçimleri ortaya konulmuştur. Âyetler, dünyevî ve uhrevî tehdit âyetleri olmak üzere iki başlık altında tasnif etmeye çalışılmıştır. Tehdit âyetlerini tesbit ederken objektif kriter olması için bir tehditte mutlaka bulunan temel unsurlar belirtilmiştir. Buna göre, âyetlerin tehdit içerip içermediğinin tesbiti noktasında tehdit unsurları olarak belirlemiş olduğumuz; tehdit eden, tehdit edilen, tehdit gerekçesi, ne ile tehdit edildikleri ve tehdit şekline çalışmamızda yer verilmiştir. Tespit edilen bu temel ilkelerin başka surelere de uygulanabilme özelliği taşımakta olduğunu söylemek mümkündür.

III. LİTERATÜR

Günümüzdeki akademik çalışmalar arasında Kur'ân-ı Kerîm'deki kavram çalışmaları öne çıkmaya başlamıştır. Takip ettikleri metod ve kavramları ele alması yönüyle aşağıdaki çalışmalarla tezimiz arasında yöntem ve hedef bakımından benzerlik bulunmaktadır.

- 1- Murat Karakaya, "*Kur'ân'da Af ve Azap Kavramları*", Kahramanmaraş 2009, Yüksek Lisans Tezi.
- 2- Suat Kelkitli, "*Kur'ân'da Azap Kavramı*", Bursa 2010, Yüksek Lisans Tezi.
- 3- Zeynep Ceran, "*Kur'ân-ı Kerîm'de Âhiret Hayatının Aşamalarını Anlatan Kavramların Tasnif ve Tahlili*", Sivas 2013, Yüksek Lisans Tezi.
- 4- Cevat Sevimli, "*Kur'ân'da Haşr Kavramı*", Bursa 2006, Yüksek Lisans Tezi.
- 5- Mehmet Gözel, "*Kur'ân'da Havf Kavramı*", Konya 2013, Yüksek Lisans Tezi.

- 6- Hacer Çelik, “*Kur’ân-ı Kerîm’de Havf ve Haşyet*”, Konya 2013, Yüksek Lisans Tezi.
- 7- Sibel Kaya, “*Havf (Kaygı) ve Reça (Ümit) Kavramlarının Semantik ve Teolojik Tahlili*”, Ankara 2011, Yüksek Lisans Tezi.
- 8- İbrahim Sürücü, “*Kur’ân Âyetleri Işığında Havf ve Recâ*”, Van 2015, Doktora Tezi.
- 9- Zeynep Şık, “*Kur’ân’da Hesap Kavramı*”, Erzurum 2006, Yüksek Lisans Tezi.
- 10- Kazim Gül, “*Kur’ân-ı Kerîm’de Huşû Kavramı*”, Ankara 2008, Yüksek Lisans Tezi.
- 11- Necmettin Kaya, “*Kur’ân’da Huşû Kavramının Semantik Analizi*”, Elazığ 2013, Yüksek Lisans Tezi.

Aşağıda verilen kaynaklardaki şahıs isimlerinden sonra kullanılan tarihler miladi vefat tarihleridir.

İstifade ettiğimiz başlıca sözlükler arasında: er-Rağib el-İsfahânî’nin (1108) “*Müfredâtü Elfâzi'l-Kurân’ı*”, el-Fîrûzâbâdî’nin (1415) “*el-Kâmûsü'l-Mühîr*”i, es-Semîn el-Halebî’nin (1355) “*Umdetü'l-Huffâz fî Tefsîri Eşrefi'l-Elfâz*”ı, İbn Fâris’in (1004) “*Mu’cemu Mekâyis’il-Luğâ*”sı, İbn Manzûr’un (1311) “*Lisânu'l Arab*”ı, Hüseyin Atay’ın “*Arapça-Türkçe Büyük Lugat*”ı, Mahmut Çanga’nın “*Kur’ân-ı Kerîm Lugatı*”, Fikret Karaman’ın “*Dini Kavramlar Sözlüğü*” vardır.

Kaynak olarak kullandığımız tefsirler arasında; Taberî’nin (923) “*Câmiu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur’ân’ı*”, Fahrüddîn Razi’nin (1210) “*Tefsîr-i Kebîr (Mefâtihu'l-Gayb)*”ı, Beydâvî’nin (1286) “*Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te’vîl*”i, İsmail Hakkı Bursevî’nin (1725) “*Ruhû'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur’ân’ı*”, İbn Acibe’nin (1809) “*Bahrü'l Medîd fî Tefsîr’il-Kur’âni’l-Mecîd*”i, Elmalılı M. Hamdi Yazır’ın (1942) “*Hak Dini Kur’ân Dili Tefsiri*”, Seyyid b. Kutub’un (1966) “*Fî Zilâli'l-Kur’ân’ı*”, Ömer Nasuhî Bilmen’in (1971) “*Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsîri*”, Mevdûdî’nin (1979) “*Tefhîmü'l-Kur’ân’ı*”, Sâbûnî’nin (2015) “*Safvetü’t-Tefâsir*”i bulunmaktadır.

IV. A'RÂF SÛRESİ'NE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Kur'ân-ı Kerîm'in 7. sûresidir. Mekke döneminde nazil olmuştur. 206 âyettir. Mekkîdir, hicretten önce Mekke'de inmiştir. İsimleri "A'râf Sûresi, Mikât Sûresi, Misâk Sûresi ve Elif lâm mim sâd"dır.² Mekke döneminde nazil olmuş en uzun sûredir. Hicretten önce, muhtemelen En'âm sûresinden sonra indirilmiştir. 163. âyetten itibaren sekiz âyetin Medenî olduğuna dair rivâyet zayıf bulunduğundan itibar görmemiştir.

Sûre ismini kırk altıncı ve kırk sekizinci âyetlerde geçen "a'râf" kelimesinden alır. A'râf "urf" kelimesinin çoğulu olup, urf kelimesi "yüksekçe yer" demektir. Ayrıca dağın tepesine, atın yelesine, horozun ibiğine de urf denilir. Surede geçtiği biçimiyle a'râf, cennet ile cehennem arasında bulunan sur/duvarın yüksekçe yerleridir. Kırk altıncı âyete göre cennet ile cehennem arasında bir "hicab" (duvar). Hadîd sûresine göre ise (57 / 13) bir "sur" mevcuttur.

Üslûp açısından bir önceki En'âm sûresine benzeyen ve onun devamı gibi görünen, ayrıca Bakara ve Âl-i İmrân sûreleriyle zaman zaman içerik benzerlikleri göstermekte olan A'râf sûresinde, Mekkî sûrelerde olduğu gibi imân ve itikâd meseleleri, özellikle de âhirete iman konusu işlenmiştir. İlk bakışta sûre, vahiy ve nübüvvetle ilgili kanıtlar getiriyormuş izlenimini vermektedir ve diğer peygamberlerle Hz. Peygamber'in karşılaştıkları direnişleri işlemiştir. Fakat dikkatli incelendiği zaman bu direnişlerin özellikle âhirete iman hususunda yoğunlaşmış olduğu görülmektedir. Âhirete imân konusu, bu sûrede neden ve sonuçlarıyla ele alınmış ve bütün yönleriyle aydınlatılmıştır. Cennet ile cehennemle beraber bir de a'râftan bahsedilmiştir. Bu açıdan sûre sadece İslam dini açısından değil diğer semavi dinler bakımından da âhirete iman meselesini tamamlayıcı ve son amacına ulaştırıcı bir nitelik taşımaktadır.³ Peygamber kıssalarından tafsilatlı olarak bahseden ilk sûredir.⁴

Bu sûrede genel olarak şu konulardan bahsedilmiştir: Cenâb-ı Hakk'ın Hz. Peygamberimiz (sa.)'e indirdiği tevhid ve ilahî hükümlere tabi olmaya teşvik, ilahî

² Elmalılı, Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, (sad. İsmail Karaçam, Emin Işık, Nusrettin Bolelli, Abdullah Yücel), Zehraveyn Yay., İstanbul trz., IV, 7.

³ Emin Işık, "A'râf Sûresi", *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 1993, III, 259-260.

⁴ Sâbûnî, Muhammed Ali, *Safvetü't-Tefâsir*, (ter. ve tah. Sadrettin Gümüş, Nedim Yılmaz), İz Yay., İstanbul 2003, II, 266.

hükümlere muhalefet etmekten ve şeytana uymaktan sakındırma, şeytana uyan geçmiş ümmetlerin cezası, dünyada başlarına gelmiş olan helak ve ahirette görececek oldukları azap.⁵

Kur'ân'ı Kerim'de en fazla peygamber kıssalarının, tehdit içeren âyetlerin A'râf sûresinde olduğunu tesbit ettik. Üslûp olarak bu kıssalarda tehditler yer almaktadır. Biz de tezimizde tehdit üslûbundan hareketle tehdit içeren âyet fazla olduğu için A'râf sûresini çalışmaya karar verdik.

⁵ İbn Acibe, el-Haseni, *Bahrü'l Medîd fi Tefsir'il-Kur'âni'l-Mecîd*, (Ter. Dilaver Selvi), Semerkand Yay., İstanbul 2012 , III, 313.

I. BÖLÜM

1. KUR'ÂN'DA TEHDİT VE KUR'ÂN'DA TEHDİT ANLAMINA GELEN KELİMELER

Tehdit, Kur'ân'ı Kerîm'de kullanılan bir üslûptur. Kur'ân'ı Kerîm'de tehdit mânâsına gelen on beş tane kelime vardır. Bu kelimelerden tehdidin anlam alanına giren on bir tane, yakın anlama gelen dört tane kelime mevcuttur. Tehdidin anlam alanına giren kelimeler şunlardır: “tahzîr”, “ru'b”, “rev”, “vaîd”, “tahvîf”, “inzâr”, “terhîb”, “fezea”, “vecel”, “tenkîl”. Bu kelimelerden “tehvîl” kelimesi, Kur'ân'da geçmemesine rağmen tehdidin anlam alanına girdiğinden bu kelimeye de çalışmamızda yer verilmiştir. Tehditle yakın anlama gelen kelimeler ise, şunlardır: “haşyet”, “feşel”, “işfag”, “vecîf”. Öncelikle tehdit kelimesi, sonra sırasıyla tehdidin anlam alanına giren kelimeler ve tehditle yakın anlama gelen kelimeler incelenecektir.

1.1. Tehdîd (تَهْدِيد)

“Tehdîd” تَهْدِيد kelimesi, Arapça “hedde” هَدَّ fiilinden türemiş, “tef'îl” bâbından mastar bir kelimedir. “Hedde” هَدَّ fiili sülâsi mücerret ve sahih muza'af bir fiildir. Sözlükte yıkmak, devirmek, zayıflatmak, zayıf bırakmak, takatini kesmek mânâlarına gelmektedir. Bunun yanında iyice yaşanıp, eli ayağı tutmaz olmak vb. anlamları da vardır.⁶ “Hedd” هَدَّ kelimesi isim olarak kullanıldığında ise, çökme, çökmüş; göçme, göçmüş;⁷ sesli bir yıkış;⁸ şiddetli sarsıntı, sarsmak, hareketlendirmek anlamlarına gelir.⁹ Tehdit kelimesi ise, sözlükte tehlikeli bir durum yaratmak, tehdit savurmak,¹⁰ korku verme, korkutma, gözdağı verme, tehlike, bir kimseyi ağır zarara uğratacağını bildirerek, korkutarak şahıs hürriyeti işlenen cürüm anlamlarına gelmektedir.¹¹

⁶ Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yay., İstanbul 1995, s. 936.

⁷ Çanga, Mahmud, *Kur'ân-ı Kerîm Lugatı*, Timaş Yay., İstanbul 1989, s. 530.

⁸ Semîn el-Halebi, Ahmed bin Yusuf, *Umdetü'l-Huffâz fî Tefsiri Eşrefi'l-Elfâz*, (tah.: Muhammed Basil el-Uyun es-Sud), Darü'l- Kütübi'l-İlmiyye Yay., Beyrût 1996, IV, 242.

⁹ Firûzâbâdi, Muhammed bin Yakub, *el-Kâmusü'l-Muhit*, (tah: Merkezü'r Risâle li'd-Dirasat ve Tahkiki't-Turas, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 2012, s. 373.

¹⁰ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yay., 11. Baskı, Ankara 2010, s. 2300.

¹¹ Doğan, Mehmet, *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, Pınar Yay., İstanbul 2008, s. 1599.

Müennes olarak “heddetün” هَدَّتْ olarak geldiğinde ise, ağır bir şeyin düşüşü sonrasında çıkan ses manasındadır.¹² “Hidde” هَدَّ kelimesi “aynı zamanda yıkılmış olan şey için” de kullanılır. Aynı “zebh” ذَبْح sözcüğünün kesilmiş hayvan için kullanıldığı gibi.¹³ “Zayıf ve korkak kişi için de bu sözcük kullanılabilir.”¹⁴ Kur’ân’da “heddân” هَدَّاء kelimesi çökme, düşme anlamında kullanılmıştır.¹⁵ “Tef’îl” bâbından gelen “heddede” هَدَّدَ fiili ise, mezid rubâî bir fiildir. Sözlükte tehdit ederek korkutmak,¹⁶ korkutmak,¹⁷ kırmak, hazmetmek ve yıkmak mânâlarında kullanılır.¹⁸ Örnekte de görüldüğü gibi cümlede “heddede” هَدَّدَ fiili; “Heddedtü fülânen ve teheddedtühü” “هَدَّدْتُ فُلَانًا وَتَهَدَّدْتُهُ” “Bir kişiyi tehditle sarsmak, ürkütme” mânâsında kullanılmıştır.¹⁹ “Heddedtühü hedde” “هَدَّدْتُهُ هَدًّا” “Demek ki yıktın” örneğinde yıkmak anlamında kullanılmıştır.²⁰ “Tef’îl” bâbından ismi fâili “müheddid” مُهَدِّد olup; tehdit edici, tehditkâr anlamında; ismi mef’ûlü ise “mühedded” مُهَدَّد tehdit edilen anlamında kullanılmıştır.²¹ Tehdit kelimesi Kur’ân’da doğrudan geçmemektedir. Fakat Kur’ân’da mânâ itibarıyla tehdit içeren kelimeler mevcuttur.

1.2. Kur’ân’da Tehditin Anlam Alanına Giren Kelimeler

Kur’ân’da geçen dünyevî ve uhrevî tehditlerle ilgili gözdağı, korkutma manasına gelen tesbit edebildiğimiz kadarıyla tehdit içeren 14 tane kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerden tehdidin anlam alanına giren 11 tane kelime mevcuttur. Kur’ân’da geçmeyen ancak tehditin anlam alanına giren “tehvîl” kelimesine de çalışmamızda yer verilmiştir.

¹² İsfahânî, er-Rağîb, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, (çev. Abdülbaki Güneş, Mehmet Yolcu), Çıra Yay., II. Baskı, İstanbul 2010, s. 1102.

¹³ İsfahânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 1102.

¹⁴ Semî el-Halebi, *Umdetü'l-Huffâz*, IV, 242.

¹⁵ Meryem 19/90.

¹⁶ Semî el-Halebi, *Umdetü'l-Huffâz*, IV, 242.

¹⁷ Firûzâbâdi, *el-Kâmusü'l-Muhît*, s. 373.

¹⁸ İbn Fâris, Ebu'l Hüseyin Ahmed b. Zekeriyya, *Mu'cemu Mekâyis'il-Luğa*, (tah.: Abdu's-Selam Muhammet Harun, Daru'l-Fikr, 1979, VI, 7.

¹⁹ İsfahânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 1103.

²⁰ İbn Fâris, *Mu'cemu Mekâyis'il-Luğa*, VI, 7.

²¹ Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 937.

1.2.1. Tahzîr (تَحْذِير)

“Tahzîr” تَحْذِير kelimesi, Arapça “hazira” حَذَرَ fiilinden türemiş “tef’îl” bâbından mastar bir kelime olup, sözlükte korkutmak anlamına gelir.²² Arapça’da sülâsî mücerred bâbların dördüncüsünden gelen “hazira” حَذَرَ fiili sözlükte uyanık olmak, sakınmak,²³sakınmak (korkudan dolayı), korunmak, çekinmek anlamlarına gelir.²⁴ “Hazer” حَازِر kelimesi “Havf” حَوْف kelimesinden daha özel bir kelimedir.²⁵ “Tef’îl” bâbından gelen “hazzera” حَذَّرَ fiili ise mezid rubâî bir fiildir. Sözlükte korkutmak, ikaz etmek, tehlike vb. haber vermek,²⁶sakındırmak,²⁷bir kişiyi bir şeyden korkutmak ya da bir şeyle uyarmak anlamlarına gelir.²⁸ “Mufâale” bâbından “Hâzera” حَازِر olarak geldiğinde birbirini korkutmak, sakındırmak, göz kulak olmak mânâlarına gelir.²⁹ “İf’âlle” bâbından “ihzârâ” اِحْذَارًا olarak geldiğinde ise, çok gazaba gelmek, öfkelenmek,³⁰sinirlenmek,³¹ kızmak anlamındadır.³² Sâbûnî ise, Bakara sûresi 243. âyette geçen “hazer” kelimesinin korku ve haşyetle aynı manada olduğunu belirtmiştir.³³ Sülâsî mücerret bâbtan ismi fâili “hâzîr” حَازِر, ismi mef’ûlü ise, “mezhûr” مَحْذُور olarak gelir.

Kur’ân’da “hazere” حَذَرَ fiili muzâri fiil³⁴ ve emir fiil³⁵ olarak altı yerde geçmektedir ve korkudan dolayı sakınmak, korunmak ve çekinmek anlamlarında kullanılmıştır. İsim tamlaması olarak iki yerde “hazere’l-mevt” حَذَرَ الْمَوْتِ “ölüm korkusu” manasında kullanılmıştır.³⁶ Sülâsî mücerret bâbtan ismi fâil³⁷ ve ismi mef’ûl³⁸ olarak bir yerde geçmiştir. İsim olarak “hizre” حِزْر üç yerde geçmiştir ve tedbirli ve uyanık olmak,

²² Firûzâbâdi, *el-Kâmusü'l-Muhît*, s. 373.

²³ İbn Fâris, *Mu’cemu Mekayis’il-Luğa*, II, 37; Firuzabadi, *el-Kâmusü'l-Muhît*, s. 373.

²⁴ Çanga, *Kur’ân-ı Kerîm Lugatı*, s. 138.

²⁵ Semîn el-Halebi, *Umdetü'l-Huffaz*, I, 383.

²⁶ Atay, Hüseyin, Atay, İbrahim, Atay, Mustafa, *Arapça-Türkçe Büyük Lugat*, Hilal Matbaası, Ankara 1968, I, 342.

²⁷ Çanga, *Kur’ân-ı Kerîm Lugatı*, s. 138.

²⁸ Semîn el-Halebi, *Umdetü'l-Huffaz*, I, 383.

²⁹ Atay vd., *Arapça-Türkçe Büyük Lugat*, I, 342.

³⁰ Atay vd., *Arapça-Türkçe Büyük Lugat*, I, 329.

³¹ Firûzâbâdi, *el-Kâmusü'l-Muhît*, s. 373.

³² Firûzâbâdi, *el-Kâmusü'l-Muhît*, s. 373; Atay vd., *Arapça-Türkçe Büyük Lugat*, I, 329.

³³ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, I, 285.

³⁴ Tevbe 9/64 (iki defa); Nûr 24/63; Zümer 39/9; Tevbe 9/122; Kasas 28/6.

³⁵ Mâide 5/49; Münâfikûn 63/4; Mâide 5/41-92; Bakara 2/235; Tegâbün 64/14.

³⁶ Bakara 2/19-243.

³⁷ Şuarâ, 26/56.

³⁸ İsrâ 17/57.

hazırlıklı bulunmak, korunma tedbiri almak anlamlarında kullanılmıştır.³⁹“Tef’îl” bâbından fiil olarak iki yerde geçmiştir ve korkutmak, sakındırmak manasında kullanılmıştır.⁴⁰

1.2.2. Ru’b (رُعب)

“Ru’b” رُعب kelimesi, Arapça رَعَب “raabe” fiilinin mastarıdır. Sözlükte korkmak, korkuyla dolmaktan dolayı kesilivermek,⁴¹ korku dolu olmaktan kesilmek,⁴² kalbi dolduran korku, yüreği hoplatan ürperti, dehşete kapılma anlamlarına gelir.⁴³ “Fezea” فَزَع gibi korku anlamına gelir. “Raabe” رَعَب fiili korkuttu anlamına gelir.⁴⁴ Örneğin; رَعَبْتُهُ فَرَعَبَ رَعَبًا “Ra’betühü feraabe ru’ben” “Onu korkuttum, o da korktu denir.” “Raıb” رَعِب kelimesi korkan, “tir’âbet” تِرْعَابَة kelimesi ise çok korkan anlamına gelir.⁴⁵

İbn Faris’e göre “Ru’b” رُعب kelimesi üç anlama gelmektedir: 1. “Havf” خَوْف korku. 2. “Melee” مَلَاء doldurmak. 3. “Kataa” قَطَعَ kesmek.⁴⁶ Arapça’da sülâsî mücerred bâbların üçüncüsünden gelen “raabe” رَعَب fiili sözlükte korkutmak, içini korku ile doldurmak, kesmek, doğramak; tehdit ederek korkutmak; okun temren girecek yerini kırmak,⁴⁷ heyecanlanmak, dolmak, heyecanlandırmak, tehdit etmek, parçalamak, doldurmak mânâlarına gelir.⁴⁸ “Tef’îl” bâbından geldiğinde korkutmak, ürkütmek; içine korku salmak, okun temrenini düzeltmek, ıslah etmek; korkusunu gidermek,⁴⁹ korkuttu anlamındadır.⁵⁰ “İf’âl” bâbından geldiğinde tehdit etmek, kesmek, doğramak anlamlarına gelir.⁵¹ “İftial” bâbından geldiğinde ise, korktu anlamlarına gelir.⁵² Sülâsî mücerret bâbtan ismi fâili “râıbun” رَاعِب olup, sözlükte gözboyacı, gözboyayıcı, büyücü, sihirbaz; tehdit ile halkı korkutan kimse; secili, kafiyeli söz söyleyen hâkim anlamındadır.⁵³ İf’âl bâbından ismi fâili “mür’ıbün” مُرْعِب

³⁹ Nisâ 4/71-102 (iki defa).

⁴⁰ Âl-i İmrân 3/28-30.

⁴¹ İsfahânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 431.

⁴² Semin el-Halebi, *Umdetü’l-Huffâz*, II, 297.

⁴³ Çanga, *Kur’ân-ı Kerîm Lugatı*, s. 251.

⁴⁴ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu’l-Muhît*, s. 89-90.

⁴⁵ İsfahânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 431.

⁴⁶ İbn Fâris, *Mu’cemu Mekâyis’il-Luga*, II, 326.

⁴⁷ Atay vd., *Arapça-Türkçe Büyük Lugat*, II, 747.

⁴⁸ Topaloğlu, Bekir, Karaman, Hayrettin, *Arapça-Türkçe Yeni Kamus*, (3. Baskı), İstanbul 1969, s. 141.

⁴⁹ Atay vd., *Arapça-Türkçe Büyük Lugat*, II, 747.

⁵⁰ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu’l-Muhît*, s. 89-90.

⁵¹ Atay vd., *Arapça-Türkçe Büyük Lugat*, II, 747.

⁵² Firûzâbâdi, *el-Kâmusu’l-Muhît*, s. 89-90.

⁵³ Erkan, Arif, *el-Beyan-Büyük Arapça-Türkçe Lugat*, Yasin Yay., İstanbul 2004, II, 1216.

olup, korkutucu, korkunç, ürkütücü,⁵⁴ korkulu, korku veren, korkutan anlamlarına gelir.⁵⁵ رَغْبُ “ra’bün” kelimesi ise tehdit, korku; tumturaklı, kafiyeli söz; büyü, sihir anlamına gelir.⁵⁶ Bu kelimenin imtilâ/dolmak anlamından hareketle; رَعَبْتُ الْخَوْضُ “Raabtül havdu” Havuzu doldurdum mânâsında; سَيْلُ رَاعِبٍ “Seylün râibün”: “Vadiyi dolduran sel”; onun geldiği kat’/kesilmek anlamından hareketle de رَعَبْتُ السَّنَامَ “Raabtüssinâme”: “Deve hörgücünü kestim” denilmektedir. Bu cümlede ise, رُعْبُوبَةٌ جَارِيَةٌ “Câriyetür ru’bûbetün”: Genç, güzel ve dolgun kadın anlamında kullanılmıştır. Çoğulu ise رَاعِبِيْبٌ “raâbîbün şeklinde gelir.⁵⁷

Kur’ân’da “ru’b” رُعْبُ kelimesi dört yerde isim olarak geçmiştir ve kalbi dolduran korku anlamında kullanılmıştır.⁵⁸Bir yerde mastar olarak geçmiştir ve yüreği hoplatan ürperti, dehşete kapılmak anlamında kullanılmıştır.⁵⁹

1.2.3. Rav‘ (رَوْعٌ)

“Rav’un” رَوْعٌ kelimesi Arapça “rave’a” رَوْعٌ fiilinin mastarı olup, sözlükte korku,⁶⁰ ürperti, heyecan, kalp çarpıntısı anlamlarına gelir.⁶¹

Arapça’da sülâsî mücerret bâbların üçüncüsünden gelen رَوْعٌ “Rave’a” fiili sözlükte ürkütmek; şaşırtmak; hoşuna gitmek, hayran bırakmak mânâlarına gelir.⁶² “Tef’îl” ve “İf’âl” bâbından geldiğinde korkuttu anlamına gelir.⁶³

Kur’ân’da “rav” رَوْعٌ kelimesi bir yerde isim olarak geçmiş ve korku mânâsında kullanılmıştır.⁶⁴ Sâbûnî de “rav” رَوْعٌ kelimesini “korku” olarak tanımlamıştır.⁶⁵ İbn Fâris de Hûd Sûresi 74. âyetinde “rav” رَوْعٌ “feze’a” kelimesinin korku anlamında kullanıldığını ifade etmiştir. Aslı “nefs” kelimesinden gelir ve nefsi isabetlemek, kalp,

⁵⁴ Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 328.

⁵⁵ İşler, Emrullah, Özay, İbrahim, *Türkçe-Arapça Kapsamlı Sözlük* (4. Baskı), Feer Yay., Ankara 2012, s. 714.

⁵⁶ Atay vd., *Arapça-Türkçe Büyük Lugat*, II, 747.

⁵⁷ İsfahâni, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 431.

⁵⁸ Âli İmrân 3/151; Enfâl 8/12; Ahzâb 33/26; Haşr 59/2.

⁵⁹ Kehf 18/18.

⁶⁰ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu’l-Muhît*, s. 723.

⁶¹ Çanga, *Kur’ân-ı Kerim Lugatı*, s. 222.

⁶² Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 349.

⁶³ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu’l-Muhît*, s. 723.

⁶⁴ Hûd,11/74.

⁶⁵ Sâbûnî, *Safvetü’t-Tefâsir*, III, 113.

ruh, zihin anlamındadır. Tek bir asıldır, ya korku anlamına ya da korkunun bulunduğu yer anlamına gelir.⁶⁶

1.2.4. Va'îd (وَعِد)

“Va'îd” وَعِد kelimesi Arapça “ve'ade” وَعَد fiilinden türemiş bir mastardır. Sözlükte tehdit, tehdit mevzusu, azab,⁶⁷ iyiliğe sevk etmek ve kötülükten kurtarmak için ileride olacak kesin olayları haber vererek korkutmak veya bir azabı haber vermek,⁶⁸ söz vermek, vaatte bulunmak, tehdit etmek anlamlarına gelmekte olup, tehdit ve kötülük etmede kullanılır. Bunun için kullanılan formu ise, أَوْعِدْتُهُ “ev'ad'tühü”: “Onu, kötülük yapmakla tehdit ettim,” kalıbıdır.

“Karşılıklı sözleşme, bir şey üzerinde anlaşma ve randevulaşmak” ise, “vâad'tühü ve tevâad'na” وَأَعِدْتُهُ تَوَاعِدْنَا şeklinde dile getirilir.⁶⁹ Aynı zamanda geleceğe ilişkin tehdit mânâsında da kullanılır.⁷⁰

Arapça'da sülâsî mücerret bâpların birincisinden gelen “ve'ade” وَعَد fiili söz verdi,⁷¹ hayır işlerinde galip oldu “ı'âd” إِعَادٌ ise, şer için galip oldu anlamına gelir.⁷²

“Va'd” وَعَد sözcüğü sözlükte geleceğe ilişkin birine söz vermek; müjdelemek, tehdit anlamında mastar bir addır. Aynı zamanda söz verme ve verilen söz; kişinin gelecekte kendiliğinden hukukî bir tasarrufta bulunacağını haber vermesi mânâsında kullanılan bir fıkıh terimidir. “Vaad” kelimesi ve bu kökten türeyen isim ve fiiller Kur'an'da sıklıkla yer alır; en çok da Allah'ın verdiği sözün kesinlikle gerçekleşeceği, O'nun dünyada ve ahirette müminlere olan müjdeleri, inanmayanların sonu, peygamberlerin bu içerikte müjde ve tehditleri bağlamında geçer.⁷³ İstilahta ise; kişinin bir işi yapacağına veya yapmayacağına dair söz verdiği husustur.⁷⁴

⁶⁶ İbn Fâris, *Mu'cemu Mekâyis'il-Luga*, II, 459.

⁶⁷ Çanga, *Kur'an-ı Kerim Lugati*, s. 554.

⁶⁸ Karaman, Fikret, Karagöz, İsmail, Paçacı, İbrahim, Canbulat, Mehmet, Çelişgen, Ahmet, Ural, İbrahim, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, D.İ.B. Yay., Ankara 2006, s. 674.

⁶⁹ İsfahâni, *Müfredât/Kur'an Kavramları Sözlüğü*, s. 1165.

⁷⁰ Sönmez Kutlu, “Va'îd”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2012, XXXXII, 403.

⁷¹ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu'l-Muhît*, s. 326.

⁷² İsfahâni, *Müfredât/Kur'an Kavramları Sözlüğü*, s. 1167.

⁷³ Mustafa Demiray, “Vaad”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2012, XXXXII, 403.

⁷⁴ F. Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 674.

“Va’dün” وَعْدٌ kelimesi, hem iyilik hem de kötülük için kullanılabilir. Bu mânâda şöyle denmektedir: “Vead’tühü binef’ın ve darrin va’den ve mev’iden ve mîâden” وَعَدْتُهُ بِنَفْعٍ وَضَرِّ وَعْدًا وَمَوْعِدًا وَمِيعَادًا: Ona bir faydayı ve zararı vaat ettim.⁷⁵ İbn Faris ve Firûzâbâdi de “va’d” وَعْدٌ kelimesini hem hayır hem de şer anlamında kullanılabileceğini belirtmiştir.⁷⁶ İbn Faris “va’idün” وَعِيدٌ kelimesinin sadece şer için kullanıldığını belirtmiştir.⁷⁷ Sözlükte tehdit etti manasına gelir.⁷⁸ “I’det” عِدَّة kelimesi ise, vaat anlamına gelir. Çoğulu vaadler anlamına gelir.⁷⁹ Firûzâbâdi’ye göre “va’d” وَعْدٌ kelimesi hayır için kullanılır. “Ev’ade” أُوْعِدَ fiili ise, sözlükte tehdit etti anlamına gelir. Şer için kullanılır, ancak hem hayır hem de şer için de kullanılır.⁸⁰

“İf’âl” bâbından geldiğinde tehdit etmek anlamındadır. “Mufâale” bâbından geldiğinde va’dleşmek, sözleşmek anlamlarına gelir.⁸¹ “Tefa’ul” bâbından geldiğinde tehdit etmek, gözünü korkutmak, yıldırma anlamına gelir. “Tefâul” bâbından geldiğinde sözleşmek; buluşma/toplantı vb. için anlaşmak, randevulaşmak anlamında kullanılır. “Mev’id” مَوْعِدٌ söz, vaat; taahhüt, bağlantı, randevu yeri/vakit, sözleşilen yer/vakit (muayyen, önceden verilmiş, belirlenmiş) vakit; son tarih (teslim, ödeme, kullanım); yıldönümü anlamlarına gelir. Mufâale bâbından mastar olarak “müvâ’adetün” مُوَاعِدَةٌ olarak geldiğinde ise sözleşme, anlaşma; randevu, buluşma sözü anlamına gelir. Sülâsi mücerret bâbtan ismi mef’ûlü “mev’ûd” مَوْعُود olup, sözlükte verilen söz, verilmiş, vaat edilmiş; tayin edilmiş, muayyen (zaman, tarih) anlamında kullanılır. “Tefa’ul” bâbından mastar olarak geldiğinde تَوَعَّدُ “teve’udün” ise tehdit anlamında kullanılır.⁸²

Kur’ân’da “ve’ade” وَعَدَ fiili mâzi fiil olarak otuz dokuz yerde, muzâri fiil olarak kırk bir yerde, emir fiil olarak bir yerde, “va’d” isim olarak kırk dokuz yerde, “mev’ûd” bir yerde, “if’âl” bâbından fiil olarak bir yerde, “mufâale” bâbından fiil olarak bir yerde,

⁷⁵ İsfehânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 1165.

⁷⁶ İbn Fâris, *Mu’cemu Mekâyis’il-Luğa*, VI, 125; Firûzâbâdi, *el-Kamusu’l-Muhit*, s. 326.

⁷⁷ İbn Fâris, *Mu’cemu Mekâyis’il-Luğa*, VI, 125.

⁷⁸ Firûzâbâdi, *el-Kamusu’l-Muhit*, s. 326.

⁷⁹ İbn Fâris, *Mu’cemu Mekâyis’il-Luğa*, VI, 125.

⁸⁰ Firûzâbâdi, *el-Kamusu’l-Muhit*, s. 326.

⁸¹ Çanga, *Kur’ân-ı Kerîm Lugatı*, s. 553.

⁸² Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 994.

“tefâul” bâbından fiil olarak bir yerde, “vaîd” kelimesi altı yerde, “mev’id” kelimesi on üç yerde, “mîad” kelimesi ise altı yerde geçmiştir.⁸³

Kur’ân’da “ev’ade” **أَوْعَدَ** fiili ise, muzari fiil olarak tehdit etmek manasında kullanılmıştır.⁸⁴ “Va’id” **وَعِيدٌ** kelimesi ise, isim olarak tehdit, tehdit mevzusu anlamında kullanılmıştır.⁸⁵

Tehdit etmek ve kötülüğü vaat etmek mânâsında,⁸⁶ meydan okuma ve tehdit mânâsında,⁸⁷ vaad mânâsında,⁸⁸ korkutma mânâsında⁸⁹ kullanılmıştır.

Hem iyilik hem de kötülük mânâsı taşıyan vaatlerden biri de Yüce Allah’ın şu sözüdür: *“Dikkat edin, Allah’ın **vaadi** muhakkak ki, haklıdır.”* (Yunus,10/55) Bu kıyametin kopacağına dair bir sözdür. Kulların da karşılık göreceklere dair bir uyarıdır. Buna göre iyilik yapanlar iyilik, kötülük yapanlar kötülük göreceklidir.

“Mev’id” **مَوْعِدٌ** ve “mîad” **مِيعَادٌ** formları ise, hem mastar hem de isim olarak kullanılmıştır.⁹⁰

Vaat mânâsına gelen “mîad” **مِيعَادٌ** kelimesi ise şu sûrelerde geçmiştir.⁹¹

Kıyamet günü anlamında şu sûrelerde geçmiştir.⁹²

Kötülükle tehdit etmek için kullanılan “îad” **إِعَادٌ** sözcüğü şu sûrelerde geçmiştir.⁹³

⁸³ Abdülbâki, Muhammed Fuad, *Mu’cemu’l-Müfrehes li-Elfâzı’l-Kur’ân-ı Kerîm*, Dâru’l-Kütübi’l-Mısriyye, Kâhire, 1364, s. 753-755; Çanga, *Kur’ân-ı Kerîm Lugatı*, s. 553-554.

⁸⁴ A’râf 7/86.

⁸⁵ Tâhâ 20/113; Kaf 50/20-28; İbrahim 14/14; Kaf 50/14-45.

⁸⁶ Hac 22/47; Ra’d,13/40;

⁸⁷ Hac 22/72; Hüd,11/81; A’râf, 7/70.

⁸⁸ İbrahim 14/47; Bakara, 2/268; Ra’d,13/40.

⁸⁹ Bakara 2/268.

⁹⁰ Tâhâ,20/58; Kehf,18/48; Kehf,18/58.

⁹¹ Sebe 34/30; Enfâl 8/42; Lokmân 31/33; En’âm 6/134; Kehf 18/58.

⁹² Burûc 85/2; Vâkıa 79/50.

⁹³ A’râf 7/86; İbrahim14/14; Kâf 50/45; Kâf 50/28.

Şu cümlede ummak anlamında geçmiştir: رَأَيْتُ أَرْضَهُمْ وَاعْدَةٌ “Raeytü erdehüm vâidetün” “Onların arazilerini umut verici buldum.” Yani: “Bu arazinin mümbit (verimli) olacağını umuyorum.”

يَوْمَ وَاَعْدَ “Yevmün vâid” Çok sıcak veya çok soğuk olan belirli gün, mânâsına gelir.⁹⁴

Yüce Allah’ın: “Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri hâkim kıldığı gibi, kendilerini de yeryüzüne hâkim kılacağını, **vaat etti.**” (Nûr,24/55) sözünde geçen “veade” وَعَدَ fiili daha sonra gelen لِيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ “leyes’teh’lifennehüm” fiiliyle açıklanmıştır.

Yüce Allah’ın: “İşte o zaman Allah size iki taifeden birini **vaat ediyordu** ki, sizin **olacaktı.**” (Enfâl,8/7) sözünde geçen أَنَّهُالْكُم “ennehâ leküm” ifadesi, إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ “ih’dettâifeteyni” kısmının yerine geçen bedeldir. Anlamı ise şöyledir: “Yüce Allah size iki topluluktan birini vaat etmiştir; bu ya kervan topluluğudur, ya da savaş için gelen topluluktur.”

“İdetün” عِدَّةٌ sözcüğü de “söz, iyiliği vaat etme” mânâsını taşıyan kelimelerdendir. Çoğulu“ıdât” عِدَاتٍ şeklinde gelir. “Ve’dün” وَعْدٌ ise, bir mastardır, çoğul yapılmaz.

وَعَدْتُ “veâdtü” fiili, iki mef’ûl alır. İkinci mef’ûlü zaman veya mekân zarfı⁹⁵ olur ya da başka bir şey olur. Misal وَأَنْ أَفْعَلِ , وَمَكَانَ كَذَا , وَعَدْتُ زَيْدًا يَوْمَ الْجُمُعَةِ “Vead’tü zey’den yevme’l cumuati ve mekâne kezâ ve en ef’âle”. “Zeyd’e Cuma gününü, falan yeri şöyle yapacağımı söz verdim.” Yüce Allah’ın: “*Hani bir zamanlar Musa’ya kırk gecelik **vaat verdik** de*” (Bakara,2/51) sözünde geçen أَرْبَعِينَ لَيْلَةً “erbeîne leyletün” (kırk gece) ifadesinin وَأَعَدْنَا مُوسَى أَرْبَعِينَ “Vâadnâ Mûsâ erbeîne” cümlesi için ikinci mef’ûl olması doğru olmaz. Çünkü söz verilen kırkın içinde değildir. Bilakis kırkın bitmesinden ve tamamlanmasından sonradır. Öyleyse söz ancak bu şekilde anlaşıldığında doğru anlamına ulaşılmış olunur.⁹⁶

⁹⁴ İsfehâni, Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü, s. 1167.

⁹⁵ İsfehâni, Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü, s. 1167.

⁹⁶ İsfehâni, Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü, s. 1168.

1.2.5. Tah'vîf (تَخْوِيف)

“Tahvîf” تَخْوِيف Arapça “hâfe” خَاف fiilinden türemiş, “tef’îl” bâbından mastar bir kelimedir. Sözlükte korkmasına yol açma,⁹⁷ korkutmak, sakınmak, emin olmamak,⁹⁸ kötü bir şey beklemek ya da düşünmek⁹⁹ anlamlarına gelir. Yine kelime, korku için kullanılır. Bildiği bir emare (delil) ile kötülük beklemektir. Sevinilen bir şey anlamına geldiğinde “havf” حَوْف kelimesi kötü bir şey beklemektir. “Havf” حَوْف hem dünyevi hem uhrevi işlerde söz konusudur. Bu, insanların bildiği korku değil, Allah’ın masiyetlerinden sakınmak, iyi işleri yerine getirmektir. Onun için bazı âlimler demişlerdir ki günahlarını terketmeyen kişi “hâif” sayılmamıştır. Zümer sûresi 16.âyetinde isyan etmekten sakındırmak için Allah’ın korkutması anlamında kullanılmıştır.¹⁰⁰ Firûzâbâdi’ye göre “havf” حَوْف kelimesi korku anlamındadır. Bakara Sûresi 155. âyetinde korku anlamında kullanılmıştır. Ahzab Sûresi 19. âyette savaş korkusu anlamında kullanılmıştır. Nisa Sûresi 128. âyet ile Bakara Sûresi 182. âyetinde ilim bilmek anlamında kullanılmıştır.¹⁰¹

“Hâfe” خَاف fiili muzaaf ecvef bir fiil olup, sözlükte korkmak anlamına gelir. “Tef’îl” bâbından gelen “havvefe” حَوْف fiili ise mezid rubâi bir fiildir. Sözlükte korkutmak, ürkütmek, korkunç yapmak,¹⁰² korku verme,¹⁰³ korkmasına yol açmak mânâlarına gelir.¹⁰⁴ “İf’âl” bâbından geldiğinde ise korkutmak, ürkütmek anlamına gelir.¹⁰⁵ “Tefa’ul” bâbından geldiğinde ürkütmek, korkunç yapmak anlamlarına gelir.¹⁰⁶ Sülâsi mücerret bâbtan mastar olarak “Havf” حَوْف, “tefa’ul” bâbından mastar olarak “tehavvuf” تَخْوِيف şeklinde gelir ve sözlükte korku anlamına gelir. “İf’âl” bâbından ismi fâil olarak geldiğinde “mühîf” مُخِيف ürkütücü, korkutan anlamına gelir. Sülâsi

⁹⁷ İşler vd., *Türkçe-Arapça Kapsamlı Sözlük*, s. 714.

⁹⁸ Atay vd., *Arapça-Türkçe Büyük Lugat*, I, 503.

⁹⁹ Semîn el-Halebi, *Umdetü'l-Huffâz*, I, 540.

¹⁰⁰ Semîn el-Halebi, *Umdetü'l-Huffâz*, I, 540.

¹⁰¹ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu'l-Muhît*, s. 809.

¹⁰² Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 252.

¹⁰³ Çanga, *Kur’ân-ı Kerîm Lugatı*, s. 177.

¹⁰⁴ İşler vd., *Türkçe-Arapça Kapsamlı Sözlük*, s. 714.

¹⁰⁵ Atay vd., *Arapça-Türkçe Büyük Lugat*, I, 503

¹⁰⁶ Atay vd., *Arapça-Türkçe Büyük Lugat*, I, 503.

mücerret bâbtan ismi fâil olarak geldiğinde “hâif” خَائِف olup, sözlükte ürkek, korkak, ödle, korkmuş, ürkmüş, kaygılı, endişeli, tasalı mânâlarına gelir.¹⁰⁷

Hâfe” خَاف fiili Kur’ân’da mâzi fiil olarak on dokuz yerde, muzâri fiil olarak elli altı yerde, emir fiil olarak dokuz yerde, sülâsi mücerred bâbtan mastar olarak yirmi altı yerde, sülâsi mücerred bâbtan ismi fâil olarak bir yerde, cemisi de bir yerde, “hife” خِيف isim olarak altı yerde, “tef’îl” bâbından mâzi fiil olarak bir yerde, muzâri fiil olarak üç yerde, mastarı olarak bir yerde, “tefa’ul” bâbından mastar olarak bir yerde¹⁰⁸ geçmektedir.

“Tef’îl” bâbından muzâri fiil olarak dört yerde,¹⁰⁹ mastar olarak bir yerde geçmiş ve korkutmak, korku vermek manasında kullanılmıştır.¹¹⁰

“Havf” خَوْف kelimesi sülâsi mücerret bâbtan mastar bir kelimedir. “Havf” خَوْف ise, “korku, zanna ya da bilgiye dayanan bir işaretten yola çıkarak istenmeyen bir şeyin meydana geleceğini beklemek,¹¹¹ korkmak, bilinen veya hissedilen bir işaretten dolayı irkilmek, bir tehlike karşısında ne olacağı endişesi içinde olmak, gelecekte hoşlanmadığı bir şeyle karşılaşma düşüncesiyle kalbin yanıp üzülmesi” anlamlarına gelmektedir.¹¹² Terim olarak “havf” ise, “insanın Allah katındaki hali hakkında hissettiği korku ve kaygıların ifade edilmesidir.”¹¹³ “Havf” خَوْف korku kelimesinin zıddı, “emn” أَمْن güven kelimesidir. Bu kelimenin hem dünyevî ve uhrevî işlerde kullanıldığını şu örneklerde görmek mümkündür.¹¹⁴ Nisâ sûresi 35. âyetinde geçen “hıftüm” خِفْتُمْ sözcüğü “bilerseniz” diye açıklanmıştır. Bunun gerçek anlamı ise, “durumu bildiğinizden içinize bir korku düşerse şeklindedir.”

Allah’tan korkmaktan maksat, ilk akla gelen mânâdaki “Ru’b” رُعب ürkmek, aslandan korkmak gibi bir şey değildir. Bilakis, bundan maksat, günahlardan uzak durmak ve emrettiklerini tercih edip yerine getirmektir. Onun için, لَا يَعْذُ خَائِفًا مَنْ لَمْ يَكُنْ لِلذُّنُوبِ

¹⁰⁷ Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 252.

¹⁰⁸ Çanga, *Kur’ân-ı Kerim Lugatı*, s. 177.

¹⁰⁹ İsrâ 17/60; Âl-i İmrân 3/175; Zümer 39/16-36.

¹¹⁰ İsrâ 17/59.

¹¹¹ İsfahânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 368.

¹¹² F. Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 242.

¹¹³ Mustafa Kara, “Havf”, *DİA.*, TDV, İstanbul 1997, XVI, 427.

¹¹⁴ İsrâ,17/57; Secde, 32/16; Nisâ,4/3-35.

تَارِكًا“Lâ yeüddü hâifen men lem yekün lizzunûbi târiken” “Günahları terk etmeyen Allah’tan korkuyor sayılmaz” denmiştir. “Yüce Allah’tan korkmaya teşvik etmek aynı zamanda ondan sakınmaya teşvik etmektir.” Yüce Allah’ın: “*Allah kullarını bununla korkutur*” (Zümer,39/16) sözü de bu mânâdadır. Cenâb-ı Hakk şeytandan korkmayı ve onun korkutmasından etkilenmeyi yasaklamıştır: “*O şeytan sizi yarıdakları ile korkutur, o halde eğer gerçekten mü’min iseniz onlardan değil, benden korkunuz.*”(Âl-i İmrân,3/175); yani, herhangi bir şeytanın emrine tabi olmayın, Allah’ın emrine tabi olun.¹¹⁵

“Tehavvef”nâhüm تَخَوَّفْنَاهُمْ deyimi, “onları öyle kusurlu/noksan gösterdik ki, bunun bir neticesi olarak korkmaya başladılar” demektir. Yüce Allah’ın: “*Benden sonra yerime geçecek yakınlarımdan yana endişeliyim.*” (Meryem,19/5) sözündeki korku ise, onların şeraite tabi olmamaları, dinin nizamını korumamalarına yönelik bir kaygıdır. Bazı cahillerin zannettiği gibi, malına varis olacak kimsesinin olmaması değildir. Dünyevî sanatlar peygamberlerin (sa.) üzerinden titreyecekleri şeylerden daha değersizdir.

“Hîfet”خَيْفَةٌ ise, insanın korktuğu hali anlatan bir kelimedir. Allah buyurur ki: “*Bunun üzerine Musa’nın içine korku düştü. Biz de ona dedik ki: Korkma*” (Tâhâ,20/67-68); Yüce Allah’ın: “*Melekler de O’nun korkusundan*” (Ra’d,13/13) sözünde خَيْفَةٌ “hîfet” kelimesinin “havf” خَوْفٌ korku mânâsında kullanılmıştır. “Birbirinizden çekindiğiniz gibi çekindiğiniz (Rûm,30/28) sözünde geçen “kehîfetin” كَخَيْفَةٍ kelimesinin kullanılması, “korkularının kendilerinden ayrılmaz bir hâl aldığına dikkat çekmek içindir.”

“Tehavvüf” تَخَوُّفٌ da “insanın korktuğunun açığa çıkmasıdır.” Allah buyurur ki: “*ya da korkulu bir bekleyiş halindelerken başlarına gelmeyeceğinden emin midirler?*” (Nahl,16/47)¹¹⁶

¹¹⁵ İsfehânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 368.

¹¹⁶ İsfehânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 369.

1.2.6. İnzâr (إِنذَار)

“İnzâr” إِنذَار kelimesi, Arapça “nezere” نَذَرَ fiilinden türemiş “if’al” bâbından mastar bir kelimedir. Sözlükte korkutarak bildirme,¹¹⁷ içinde korku bulunan haber verme,¹¹⁸ bir şeyi bilip sakınmasını istemek, dikkatini çekmek, uyararak;¹¹⁹ korkutmak,¹²⁰ sakındırmak, korkutarak bildirmek,¹²¹ korkulu bir şeyi haber vererek sakındırma anlamlarına gelir. Her inzar bir i’lamdır ama tersi durum yoktur. “İnzâr” إِنذَار “i’lâm” إِعْلَام daha özeldir. نَذَرَ “nezere” fiili iki mef’ulün bih alır. Buna delil, Nebe sûresi 40. âyeti ile Fussilet sûresi 13. âyetidir. İbn Arefe’ye göre, inzar bildirmek, ondan sakınması gereken şeyleri bildirmektir. Sakındırılan kişi bildirilen kişiyle aynı anlama gelir. Her haber verdiğimiz kişiye korkutarak haber verilmez. Korkutarak bildirdim (Fâtır sûresi 37. âyet). Uyarıyı kapsayan her şey için “İnzâr” إِنذَار kullanılır.¹²² Terim olarak inzâr ise, ilâhî emirlere uymayanları feci bir sonun beklediğini haber verip uyarımadır.¹²³ Sâbûnî de Bakara sûresi 2. âyette geçen “inzâr” kelimesini korkutarak haber verme olarak tanımlamıştır. Peygamberimiz (sa.)’e hitap edilerek kâfirleri Allah’ın azabıyla korkutarak sakındırsan da sakındırmasan da onlar için fark etmeyeceğinden dolayı kâfirlerin yine iman etmeyeceği bildirilerek onların iman etmesini bekleyip kendini yıpratmaması istenmiştir.¹²⁴ Fâtır sûresi 37. âyette geçen “nezâr” kelimesini ise, insanları Allah’ın azabından korkutan uyarıcı olarak tanımlamıştır.¹²⁵ Yine En’âm sûresi 19. âyette geçen “liünzireküm” kelimesini de korkutma, “inzâr” kelimesini de korkutarak haber verme olarak tanımlamıştır.¹²⁶

Arapça’da sülâsî mücerret bâbların birincisinden gelen “nezere” نَذَرَ fiili sözlükte nezretmek,¹²⁷ bir şeyi üzerine gerekli kılmak, bir şeyi bilip ondan sakınmak ve ihtiyatlı davranmak¹²⁸ anlamlarına gelir. “İf’âl” bâbından geldiğinde uyardı, korkuttu, tebliğ

¹¹⁷ Semîn el-Halebi, *Umdetü’l-Huffâz*, IV, 159-160.

¹¹⁸ İsfehânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 1044.

¹¹⁹ F. Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 319.

¹²⁰ İbn Fâris, *Mu’cemu Mekâyis’il-Luga*, V, 414.

¹²¹ Firûzâbâdi el-*Kâmusu’l-Muhît*, s. 481.

¹²² Semîn el-Halebi, *Umdetü’l-Huffâz*, IV, 159-160.

¹²³ Hayatî Hökelekli, “İnzâr”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2010, XXII, 358.

¹²⁴ Sâbûnî, *Safvetü’t-Tefâsir*, I, 45-46.

¹²⁵ Sâbûnî, *Safvetü’t-Tefâsir*, V, 168.

¹²⁶ Sâbûnî, *Safvetü’t-Tefâsir*, II, 171.

¹²⁷ Çanga, *Kur’ân-ı Kerîm Lugatı*, s. 501.

¹²⁸ F. Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 319.

etti anlamlarında kullanılır.¹²⁹ Sülâsi mücerret bâbtan ismi fâili “nezîr” نَذِير ise, Allah’a adanmış, uyarıcı kişi, “if’âl” bâbından geldiğinde ismi fâili مُنْذِر “münzîr” ise uyarıcı, haberci demektir.¹³⁰ Bu kavram insan olsun başka bir şey olsun, uyarıcı niteliği taşıyan her şey için kullanılır.¹³¹ Sâbûnî Bakara sûresi 119. âyette geçen “nezîr”i, sakınılması için korkunç şeyleri haber veren olarak tanımlamış ve “münzîr”le aynı manada olduğunu belirtmiştir.¹³² Furkân sûresi 1. âyette geçen “nezîr” kelimesini ise, yok olmaktan sakındıran, uyarıcı anlamında kullanılmıştır.¹³³ Fâtır sûresi 18. âyette geçen “tünzirü” kelimesini korkutma olarak tanımlamıştır. “İnzâr”ı korkutmak manasında değerlendirmiştir.¹³⁴

“Nezera” نَذَرَ fiili Kur’ân’da mâzi fiil olarak üç yerde geçmiştir ve nezretmek anlamında kullanılmıştır.¹³⁵ “Nezrûn” نَذْرٌ isim olarak iki yerde,¹³⁶ çoğul olarak “nuzûr” نُذُور bir yerde geçmiş ve adak mânâsında kullanılmıştır.¹³⁷ “İf’âl” bâbından mâzi fiil olarak yedi yerde geçmiştir ve uyarıcı, ikaz etmek,¹³⁸ korkutmak¹³⁹ anlamında kullanılmıştır. “İf’âl” bâbından muzâri fiil olarak yirmi dört yerde geçmiştir ve uyarıcı, ikaz etmek,¹⁴⁰ korkutmak¹⁴¹ anlamında kullanılmıştır. İf’âl” bâbından emir fiil olarak on dört yerde geçmiştir ve uyarıcı anlamında kullanılmıştır.¹⁴² “İf’âl” bâbından ismi fâil olarak müfret olarak beş yerde,¹⁴³ cemi olarak on yerde¹⁴⁴ ismi mef’ûl olarak beş yerde geçmektedir.¹⁴⁵ “Nüzrân” kelimesi uyarıcı için mânâsında kullanılmıştır.¹⁴⁶ Sülâsi mücerret bâbtan ismi fâili ise otuz üç yerde geçmiş ve uyarıcı

¹²⁹ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu'l-Muhît*, s. 481.

¹³⁰ Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 873-874.

¹³¹ İsfahani, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 1044.

¹³² Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, I, 158.

¹³³ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, IV, 251.

¹³⁴ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, V, 158.

¹³⁵ Âl-i İmrân 3/35; Meryem 19/26; Bakara 2/270.

¹³⁶ Bakara 2/270; İnsân 76/7.

¹³⁷ Hac 22/29.

¹³⁸ Ahkâf 46/21; Fussilet 41/13; Leyl 92/14; Yâsin 36/10; Nebe 78/40; Kamer 54/36.

¹³⁹ Bakara 2/6.

¹⁴⁰ En’âm 6/19; Enbiyâ 21/45; En’âm 6/92; A’râf 7/2; Meryem 19/97; Kasas 28/46; Seade 32/3; Fâtır 35/18; Yâsin 36/6-11; Şûrâ 42/7 (iki kez); Bakara 2/6; Yâsin 36/10; Kehf 18/2-4; Yâsin 36/70; Ahkâf 46/12; A’râf 7/63-69; Tevbe 9/122; En’âm 6/130; Zümer 39/71.

¹⁴¹ Şûrâ 42/7 (iki kez); Mü’min 40/15.

¹⁴² En’âm 6/51; Yûnus 10/2; İbrâhîm 14/44; Şûrâ 26/214; Nûh 71/1; Müddessir 74/2; Meryem 19/39; Mü’min 40/18; Nahl 16/2; Yâsin 36/6; Kehf 18/56; Ahkâf 46/3; İbrâhîm 14/52.

¹⁴³ Ra’d 13/7; Sâd 38/4-65; Kâf 50/2; Naziât 79/45.

¹⁴⁴ Şuarâ 26/208; Bakara 2/213; Nisâ 4/165; En’âm 6/48; Kehf 18/56; Şuarâ 26/194; Neml 27/92; Sâffât 37/72; Duhân 44/3; Ahkâf 46/29

¹⁴⁵ Yûnus 10/73; Şuarâ 26/173; Neml 27/58; Sâffât 37/73-177.

¹⁴⁶ Mürselât 77/6.

mânâsında kullanılmıştır.¹⁴⁷ Uyarı anlamında bir yerde kullanılmıştır.¹⁴⁸ “İf’âl” bâbından ismi fâil olarak müfret olarak “neziran” kalıbından on iki yerde ve uyarıcı anlamında kullanılmış,¹⁴⁹ “nüzur” kalıbından sekiz yerde geçmekte olup, bir yerde uyarılar anlamında,¹⁵⁰ uyarıcılar (peygamberler) anlamında iki yerde,¹⁵¹ uyarılar anlamında Kamer Sûresi’nde on bir yerde geçmektedir.¹⁵²

1.2.7. Terhîb (تَرْهيب)

“Terhîb” تَرْهيب kelimesi, Arapça “rahibe” رَهَب fiilinden türemiş , “tef’îl” bâbından mastar bir kelimedir. Sözlükte korkutma anlamına gelir.

Arapça’da sülâsî mücerret bâbların dördüncüsünden gelen “rahibe” رَهَب fiili sözlükte korku,¹⁵³ korktu,¹⁵⁴ korkmak mânâsına gelir. İbn Faris’e göre iki asıldan oluşur: Birincisi korku anlamına gelir. İkincisi titizlik, dikkat anlamına gelir.¹⁵⁵ “İf’âl” bâbından geldiğinde gözünü korkutmak, telaşa düşürmek,¹⁵⁶ endişeye düşürmek;¹⁵⁷ “tef’îl” bâbından geldiğinde korkutmak;¹⁵⁸ “istif’âl” bâbından geldiğinde korku uyandırmak, korku salmak anlamlarında kullanılır.¹⁵⁹ Sülâsî mücerret bâbtan mastar olarak geldiğinde ise “rehbet” رَهْبَة , “rühb” رُهْب , “reheb” رَهَب şeklinde gelir; sözlükte sakınma ve endişe ile olan korku,¹⁶⁰ korku, huşu, haşyet; ismi fâil olarak geldiğinde ise “râhib” رَاهِب mânâdır hayatı yaşayan kişi, rahip anlamına gelir. “İf’âl” bâbından mastar olarak geldiğinde “irhâb” اِرْهَاب şeklinde gelir ve sözlükte devenin ürkmesi anlamına gelir.¹⁶¹ “Tefa’ul” bâbından mastar “terehhüb” تَرْهَب olarak geldiğinde

¹⁴⁷ Abdülbâkî, *Mu’cemu’l-Müfehres li-Elfâzı’l-Kur’an-ı Kerim*, s. 692-693.

¹⁴⁸ Mülk 67/18.

¹⁴⁹ Abdülbâkî, *Mu’cemu’l-Müfehres li-Elfâzı’l-Kur’an-ı Kerim*, s. 693.

¹⁵⁰ Yûnus 10/101.

¹⁵¹ Ahkâf 46/21; Necm, 53/56

¹⁵² Kamer 54/5-16-18-21-23-33-30-36-37-39-41.

¹⁵³ Semîn el-Halebi, *Umdetü’l-Huffâz*, II, 115; Firûzâbâdi, *el-Kâmusu’l-Muhît*, s. 92.

¹⁵⁴ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu’l-Muhît*, 92.

¹⁵⁵ İbn Fâris, *Mu’cemu Mekâyis’il-Luğa*, II, 447.

¹⁵⁶ Çanga, *Kur’an-ı Kerim Lugatı*, s. 220.

¹⁵⁷ Atay vd., *Arapça-Türkçe Büyük Lugat*, II, 811.

¹⁵⁸ Atay vd., *Arapça-Türkçe Büyük Lugat* II, 811.

¹⁵⁹ Çanga, *Kur’an-ı Kerim Lugatı*, s. 220.

¹⁶⁰ İsfehânî, *Müfredât/Kur’an Kavramları Sözlüğü*, s. 442.

¹⁶¹ İsfehânî, *Müfredât/Kur’an Kavramları Sözlüğü*, s. 443.

mânâsı: ibadet etmektir, bu da korkuya işlerlik kazandırmaktır.¹⁶²Sâbûnî de Enbiyâ sûresi 90. âyette geçen “reheb” kelimesini korku olarak tanımlamıştır.¹⁶³

Kur’ân’da sülâsi mücerret bâbtan muzâri fiil olarak bir yerde,¹⁶⁴ emir fiil olarak iki yerde geçmiş ve korkmak anlamında kullanılmış,¹⁶⁵ mastar olarak üç yerde geçmiş ve korku anlamında kullanılmıştır.¹⁶⁶ “İf’âl” bâbından muzâri fiil olarak bir yerde ve korkutma anlamında,¹⁶⁷ “istif’âl” bâbından mâzi fiil olarak bir yerde ve korkutmak anlamında,¹⁶⁸ sülâsi mücerret bâbtan ismi fâil olarak “râhibün” رَاهِبٍ olarak tesniye olarak bir yerde geçmiştir ve ruhban (hristiyan din adamı) anlamında,¹⁶⁹ iki yerde cemi olarak geçmiş ve ruhbanlar anlamında,¹⁷⁰ mastar olarak bir yerde geçmiş ve ruhbanlık anlamında kullanılmıştır.¹⁷¹

1.2.8. Feze’un (فَزَعٌ)

“Feze’un” فَزَعٌ kelimesi, Arapça “fezi’a” فَزَعٌ fiilinin mastarıdır. Sözlükte korku, ürkme, panik, endişe,¹⁷² imdat istemek, istiğfar, uykudan aniden kalkmak¹⁷³ anlamlarına gelir. Ayrıca mastar olarak “fiz’an” فِرْعَانٌ ve “fez’an” فِرْعَانٌ şeklinde de gelir. Cemisi ise, “efzâ’un” اَفْرَاعٌ şeklinde gelir.

Arapça’da sülâsi mücerret bâbların dördüncüsünden gelen “fezia” فِرْعَانٌ fiili, sözlükte uyanmak, korkmak, ürkemek, “ilâ” اِلْيَ harfi ceriyle kullanıldığında ise, sığınmak, kaçmak,¹⁷⁴ dehşete kapılmak, telaşa düşmek anlamlarına gelir.¹⁷⁵ İsim olarak kullanıldığında çok korku anlamına gelir. “İf’âl” bâbından geldiğinde ise, korkuttu, uyardı mânâsında kullanılır.¹⁷⁶ “Tef’îl” bâbından geldiğinde korkutmak mânâsındadır. İf’âl” bâbından ismi fâili “müfziun” مُفْزِعٌ olarak gelir ve korkunç, korkutan anlamında;

¹⁶² İsfhânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 443.

¹⁶³ Sâbûnî, *Safvetü’l-Tefâsir*, IV, 93.

¹⁶⁴ A’râf 7/154.

¹⁶⁵ Bakara 2/40; Nahl 16/51.

¹⁶⁶ Kasas 28/32; Enbiyâ 21/90; Haşr 59/13.

¹⁶⁷ Enfâl 8/60.

¹⁶⁸ A’râf 7/116.

¹⁶⁹ Tevbe 9/34.

¹⁷⁰ Mâide 5/82; Tevbe 9/31.

¹⁷¹ Hadîd 57/27.

¹⁷² Topaloğlu vd., *Arapça-Türkçe Yeni Kamus*, s. 318; İbn Fâris, *Mu’cemu Mekâyis’il-Luğa*, II, 447.

¹⁷³ Semîn el-Halebi, *Umdetü’l-Huffâz*, III, 226-228.

¹⁷⁴ Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 658.

¹⁷⁵ Çanga, *Kur’ân-ı Kerîm Lugatı*, s. 367.

¹⁷⁶ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu’l-Muhît*, s. 747.

ismi mef'ûl “müfzeun” مُفْزَعٌ olarak geldiğinde ise korkmuş, ürkmüş anlamında kullanılır.¹⁷⁷

Kur'ân'da sülâsi mücerret bâbtan mâzi fiil olarak üç yerde geçmekte ve dehşete kapılmak anlamına gelmekte¹⁷⁸, mastar olarak iki yerde geçmektedir ve korku anlamına gelmektedir.¹⁷⁹ Neml Sûresi 89. âyetinde geçen “feze‘a” فَزَعٌ için denildi ki korkmak anlamına gelir. Korkmaktan daha özel bir anlamına gelir. Semîn Halebi'ye göre “feze‘a” فَزَعٌ cezanın bir çeşididir. Bazı tetkik eden âlimler de böyle olduğunu söylemişlerdir.¹⁸⁰

1.2.9. Vecel (وَجَلَّ)

“Vecel” وَجَلَّ kelimesi, Arapça “vecile” وَجَلَّ fiilinden türemiş mastar bir kelimedir. Sözlükte korku,¹⁸¹ korkuyu hissetme, duyma,¹⁸² korkmak, ürkmek mânâlarına gelir.¹⁸³

Arapça'da sülâsi mücerret bâbların dördüncüsünden gelen “vecile” وَجَلَّ fiili sözlükte ürkmek; ürkek/ödlek olmak mânâlarına gelir. “İf'âl” bâbından geldiğinde ise, korkutmak mânâsına gelir. Sülâsi mücerret bâbtan ismi fâil olarak “vecil” وَجَلَّ olarak geldiğinde ise, ürkek, ödlek, yüreksiz anlamına gelir.¹⁸⁴ Sâbûnî de Hicr sûresi 52. âyetinde geçen “vecilûn” kelimesini korkanlar anlamına geldiğini belirtmiştir.¹⁸⁵

Kur'ân'da sülâsi mücerret bâbtan mâzi fiil olarak iki yerde geçmektedir ve korkmak, çekinmek mânâsında kullanılmıştır.¹⁸⁶ Muzâri fiil olarak bir yerde geçmiş ancak olumsuzluk (nefy) edatı نَى geldiği için korkma anlamında olumsuz mânâda¹⁸⁷

¹⁷⁷ Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 658.

¹⁷⁸ Neml, 27/87; Sâd, 38/22; Sebe', 34/51.

¹⁷⁹ Neml, 27/89; Enbiyâ, 21/103.

¹⁸⁰ Semîn el-Halebi, *Umdetü'l-Huffâz*, III, 324.

¹⁸¹ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu'l-Muhît*, s. 1067.

¹⁸² İsfehânî, *Müfredât/Kur'ân Kavramları Sözlüğü*, s. 1136.

¹⁸³ Çanga, *Kur'ân-ı Kerîm Lugatı*, s. 542.

¹⁸⁴ Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 964.

¹⁸⁵ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, III, 278.

¹⁸⁶ Enfâl 8/2; Hac 22/35.

¹⁸⁷ Hicr 15/53.

kullanılmıştır. Sülâsi mücerret bâbtan ismi fâil olarak bir yerde geçmiş ve korkanlar mânâsında,¹⁸⁸ isim olarak bir yerde geçmiş ve titremek mânâsında kullanılmıştır.¹⁸⁹

1.2.10. Tenkîl (تَنكِيل)

“Tenkîl” تَنكِيل kelimesi, Arapça “nekele” نَكَلَ fiilinden türemiş “tef’îl” bâbından mastar bir kelimedir. Sözlükte korkunç bir cezaya çarptırma,¹⁹⁰ kelepçe,¹⁹¹ anlamlarına gelir. Sâbûnî, Nisâ sûresi 84. âyette geçen “tenkîl” kelimesinin azap etmek mânâsına geldiğini belirtmiştir.¹⁹² Sahih bir asıldır ve men etmek, imtina etmek, bir şeyden çekinmeye delalet eder.¹⁹³

Arapça’da sülâsî mücerret bâbların ikincisinden gelen “nekele” نَكَلَ fiili sözlükte işkence yapmak¹⁹⁴ bir şeyi yapamamak, zayıf ve aciz kalmak¹⁹⁵ anlamlarına gelir. “Menea” مَنَعَ fiili ile aynı anlama gelir ve ikisi de engellemek, alıkoymak anlamına gelir. Zincirin insanın yürümesine engel olduğu gibi.¹⁹⁶ “Tef’îl” bâbından geldiğinde ibret olsun diye cezalandırmak; eziyet vermek;¹⁹⁷ başkasına ders olsun diye birine bir cezayı uygulamak¹⁹⁸ anlamında kullanılır. “İsmi fail “nâkil” نَاكِل korkak anlamına gelir. “Niklün” نِكْل kelimesi ise, sözlükte sıkı kelepçe;¹⁹⁹ hayvanın bağı²⁰⁰; “Nekâl” نَكَال kelimesi ise, gözdağı, ibret için verilen ceza anlamlarına gelir. Çoğulu ise “nükûl” نُكُول ve “enkâl” اِنكَال olarak gelir. Sülâsi mücerret bâbtan mastar “nükûl” نُكُول olarak geldiğinde ise, İslam hukukunda mahkemede tanıklığın kabul edilmemesi anlamında kullanılır.²⁰¹

Kur’ân’da “tef’îl” bâbından mastar olarak bir yerde geçmekte ve intikam, korkunç ceza, acı verme, azaba uğratma, işkence, azap mânâlarına gelmektedir.²⁰² Bu azap ve

¹⁸⁸ Hicr 15/52.

¹⁸⁹ Mü’minûn 23/60.

¹⁹⁰ Çanga, *Kur’ân-ı Kerîm Lugatı*, s. 524.

¹⁹¹ Semî el-Halebi, *Umdetü’l-Huffaz*, IV, 222-223.

¹⁹² Sâbûnî, *Safvetü’t-Tefâsir*, I, 544.

¹⁹³ İbn Fâris, *Mu’cemu Mekâyis’il-Luğa*, V, 473.

¹⁹⁴ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu’l-Muhît*, s. 1065.

¹⁹⁵ İsfehânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 1087.

¹⁹⁶ Semî el-Halebi, *Umdetü’l-Huffaz*, IV, 222-223.

¹⁹⁷ Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 918.

¹⁹⁸ İsfehânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 1087.

¹⁹⁹ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu’l-Muhît*, s. 1065.

²⁰⁰ İsfehânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 1087.

²⁰¹ Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 918.

²⁰² Nisâ, 4/84.

işkence diğerlerini o günahtan alıkoymak için yapıyor.²⁰³“Nekal” نَكَال isim olarak üç yerde geçmekte ve ibret verici korkunç ceza, azap anlamlarına gelmektedir.²⁰⁴ “Enkâl” اِنْكَال isim olarak bir yerde geçer ve ağır kelepçeler, zincirler anlamında kullanılmıştır.²⁰⁵ Sâbûnî de Bakara sûresi 2. âyette geçen “nekâl” kelimesini caydırıcı, şiddetli ceza olarak tanımlamıştır.²⁰⁶ Müzzemmil sûresi 12. âyette geçen “enkâl” kelimesini ise, suçluya vurulan ağır kelepçe manasına gelen “nîkl” kelimesinin çoğulu olarak tanımlamıştır.²⁰⁷

1.2.11. Tehvîl (تَهْوِيل)

“Tehvîl” تَهْوِيل kelimesi, Arapça “hevvele” هَوَّل fiilinden türemiş “tef’îl” bâbından master bir kelime olup, sözlükte ürkütme, korkutma; abartma, büyütme, kâbus,²⁰⁸ onunla korkutulan şey ya da bir şeyle süslemek, çirkinleştirme ya da bir kişiye iftira atmak anlamlarına gelir. Cahiliyye döneminde ise, eğer bir insandan yemin alınmak istenirse ateş yakılıyor ve ateşi yakan kişi içine tuz atılarak korkutulmak anlamında kullanılmıştır. Cemisi ise “tehvîlâtün” تَهْوِيلَات şeklinde gelir. Cemisi kural dışı olarak “tehâvîl” تَهَاوِيل şeklinde de gelir ve sözlükte renkler anlamına gelir ya da çizilmiş süsler, nakış işleri, ziynet eşyası anlamlarına gelir.²⁰⁹

“Tef’îl” bâbından gelen “Hevvele” هَوَّل fiili ise mezid rubâi bir fiildir. Sözlükte “bi” ب harfi ceriyle kullanıldığında ürkütme, korkutma; “âlâ” اَلَى ve “bi” ب harfi cerleriyle kullanıldığında korkutma, korkunç/feci göstermek “min” مِّن harfi ceriyle kullanıldığında abartma, büyütme anlamlarına gelir. “Tef’îl” bâbından ismi fâili “mühevvil” مُهْوِيل olarak gelir. Sözlükte ise korkutucu anlamına gelir.²¹⁰

²⁰³ Semîn el-Halebi, *Umdetü'l-Hufâaz*, IV, 222-223.

²⁰⁴ Naziât, 79/25; Bakara, 2/66; Mâide, 5/38.

²⁰⁵ Müzzemmil, 73/12.

²⁰⁶ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, I, 108.

²⁰⁷ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, VII, 86.

²⁰⁸ Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 952.

²⁰⁹ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu'l-Muhît*, s. 1073.

²¹⁰ Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 952.

1.3. Kur'ân'da Tehditle Yakın Anlamlı Kelimeler

Kur'ân'da geçen dünyevî ve uhrevî tehditlerle ilgili gözdağı, korkutma kelimesiyle yakın anlamlı korku, endişe, tasa vb. manalara gelen tesbit edebildiğimiz kadarıyla 4 tane kelime bulunmaktadır.

1.3.1. Haşyet (خَشْيَةٌ)

"Haşye" خَشِيَ fiilinden türeyen خَشْيَةٌ "haşyet" kelimesi; sözlükte tazim ile karışık korku,²¹¹ saygıyla karışık sevginin yoğurduğu bir korku hali,²¹² korkmak,²¹³ kendisinden korkulana karşı ta'zim ve hürmet ile birlikte korkmak,²¹⁴ korkunun en şiddetli hali anlamlarına gelir. Korkulan şeyin yüceliğini hissederek korkmaktır ve genellikle korkulan şey bilindiğinde meydana gelen korku şeklinde ifade edilmektedir.²¹⁵ Bu da çoğu zaman bilinçli korku için kullanılır. Bu nedenle özellikle âlimlerin gönül dünyalarını tanımlamada söz konusu olmaktadır.²¹⁶ Kur'ân'da görmediği halde Yüce Allah'tan (gereğince) asıl korkanların âlimler olduğundan bahsedilmiştir.²¹⁷ Terim olarak haşyet; "kulun işlediği günahlar nedeniyle veya Allah'ın celal sıfatlarının kendinde tecelli edeceği düşüncesiyle kalbinde duyduğu endişedir."²¹⁸

"Haşye" خَشِيَ fiili, sülâsi mücerret bâbtan ve nâkıs bir fiil olup, sözlükte korktu,²¹⁹ telaşlandı, rahatsız oldu²²⁰ anlamlarına gelmektedir. İbn Fâris'e göre mu'tel harfi olan "ي" panik ve korku anlamına gelir. Mecaz anlamları o iki kelimeye zikredilmektedir.²²¹ "İf'âl bâbından geldiğinde korkutmak, endişeye düşürmek; tedirgin etmek; "tefa'ul" bâbından geldiğinde sıkılmak, mahçup olmak; utanç duymak anlamlarına gelir.²²² "خَشْيَةُ اللَّهِ" "Haşyetüllah" ise, korkulan şeyin yüceliği hissedilerek

²¹¹ F. Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 242.

²¹² İsfehânî, *Müfredât/Kur'ân Kavramları Sözlüğü*, s. 342.

²¹³ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu'l-Muhît*, s. 1279.

²¹⁴ Çanga, *Kur'ân-ı Kerim Lugatı*, s. 167.

²¹⁵ İbn Fâris, *Mu'cemu Mekâyis'il-Luğa*, II, 184.

²¹⁶ İsfehânî, *Müfredât/Kur'ân Kavramları Sözlüğü*, s. 342.

²¹⁷ Fâtır, 35/28; Abese, 80/8-9; Kâf, 50/33.

²¹⁸ Mustafa Kara, "Haşyet", *DİA*, TDV, İstanbul 1998, XVI, 427.

²¹⁹ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu'l-Muhît*, s. 1279.

²²⁰ Güneş, Kadir, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Mektep Yay., İstanbul 2011, s. 329.

²²¹ İbn Fâris, *Mu'cemu Mekâyis'il-Luğa*, II, 184.

²²² Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 227.

korkmak ve genellikle korkulan şey bilindiğinde meydana gelen korku şeklinde ifade edilmektedir.²²³

Haşyet kelimesinin kullanımıyla ilgili Kur'an'da şöyle buyrulmaktadır: “Çocuklarınızı fakirlik **korkusuyla** öldürmeyiniz”. (İsrâ,17/31); yani onları size bir fakirlik dokunacak korkusuna inanarak öldürmeyiniz. “*Günaha gireceklerinden korkanlara*” (Nisâ, 4/25); yani, O’nu tanimasından doğan bir korkuyla korkan için bu böyledir.²²⁴

Kur'an'da “haşiye” حَشِيَ fiili mâzi fiil olarak altı yerde geçmiş ve korkmak mânâsında kullanılmıştır.²²⁵ Muzâri fiil olarak yirmi dokuz yerde geçmiştir ve korkmak mânâsına gelmektedir.²²⁶ Emir fiil olarak beş yerde geçmiştir ve sakınma, korkma ve uyarı mânâlarında kullanılmıştır.²²⁷ Kur'an'da "haşyet" حَشْيَةٌ kelimesi mastar olarak ise sekiz yerde geçmiş ve korku mânâsında kullanılmıştır.²²⁸

1.3.2. Feşel (فَشَلَّ)

“Feşel” فَشَلَّ kelimesi, Arapça “feşile” فَشِلَّ fiilinden türemiş bir mastar bir kelime olup, sözlükte korkaklıkla birlikte olan zayıflık,²²⁹ korkmak, ürkmek,²³⁰ korkmak, zayıflamak, tembel ve gevşek olmak²³¹ anlamlarına gelmektedir.

Arapça'da sülâsi mücerret bâbların dördüncüsünden gelen “feşile” فَشِلَّ fiili sözlükte gevşemek, korkaklık göstermek, zayıf düşmek, yılmak, tedirgin olmak mânâlarına gelir.²³² “İf’âl” ve “tef’îl” bâbından geldiğinde bozmak, başarısızlığa uğratmak; “tefa’ul” bâbından geldiğinde başarısız olmak mânâlarına gelir. Sülâsi mücerret bâbtan ismi fâili “fâşil” فَاشِلٌ olarak gelmekte olup, sözlükte başarısız, başarısızlığa

²²³ Çanga, *Kur'an-ı Kerim Lugatı*, s. 167

²²⁴ İsfehânî, *Müfredât/Kur'an Kavramları Sözlüğü*, s. 343.

²²⁵ Nisâ 4/25; Yâsin 36/11; Kâf 50/33; Beyyine 98/8; Tâhâ 20/94; Kehf 18/80.

²²⁶ Tâhâ 20/77; Ahzâb 33/37 (iki defa); Naziât 79/19; Mâide 5/44; Tevbe 9/24; Tevbe 9/13 (iki defa); Bakara 2/150; Mâide 5/3-52; Nisâ 4/9; Tevbe 9/18; Nûr 24/52; Tâhâ 20/3-44; Fâtır 35/28; Naziât 79/26; Abese 80/9; A'lâ 87/10; Naziât 79/45; Nisâ 4/77; Ra'd 13/21; Enbiyâ,21/49; Ahzâb 33/39 (iki defa); Fâtır 35/18; Zümer 39/23; Mülk 67/12; Ahzâb 33/39.

²²⁷ Lokman 31/33; Mâide 5/3-44; Bakara 2/150; Âl-i İmrân 3/173.

²²⁸ Bakara 2/74; Nisâ 4/77 (iki defa); İsrâ 17/31-100; Mü'minûn 23/57; Haşr 59/21; Enbiyâ 21/28.

²²⁹ İsfehânî, *Müfredât/Kur'an Kavramları Sözlüğü*, 797.

²³⁰ Semîn el-Halebî, *Umdetü'l-Huffâz*, III, 231.

²³¹ Firûzâbâdi, *el-Kâmusu'l-Muhîr*, s. 1042.

²³² Çanga, *Kur'an-ı Kerim Lugatı*, s. 368.

mahkûm; kıymetsiz, değersiz, kötü anlamında kullanılır.²³³ Sâbûnî Âl-i İmrân sûresi 122. âyetinde geçen “tefşelâ” kelimesini gevşeklik göstermek, “feşel” kelimesinin ise korkaklık ve zayıflık mânâsına geldiğini belirtmiştir.²³⁴

Kur’ân’da sülâsi mücerret bâbtan mâzi fiil olarak iki yerde geçmektedir ve gevşeklik göstermek mânâsında kullanılmıştır.²³⁵ Muzâri fiil olarak iki yerde geçmektedir ve Âl-i İmrân sûresinde korkaklık göstermek, Enfâl sûresinde ise; zayıf düşürmek mânâsında kullanılmıştır.²³⁶

1.3.3. İşfag (اشفق)

“İşfag” اشفق kelimesi, Arapça “eşfega” اشفق fiilinden türemiş mastar bir kelimedir. Sözlükte acıma, şefkat, yumuşaklık, iyi davranma; merak, endişe, tasa, tedirginlik anlamlarına gelir.²³⁷

“İf’âl” bâbından gelen “eşfega” اشفق fiili ise sözlükte çekinmek, sakınmak,²³⁸ korkmak²³⁹ mânâlarına gelir. Bazı âlimler demişler ki inâyet, ihtimam, ilgi, korkuyla kaplanmış bir ilgi, ihtimam mânâlarına gelir. مِنْ harfi ceriyle geçiş fiili yapıldıysa korku anlamı barizdir. عَلِي harfi ceriyle geçiş fiili yapıldıysa ilgi anlamı barizdir.²⁴⁰ Tek bir asıldır ve bir şeyde yumuşaklık, incelik, hassaslık, zayıflık anlamındadır.²⁴¹ İsim olarak kullanıldığında korku manasına gelir. Sülâsi mücerret bâbtan mastarı “şefag” شفق ise sözlükte gün batımındaki kırmızı renk anlamına gelir;²⁴² ismi fâili ise “şefüg” شفق şeklinde gelir ve sözlükte şefkatli, merhametli, acıyan mânâsına gelir.²⁴³ “İf’âl” bâbından ismi fâili ise “müşfig” مُشفق olarak gelir ve sözlükte çekinen, korkan anlamlarına gelir.²⁴⁴ “Şefag” شفق kelimesi “min” مِنْ edatıyla müteaddî/geçişli

²³³ Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 661.

²³⁴ Sâbûnî, *Safvetü ’l-Tefâsir*, I, 422.

²³⁵ Âl-i İmrân 3/152; Enfâl 8/43.

²³⁶ Âl-i İmrân 3/122; Enfâl 8/46.

²³⁷ Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 450.

²³⁸ Çanga, *Kur’ân-ı Kerim Lugatı*, s. 266.

²³⁹ Atay vd., *Arapça-Türkçe Büyük Lugat*, II, 1120.

²⁴⁰ Semin el-Halebi, *Umdetü ’l-Huffâz*, II, 279.280.

²⁴¹ İbn Fâris, *Mu’cemu Mekâyis ’il-Luğa*, III, 197.

²⁴² Firûzâbâdi, *el-Kâmusu ’l-Muhît*, s. 859.

²⁴³ İsfehânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 556.

²⁴⁴ Çanga, *Kur’ân-ı Kerim Lugatı*, s. 266.

olduğunda havf/korku anlamı; “fi” في edatıyla müteaddî olduğunda ise inâyet anlamı belirginleşir.²⁴⁵

Kur’ân’da “şefeg” kelimesi bir yerde isim olarak kullanılmış, Allah Teâlâ şafak vaktine yemin etmiştir.²⁴⁶ “İf’âl” bâbından mâzi fiil olarak iki yerde geçmiştir ve çekinmek, korkmak mânâsında kullanılmıştır.²⁴⁷ “İf’âl” bâbından ismi fâilin cemisi olarak yedi yerde geçmiştir ve çekinenler, korkanlar mânâsında kullanılmıştır.²⁴⁸

1.3.4. Vecîf (وَجِيف)

“Vecîf” وَجِيف kelimesi, Arapça “vecefe” وَجَف fiilinden türemiş mastar bir kelimedir. Sözlükte hızlı yürüyüş anlamına gelir.²⁴⁹ اِطْرَب ile eş anlamlıdır ve heyecanlanmak, telaşlanmak, bozulmak, tedirgin olmak, huzursuzluk, karışıklık, ayaklanmak anlamlarına gelir. اِبِل ile eş anlamlıdır atların ve develerin yürümesi anlamlarına gelir. Fiil olarak kullanıldığında korku, hızlı bir şekilde yürümek, çarpışmak; isim olarak kullanıldığında kalplerin çarpışması, heyecanlanması anlamında kullanılır.²⁵⁰ “Vecîf” وَجِيف kelimesi, اَسْرَع, اَوْجَف, اِيَجَف, bu kelimelerden gelir.²⁵¹

Arapça’da sülâsî mücerret bâbların ikincisinden gelen “vecefe” وَجَف fiili ise sözlükte korku içinde olmak; kalbi güm güm atmak, kalbi güm güm vurmak mânâlarına gelir.²⁵² “İf’âl” bâbından geldiğinde sürmek, koşturmak anlamına gelir.²⁵³ “İstif’âl” bâbından geldiğinde kalbini titretmek anlamında kullanılır. Sülâsî mücerret bâbtan ismi fâili “vâcîfün” وَاجِف şeklinde gelir ve sözlükte küt küt atan; güm güm vuran (kalp) mânâsına gelir.²⁵⁴ Sâbûnî Naziât sûresi 8. âyette “vâcife” kelimesini korkan, titreyen manasına geldiğini belirtmiştir. Kalp, şiddetli korku sebebiyle heyecanlanıp titrediği

²⁴⁵ İsfehânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 556.

²⁴⁶ İnşikâk 84/18.

²⁴⁷ Mücâdele 58/13, Ahzâb 33/72.

²⁴⁸ Enbiyâ 21/49; Mü’minûn, 23/57; Şûrâ 42/18; Meâric 70/27; Kehf 18/49; Şûrâ 42/22; Tûr 52/26.

²⁴⁹ İsfehânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 1138.

²⁵⁰ İbn Manzûr, *Lisânu’l Arab*, Daru’s-Sadıı Yay., Beyrut, 3. Baskı, H. 1414, 9, 352.

²⁵¹ Semî el-Halebi, *Umdetü’l-Huffâz*, IV, 286.

²⁵² Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 964.

²⁵³ Çanga, *Kur’ân-ı Kerîm Lugatı*, s. 542.

²⁵⁴ Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 964.

zaman “vâciful-gulûb” وَأَجْفُ الْقُلُوبِ denir.²⁵⁵ Korkutan şeylerden muzdarip olmak anlamına da gelir.²⁵⁶

Kur’ân’da sülâsi mücerret bâbtan ismi fâil olarak bir yerde geçmiştir ve şiddet içinde çarpacak kalpler mânâsında kullanılmıştır.²⁵⁷ “İf’âl” bâbından bir yerde geçmiş ve sürmek, koşturmak mânâsında kullanılmıştır.²⁵⁸

²⁵⁵ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, VII, 175.

²⁵⁶ Semî el-Halebi, *Umdetü'l-Huffaz*, IV, 286.

²⁵⁷ Naziât, 79/8.

²⁵⁸ Haşr, 59/6.

II. BÖLÜM

2. A'RÂF SÜRESİ'NDE TEHDİT İFADE EDEN ÂYETLER

A'râf sûresini incelediğimizde 56 tane tehdit içeren âyet olduğu tesbit edilmiştir. Âyetleri tehdit unsurlarına göre tesbit ettik. Sûrede tehdit içeren âyetler, dünyevî ve uhrevî tehdit âyetleri olarak iki kategoriye ayrılmıştır. Bu tehditlerden 42 tanesi dünyevî tehdit, 14 tanesi ise uhrevî tehdittir. Bu surede geçen tehditlerden 4 tanesi (59. âyette “havf” kavramı ve türevleri, 63. âyette ve 69. âyette “inzar” kavramı ve türevleri, 86. âyette “vaîd” kavramı ve türevleri) tehdit üslûbu açısından lafız itibariyle tehdit içeren kelimeler kullanılarak yapılmıştır. Âyetlerden 52 tanesi ise, mânâ itibariyle tehdit içermektedir. Dünyevî tehdit olarak 10 farklı husus tesbit edilmiştir. Uhrevî tehdit olarak ise 6 farklı husus tesbit edilmiştir. Bunlar da, müstakil alt başlık haline getirilmiştir. A'râf sûresindeki 35, 49, 56 ve 205. âyetlerde “havf” kavramı ve türevleri, 2, 184 ve 188. âyetlerde “inzâr” kavramı ve türevleri; 116. âyette “terhîb” kavramı ve türevleri; 154. âyette “fezea” kavramı ve türevleri kullanılmıştır. Ancak bu âyetler lafız itibariyle tehdit anlamını veren kavramları içerseler de âyetler mana itibariyle tehdit içermemektedir. Bu nedenle tezimizde bu âyetler yer almamaktadır. Birden fazla tehdit âyeti olan başlıklarda âyetin başında açıklamada bulunulmuştur.

İlk olarak dünyevî tehdit âyetleri incelenecektir:

2.1. Dünyevî Tehdit İfade Eden Âyetler

A'râf sûresi incelendiğinde 42 tane dünyevi tehdit âyeti tesbit edilmiştir. Bu âyetleri de kendi içerisinde ölümle ilgili, hüsrana uğramayla ilgili, helakle ilgili, musibetle ilgili, hayvan suretine çevirmeyeyle ilgili, mucizevi bir olayla ilgili, cezayla ilgili, kıtlıkla ilgili, azapla ilgili, gazap ve zilletle ilgili tehdit âyetleri olmak üzere 10 kategoriye ayırarak sınıflandırmak mümkündür.

2.1.1. Ölümle İlgili Tehdit

Ragıb el-İsfehani'ye göre ölüm anlamına gelen “mevt” (مَوْت) kavramı, “insan, hayvan ve bitkilerde bulunan canlılık gücünün yok olması, hisseden gücün yitmesi, düşünce gücünün gitmesi, hayatı bulandıran üzüntü ve uyku” anlamlarında kullanılmaktadır.²⁵⁹

Ölüm, yeryüzünde yaşayan tüm canlıların ortak kaderidir ve var olan her şey günün birinde ölmeye mahkûmdur. Dünya canlıların ebedi yaşaması için yaratılmış bir mekân değildir. Dünya üzerindeki tüm canlılar her an ölümle iç içe yaşamakta ve hayat her zaman içerisinde ölüm gerçeğini barındırmaktadır.²⁶⁰

Ölüm, insani korkuların asıl sebeplerinden birisidir ve diğer korkularla da yakından ilgilidir. Korkuların ana çekirdeği olan ölüm, bütün ürküntülerin geometrik buluşma noktasıdır. Ölüm korkusundan hiç kimsenin tamamen kurtulamamış olduğu konusunda araştırmacılar arasında fikir birliği bulunmaktadır. Ölüm, insanlara verdiği korkudan dolayı metafiziğin baş aktörlerinden biri kabul edilmiştir. Birçok araştırmacı din kurumunun oluşmasını bile bu konuya bağlamıştır. Ölüm insanlara korkunç ve korkutucu gelmektedir. Ölümün korkunç olmasının nedeni, insan bedeninin çürüyüp tükenmesine neden olmaktadır. İnsanların çoğu kendilerini günahkâr hissetmesinden dolayı ölüm denilince, ilk akla gelen cezalandırılmadır.²⁶¹

Ölüm, dünya hayatının sona ermesidir. Ancak öldükten sonra kabir hayatı, ahiret hayatı başladığı için insan işlediği kötü amellerin cezasını çekerek hakikati anlayıp yapayalnız kalmayla tehdit edilmiştir.

A'râf sûresinde ölümle ilgili 1 tane tehdit içeren âyet bulunmaktadır.

²⁵⁹ İsfehânî, *Müfredât/Kur'ân Kavramları Sözlüğü*, s. 1019.

²⁶⁰ Karaca, Faruk, *Ölüm Psikolojisi*, Beyan Yay., İstanbul 2010, s. 112-113.

²⁶¹ Karaca, *Ölüm Psikolojisi*, s. 150.

A'râf 7/37. Âyet

“فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ أُولَٰئِكَ يَنَالُهُمُ النَّصِيبُ مِنَ الْكِتَابِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُمْ رَسُولُنَا يُتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُوا آيِنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ

“Allah’a iftira eden veya O’nun âyetlerini yalanlayandan daha zâlim kim vardır! Onların kitaptaki nasipleri kendilerine erişecektir. Sonunda elçilerimiz gelip canlarını alırken “Allah’ı bırakıp da tapmakta olduğunuz tanrılarınız nerede!” derler. “Bizden sıvışıp gittiler” diye cevap verirler. Ve (dünyadayken) kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerinde şahitlik ederler.”²⁶²

Tehdit eden: Yüce Allah’tır.

Tehdit edilen: Kâfirler.

Tehdit gerekçesi: Âyetleri ve peygamberleri yalanlamaları, Yüce Allah’a şirk ve çocuk isnat etmeleri, buyurmamış olduğu şeyleri ona nisbet etmeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Ölüm, yalnızlık ve pişmanlık: Ömürleri bitip ecelleri geldiğinde yalnız kalarak, dalalette olduklarını anlayıp pişmanlık duyacakları.

Tehdit şekli: Mana.

Âyette Yüce Allah’ın söylemediğini ona nisbet ederek anlatan, söylediğini ise yalanlayanlara dikkat çekilmiştir.²⁶³ 36. âyette Yüce Allah’ın âyetleri yalanlayarak inkâr edenler ve âyetlere karşı böbürlenilenlerin ateş ehli olduğu ve orada ebedi kalacakları belirtildikten sonra gelen bu âyetin amacı, Fahreddin Râzî,’ye göre; kâfirleri inkârlarından geri çevirmektir. Çünkü bu durumlardan bahsederek yapılan korkutma, ince düşünmeye ve taklidden sakınarak doğru olanı yapmaya götürür.²⁶⁴

²⁶² A'râf 7/37.

²⁶³ Beydâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsîri)*, (ter. Şadi Eren), 2. Baskı, Selsebil Yay., İstanbul 2011, II, 29.

²⁶⁴ Râzî, *Fahrüddin, Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, (çev. Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Sadık Doğru), Akçağ Yay., Ankara 1991, X, 361.

Bu âyette sorulan soru inkâr içindir yani öyle olmadığını beyan etmek içindir. Kasıtlı olarak Allah'a iftira atandan ve âyetleri yalanlayandan daha çirkin ve kötü kim vardır?²⁶⁵ Yüce Allah, kendisine karşı yalan uydurup iftira ederek ona ortak, eş ve oğul isnad etmeyi ve âyetlerini yalanlamayı günahta eşit tutmuştur.²⁶⁶ Bu kâfirlerin ömürlerinin uzun ve rızıklarının bol olmasından dolayı aldanmamaları gerektiği hususunda Yüce Allah onları uyarmıştır. Herkese takdir edilen pay kesinlikle erişeceği için, kâfirlerin yaptıkları fenalıklardan vazgeçerek iman etmeleri istenmiştir. Onlara verilen süre nedeniyle şımarıp aldanmamaları noktasında uyarıda bulunulmuştur.²⁶⁷

Yüce Allah göndermiş olduğu peygamberleri yalanlayan kimseler kendileri yalancı, iftiracı kimseler olduğu için, bu kimselerin insanların en zâlimi ve en haksızı olduğunu belirtmiştir. Onlara takdir edilen rızıklar, dünyadaki nimetler içinde “az bir şey” olup bu dünyada kalacaktır. Buna mukabil bu rızıkları elde etmek için işledikleri kötü davranışlar sebebiyle kazandıkları günahlar yüz karası olarak onlarla bu dünyadan gidecektir. Ölüm meleklerini karşılarında buldukları zaman da Allah'ın dışında taptıklarını kaybedecekleri, kendi kâfirliklerine şahitlik ederek canlarını verecekleri bildirilmiştir.²⁶⁸ Ölüm melekleri onlara “Sizden azabı savması için Allah'tan başka taptığımız putlar nerede?” diye sorduklarında onların cevabı “Bizden kaybolup gittiler” diyerek kendilerinin kâfir olduklarına bizzat tanıklık ederler. Kendilerinin sapıklık içinde olduğunu itiraf eder ve yaptığı şeylere pişman olurlar ancak o anda pişmanlığın faydası olmaz. O, kâfirlerin ayaklarının kayarak azaba düştüğü andır.²⁶⁹ Bu dünyada o kimseler kendilerine belirlenmiş bir zamana kadar yaşayacak ve bu yaşamı devam ettirebilmek için iyi ve kötüden nasiplerine düşeni alacaklardır.²⁷⁰ Âyet, bu kimselerin daha dünyadayken Allah'ın gazabına uğradıklarını göstermektedir, dolayısıyla onların kâfir olduklarına şahit olunmaktadır.²⁷¹

²⁶⁵ Sâbüni, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 288.

²⁶⁶ Bursevî, İsmail Hakkı, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri* (iht.: Muhammed Ali Sabuni), 8. Baskı, Damla Yay., İstanbul 2012, III, 160.

²⁶⁷ Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr, *Camîu'l Beyân*, (ter. Hasan Karakaya, Kerim Aytekin), Hisar Yay., İstanbul 1996, IV, 40.

²⁶⁸ Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 37-38.

²⁶⁹ İbn Acîbe, el-Hasenî, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 313.

²⁷⁰ Mevdûdî, Ebu'l Ala, *Tefhîmu'l Kur'ân*, İnsan Yay., İstanbul 2005, II, 32.

²⁷¹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, (Ter M. Emin Saraç, Bekir Karlığa, İ. Hakkı Şengüler), Hikmet Yay., İstanbul 1973, VI, 81.

Yüce Allah kâfirleri insanların en zâlimi olarak değerlendirmiştir. Bu kâfirleri ömür süreleri bitip ecelleri kapıya dayandığında, şirk koştukları tanrılarının yanlarında olmayarak yapayalnız kalacakları korkusuyla tehdit etmiştir.

2.1.2. Hüsrana İlgili Tehdit

“Hasır” “خَسِرَ” kelimesi sözlükte “Zarar etmek, ziyana uğramak, zayi etmek, zayi ettirmek, zarar vermek, helak etmek, faydalanamaz hale getirmek” anlamlarına gelir.²⁷²

Allah Teâlâ emirlerini dinlemeyenleri hüsrana uğramakla tehdit etmiştir.

A'râf sûresinde ise, hüsrana ilgili 1 tane tehdit içeren âyet bulunmaktadır.

A'râf 7/178. Âyet

“مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِي وَمَنْ يُضِلِّ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ”

“Allah'ın doğru yola yönelttiği kişi hidâyete ermiştir; O, kimi saptırırsa işte onlar da kaybedenlerin ta kendileridir.”²⁷³

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Doğru yoldan sapanlar, kâfirler.

Tehdit gerekçesi: Doğru yoldan sapma.

Ne ile tehdit edildikleri: Ziyana uğrama, kaybetme.

Tehdit şekli: Mana.

Hidâyete eren kimsenin tekil olarak gelmesi hidâyette olanların aynı yolda olmalarından dolayı tek gibi olduğu, zararda olanların çoğul olarak gelmesi ise, ayrı

²⁷² Çanga, *Kur'ân-ı Kerim Lugatı*, s. 542.

²⁷³ A'râf 7/178.

ayrı yollara saptıklarına bir tenbih olmasındandır. Hidâyet üzerinde olan kişi için hidâyetin dışında hiçbir nimet olmasa, bu onun için kâfi olabilirdi. Kuşkusuz hidâyet, ahiret nimetlerini kazanmayı gerektirir ve sonsuz mutluluğa ulaşılabileceğinin işaretidir.

177. âyette âyetleri yalanlayarak kendilerine fenalık etmiş olan kavmin durumunun kötü olduğu belirtildikten sonra gelen bu âyette, hidâyet ve dalaletin Allah'tan olduğunu, Allah'ın hidâyetinin bazılarını verildiğini bazılarını verilmediğini ve ilahî hidâyetin insanların hidâyete gelmesini istilzam ettiğini açık olarak göstermektedir.²⁷⁴ İbn Acibe ve Sabuni'ye göre de bu âyet, hidâyet ve dalaletin Allah'ın elinde olduğunu bildirmektedir.²⁷⁵

Cenâb-ı Hakk kimin içinde hidâyete erdirecek bir ışık meydana getirirse hakikat yolunu bulmuş olan ondan başkası değildir. İçinde hidâyete ermek için kime yetenek vermediyse, bu kimseler tersine tercihini o yönde yaptığından, Cenâb-ı Hakk'ın onun için sapıklığı yaratması nedeniyle, ziyan konusunda kemale ermiş olurlar. Kime hidâyet erişirse yüce mertebelerden aşağılara inmez. Allah Teâlâ kimi de yalnız bırakırsa hevesine uyar, hevesi de onu Allah yolundan saptırırsa bu kişiler, Allah'ın nurunun ulaşmadığı ve isabet etmediği kişilerdir. Böylelikle sapıklığa ve zarar içerisine düşmüşlerdir.²⁷⁶ Cenâb-ı Hakk kimi hidâyete erdirirse, hidâyet üzere olan o'dur. Kimi de sahipsiz bırakıp elinden tutmazsa bu kişiler ziyana uğrayan ve helak olanlardır.²⁷⁷

İnsanlar kendi fitratını korumalıdır. Heva ve heveslerine kapılıp gözü önünde meydana gelen âyetlerin alametlerini görmezden gelmemelidir, Cenâb-ı Hakk'ın korumasına sığınarak tüm başarıyı ondan beklemelidir. Zira (Yüce Allah kime hidâyet ederse) kulunu esenlik ve mutluluğa yakışır görürse onu hidâyete ulaştırır, bu kimse gerçekten hidâyete ermiştir, bu kişi Allah Teâlâ'nın hidâyetine yakışır bulunan bir kimsedir. Kimleri de kötü hareketlerinden dolayı sapıklığa düşürürse kendi seçimlerinin, davranışlarının cezasına ulaştırarak mutluluk yolundan uzaklaştırırsa; haklarında hidâyet yerine dalaleti yaratırsa, her türlü mahrumiyet ve cezaya uğrayanlar da onlar

²⁷⁴ Beydâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 103.

²⁷⁵ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, , XI, 155; İbn Acibe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'ani'l-Mecid*, III, 498; Sâbüni, *Safvetü't-Tefâsîr*, II, 361.

²⁷⁶ Bursevî, İsmail Hakkı, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 270-271.

²⁷⁷ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 154.

olacaktır. Dolayısıyla dünyada fırsatımız varken hakka sarılmalı, Cenâb-ı Hakk'ın âyetlerini, birliğini, dininin kanıtlarını nazara alıp uygun davranmak gerekir ki, hidâyete ermek dalaletten kurtulmak nasip olsun.²⁷⁸

Kuşkusuz ki Yüce Allah hidâyete erişmek için çalışanları hidâyete erdirir. Kendisi için dalalet yolunu tercih eden ve hidâyetin kanıtlarından nasibini almayanları ise, Yüce Allah dalalete sevkeder. İmana karşı gözünü, kulağını ve gönlünü kapayanları dalalet yolunda sürükler. Şüphesiz ki Allah Teâlâ insanı hem hidâyete hem de sapıklığa müsait bir fitratta yaratmıştır. Bu ikisini ayırıcı aklı da ona ikram etmiştir. Bu nimetlere rağmen insan hidâyete yerine dalaleti seçtiğinde ise, onlara uyarıcı mucizeler getiren resulleri göndermiştir. Bütün bunlardan sonra ise hidâyete ve dalalete uygun fitrat olduğu gibi kalır, Allah'ın dilemesine uygun şekilde cereyan ederek takdiri ilahîyi yerine getirmektedir. Bunun yanı sıra bu takdir-i ilahî; hidâyete uğrunda çalışanları hidâyete yoluna, dalalet uğrunda çalışanları da dalalet yoluna sevk etmeyi gerektirir. Allah'ın kendisine verdiği aklı ve kâinat sayfalarına serpilen âyetleri kavrayarak, görme ve duyma cihazlarını, Resullerini, hidâyete işaretlerini veren de risalet müesseselerini gereği gibi değerlendiremeyip de dalalet düşenleri de o yolda yürütmeyi icap ettirir.²⁷⁹ Kuşkusuz Allah kimi hak yola iletirse o mutlu ve kazançlı olur, kimi de saptırırsa o kuşkusuz bedbaht ve kaybedendir.²⁸⁰

Hidâyete ve dalalet Yüce Allah'ın elindedir, ancak insan işlediği iyi ve kötü amellerle iki yoldan birini seçer. Yüce Allah'ın insana lütfetmiş olduğu akıl nimetine rağmen insan dalalet yolunu seçtiğinde resuller göndermiştir. Verilen bu imkânları değerlendiremeyip, buna rağmen insanlar yine dalalet yoluna giderse, Yüce Allah o kimseleri bu dalalet yolunda yürütür. Dalalet yolunu tercih eden kimse ise, hüsrana uğrar yani kaybedenlerden olur. Yüce Allah bu dalalet yolunu seçen kimseleri bu yolda yürüterek hüsrana uğratacağını bildirerek uyarılmaktadır. Bize düşen görev, Allah Teâlâ'ya kulluk görevimizi yerine getirerek O'nun bize verdiği nimetlerin farkında olup şükretmek ve hidâyete yoluna götüren amelleri işlemektir.

²⁷⁸ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, Bilmen Yay., İstanbul 1985, II, 1126.

²⁷⁹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, VI, 323-324.

²⁸⁰ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefsir*, II, 361.

2.1.3. Helak ile (Geçmiş Ümmetlerin Başına Gelenlerle) İlgili Tehdit

“Helak” “هَلَك” kelimesi sözlükte “helak etmek, öldürmek, harcamak, telef etmek, bozmak, toptan kökünü kazımak, felakete uğratmak, başını belaya sokmak, ölümüne sebep olmak” anlamlarına gelir.²⁸¹

Ragıb el-İsfehani “helak” (هَلَك) kavramının üç değişik anlamda kullanıldığını belirtmiştir. Birincisi: “Bir şeyin kaybedilmesi”. İkincisi: “Bir şeyin şekil değiştirmesi ve bozulması”. Üçüncüsü: “Ölüm”.²⁸² Kur’ân’da “Bir şeyin varlık âleminde iptal edilmesi ve kökten yok edilmesi”²⁸³ anlamında da kullanılmıştır. Azap, korku ve fakirlik için de kullanılmaktadır.²⁸⁴

Kur’ân’da “helak” kavramı türevleriyle beraber 68 yerde geçmektedir.²⁸⁵ Tehdit gerekçesi olarak helak anlamına gelen be’s, darrâ, vs. kavramlar kullanılmıştır.²⁸⁶ O insanların başlarına gelenler bugünün insanları için de yerinde bir uyarı ve çok kıymetli bir öğüt niteliğindedir. Kur’ân, bu hakikatleri bir ibret levhası olarak önümüze sermekte ve bu kıssalar gafil gönüllerin kapılarını çalan bir tokmak vazifesi olmaktadır.²⁸⁷

Geçmiş kavimlere gönderilen peygamberler onları Allah’a imana ve kulluk etmeye, şirk koşmamaya ve yapmakta oldukları çirkinliklerden uzak durmaya davet etmişlerdir. Ancak peygamberler özellikle kavimlerinin ileri gelenlerinin alay, tehdit ve inkârlarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Buna rağmen her peygamber kavmini ısrarla davete devam etmiş, ancak kavimleri yaptıkları taşkınlıkları ve isyanlarını arttırınca iman edenlerin dışındaki tüm kavimler Yüce Allah tarafından türlü bela ve azaplarla helak edilerek yeryüzünden silinmişlerdir.

²⁸¹ Çanga, *Kur’ân-ı Kerîm Lugatı*, s. 368.

²⁸² İsfehânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 1118.

²⁸³ Kasas 28/88.

²⁸⁴ En’âm 6/26; Meryem 19/74.

²⁸⁵ Abdülbâki, *Mu’cemü’l Müfrehes li Elfâzi’l Kur’ân-ı Kerîm*, s. 737-738.

²⁸⁶ İsfehânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 1118.

²⁸⁷ Kutub, *Fi Zilali’l-Kur’an*, VI, 19.

Helak olma neticesinde ortaya çıkan durumlar, aşağıdaki kavramlar kullanılarak yapıldığı için kısaca bu kavramların açıklanması yerinde olacaktır.

“**Câsimîn**” “**جَائِمِينَ**”: “kuşun yere serilmesi gibi, dizleri ve yüzleri üzerine yere yapışanlar” anlamına gelir.

“**Recfe**”: “**الرَّجْفَةَ**” “İnsanı sarsan en büyük musibet”. Recf’in gerçek anlamı sarsılmaktır. Arz sarsıldığında “recfetül erd” denilir.

“**Gâbirin**” “**الغَابِرِينَ**”: “Allah’ın azabında kalanlar.” “Gabir” kalan anlamına gelir. “Geçip giden” anlamına da gelmektedir.²⁸⁸

A’râf sûresi’nde helakle ilgili 32 tane tehdit içeren âyet tesbit ettik. Bu tehdit âyetleri hem genel olarak tüm topluluklara yapılan tehditlerden, hem de sırasıyla Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. Lut, Hz. Şuayb ve Hz. Musa peygamberlerin kavimlerine yapılan tehditlerden oluşmakta olup, bu kavimlerin tehditler sonucunda uğradıkları helak durumlarından bahsedilmiştir. Biz de bu sıraya göre tehdit âyetlerinden bahsedeceğiz:

2.1.3.1. Tüm topluluklara yapılan tehditler

İlk olarak genel anlamda tüm topluluklara yapılan tehdit âyetlerini incelediğimizde 12 tane tehdit içeren âyet tesbit edilmiştir. Bu tehdit âyetleri suredeki sıraya göre incelenecektir:

A’râf 7/4. Âyet

İlk tehdit âyetinde helak edilen ümmetlere azabın ne zaman geldiği hakkında haber verilmiştir:

“**وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا فَجَاءَهَا بَأْسُنَا بَيَاتًا أَوْ هُمْ قَائِلُونَ**”

²⁸⁸ Sâbûnî, *Safvetü’l-Tefâsir*, II, 309.

“Nice ülkeler var ki onları helâk ettik. Azabımız onlara geceleyin yahut gündüz istirahat ederlerken geliverdi.” ²⁸⁹

Tehdit eden: Yüce Allah’tır.

Tehdit edilen: Kâfirler, müşrikler ve tüm insanlar.

Tehdit gerekçesi: Yüce Allah’ın emirlerine isyan etmeleri, peygamberlerin getirdiklerine aykırı gitmeleri, gururları ve peygamberlerini yalanlamaları, şirk koşmaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Helak olma.

Tehdit şekli: Mana.

Bir önceki âyette Rabbimizden indirilen emirlere uyup, ondan başka önderlere uymamamız istenmiş, öğüt almadığımız belirtilmiştir. Bu âyette ise, Kur’ân’da zikredilen kıssalara atıfta bulunulmuştur. Bu kıssalarda daha önceki kavimlerin yaşadığı ibretli olaylar edebî, dikkat çekici ve insan üzerinde tesir uyandırıcı bir üslûp ile ele alınmaktadır. Bu kıssaları okuyan kişiler adeta bu olayları yaşar gibi hisseder ve içerdiği ibretleri hemen kavrarlar. Böylece etkilenir ve bunun gereği olan tavrı takınırlar.

Âyette günün farklı saatlerinde, gece yarısında, gündüzün erken vakitlerinde, öğlenin istirahat saatlerinde ve meşgalelerin yoğun olduğu zaman dilimlerinde azap insanlara aniden gelmiştir. Bu zaman dilimleri insanların gaflet, dalgınlık, dinlenme, kendilerini emniyette hissetme vaktidir. Allah Teâlâ bu vakit dilimlerinde ummadıkları bir anda sürpriz bir afet ve azap ile helak edeceğini bildirerek tehdit etmektedir. O zamanlarda gelen azap daha ürkütücü olmaktadır.

Bu âyetin tehdidinin tarihi tanıklarıyla bir izahına, Hz. Âdem’in yaratılmasından sonra bütün insan grupları ve muhtelif kavimler üzerindeki hâkimiyetin tecellisiyle

²⁸⁹ A’râf 7/4.

peygamberlerin gönderiliş vecizesi ve sonuçlarına, şeriat ve dinlerin seyr ve gelişimine ve onlardaki amaçların ruhuna yönelik pek önemli gerçekleri açıklayıp aydınlatan ve birçok surede muhtelif ibret ve ihtar bakış açısından teferruatlı bahsedilecek ve işaret edilecek olan bu kıssalardan Kur'ân'ın güzellik, ciddiyet ve belagatına özellikle önem verilerek okunduğunda bunlardan alınacak ibret dersi ve esinlenme o kadar yüksek, açık ve boldur ki, kütüphaneler dolusu tarih kitapları okunup araştırılacak olsa elde edilecek ders, yükselmek için kullanılacak ibret şiarları bunlardan başkası olmayacak ve bunların verdiği ilhamı vermeyecektir.²⁹⁰

Sakinlerinin Yüce Allah'ın emrine isyan etmeleri, peygamberlerin getirdiklerine aykırı gitmeleri,²⁹¹ gururları ve peygamberlerini yalanlamalarından dolayı helake uğrayan şehirler, yerleşim birimleri çok fazladır. Bu yerleşim birimleri, sakinleri dalgınken, gafilken sürpriz bir facia yolu ile helake uğratılmıştır. Hadise ya geceleyin ya da gündüz uykusu esnasında- yani insanların uykuya dalarak kendilerini en emniyette hissettikleri vakitte- olmuştur. Her iki vakit dilimi de- yani gece uykusu ve öğle sonu uykusu- dalmışlık, kendini bırakmışlık ve emniyet zamanlarıdır. Bu vakit dilimlerinde insanları yakalamak korkutma bakımından daha şiddetli, etkileme bakımından daha dehşetli olduğu gibi öteki insanlar için nasihat almaya, çekinmeye, sakınmaya, daha dikkatli olmaya, daha sevkedici bir özellik taşır, ibret almalarına vesile olur.²⁹²

Yüce Allah (cc.) Allah Resulü'nden Allah'a şirk koşan insanları uyarmasını ve Allah'a kul olmamaları durumunda helak edileceklerini haber vermesini emretmiştir. Allah'ı bırakıp putlara itaat edenlerin sonlarının felaket olacağını haber vermiştir.²⁹³ Lut kavmi gibi gece yarısında veya Şuayb kavmi gibi güpegündüz dinlenme ve gaflet durumunda azap kendilerini bastırdıktan sonra Allah'ın hükmüne karşı gelinemeyeceğini anladılar, pişmanlık duyup kurtuluş için yalvarsalar da artık iş işten geçmiştir, azap gelip çatmıştır.²⁹⁴ Lut kavmindeki gibi memleketin altı üstüne getirilerek seher vakti üzerlerine taş yağdırılmış ya da Hz. Şuayb'ın kavmindeki gibi günün ortasında dinlenirken onların üzerine gökten bir ateş inerek tümünü

²⁹⁰ Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, IV, 77.

²⁹¹ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 319.

²⁹² Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 19.

²⁹³ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 7.

²⁹⁴ Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, IV, 12.

yakmıştır.²⁹⁵ Kur’ân’da bu manayı ifade eden âyetler pek çoktur.²⁹⁶ Beydâvî’ye göre “Âyette azabın onları uykuda yakalamasının dikkat çekilmesinde, onların gafletine ve kendilerini azaptan emniyet içinde görmelerine işaret vardır. Bu iki vakte özellikle ön planda olması bu sebeptir. Ayrıca bu iki vakit, dinlenme ve istirahat zamanı olduğundan, o vakitlerde gelen azap daha korkunç olur.”²⁹⁷ Bursevi’ye göre: “Allah (cc.) onları gündüzün ortasında şiddetli bir sıcakta gündüz uykusundayken helak etmiştir.”²⁹⁸

Bu âyetler, kadim, isyankâr ümmetlerin tarihî durumlarına nazarı dikkati çekmektedir. Dini sorumluluğun genelliğine ve Allah Teâlâ’nın herşeye hakkıyla âlim olduğuna işaret ederek insanları korkutma ve uyanışa çağırmaktadır. Şöyle ki: “Ey insanlar! Bir kere düşününüz, (Biz nice ülkeleri) nice şehirleri, şehirlerin halkını irtikâb edilen küfr ve masiyet sebebiyle (helak ettik ki) tarih-i âlem bunları tamamiyle kaydetmiş bulunmaktadır. Onlar bütün dinsizliklerinin cezasını öyle gafilâne bir halde yaşarlarken hemen bulmuşlardır. Bu manzaralar, önemli ders alma manzaralarıdır.”²⁹⁹

Bu suredeki temel mevzu budur. Âyet, insanları, Cenâb-ı Hakk’ın peygamberleri aracılığıyla göndermiş olduğu hidâyeti onaylamaya çağırmıştır. Zira insana kendisi ve dünya hakkındaki hakiki bilgiyi sadece bu verebilir, hayatın nihai gayesi ve mevzusunu yalnızca bu anlatır ve ahlakını, toplumsal hayatını, kültür ve medeniyetini üzerine inşa edeceği kuralları ona yalnızca bu kılavuz öğretebilir. İnsan kendisine rehber olarak yalnızca Cenâb-ı Hakk’ı bilmeli ve kılavuz olarak da peygamberleri vasıtasıyla bildirmiş olduğu uyarıları izlemelidir. Âyet, irşad için Allah’tan başkasına yönelmenin temelinde yanlış olduğu, zira bunun sürekli yenilgiyle neticelendiği ve kaçınılmaz olarak ziyana götüreceği hususunda uyarıda bulunur.³⁰⁰

Yüce Allah, kendisine şirk koşan, kulluk etmeyen ülkelerin sakinlerini geceleyin uykudayken veya gündüz gaflet halindeyken istirahat saatlerinde helak etmiştir. Bu iki vakitte insanlar kendilerini emniyette hissederken azap anında onları yakalamıştır. Bu

²⁹⁵ İbn Acîbe, *Bahrü’l Medid fi Tefsîr’il-Kur’âni’l-Mecîd*, III, 319.

²⁹⁶ Hac, 22/45; Kasas, 28/58.

²⁹⁷ Beydâvî, *Envâru’t-Tenzîl ve Esrâru’t-Te’vîl (Muhtasar Beydâvî Tefsîri)*, II, 12.

²⁹⁸ Bursevî, *Muhtasar Rûhu’l Beyân Tefsiri*, III, 131.

²⁹⁹ Bilmen, *Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 993-994.

³⁰⁰ Mevdûdî, Ebu’l Ala, *Tefhîmu’l Kur’ân*, II, 11-12.

vakit dilimlerinde insanları yakalamak korkutma bakımından daha şiddetli olduğundan öteki insanlar için nasihat almaya, sakınmaya, daha dikkatli olmaya, daha sevkedici bir özellik taşır, ibret almalarına vesile olur. O yüzden Yüce Allah insanın gaflet vakitlerinde ansızın helak edileceğini bildirerek asilik yapan kimseleri tehdit etmektedir. Bu azap vakitleri gelmeden önce pişmanlık duyup tövbe etmek gerekmektedir.

A'râf 7/34. Âyet

Bu tehdit âyetinde ecel saatinin kesinliği, mukadder olduğu belirtilmiştir:

“وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ”

*“Her ümmetin bir eceli vardır. Ecelleri gelince ne bir an geri kalırlar ne de bir an ileri gidebilirler.”*³⁰¹

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Mekke halkı, kâfir olan bütün toplumlar, müşrikler, isyancılar.

Tehdit gerekçesi: Peygamberleri yalanlamaları, kibirlenmeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Helak olma.

Tehdit şekli: Mana.

33. âyette Yüce Allah (cc.) insanlara nelerden sakınması gerektiğini, haram olduğunu sıraladıktan sonra gelen bu âyette, her ümmetin bir eceli olduğunu belirtmiştir. Ecel, süre veya onların başına gelecek azabın vaktidir. Mekke ehline bir tehdittir. Şu şekilde de anlam vermek mümkündür: “Dehşetin şiddetinden dolayı, ecelin geri bırakılmasını ve öne çekilmesini talep etmezler.”³⁰² Ebu Hayyan şöyle demiştir: “*Bu, Allah'ın*

³⁰¹ A'râf 7/34.

³⁰² Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 28.

emirlerine muhalefet ettikleri takdirde müşrikleri azap ile tehdiddir.” Saat en kısa vakit dilimi için kullanılan bir örnektir. An anlamındadır.³⁰³

İbn Âşûr’a göre sûrenin buraya kadarki bölümünün öncelikli muhatabı Mekke putperestleri olduğu için bu âyetteki “Her bir ümmet”ten de özellikle Hz. Peygamber’i ve hak dini yalanlayan topluluklar kastedilmiş olup, âyet bunlara karşı bir uyarı ve tehdit anlamı taşımaktadır.³⁰⁴

Büyük veya küçük her topluluk ve her devlet için Cenâb-ı Hakk katında belirlenmiş ve kararlaştırılmış bir zaman ve süre var olup; bu azap veya helak olma bu vakte bakar. Allah’a karşı peygamberlerini yalanlayanlar, müşrikler, isyancılar, günahkârlar ve edepsizler hemen cezalandırılmazlar. Ancak ümmetlerden her birine ve ümmetlerden her zata has bir ecel bulunur. Biçilen vakit geldiğinde derhal yakalanıp belalarını bulurlar. Toplumlara müsaade verilmiş olmasından dolayı aldanıp böyle gideceğini sanmamalı, fırsat elde iken tövbe etmeli, isyandan uzak durarak Allah’ın emirlerine sarılarak geleceği temin etmeye çalışmak gerekmektedir.³⁰⁵

Allah Teâlâ, hayatın akışına aldanmamaları hususunda uyarmak maksadıyla Allah’ı zikretmeyen, şükretmeyen gaflet sahiplerine hitap etmektedir. Bahsedilen ecel ister insan hayatı ister milletlerin güç ve hâkimiyetinin ömrüyle ilgili olsun, ecelin bir an öne çekilmesi veya ertelenmesi mümkün değildir.³⁰⁶ Her ümmetin artıp eksilmeyecek olan belirli bir müddeti, ömrü olduğu bildirilmektedir. Zamanında gönderilmiş olan Peygamberlere, hükümlere inanan ve itaat eden ümmetlerin sonsuz kurtuluşa ulaşacakları müjdelenmiş, Cenâb-ı Allah’ın âyetlerini yalanlayan, âyetlere karşı büyükenen kişilerin de ebediyen cehennemde kalacakları hususunda uyarıda bulunulmuştur. Her şahıs için olduğu gibi her ümmet için de levh-i mahfuzda kayıtlı muayyen bir vakit vardır. Kendilerince mechul olan ölüm, ecelleri için vakit geldiğinde anında mahvolup giderler. Binaenaleyh daha hayattayken haram şeyleri bırakıp helal şeylere yönelmeli, vazifeler yerine getirilmelidir. Sonra pişmanlık

³⁰³Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 287.

³⁰⁴Karaman, Hayrettin, Çağrıcı, Mustafa, Dönmez, İbrahim Kâfi, Gümüş, Sadrettin, *Kur’ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, II, DİB. Yay., Ankara 2007, 522

³⁰⁵ Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur’ân Dili*, IV, 35.

³⁰⁶ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur’ân*, VI, 70.

fayda vermez, noksanları tamamlama fırsatı verilmeyebilir.³⁰⁷ Fahreddin Razi'ye göre Allah Teâlâ Peygamberini yalanlayan her ümmete belli vakte kadar zaman tanımıştır. Bu da böyle kimselere kökten kaldırma azabına müstehak oluncaya kadar Allah'ın onlara azap etmemesidir. O zaman geldiğinde şüphesiz azap gelecektir.³⁰⁸ Yüce Allah'ın Peygamberini yalanlayan her ümmete gelecek bela için belirli bir zaman bulunmaktadır. O yok olma zamanı geldiğinde ne bir an geri bırakılabilir ne de bir an ileri alınabilir. Bu âyet-i kerime Cenâb-ı Hakk'ın düşmanlarını uyardığı gibi dostlarını da müjdelemektedir. Belli bir zaman sonra herkes layık olduğuna kavuşacaktır.³⁰⁹ Her ümmetin ecel vakti yani ölümleri için belli zaman geldiğinde köklerinin kesilmesi için belirlenen süre ulaştığında o vakit ne bir an geri atılır ne de ileri alınır.³¹⁰ “Her ümmete belli bir süre verilmiştir” anlatımı; sene, ay ve gün şeklinde sınırlanmış bir süre diliminin sonunda, sırası gelen bir topluluğun yok edilmesi demek değildir. Ancak bu, geçerli bir toplum olarak gücünü göstermesi için, her bir topluluğa verilmiş olan olanakların bir ahlaki hududunun bulunduğunu belirtir. Bu hudud, iyi işler ile kötü işlerin nisbetine göre belirlenir. Cenâb-ı Hakk bir topluluğa, iyi amelleri kötü amellerine nisbetle daha aşağı seviyeye düşünceye kadar hoşgörü gösterir. Ve bu hudud da aşılmıca, o günahkâr ve rezil topluluğa artık hiçbir süre verilmeyecektir.³¹¹

Cenâb-ı Allah, her ümmetin veya insanın eceli ne zaman yazıldıysa o an meydana geleceğini, ileri veya geri alınamayacağını bildirerek korku vermiştir. Bize düşen vazife, hayatın akışına aldanmayarak ecel gelmeden haramlardan uzak durarak helallere yönelmektir. Ecel geldikten sonra son pişmanlık fayda vermeyecektir, eksikleri tamamlama fırsatımız olmayacaktır. Yaşama fırsatı elimizdeyken iyi işlere yönelmeli, bu fırsatı iyi değerlendirmeliyiz.

Kıssalardaki ibret tablolarını gözler önüne sermek amacıyla şöyle buyurulmaktadır:³¹²

³⁰⁷ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1013-1014.

³⁰⁸ Razi, *Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l Gayb*, X, 354.

³⁰⁹ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 37.

³¹⁰ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsiri*, III, 156.

³¹¹ Mevdûdî, Ebu'l Ala, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 30.

³¹² Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, IV, 81.

A'râf 7/94. Âyet

Bu tehdit âyetinde peygamber gönderildiği halde inanmayan kavimlerin kesinlikle sıkıntıya uğratıldığı bildirilmiştir:

“وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّبِيٍّ إِلَّا أَخَذْنَا أَهْلَهَا بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَضُرَّ غَوْنٌ”

“Biz hangi ülkeye bir peygamber gönderdiysek mutlaka ora halkını, Allah'a yönelip yalvarsın yakarsınlar diye dert ve sıkıntıya uğratmışızdır.”³¹³

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Peygamber gönderildiği halde yalanlayan kavimler.

Tehdit gerekçesi: Peygamberleri yalanlamaları, Yüce Allah'ın nimetlerine nankörlük ve şükürsüzlük etmeleri, hakka boyun eğmeyerek kibirli davranmaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Dert, sıkıntı, fakirlik, hastalık, helak.

Tehdit şekli: Mana.

Kur'ân-ı Kerîm sadece bir hadiseyi anlatmıyor, aksine bir kanunu haber veriyor. Bir milletin tarihinden sahneler sunmuyor, ilahî kaderin hareket tarzını belirtiyor. Bu açıklamadan meydana gelen hadiselerin cereyanını sağlayan birtakım değişmez kanunların bulunduğu, hadiselerin bu kanunlara göre seyrini devam ettirdiği ve yeryüzündeki beşer tarihinin buna göre hareketini sürdürdüğü meydana çıkıyor. İnanmayanların iddia ettiği gibi olayların başıboş seyretmediğini, yeryüzünde insanın başına buyruk olmadığını ve kâinatta meydana gelen her şeyin önceden planlanmış bir tedbire göre meydana geldiğini, bir hikmete bağlı ve bir hedefe yönelik vuku bulduğunu bildirmektedir. Bunların sonunda engin iradeye uygun olarak vuku bulan ilahî kanunlar vardır. Bu kanunları koruyan ve uygulayan ilahî iradedir. Geçmişte de

³¹³ A'râf 7/94.

aynı şeyler meydana gelmiştir. Diğer ümmetlerin de başlarına gelecek olan hadiseler aynı kanunlara uygun olarak vuku bulacaktır.³¹⁴

Kuşkusuz ki Allah Teâlâ, kullarını boş yere şiddetle karşılaştırmaz, mallarını ve canlarını eziyete maruz bırakmaz. Sadece peygamberleri yalanlayanları, darlık ve bollukla azaba duçar eder. Şiddetlerle denenme insan fitratını tabiatı itibarıyla ikaz eder. Bu durum hayır umudu olan fitratlarda bir uyanıklık meydana getirir. Uzun müddet gerçeklerden yüz çeviren gönülleri yumuşatır. Azıcık bir umut olsa onu yumuşatır. Zayıf insan topluluklarını kahhar olan yaratıcıya huşu ve tazarru içinde yöneltir. Affını ve rahmetini istemelerini sağlar. Bu tazarru ile kullar yaratıcıya kulluklarını bildirir.³¹⁵

Yüce Allah bu peygamberlerin ve kavimlerinin hallerini bize haber verince, insanlar Cenâb-ı Hakk'ın toplumların kökünü kurutan azabın, yalnızca o peygamberlerin döneminde olduğunu sanabilir. Allah Teâlâ bu âyeti kerime ile bu türden helak ve azabı başkalarının başına da getirdiğini bildirmiş ve bunu yapmasının nedenini onların yalvarıp yakarması için başlarına getirdiğini belirterek açıklamıştır.³¹⁶ Peygamber gönderilmiş olan mahvedilen köylerin halkı mutlaka fakirlik, şiddet, hastalık ve ihtiyaçlarla denenmiştir ki hakka boyun eğip yalvarsınlar,³¹⁷ boyun eğip zillet gösterebilirler,³¹⁸ günahlarından tevbe etsinler.³¹⁹ Hangi ülkeye peygamber gönderildiyse, ora halkını boyun büküp omuzlarından böbürlenme hiletini indirsinler diye yoksulluk ve fakirlikle; peygamberlerine tabi olmaya yanaşmadıkları ve kendilerini onlardan üstün gördüklerinden ziyan ve hastalıkla sınanmışlardır.³²⁰

Her bir peygamber ve kavmi kendi özel halleri ile anlatıldıktan sonra, her bir elçinin peygamberlik vazifesiyle gönderilişinde Allah Teâlâ'nın uyguladığı umumi ve ortak metodu belirtilmektedir. Ne vakit peygamber gönderilse, Cenâb-ı Hakk o kavmin gururunu kırmak, mütevazı biçimde mesajı onaya hazır duruma getirebilmek için

³¹⁴ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 175.

³¹⁵ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 176.

³¹⁶ Razî, *Tefsîr-i Kebir Mefâtihu'l Gayb*, X, 520.

³¹⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, IV, 83.

³¹⁸ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 411.

³¹⁹ Sâbüni, *Safvetü't-Tefsîr*, II, 321.

³²⁰ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 206.

birtakım zorluklar ve belalarla etki etmiştir. Bu sünnete münasip olarak Cenâb-ı Hakk, peygamberler gönderilen kavimlere kıtlık ve hastalık göndermiş, onları çeşitli ekonomik darboğazlara sokmuş, savaşlarda mağlubiyete vb. belalara maruz bırakmıştır. Bütün bunlar onların gurur ve kibrini kırmak, güç, kuvvet ve zenginliğe olan aşırı güvenlerini ve bağlılıklarını sarsmak amacındadır. Bu onlara, kendilerinin fevkinde, yazgılarını denetleyen ulu bir gücün olduğunu uyarmak içindir ki bu vesileyle kalpleri uyarıcıları alıcı duruma gelsin ve yaratıcının önünde diz çöksünler. Ancak bu uygulama gerçeği anlamaya yöneltmede başarılı olamazsa bu defa da insanlar bolluk ve refah ile şımartılır. İşte bu durum artık onların sonlarının başlangıcıdır. Sıkıntı ve belalara uğrayan topluluklar büyüüp zenginleştiği zaman yaratıcısına minnet duymaktan kaçınarak eski günlerindeki sıkıntıları yaşamamış gibi unuturlar. Sonra entelektüelleri hemen “Bunda olağanüstü bir durum mevcut değildir. Tarih söylemektedir ki yazgıların iyi ve kötü hadiseleri hiçbir ahlaki değere bağlı olmadan meydana gelmiştir. Kendilerinden öncekilerin de darlık ve bollukları yaşadıklarını tarih bize göstermektedir. Binaenaleyh bu hadiselerden hareketle, herhangi ahlaki bir ders çıkarmak ve yalnızca Cenâb-ı Hakk’ın huzurunda boyun eğmek ve tevazu göstermek akli bir zaafın işaretidir ve bu vb. davranışlar tefekkür yetersizliğinin bir neticesidir” gibi kendilerince mantıki gerekçeler iddia ederek halklarını kandırmışlardır.³²¹ Bu mübarek âyet-i kerime, Allahü Teâlâ’nın öteden beri ümmetler hakkında dilediği çeşitli durumların ne gibi hikmet ve maslahata dayandığını haber vermektedir. Nice kavimlerin mazhar oldukları nimetlerin kıymetini bilmeyip sonunda acı musibetlere uğradıklarını ibret vesilesi olması için bildirmektedir.³²²

Cenâb-ı Hakk, peygamber gönderilen kavimlerin peygamberleri yalanlayarak kendilerini ondan üstün görüp böbürlenmeyi bırakmaları için, bu kavimleri önce darlık ve hastalıkla sınamış, sonra onlara bolluk verilmiş bollukla sınamıştır. İnsan yapısı gereği sıkıntıyla sınandığı zaman Rabbine daha çok bağlanır, tövbe edip hakka yönelir. Ancak bu uygulamayla hakikatı anlayamazlarsa bu seferde bolluk ve refahla şımartılmışlardır. Bu hal onların sonlarının başlangıcı olmuş, uğradıkları sıkıntı ve belaları unuttukları için nihâyetinde acı sonla karşılaşmışlardır.

³²¹ Mevdûdî, Ebu'l Ala, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 70-71.

³²² Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1059-1060.

A'râf 7/95. Âyet

Bu tehdit âyetinde darlık gelen kavimler, bolluk verildiği halde önceki kıtlık durumlarını unutarak bunların atalarının da başına gelen olağan haller olarak algılayarak hakikati anlamadıkları için helakın onları ansızın yakaladığı bildirilmiştir:

ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّىٰ عَفَوْا وَقَالُوا قَدْ مَسَّ آبَاءَنَا الضَّرَّاءُ وَالسَّرَّاءُ فَأَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً
وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

*“Sonra kötülüğü değiştirip yerine iyilik getirdik. Nihâyet çoğaldılar ve “Atalarımız da böyle sıkıntı ve sevinç yaşamışlardı” dediler. Biz de onları, kendileri farkında olmadan ansızın yakaladık.”*³²³

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Mekke halkı ve tüm insanlar.

Tehdit gerekçesi: Peygamberleri yalanlamaları, Yüce Allah'ın nimetlerine nankörlük ve şükürsüzlük etmeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Sıkıntı, kıtlık, helak olma.

Tehdit şekli: Mana.

Bu âyet, peygamberleri yalanlayanlara karşı Allahü Teâlâ'nın devam eden yarasını bildirmektedir. Allah bu tür insanları yaptıklarından uyanmaları ve kötülükten vazgeçmeleri için acı ve sıkıntıya düşürür. Sonra Allah şükretmeleri için sıkıntıları genişliğe, darlığı da bolluğa çevirir. Buna rağmen inkâr ve yalanlarında devam ederlerse bu defa onları ansızın yakalar ve cezalandırır.³²⁴ 94 ve 95. âyette bahsi geçen ilahî uygulamanın bu âyet indiği esnada Mekke'de uygulamadır. Kureyş ahalisi de benzer aykırılıkları gösterip şiddetli kıtlığa uğrayıp açlıktan kıvranmışlardır. Hz.

³²³ A'râf 7/95.

³²⁴ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 87.

Peygamber (sa.) tebliğine karşı gelinmeye başlayınca dua ederek risaletinde yardımcı olması için Hz Yusuf (as.)'un döneminde Mısır'a verilen bir yedi senelik kıtlık vb. sıkıntı istemiştir. Bunun üzerine Yüce Allah (cc.) Mekke halkına şiddetli bir kıtlık verince Mekke ahalisi Peygamberimiz (sa.)'den dua istediler, yalvardılar. Allahü Teâlâ dualarını kabul edip kıtlığı kaldırdığında ise, daha da küstahlaştılar. Kıtlık ve bolluğun hayatın cilveleri olduğunu, bu halin Hz. Muhammed gelmeden önce de olduğunu söyleyerek onun tuzağına düşülmemesini söylemeleri bu surenin nazil olduğu esnada da dillerdeydi.³²⁵

İçlerinde buldukları bela ve şiddet yerine selamet ve genişlik verilmiş, böylece her iki halle de sınanmışlardır.³²⁶ Sonrasında ise, Yüce Allah onlara sevmedikleri yokluk ve hastalık yerine sevdikleri varlık ve sağlık vermiştir. (Benzer âyetler için bkz. En'am 6/43. Âyet)³²⁷ Çünkü sıkıntı, fakirlik ve hastalıktan sonra beden ve malla ilgili nimetlerin gelmesi insanı itaate ve şükre yönelmeye götürür. Buna göre Yüce Allah günahkârları bazen sıkıntılarla bazen de rahatlıkla yakaladığını bildirmektedir.³²⁸ İlk önce söz dinlemeyerek dik başlı davrandıklarından yumuşamaları için hem mal hem de bedenen darlığa itilmişler fakat yine yola gelmemişlerdir. Sonra bu yokluk ve azap verme, cezalandırma amacıyla olmayıp terbiye amaçlı olduğundan darlık genişliğe dönüştürülmüştür. Kötülükleri iyiliğe çevrilerek o kadar refah temin edilmiştir ki bol bol yemişler, nefislerini her türlü sorumluluk ve zorluktan uzak tutmaları sonucunda nimetler kendilerini şımartmış ve darlığı unutarak hiçbir şeye aldırış etmemişlerdir.³²⁹ Yaşadıkları refah ve sıkıntı durumlarının Allah tarafından terbiyeye yönelik bir neden ve hikmete bağlı olmayıp, bu hallerin öteden beri gelen olağan, tabii ve zorunlu şeylerden olduğunu saymışlardır.³³⁰ Cenâb-ı Hakk'ın verdiği nimetleri inkâr ederek, O'nu anmayı unutarak bu durumun dönemin getirdiği olağan şeyler olduğuna, yokluk ve bolluk durumlarının insanlar arasında gidip geldiğine inanmışlar ve bunların atalarının da başlarına gelen normal şeyler olduğunu söylemişlerdir.³³¹ Sözlü, fiili acı ve tatlı uyarılara ehemmiyet vermemişlerdir veya

³²⁵ Mevdûdî, Ebu'l Ala, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 71.

³²⁶ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 60.

³²⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, IV, 83-84.

³²⁸ Râzî, *Tefsîr-i Kebir Mefâtihu'l Gayb*, X, 520.

³²⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, IV, 83-84.

³³⁰ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecid*, III, 411.

³³¹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, IV, 83-84.

öylesine rahata ermişlerdir ki, sıkıntıları zamanında atalarının başlarına gelmiş tarihi şeyler gibi göstermişlerdir. Birden bire yani ansızın yakalamaktan maksat, Semud kavminde olduğu gibi yakalamanın aniden başlayıp, helakin bir süre sürmesidir. Önemli olan yakalama başlanmadan önce uyanmaktır. Yakalama başlayınca En'am sûresi 158. âyette belirtildiği üzere o gün gelip çattığında o kentlerin halkı en kuvvetli, en keyifli zamanlarında ansızın yakalanarak tarih sahnesinden silinmişlerdir.³³² İşte bu ibret verici kıssalar Peygamber (sa.)'imizin ümmetleri hakkında da uyarıcı dersler içermektedir.³³³

Bu âyette peygamberleri yalanlayan kavimlere önce darlık ve musibetler verilmiştir. Bu darlık ve musibetler terbiye amaçlı olduğu için Yüce Allah bunların yerine onlara fazlasıyla refah vermiş ve onlar da şımarmışlardır. Yaşadıkları sıkıntı durumlarını ve Allah'ı anmayı unutarak bunların atalarının da başına gelen olağan haller olduğunu söylemişler, bundan dolayı helak onları ansızın yakalamıştır. Önemli olan helak başlamadan önce uyanmaktır. Helak başladıktan sonra uyanmanın faydası yoktur.

A'râf 7/96. Âyet

Bu tehdit âyetinde inanmayanların yalanlamaları sebebiyle helaka yakalandıkları bildirilmiştir:

“وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْفُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ”

“O ülkelerin insanları inansalar ve günahtan sakınsalardı, elbette onların üstüne gökten ve yerden nice bereket kapıları açardık. Fakat yalanladılar; biz de ettikleri yüzünden onları yakalayiverdik.”³³⁴

³³² Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 83-84.

³³³ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1060.

³³⁴ A'râf 7/96.

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Kâfirler, tüm insanlar.

Tehdit gerekçesi: Peygamberleri yalanlamaları, haddi aşmaları, isyan etmeleri ve günah işlemeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Helak olma, azap.

Tehdit şekli: Mana.

Bir önceki âyette isyan edenleri ansızın yakaladığını bildiren Yüce Allah (cc.), bu âyette de itaat etmeleri halinde onlara hayır kapılarının muhakkak açılacağını bildirmiştir.³³⁵Eğer o mahvedilen ülkelerin halkı, peygamberlerinin tebliğ ettiklerine inanmış ve gereklerini yerine getirmiş ve sakınmış olsalardı, her taraflarından azabın yerine bolluk ve bereket yağar, her amelleri yolunda gider, saadetleri ve refahları çoğalır. Ancak yalanladıkları için laubalilikleriyle yakalandılar.³³⁶ Hayırlara layık olmadıkları için onlar günahları nedeniyle helaka müstehak oldular.³³⁷Peygamberleri yalanladıkları için işledikleri küfür ve günahlar sebebiyle onlar şiddetle cezalandırıldılar.³³⁸Onlar imanda, itikadda bulunmadılar, çeşit çeşit küfürleri ve haddi aşmaları, isyanları nedeniyle tutulup yakalandılar, muhtelif azaplar ile cezalandırıldılar.³³⁹Ayrıca âyette eğer şükredilirse nimet bolluğunun kişinin saadet nedenlerinden olduğu bildirilmiştir.³⁴⁰

Yüce Allah o ülkelerin insanları inanıp günahattan sakınsalardı, onlara her taraflarından bolluk ve bereket yağdırarak refah ve mutluluklarını çoğaltacağını bildirmiştir. Fakat inanmayanlar yalanlamaları ve günahları sebebiyle helaka uğramışlardır.

³³⁵ Râzî, *Tefsîr-i Kebir Mefâtihu'l Gayb*, X, 522.

³³⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 85.

³³⁷ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 88.

³³⁸ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsîri)*, II, 61.

³³⁹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1061.

³⁴⁰ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 208.

A'râf 7/97-98-99. Âyet

Bu tehdit âyetlerinde zarara uğrayan, inanmayan topluluklardan başkasının azabın gelmesinden emin olamayacağı bildirilmiştir:

“أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَائِمُونَ”

“Yoksa o ülkenin halkı geceleyin uyurlarken kendilerine azabımızın gelmeyeceğinden emin mi idiler?”³⁴¹

“أَوْ أَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يُلْعَبُونَ”

“Veya o ülke halkının güpegündüz eğlenirken kendilerine azabımızın gelmeyeceği konusunda güvenceleri mi vardı?”³⁴²

“أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يُأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ”

“Allah’ın ansızın gelen azabından emin mi oldular? Fakat ziyana uğrayan topluluktan başkası Allah’ın azabından emin olamaz.”³⁴³

Tehdit eden: Yüce Allah’tır.

Tehdit edilen: Mekke halkı ve tüm insanlar.

Tehdit gerekçesi: Peygamberleri yalanlamaları, isyan etmeleri ve günah işlemeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Helak olma, azap.

Tehdit şekli: Mana.

Daha sonra Allah Teâlâ, onları kökten imha etme azabıyla tehdit etmiştir. Allah onları son derece gafil oldukları bir vakitte- geceleyin uyku halinde ya da gündüzün kuşluk

³⁴¹ A'râf 7/97.

³⁴² A'râf 7/98.

³⁴³ A'râf 7/99.

vaktinde- üzerlerine azap indirmekle tehdit etmiştir.³⁴⁴ İnsan uyurken iradesi elinden alınmıştır, gücü kesilmiştir, en küçük haşerattan bile kendini koruyamazken Allah'ın cabbar kuvvetinin ifadesi olan azabından kendini nasıl koruyabilir? Bu yüce kudretin karşısında değil uyurken uyanık olunan ihtiyatlı olduğu zamanlarda, güç ve kuvvet yerinde olduğunda bile insan karşı koyup direnemez. Hele ki gündüzün eğlenceye daldığında, bu insanı ihtiyatlı ve hazırlıklı olmaktan uzaklaştırır. Gerek uyurken, gerekse uyanırken; gerek dikkatliken gerekse eğlenirken Allah'ın azabından korunmak zor ve imkânsızdır. Kur'ân-ı Kerim'in mübarek âyetleri insanın zaaf anlarını iyice gözler önüne seriyor ki beşer vicdanına bütün kuvvetiyle etki edebilsin. Beşer vicdanı uyanabilsin.³⁴⁵ Şimdi bütün şehir ahalisi- başta Mekke ahalisi olmak üzere- medeniyet yaşamı süren bütün halklar azabın gelmeyeceğinden nasıl emin oldular.³⁴⁶

Bu tuzak, Cenâb-ı Hakk'ın onlara verdiği nimetlerle kendilerini oyalayıp usul usul azaba yakınlaştırması ve nihâyetinde ansızın yakalayarak azap etmesidir. Cenâb-ı Hakk'ın tuzağından ancak, hadiselerle dikkatle bakıp ders almayı terk ederek kendilerini ziyana sürükleyen kişiler, kendileri güvende olur. Onlar bu biçimde helake gitmişler; fakat azabı gördükleri zaman da pişmanlıkları kendilerine hiçbir yarar sağlamamıştır.³⁴⁷ Kendilerine uyanmaları için evvelce birtakım belalar ve birtakım da nimetler verildiği halde yine çirkin hallerini değiştirmemişlerdir. İnkârları, günahları yüzünden böyle bir belaya uğrayacaklarını düşünmemişlerdir. Gaflet ve cahillik içindeki bir kavimden başka bir kavim kendisini emniyet içinde görmez. Korku ve sakınma halinde olurlar. Kendisine düşen kulluk görevlerini yapmaya çalışır, Yaraticının ikram ve ihsanına sığınır durur.³⁴⁸ Allah'ın kendilerine vermiş olduğu ibret kabiliyetini, hakiki kanıtları düşünerek ve kanıtlara dayanarak netice çıkarma yeteneğini kaybederek nefislerini yitirmiş hüsrân topluluğundan başkası Allah'ın azabından emin olamaz.³⁴⁹ Ancak akıllarını ve insanlıklarını kaybetmiş, nihâyetinde hayvanlardan daha alt mertebeye inmiş kişiler emin olur. Bu konuda Hasan Basri şöyle demektedir: *“Mü'min Allah'ın azabından korkarak ve çekinerek itaat eder. Kâfir ise,*

³⁴⁴ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 522.

³⁴⁵ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 184-185.

³⁴⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, IV, 85.

³⁴⁷ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'ani'l-Mecîd*, III, 411.

³⁴⁸ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1062.

³⁴⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 85.

emin bir şekilde günah işler.”³⁵⁰Hiçbir kimse onu engelleyecek kuvvette değildir. O halde herkes aklını kullanmalı, doğru yoldan ayrılmamalıdır.³⁵¹

Cenâb-ı Hakk’ın azabından ancak yaşanmış olaylara bakıp ders almayan ziyana uğrayan kişiler emin olur. Bu kişilere önce nimet verilmiştir, bu nimetlerle oyalanmaya daldıklarında azap onları ansızın yakalamıştır. İnsanın gerek geceleyin uyurken veya gündüz gaflet vakitlerinde gerek en dikkatli olduğu zamanlarda o yüce kudretin azabından korunması mümkün değildir. Azabı gördükten sonra pişmanlığın faydası olmaz. İnsanın gaflet saatlerinden bahsedilmesinin nedeni beşer vicdanına etki ederek insanın bu birden ve farkında olmadan kapıldığı zaaf vakitlerini düşünerek korkunç ve kökten yok eden azabı gözleyip durunca sakınması ve kendine gelmesidir. Gaflet ve cahillik içindeki bir kavimden başka bir kavim kendisini emniyet içinde görmez. Bu tehdit âyetinde Yüce Allah’ın azabın her daim gelebileceğini bildirerek korkutması vardır.

A’râf 7/100. Âyet

Bu tehdit âyetinde varis olan toplulukların önceden helak olmuş topluluklardan ibret almaları gerektiği bildirilmiştir:

“أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا أَنْ لَوْ نَشَاءُ أَصَبْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَنَطْبَعُ عَلَى قُلُوبِهِمْ
فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ”

“(Eski) sahiplerinden sonra yeryüzüne vâris olanlara, dileseydik onları da günahlarından dolayı musibetlere uğratabileceğimiz gerçeğini hâlâ anlamadılar mı? Biz onların kalplerini mühürleriz de onlar (gerçekleri) işitemezler.”³⁵²

Tehdit eden: Yüce Allah’tır.

Tehdit edilen: Özelde Mekke halkı ve genel olarak tüm insanlar.

³⁵⁰ Sâbûnî, *Safvetü’l-Tefâsir*, II, 322.

³⁵¹ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, IV, 88.

³⁵² A’râf 7/100.

Tehdit gerekçesi: Peygamberleri yalanlamaları, Yüce Allah'ın emirlerine uymamaları, günahlara dalmaları, önceki milletlerin başına gelenlerden ders almamaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Helak olma, azap.

Tehdit şekli: Mana.

Helak edilen toplulukların yerine mirasçı olan kavimlerin, Yüce Allah'ın vatanlarında helak edilenlerin yerine gelenlerini de musibetlere uğratacağı gerçeğini kabul etmeleri gerekir. Ancak Yüce Allah bu kimselerin kalplerini mühürlediği zaman bu gerçeği duyamazlar.³⁵³ Onlar, kendisinden önce geçmişte işledikleri günahlar nedeniyle helak edilen ve aymazlık içinde oldukları bir anda yok olan kavimlerin, arazilerine mirasçı oldukları için mi Allah'ın tedbirinden emin olabiliyorlar? Oysaki kendilerinden önce gelenlerin acı sonlarının kendilerine ışık tutarak yol göstermesi gerekirdi. Kur'an'da bulunan korkutucu ifadelerle Cenâb-ı Hakk insanların sürekli bir korku ve sarsıntı içinde yaşamalarını, her an gece ya da gündüz gelmesi, olası felaketlerden ve musibetlerden titremelerini irade buyurmuş değildir. Allah Teâlâ Allah korkusunu, nefis denetlemesini, insanların yaşantılarından ders almayı ve sürekli Allah ile ilgiyi sürdürmeyi, yaşamın rahatlığına, nimetlerin bolluğuna güvenerek kibire kapılmamayı irade buyurmaktadır. İnsanlara derin ve ince bir duyarlılığa sahip oldukları, Allah'a ihlaslı bir kul olarak yöneldikleri, Allah'tan korktukları ve hayatı kirleten her türlü şeyden sakındıkları zaman, huzur ve emniyet vadederek dünya ve ahiret hayatında kurtuluşu müjdelemektedir.³⁵⁴

İşte bizim de giderilmesi imkânsız olan ilahî azaptan ve algılanması mümkün olmayan Allah'ın tedbirinden devamlı olarak korkmayı bu biçimde anlamamamız gerekmektedir. Böyle anladığımız zaman bu korkunun bizi kararsızlık yerine uyanıklığa, dehşete kapılma yerine özen göstermeye, yaşamı boş kılma yerine kötülükten ve boş vermişlikten korunmaya yönelttiğini kavrayabiliriz.³⁵⁵

³⁵³ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 85.

³⁵⁴ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, VI, 186.

³⁵⁵ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, VI, 187.

Bu âyetler, eski ümmetlerin başlarına gelmiş musibetlerden onlardan sonra gelen ümmetlerin ders almadığını haber vermektedir.³⁵⁶ Bu yerlerin yeni sahipleri, kendilerinden önce refah ve bolluk içinde yaşayarak hüküm sürmüş olan eski sahiplerinin niçin tümüyle helak oldukları sualini eğer ciddi biçimde tefekkür etselerdi onlara büyük bir ibret dersi olacaktı. Bu sualin cevabı da onları yıkıma ve yanlışlığa götürecek yanlış fikir ve amelleri anlamaya yöneltecekti. İşte o vakit kendilerini kısıkvrak yakalayan Mutlak Hâkim'in halen âlemin hâkimi olduğunu ve kendileri de aynı günahları işlerse öncekiler gibi onları da cezalandırmaya ve azletmeye gücü yettiğini anlamış olacaklardı.³⁵⁷

Cenâb-ı Allah önceki âyetlerde onları kökten imha azabıyla helak ettiği kâfirlerin hallerini bazen kısa bazen uzun olarak bildirince; bunun ardından bu kıssaları anmasından amacının, gerek dinleri gerekse taatleri konusunda ders almalarını temin etmek olduğunu beyan etmiştir.³⁵⁸ Önceki zamanlarda gelip geçenlerin vatanlarına mirasçı olanlara da öncekilere verilen musibetler gibi yaptıkları günahların karşılığında musibet verileceğini anlamaları gerektiği hususunda uyarılmışlardır. Allah tarafından onların kalpleri mühürlenir de onlar anlayacak ve ders alacak şekilde duyamayacakları bildirilmiştir.³⁵⁹ Allah bu kimselere süre verir ancak asla ihmal etmez.³⁶⁰ Oysa geçen milletlerin tarihinin bilgisine sahip olmuş, onların musibetlerinden ders alacak yetenekte yaratılmışlardır. Bundan sonra onların da gafilane yaşayıp helaklerine neden olacak inkâr ve isyana kalkışmaları şaşılacak bir durum olacaktır.³⁶¹ Cenâb-ı Allah'ın sağgörüsünü açtığı kimsenin, kendisinden önce geçmiş kişilere ders nazarıyla bakması gerekmektedir.³⁶² Sabuni'ye göre, yeryüzüne varis olanlardan kasıt, Mekke kâfirleri ve onun etrafında olanlardır.³⁶³

Mevdûdî bu hususta şu izahı yapmaktadır: *“Sünnetullah'a göre, bir toplumun helaki, kendinden önce geçmiş milletlerin tarihinden ve kalıntılarından ibret almayarak*

³⁵⁶ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1063.

³⁵⁷ Mevdûdî, Ebu'l Ala, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 73.

³⁵⁸ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 524.

³⁵⁹ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 62.

³⁶⁰ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'ani'l-Mecid*, III, 413.

³⁶¹ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1063.

³⁶² İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'ani'l-Mecid*, III, 414.

³⁶³ Sâbûnî, *Safyetü't-Tefâsir*, II, 322; Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsiri*, III, 209.

sadece kendi kendini kandırıldığı zaman vukubulur. Artık Allah, onların iyi bir insanın öğütleri üzerinde düşünmelerine ve kabullenmelerine mühlet vermez. Bir kişi hakkındaki sünnetullah şöyledir: bir insan kasten gözlerini kapatırsa, güneş ışığı ona yardımcı olamaz ve eğer bir kimse hakkı duymak istemezse, hiçbir güç ona hakkı duyamaz.”³⁶⁴

Helak edilen toplulukların yerine mirasçı olan kavimler, önceki toplulukların hallerinden ders almamışlardır. Onların niçin helak edildiklerini ciddi biçimde tefekkür etmemişlerdir. Oysa Cenâb-ı Allah isterse günümüzde yaşayan toplumların başına da o musibetlerden gelebileceğini unutmamalıdır. Allah'tan gereğince korkan insan daima uyanık olur, emirlere itaat ve kulluk hususunda özen gösterir ve hayatı boşvermez, yaratılış amacına uygun bir ömür sürer.

A'râf 7/101. Âyet

Bu tehdit âyetinde önceki toplulukların yalanlamalarından ötürü kalplerinin mühürlendiği bildirilmiştir:

تِلْكَ الْقُرَى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِهَا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ
”فَبَلَّ كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ“

“İşte o ülkeler! Onların haberlerinden bir kısmını sana anlatıyoruz. Andolsun ki peygamberleri onlara apaçık deliller getirmişti. Fakat onlar önceden yalanladıkları gerçeklere iman edecek değillerdi. İşte kâfirlerin kalplerini Allah böyle mühürler.”³⁶⁵

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Kâfirler, tüm insanlar.

Tehdit gerekçesi: Peygamberleri yalanlamaları, Yüce Allah'ın emirlerine uymamaları, önceki milletlerin başına gelenlerden ders almamaları.

³⁶⁴ Mevdûdî, Ebû'l Ala, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 73.

³⁶⁵ A'râf 7/101.

Ne ile tehdit edildikleri: Helak olma, kalp mühürlenmesi.

Tehdit şekli: Mana.

Âyet-i kerime Allah'ın değişmez kanunlarını açıklayıp, beşer vicdanının derinliklerine kuvvetli temaslarla dokunduktan sonra hitabı Allah Resulü'ne yöneltmiş ve o şehirlerin sakinlerini sınamak için verilen neticeyi açıklamıştır. Küfür ve imanın doğasıyla alakalı sonuçları bildirmiştir.³⁶⁶ Bu milletlerin haberlerini ve ahalisinin başlarına gelen yere batırma, deprem ve başlarına taş indirme vb. hadiselerin anlatılmasındaki amaç duyanın ders almasıdır. Oysaki meydana gelen hadiseler daha şiddetli ve daha ürkütücüdür.³⁶⁷ O memleketlerden amaç, önceki âyetlerde bahsedilen Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. Lut, Hz. Şuayb'ın kavimleridir.³⁶⁸ Peygamberleri onlara mucize getirmişti, ancak Peygamberler gelmeden önceki gibi inanmamayı sürdürdüler.³⁶⁹ Bundan dolayı onların tabiatı, kalpleri âyetler ve uyarılara karşı yumuşayıp açılmaz ve hakkı kavrayamaz.³⁷⁰ “Kalbin mühürlenmesi” ilahî kanunun ameli neticesinde meydana gelen bir zihin halidir. Cahalet, önyargı, kibir ve nefsanî duygular vb. nedeniyle doğruyu kasten ve inatlı şekilde reddeden, sonrasında o kadar inatçı bir kimse durumuna gelir ki, kendi gözleriyle gördüğü şeylere veya onun iyiliğini isteyenlerin uyarılarına kulak vermeden bildiği yolda, günahlarında ısrarcı olup gider.³⁷¹

Önceki kavimlerin başlarına gelen korkunç akıbetlerin anlatılmasının nedeni, bu hadiseleri duyan insanların ders alması içindir. İbret almayarak aynı hatalara düşülürse Yüce Allah (cc.) kalplerin mühürleneceğini bildirerek tüm insanlara uyarıda bulunmuştur.

³⁶⁶ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 187.

³⁶⁷ Sâbüni, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 322.

³⁶⁸ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 526.

³⁶⁹ Beydâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 62; Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsiri*, III, 210.

³⁷⁰ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fî Tefsîr'il-Kur'ani'l-Mecîd*, III, 414.

³⁷¹ Mevdûdî, Ebû'l Ala, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 73.

A'râf 7/176. Âyet

Bu tehdit âyetinde âyetleri yalanlayan toplumun durumu bildirilmiştir:

«وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ
عَلَيْهِ يَلْهَثُ أَوْ تَتْرُكُهُ يَلْهَثُ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ»

“Eğer biz isteseydik o kişiyi delillerimizle yüceltirdik. Fakat o dünyaya saplanıp kaldı, hevesinin peşine düştü. İşte böylesinin hali, kovsan da bıraksan da hep dilini çıkarıp soluyan köpeğin haline benzer. Âyetlerimizi yalanlayan toplumun durumu işte böyledir. Şimdi sen bu kıssayı anlat, umulur ki iyice düşünürler.”³⁷²

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Tüm insanlar, kâfir toplumlar, ilmini kötüye kullanan âlimler.

Tehdit gerekçesi: Peygamberleri ve âyetleri yalanlamaları, Yüce Allah'ın emirlerine uymamaları, kibirlenmeleri, dünyaya meyletmeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Helak olma.

Tehdit şekli: Mana.

Kıssada bahsedilen kişinin İsrâiloğulları âlimlerinden Bel'am b. Ebr veya Kelanilerden Bel'am b. Baura namında bir kimse olduğuna veya Araplardan Ümeyye b. Ebissalti Sakafî hakkında indiğine dair birkaç rivâyet bulunmaktadır. Bel'am'ın bazı ilahî kitaplar hakkında bilgiye sahipti ve duası kabul edilen bir veli iken Arz-ı Mukaddes'e girme konusunda Hz. Musa veya Yuşa'nın tersine zorbaları desteklemiştir. Ümeyye b. Ebissalti ise bazı kitapları okumuş, bir peygamberin geleceğine inanmıştı. Ancak gelecek peygamberin kendisi olacağı umuduna kapılmıştır. Peygamberlik Hz. Muhammed'e gelince de hasede kapılıp küfre sapmıştır. Asıl kıssa Bel'am olmasına rağmen nüzul sebebi Ümeyye olmuştur. Âyette kıssadan maksat, heva ve nefesine uyup dinden ayrılp insanlıktan çıkan toplumun hali köpeğin

³⁷² A'râf 7/176.

misaline benzetilmiştir, bu hal en aşağılık hal olarak tanımlanmıştır, acı ve ızdıraptan kurtulamayacağı belirtilmiştir. Bu kıssadan içlerinden ders alacakların bulunabileceği için bunun hesaba katılarak kıssanın anlatılması istenilmiştir.³⁷³Dünyaya meyledip ona bağlandığı, dünyanın lezzetini ve zevklerini ahirete tercih ettiği ve nefsinin taleplerine boyun eğdiği için, âlimler derecesine yükselememiş, aşağıların en aşağısı derecesine düşmüştür.³⁷⁴

Allah'ın kendi keremiyle donattığı, ilmiyle hidâyet bahşettiği insan, tüm bunlardan sıyrılarak, kendisini koruyan örtüden çıkıyor, üzerinden bünyesini muhafaza eden zırhı atıyor, aydınlık ufuklardan düşerek çamura saplanan, şeytanın oyuncağı haline gelmiş olan insanın kovduğunuz zaman da kovmadığımız zaman da soluyan köpek suretine geçmiş olan insanlardan bahsedilmiştir.³⁷⁵ Kâfir de köpeğe benzer, ona azar etsen de nasihat etsen de, ne azardan anlar, ne de nasihat fayda eder. Kendi başına bıraktığında da ne yolunu ıslah eder ne de aklını kullanmak ister. O, rezil ve rüsvaylıkta sonu olmayan şeye doğru gider gelir.³⁷⁶Âyette bahsi geçen adamın köpeğe benzetilme sebebi şudur: Ona nasihat edilse de edilmese de her zaman yanlış yolda kalır.³⁷⁷Onlar, rahat zamanında da zahmet zamanında da bu feci durumdan kurtulamazlar.³⁷⁸Bu misal Allah'ın bahşettiği ilim ve âyetlerden faydalanmasını bilmeyen ve iman yolundan yürüyüp ilerlemeyen herkese münasip bir örnektir. Cenâb-ı Hakk'ın nimetlerinden sıyrılıp şeytanı takip eden onun esiri olmuş ve nihâyetinde suret değiştirerek hayvanlar derecesine düşmüş her insanın hali belirtilmektedir. Soluyuştan maksat, Allah'ın âyetleri geldiği halde bu dünya hayatının geçici sermayesinin peşinde soluyarak koşarak âyetlerden sıyrılma ve uzaklaşmadır. İster kendisine nasihat verilsin, isterse verilmesin, dünya malının peşinde koşan kimse sürekli olarak dinmek bilmeyen bir soluyuş içersindeki bu durumu devam edip gider.³⁷⁹Ayrıca Yüce Allah, Resulüne, Allah'ın âyetleriyle karşılaşan millete bundan bahsederek onların da ellerine geçen imkânı kaçırmamalarını buyurmuştur. Sonra bu âyetler kuşaklar boyunca devam ederek kalacak ve peş peşe gelenler tarafından okunacaktır. Cenâb-ı Hakk'ın ilminden

³⁷³ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 175.

³⁷⁴ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 360.

³⁷⁵ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, VI, 316.

³⁷⁶ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 270.

³⁷⁷ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 497.

³⁷⁸ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1125.

³⁷⁹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, VI, 319.

bir şey öğrenenlerin bu çirkin sonuca varmamaları ve ardı arkası kesilmeyen bir soluyuş içinde kalmamaları, hiçbir düşmanın yapması imkânsız olan zulmü kendi nefislerine reva görmemeleri için, sakınmalarını sağlamak için okunacaktır. Kendilerine böyle bir davranışı uygun bulanlar sonuç itibariyle nefislerine zulüm ederler.³⁸⁰

Dünya hevesine kapılıp nefis ve hevasının peşine düşen insan köpeğe benzetilmiştir. Bu insana nasihat fayda vermez, yanlış yolda yürür durur. Bu misal Allah'ın vermiş olduğu ilim ve âyetlerden faydalanamayan, iman yolundan yürümeyen herkes için münasip bir örnektir. Cenâb-ı Hakk'ın nimetlerini terkederek şeytanı takip eden kimse onun esiri olur. Bize düşen görev, nimetlere karşı şükrederek iman yolunda yürümek ve şeytandan korunmaktır.

A'râf 7/177. Âyet

Son tehdit âyetinde de, âyetleri yalanlayan toplumun halinin kötü olduğu bildirilmiştir:

“سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنْفُسَهُمْ كَانُوا يَظْلِمُونَ”

“Âyetlerimizi yalan sayan ve böylece yalnız kendilerine fenalık etmiş bulunan kavmin durumu ne kötüdür!”³⁸¹

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Kâfir toplumlar.

Tehdit gerekçesi: Peygamberleri yalanlamaları, Yüce Allah'ın emirlerine uymamaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Kendilerine zulüm etme.

Tehdit şekli: Mana.

³⁸⁰ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 320.

³⁸¹ A'râf 7/177.

Bu âyetler, Allah Teâlâ'nın âyetlerini inkâr ile nefislerine zulmedenlerin köpekvari çirkin bir durumda olacaklarına delalet etmektedir. Allah Teâlâ'nın hidâyetini hak etmeyenlerin kötü halde kalacaklarını ihtar buyurmaktadır.³⁸² Kendilerinde azıcık düşünce olanların bu çirkin durumlarını düşünüp utanması gerekir.³⁸³ Âyetlerimiz üzerine ve âyetlerle kendilerine delil getirildikten sonra âyetleri yalanlayarak kendilerine zulmetmekte olan kavmin ettikleri zulmün vebali kendilerinden başkasına geçmez.³⁸⁴ Onlar ancak kısmetlerini kaybederek kendilerine zulüm ederler.³⁸⁵ Onlar, âyette işaret edilen kimseye benziyorlar. Adamın bildiği halde kanıtlar kendisine yarar sağlamadığı gibi; onlar da pekçok alamet gördüğü halde bu, kendilerine bir fayda vermemiştir.³⁸⁶ Hidâyet delilleri ve iman duyguları onların fitratında olup bütün kâinatla iç içe girmiş olmasına rağmen bu âyetlerden tamamen sıyrılarak şekilleri değişmiş, insanlara mahsus yerden hayvanların arasına düşerek girmişler, hatta çamur ve bataklıklarda gezinen hayvan olan köpeklerin yerine girmişlerdir.³⁸⁷

Allah Teâlâ'nın âyetlerini yalanlayan toplumlar kendilerine zulüm etmiş olurlar. Bu zulmün vebali de kendilerine olur. Kanıtları ve alametleri gördüğü halde bu kendilerine yarar sağlamayan kimseler insanlara uygun olan yerden hayvanların arasına düşmüşler, hatta çamur ve bataklıklarda gezinen hayvan olan köpeklerin yerine girmişlerdir.

2.1.3.2. Hz. Nuh'un (as.) kavminin helaki üzerinden tehdit

A'râf sûresi'nde yer alan helakle ilgili tehdit âyetlerinde yer alan ilk kavim, Hz. Nuh'un kavmiyle ilgili verilen bilgilerle başlamaktadır. 59. âyetten 64. âyete kadar Hz. Nuh'un kavmini imana davetinden ve bunun sonucunda aldığı tepkilerden bahseder. Kavminin küfürde diretmesi üzerine Yüce Allah tarafından Hz. Nuh ve iman edenler dışındakilerin suda boğularak helak oldukları haber verilmiştir.

³⁸² Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1126.

³⁸³ Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, IV, 177.

³⁸⁴ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 270.

³⁸⁵ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 154.

³⁸⁶ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'ani'l-Mecîd*, III, 497.

³⁸⁷ Kutub, *Fi Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 316.

İncelememiz sonucunda 3 tane tehdit içeren âyet tesbit edilmiştir. Âyetlerde aynı kavim tehdit edildiği için tehdit unsurları başlığın sonunda verilmiştir.

A'râf 7/59. Âyet

İlk tehdit âyetinde Hz. Nuh kavmine azab gününe karşı ihtarda bulunmuştur:

“لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ
يَوْمٍ عَظِيمٍ”

“Andolsun ki Nûh’u elçi olarak kavmine gönderdik. Dedi ki: “Ey kavmim! Allah’a kulluk edin; sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. Doğrusu ben, üzerinize gelecek büyük bir günün azabından korkuyorum.” ³⁸⁸

Tarih sahnesinden silinen kavimlerin yok olma sebepleri Allah’ın emirlerini dinlememek, gönderdiği önderlerin kıymetini bilmemek, nankörlük etmektir. İnsanları felaket tufanlarından kurtaracak olan kurtuluş gemisi de, Cenâb-ı Hakk’ın yasasından başkasıyla kurulamaz. ³⁸⁹

Bilinmelidir ki Yüce Allah, yaratılış ve ahiretle ilgili aşikâr emareler, kesin hüccetler ve akli kanıtları anılınca, bunun ardı sıra peygamber kıssalarını anmıştır. Bunun birçok hikmeti bulunur:

1. İnsanların bu gibi kanıt ve emareleri onaylamayışlarının yalnız Hz. Peygamber (sa.)’in kavminin niteliklerinden olmayıp, bu kötü âdetin diğer milletlerle de olduğuna dikkat çekmek,
2. Kâfirlerin sonunun amellerinin neticesinin dünyada inkâr ve lanet; ahirette büyük bir hüsrân olduğunu bildirerek batıl ehlinin kalplerini hüznlendirmek,

³⁸⁸ A'râf 7/59.

³⁸⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 78-79.

3. Cenâb-ı Hakk, her ne kadar şu anda kâfirleri anında cezalandırmıyorsa da, onlardan en güzel biçimde intikam almak için, şimdilik onlara süre verildiğine dikkat çekmedir.

4. Hz. Muhammed (sa.)'in peygamberliğine işaret ettiğini bildirmektedir. Zira Hz. Muhammed (sa.) ümmi olup ne kitap okumuş ne de kimseden ders almıştır.³⁹⁰

Bu kıssalar, surenin 4. âyetinde “*Biz nice beldeleri helâk ettik.*” geçen haberinin açıklaması niteliğindedir.³⁹¹

Hz. Nuh'un kavminin kıssasının anlatıldığı âyetlerde kavminin ne Allah'ın var olduğunu inkâr ettiklerini, ne O'ndan habersiz olduğunu, ne de O'na kulluk etmeyi reddettiklerini gösterir. Ancak onların sapkınlıklarının nedeni Allah'a ortaklar koşarak şirke bulaşmış olmalarıdır. Bu sapış onları kötülöklere sevk etmiştir. Mesela, uydurdukları tanrıları temsil etmek için özel bir sınıf oluşturmuşlardır. Sonrasında bu sınıf dini, siyasi ve ekonomik gücü ele geçirmiş ve bu durum da halk arasında sınıflaşma meydana getirmiştir. Bu durumların sonucunda, karışıklık, zulüm ve ahlaksızlık her yere yayıldı ve insanlık aşağıların en aşağısına düştü. Hz. Nuh bu hususları düzeltmek için gönderilmiştir. Bu iş için uzun bir vakit bütün kuvvetini sabrını onları ıslaha harcadıysa da o sefil sınıfın halkı kandırmasından dolayı çabası boşa çıktı. Onların düzelmesi için umut kalmadığında, Hz. Nuh, Allah'a duada bulunarak inkârcıları yeryüzünden yok etmesini istemiştir.³⁹² Hz. Nuh, kavmi eğer iman etmezlerse başlarına gelecek büyük bir günün azabından korktuğunu haber vermiştir. Bu hem onlara bir tehdittir, hem de ibadete getiren durumu beyandır. Âyette bahsi geçen azap günü; ya kıyamet günü ya da tufan felaketinin başladığı gündür.³⁹³ Eğer Cenâb-ı Hakk'ın emirlerine muhalefet etmeyi sürdürürseniz size böyle bir azabın dokunacağı kesindir. Artık böyle bir felaketi düşünmeniz kaçınılmazdır.³⁹⁴

“İslam, bizim için Hz. Nuh'un gemisi gibidir. Kim hakikat denizine dalar fakat şeriaten uzaklaşırsa onunla din arasına deryalar girer; bu kimse zındıklık ve inkâr

³⁹⁰ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 463.

³⁹¹ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'ani'l-Mecid*, III, 381.

³⁹² Mevdûdî, Ebu'l Ala, *Tefhîmu'l Kur'an*, II, 48.

³⁹³ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 43; Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsiri*, III, 185.

³⁹⁴ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1035.

denizinde boğulup gider. Kim de hakikate adım attığında şeriate sımsıkı sarılırsa o kimse kurtuluşa erenlerden olur.”³⁹⁵

Hız. Nuh (as.)’un kavmi iman etmeyip kendisini yalanladıkları için Hız. Nuh (as.) onları başlarına gelecek olan azap günüyle korkutmuştur.

A’râf 7/63. Âyet

Bu tehdit âyetinde ise, Hız. Nuh (as.)’un kavminin ona inanmadıkları için Allah’tan korkmadıkları takdirde kötü neticeden kurtulamayacaklarını ihtar etmektedir:

“أَوْ عَجِبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ”

“Size korkunç akıbeti haber vermek için, sizin sakinmanız için ve (o sayede) rahmete nail olabilmeniz için içinizden bir adama Rabbinizden bir beyan gelmesi sizin tuhafınıza mı gitti? dedi.”³⁹⁶

Görüldüğü gibi âyeti kerime, Hız. Nuh’un kavmine hitap etmekte, aralarından bir kimsenin peygamber olarak gönderilmesinin hayret edilecek bir şey olmadığını, aslında o peygambere gönderilen buyruk ve yasaklara uymak suretiyle Allah’tan korkmak gerektiğini, kendilerini kurtaracak hareketin bu olduğunu, aksi takdirde kötü neticeden kurtulamayacaklarını ihtar etmektedir.³⁹⁷

Hız. Nuh (as.), kavmi’nin Allah’tan korkmayıp inançsızlıkları devam ederse korkunç felaketin onları yakalayacağını haber vererek onları korkutmaktadır.

A’râf 7/64. Âyet

Son tehdit âyetinde ise, Hız. Nuh’un kavmi’nden kâfir olanlar inkârlarından vazgeçmediği için kaçınılmaz son olan helakle yok oldukları bildirilmiştir:

³⁹⁵ İbn Acıbe, *Bahrü’l Medid fi Tefsîr’il-Kur’ani’l-Mecid*, III, 385.

³⁹⁶ A’râf 7/63. Râzî, *Tefsir-i Kebir Mefatihü’l Gayb*, X, 471.

³⁹⁷ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, IV, 66.

“فَكَذَّبُوهُ فَأَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ”

“Ancak onlar Nûh’u yalanladılar. Biz de onu ve onunla beraber gemide bulunanları kurtardık; âyetlerimizi yalanlayanları da suda boğduk! Çünkü onlar basiretleri körelmiş bir kavim idiler.”³⁹⁸

Yüce Allah inkârlarından dolayı kâfirlere ceza verdiğini, peygamberi ve inananları kurtardığını bildirmektedir. Bu, Allah’ın hem dünya hem ahirette geçerli olan hükmüdür.³⁹⁹

Hız. Nuh’un kavmi onu ve tebliğ ettiklerini yalanlamışlar ve bu hususta ısrarcı olmuşlardır. Sonrasında ise Cenâb-ı Hakk onu ve onunla beraberindeki iman edenleri gemiyle kurtarmış ve kâfirler ile yalancıları ise boğmuştur.⁴⁰⁰ Çünkü bu kişiler basiretten mahrum ve gönül gözleri kör kişilerdi.⁴⁰¹ Bu kimseler hidâyet yoluna, nasihatlere, hatta verilen ihtarlar karşı kör oldukları için yalanladılar, bu körlükleri nedeniyle felakete uğradılar.⁴⁰² Boğulmaya neden olan şey, sadece yalanlama değil, bu yalanlamayı inatla devam ettirmedi.⁴⁰³

Rivâyete göre Hız. Nuh (as.) kavminin helak olması için dua etmiş, gemi yapması emredilmiş, yapım bitince inananlarla birlikte gemiye binmişler, arkasından Cenâb-ı Hakk tufanı göndermiştir. Kâfirleri suda boğup, Hız. Nuh’la birlikte inananları kurtarmıştır. Âyetleri yalanlayanlar sadece kabule engel olan kavmin önde gelenleri değil, tersine onları takip eden ve yalanlama üzerinde ısrar edenlerin her biridir. Onlar tevhid, nübüvvet ve ahiret konusunda gönül gözü kör olan kimseler olduğu için âyetleri ve Allah’ın apaçık delillerini göremezler.⁴⁰⁴ Kalpleri kararmış, gerçeği görmekten mahrum kalmış/ münkir taife böyle bir felakete müstehak kalmışlardı, küfür ve isyan edenlerin layık olduğu cezası budur.⁴⁰⁵

³⁹⁸ A`râf 7/64.

³⁹⁹ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, IV, 67.

⁴⁰⁰ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu’l Gayb*, X, 474.

⁴⁰¹ Beydâvî, *Envâru’t-Tenzîl ve Esrâru’t-Te’vîl (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 45.

⁴⁰² Kutub, *Fî Zilâli’l-Kur’an*, VI, 124.

⁴⁰³ Bursevî, *Muhtasar Rûhu’l Beyân Tefsiri*, III, 186.

⁴⁰⁴ Bursevî, *Muhtasar Rûhu’l Beyân Tefsiri*, III, 186.

⁴⁰⁵ Bilmen, *Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1037-1038.

Hz. Nuh'un hadisesinin aktarılma sebebi Hz. Peygamber (sa.)'le halkı arasında benzeri bir hadise meydana gelmiş olmasındandır. Resullerin yaşantılarında kavimlerinin davetlerine karşı takınmış oldukları tutum ve davranışlar ile Kureyş ileri gelenlerinininki aynıydı. Bu sebeptendir ki, Kur'ân hitaplarında her devirde peygamberlerin getirmiş olduğu davete karşı çıkanların şu zamana kadar benzer olduğunu ve bundan sonra da bu hakikatin devam edeceğini vurgulamaktadır. Kıssaların anlatılmasındaki amaç, bir peygamberin çağrısına muhalefet etmenin ve yalanlamanın sonuçlarına karşı insanları uyarmaktır.⁴⁰⁶

“İlahi daveti yalanlayarak onu batıl görüp öyle muamele eden kimseleri helak ederiz.” vb. cümleleri tekrar tekrar okuduklarında bazı insanlar şüpheli duruma gelerek ve “öyleyse bugün niye aynı şeyler meydana gelmiyor?” diye sorabilirler. Bu şüphenin ortadan kalkması için, insanların bir peygamberin içinde yetiştiği toplumla, peygamberin şahsen bir arada bulunmadığı bir toplum arasındaki ayrımı kavraması gerekmektedir. Cenâb-ı Hakk'ın dinini kendi lisanlarında anlatarak yaşayan Peygamberin şahsında mükemmel bir rol model olduğunu görüp kavrayan toplum ilahî davete karşı geldiğinde en ağır cezayı hak etmiştir. Daveti doğrudan Peygamberden almayarak dolaylı yoldan ulaşan toplumun durumu tabiki farklı olacaktır. Bu tarz cezaların günümüzdeki toplumlarda anında uygulanmamasında şaşılacak bir durum yoktur. Hz. Peygamber (sa.)'den sonra peygamber gelmemiştir ve kıyamete dek gelmeyecektir. Dolayısıyla peygamberleri yalanlayanlar gibi günümüzde de azap gelirse bu şaşırtıcı olacaktır. Böyle bir azap bazı yalancılara peygamberlik savına kanıt teşkil etmiş olur. Yine de bu durum, Cenâb-ı Hakk'ın bu tür cezaları uygulamayı terkettiği manasına gelmez. Günümüzde bile Cenâb-ı Hakk'ın sapıtan toplulukların kendisine ihtar ve ceza türünde afetler gönderdiği müşahade edilmektedir. Fakat onlar dikkatlerini asıl sebebe çeviremeyip fiziksel sebeplerin ötesine geçemeyen bilim adamları, bu hadiseleri bazı fiziksel ve tarihsel kanunlara bağlayarak insanların dikkatlerini üzerlerinde bir Allah olduğu hakikatine çevirmelerine engel olarak dikkatleri yanlış tarafa çekerler. O yaratıcı ki önce bazı ufak afetler ile insanları

⁴⁰⁶ Mevdûdi, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 49-50.

uyarmış ve sonrasında ise, bu tutum ve hayat düzeninde ısrara devam ederlerse onları bütünüyle helak cehennemine atmıştır.⁴⁰⁷

Hız. Nuh (as.)'un kavmi inançsızlıklarında ve yalanlamalarında inat ettiklerinden-iman edenler hariç- korkunç felakete yakalanmış ve tufanda boğularak helak olmuşlardır.

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Hız. Nuh (as.)'un kavmi.

Tehdit gerekçesi: Allah'ın emirlerini dinlememeleri, gönderdiği önderlerin kıymetini bilmeyerek onları yalanlamaları, inkârda ısrarcı olmaları, nankörlük etmeleri, şirk koşmaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Helak olma, azap.

Tehdit şekli: Lafız. (59.âyet **أَخَافُ**) (63.âyet **لِيُنذِرَكُمْ**) âyetler **Tehdit şekli:** Mana. (64. Âyet)

2.1.3.3. Hız. Hud'un (as.) kavminin helaki üzerinden tehdit

A'râf sûresi'nde yer alan helakle ilgili tehdit âyetleri Hız. Nuh'un kavminden sonra 65. âyetten 72. âyete kadar Hız. Hud'un kavmi olan Ad kavmi'ni imana davetini ve onun kavmiyle olan mücadelelerini anlatır.

Ad kavmi, Hız. Nûh ve gemide beraberinde kurtulan kişilerden türemiştir.⁴⁰⁸ Ad kavmi şirklerine karşı çıktığı için Hız. Hud'a sert çıkmıştır ve ondan tehdit ettiği azabı getirmesini istemişlerdir. Kavminin küfürde diretmesi üzerine Yüce Allah tarafından gökte beliren siyah bir buluttan gelen şiddetli kasırga bulunduran bir rüzgâr ve korkunç bir sesle Hız. Hud ve iman edenler dışında yalanlayan bütün kavmin kökü kesilerek helak olduğu bildirilmiştir.

⁴⁰⁷ Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'an*, II, 50-51.

⁴⁰⁸ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, VI, 125.

İncelememiz sonucunda 4 tane tehdit içeren âyet tesbit edilmiştir. Âyetlerde aynı kavim tehdit edildiği için tehdit unsurları başlığın sonunda verilmiştir.

A'râf 7/69. Âyet

İlk tehdit âyetinde Hz. Hud, kavmine onları uyarmak için gönderildiğini hatırlatıyor:

“أَوْعِبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ
”قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَسْطَةً فَادْكُرُوا آيَاءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ“

*“Sizi uyarmak için, içinizden bir adam vasıtasıyla rabbinizden size bir zikir (vahiy) gelmesine şaştınız mı? Düşünün ki O sizi, Nûh kavminden sonra onların yerine geçirdi ve yaratılıştta sizi onlardan güçlü kıldı. O halde Allah’ın nimetlerini hatırlayın ki kurtuluşa eresiniz.”*⁴⁰⁹

Hz. Hud, kavmini öncelikle Allah’ın azabıyla korkutmuş, sonrasında onlara Allah’ın nimetlerini hatırlatmıştır.⁴¹⁰ Yüce Allah, onları kendi dönemlerinde benzeri görülmemiş yaratılıştta yaratmış olduğu için boy, güç ve yapı olarak kendi dönemlerinde onlardan üstünü yoktu. O halde bu nimetleri hatırlayarak sorunlardan kurtuluşa ve arzu edilene kavuşmaya ileten şükre götürsün ki felaha ersinler.⁴¹¹ Hz. Nuh’un kavminin başına gelenlerin sizlerin de başına gelmesinden kaçının ki Cenâb-ı Hakk, sizi de yok edip yerinize başka bir kavim getirebilir.⁴¹² Nimete şükretmek o nimetin sebeplerine sarılmakla olur. Dünya ve ahirette başarıya böyle erişilir. İnsanoğlunun ahlakı bozulunca düşünme, toparlanma ve öğüt kabul etmez. Kavmin ileri gelenlerine gurur egemen olmuştur. Günahattan vazgeçmemişlerdir. Münakaşayı uzatmamış, nasihat dinlememiş ve azabın bir an evvel gelmesini istemişlerdir.⁴¹³

Hz. Hud, kavmini öncelikle Allah’ın azabıyla korkutmuş, sonra onlara Allah’ın nimetlerini hatırlatmıştır. Hz. Nuh’un kavminin başından geçen helaki hatırlatarak ibret almalarını söylemiştir. Fakat kavmin ileri gelenleri gururlarını elden bırakmayıp,

⁴⁰⁹ A'râf 7/69.

⁴¹⁰ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 47.

⁴¹¹ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsiri*, III, 190.

⁴¹² Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 70.

⁴¹³ Kutub, *Fi Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 127.

günahlarından vazgeçmeyerek azabın bir an evvel gelmesini istemişlerdir. Yüce Allah, Hz. Hud'un kavmini nimetlerine nankörlük ettikleri takdirde kurtuluşa eremeyeceklerini bildirerek tehdit etmiştir.

A'râf 7/70. Âyet

Bu tehdit âyetinde ise, Ad kavmi Hz. Hud'tan verilen ihtarları alaya alarak tehdit ettiği azabı getirmesini istemiştir.⁴¹⁴

«قَالُوا أَجِئْنَا لِنُعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَدْرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ»

“Dediler ki: “Sen bize yalnız Allah’a kulluk etmemiz ve atalarımızın tapmakta olduklarını bırakmamız için mi geldin? Eğer doğrulardan isen, bizi tehdit ettiğini (azabı) getir bize!”⁴¹⁵

Bu âyet, Hz. Hud'un kavminin ne Allah'ın var olduğundan habersiz olduğunu, ne O'nu inkâr ettiğini, ne de O'na kulluk etmeyi reddettiğini göstermektedir. Onların kabul etmeye yaklaşmadığı konu, Hz. Hud'un hiçbir şeyi eş ve ortak koşmaksızın sadece tek olan Allah'a ibadet etmeleri davetidir.⁴¹⁶

“Rivâyet edildiğine göre Ad kavmi putlara tapmaktaydı; Hz. Hud'u yalanlayarak azgınlıkta ileri gittiler. Bunun üzerine Allah, onlardan üç sene yağmuru kesti, öyle ki helak olacak duruma geldiler. O zamanda yaşayan insanlar başlarına bir musibet geldiğinde Kâbe'ye yöneliyorlar ve Allah'tan musibetin gitmesi için dua ediyorlardı. Bunun için kavimlerinin önde gelenlerinden yetmiş kişilik bir heyeti yağmur duasına Mekke'ye gönderdiler. Mekke'nin dışında kalan Muaviye b. Bekir'in evinde misafir oldular. Muaviye onların gönderildikleri gayeye vurdumduymazlıklarını görüp üzüldü. Sonra cariyelerine şiir öğreterek kendisine okumasını istedi. Cariyelerin şiirinden sonra uyanan Ad kavmi dua için harekete geçti. O güne kadar inandığı halde imanını gizleyen reisleri Kayl Allah'a tövbe etmesini ve Hz. Hud'a itaat etmelerini isteyince yağmura ve suya kavuşacaklarını söyleyince Muaviye b. Bekir'den Kayl'ın

⁴¹⁴ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 126.

⁴¹⁵ A'râf 7/70.

⁴¹⁶ Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 53.

Mekke'ye gelmemesi için onu yanında tutarak hapsedilmesini istediler ve sonra Mekke'ye girdiler. Reisleri Kayl dua ettiğinde Yüce Allah beyaz, kırmızı ve siyah üç bulut yaratmıştır. Sonra gökten gelen bir sesle istediği bulutu seçmesi söylenmiştir. Suyu daha fazla taşır düşüncesiyle siyah bulutu seçmiştir. O sırada Megus denilen vadi tarafından siyah bir bulut Ad kavmine doğru ilerledi. Bulut kavmin üzerine geldi; içinde şiddetli kasırga bulunan rüzgâr onları helak etti. Bu rüzgâr hayvanları ve onları havaya kaldırdı, çekirge gibi uçuşmaya başladılar. Kasırga yedi gece sekiz gün devam etmiş ve Hz. Hud ve ona iman edenlerin dışındakiler başları taşlara çarparak ölmüşlerdir.”⁴¹⁷

65. âyette; “Ad (toplumuna da) kardeşleri Hud'u (gönderdik.) (Hud, kavmine:) "Ey kavmim, Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka hiçbir tanrınız yoktur. (Hala Allah'tan) korkmayacak mısınız?" denmiştir.⁴¹⁸ Âyette demek ki O'nun, "Hala Allah'tan korkmayacak mısınız?" hitabı, ilahî ceza ile tehdit ve korkutmayı ihsas ettirmektedir.⁴¹⁹ “Korkmayacak mısınız?” ifadesi ile de alemde daha önce gerçekleşmiş olan ve çok meşhur olan tufan olayıyla kavmini korkutmaya işaret olunmuştur.⁴²⁰

İşte bu sebepten kavmi de "Haydi öyle ise, bizi tehdit etmekte olduğun azabı bize getir!" demişlerdir. Kavmi bu sözü onun yalancı olduğuna inandıkları için söylediler. Kavminin bu sözlerinden maksatları, Hz. Hud onlara bu azabı getiremediğinde, onun yalancı olduğunu göstermektir. Onlar bu sözleri vaid-i ilahînin gecikmeyeceğini zannederek söylediler. Bu yüzden azabın çabuk gelmesini istediler.

Hz. Hud'tan kavmi peygamberlik iddiasında veya kendilerine geleceği bildirilen azap hususunda doğru sözlülerden ise, korkuttuğu azabı hemen getirmesini istemişlerdir. Bu cahil kavim, bu ihtarı takdir etmedikleri, akıbetlerini düşünemedikleri için artık haklarında ilahî azabın gerçekleşeceği belli olmuştur.⁴²¹

⁴¹⁷ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'ani'l-Mecîd*, III, 390-391.

⁴¹⁸ A'râf 7/65. Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 475.

⁴¹⁹ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 482.

⁴²⁰ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 487.

⁴²¹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1042.

Hız. Hud'un kavmi Allah'a eş ve ortak koşarak Hız. Hud'u yalanlamışlar ve ondan korktuğu azabı acele getirmesini istemişlerdir.

A'râf 7/71. Âyet

Bu tehdit âyetinde ise, Hız. Hud (as.) Ad kavmini ihtarları dikkate almadıkları için onları azab gününü beklemekle tehdit etmiştir:

“ قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ أَتَجَادِلُونَنِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ ”

*“Hûd şöyle cevap verdi: "Üzerinize Rabbiniz tarafından bir azap ve öfkenin gelmesi hak olmuştur. Haklarında Allah 'ın hiçbir delil indirmediği, sadece sizin ve atalarınızın taktığı kuru isimler hususunda benimle tartışıyor musunuz? Bekleyin öyleyse! Şüphesiz ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim!"*⁴²²

Bu âyet, Hız. Hud'un kavmine gözdağı verdiğini göstermektedir.⁴²³“Üzerinize inmiştir” diye söylenilmesi "Size böyle bir azap vacip oldu, bunu hak ettiniz" veya "Azap size geldi" manasındadır. Çünkü meydana gelmesi beklenen bir şey, olmuş gibidir. Uluhiyyet manası olmayan, ibadete layık olmayan bir kısım eşyaya ilah demişlerdir. Ancak ibadete layık olan her şeyi icat eden varlıktır. Hak ortaya çıkarılmasına rağmen kabul etmemekte ısrar ettikleri için başlarına azabın gelmesini beklemeleri söylenmiştir.⁴²⁴

Hız. Hud sonrasında onlara yeni bir tehditten daha bahsederek: Şirk koştukları için azabı beklemelerini, kendisinin de beklemekte olduğunu haber vermiştir.⁴²⁵Bu son derece korkutma ve tehdit ifade etmektedir.⁴²⁶

⁴²² A'râf 7/71.

⁴²³ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 72.

⁴²⁴ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 48.

⁴²⁵ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 484.

⁴²⁶ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 303.

Hız. Hud ise, onlara azabın gelmesinin hak olduğunu, bu nedenle azabı beklemelerini ve kendisinin de onlarla beraber beklediğini dile getirmiştir.

A'râf 7/72. Âyet

Âyetin devamından beklemenin uzun sürmediği görülmektedir:⁴²⁷

Son tehdit âyetinde ise, Ad kavmi'nden kâfir olanlar inkârlarından vazgeçmediği için kaçınılmaz son olan helakle köklerinin kazındığı bildirilmiştir:

«فَأَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَقَطَّعْنَا دَايِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ»

*“Onu ve onunla beraber olanları rahmetimizle kurtardık ve âyetlerimizi yalan sayıp da iman etmeyenlerin ise kökünü kestik.”*⁴²⁸

Bu âyet, tek kişi kalmaksızın genel bir imhanın ifadesidir. Böylece yalancılardan sayfasından bir başkası daha kapatılmış, öğüt fayda vermeyince tehdit yeniden meydana gelmiştir.⁴²⁹ Cenâb-ı Allah onlar üzerine köklerini kazıyacak bir rüzgâr azabı göndermiştir. Hakk Teâlâ yalanlayanların hayatta kalmaya devam etmeleri durumunda inanmayacaklarını bildiği için onları helak etmiştir.⁴³⁰ Âyette o kimselerden iman etmeyenlere, üstü kapalı bir tehdit vardır. Ayrıca, kurtulmuş kişilerle helak olmuş kişileri ayıran farkın iman olduğuna bir tembih vardır.⁴³¹ Küfür ve yalan üzerinde ısrarlı olup bundan kati suretle geri dönmeyenlerin kök ve damarlarını kesmek suretiyle onların hepsi helak edilmiştir. Zira bir şeyin kökü onun sonudur. Kavmin kökünü kurutmak da başından sonuna kadar helak edilmeleridir.⁴³² Onlar kökünden öyle bir yerle bir edilmiştir ki, arkalarında onlardan iz kalmamıştır.⁴³³

⁴²⁷ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, VI, 128.

⁴²⁸ A'râf 7/72.

⁴²⁹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, VI, 128-129.

⁴³⁰ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 484.

⁴³¹ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'ani'l-Mecid*, III, 389.

⁴³² Bursevî, *Muhtasar Ruhu'l Beyân Tefsîri*, III, 191.

⁴³³ Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'an*, II, 54.

Ad kavminden kâfir olanlar inkârlarından vazgeçmediği ve öğüt de fayda vermediği için kaçınılmaz son olan helakle, rüzgâr azabıyla kökleri kazınmıştır.

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Hz. Hud (as.)'un kavmi olan Ad kavmi.

Tehdit gerekçesi: Allah'ın emirlerini dinlememeleri, Allah'a şirk koşmaları, peygamberleri yalanlamaları, nankörlük etmeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Helak olma.

Tehdit şekli: Lafız. (69. âyet **لِيُنذِرَكُمْ**) **Tehdit şekli:** Mana. (70.-71.-72. âyetler)

2.1.3.4. Hz. Salih'in (as.) kavminin helaki üzerinden tehdit

A'râf sûresi'nde yer alan helakle ilgili tehdit âyetleri Hz. Hud'un kavminden sonra 73. âyetten 79. âyete kadar Hz. Salih'in kavmi olan Semud kavmini imana davetini ve onun kavmiyle olan mücadelelerini anlatır.

Semud kavmi, Hz. Nûh'un neslinden bir başka Arap kabilesidir. Bunlar Hicaz ve Şam arasındaki Hicr bölgesinde yaşamışlardır. Hz. Nuh'un soyundan Semûd adlı cedlerinin adıyla anılmışlardır. Bu kavme, "suyu az" anlamına gelen Semûd adının da isim olarak verildiği söylenir.⁴³⁴

İsyana ve tuğyana sapıp yeryüzünde fesat çıkarıp putlara taptıkları için Semud kavmine Hz. Salih gönderilmiştir. Hz. Salih'e inanmayan kavmi mucize istemiş, Allah da onlara deveyi göndermiştir. Bunun üzerine kavminin bir kısmı iman etmiş, bir kısmı inkârda direterek Hz. Salih'ten habersizce deveyi boğazlamışlardır. Kavminin küfürde diretmesi üzerine Yüce Allah tarafından gökten gelen şiddetli bir sesin dehşetinden ödleri koparak helak oldukları bildirilmiştir.⁴³⁵

⁴³⁴ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 50.

⁴³⁵ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 52-53.

İncelememiz sonucunda 4 tane tehdit içeren âyet tesbit edilmiştir. Âyetlerde aynı kavim tehdit edildiği için tehdit unsurları başlığın sonunda verilmiştir.

A'râf 7/73. Âyet

İlk tehdit âyetinde Hz. Salih, kavmini mucize olarak gelen deveye zarar vermeme noktasında uyarmıştır:

وَإِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ
هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

*“Semûd’a da kardeşleri Sâlih’i (gönderdik). Onlara, “Ey kavmim” dedi, “Allah’a kulluk edin; sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. Size rabbinizden açık bir delil gelmiştir. O da, size bir işaret olarak Allah’ın şu devesidir. Onu bırakın, Allah’ın arzında otlasın. Ona kötülük etmeyin; sonra sizi elem verici bir azap yakalar.”*⁴³⁶

Hz. Sâlih de kavmi Semûd’u yalnız Allah’a kulluk etmeye çağırılmış, Allah’ın verdikleri nimetlerin kıymetini bilerek nimetlere karşı şükretmelerini, çirkin davranışlarını bırakmalarını istemiştir.⁴³⁷ Kavminden Allah’ın dişi devesine dokunmamalarını, Allah’ın arzında otlatmalarını istemiştir. Aksi takdirde bu, feci akibeti bildiren bir ihtardır.⁴³⁸

Hz. Salih, kavmini Allah’a imana davet etmiş, kavminden mucize olarak getirdiği deveye kötülük etmemelerini, zarar vermemelerini istemiş, eğer kötülük ederlerse onları elem verici bir azabın yakalamasıyla tehdit etmiştir

A'râf 7/74. Âyet

Bu tehdit âyetinde ise, Hz. Salih kavminden yeryüzünde fesat çıkarmamalarını istemiştir:

⁴³⁶ A'râf 7/73.

⁴³⁷ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1045-1046.

⁴³⁸ Kutub, *Fi Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 130.

وَاذْكُرُوا إِذْ جَعَلْنَا خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأْنَا فِي الْأَرْضِ لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْجُوتُونَ
 ”الْجِبَالَ بُيُوتًا فَأَذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ“

*“Düşünün ki Allah Âd kavminden sonra yerlerine sizi getirdi ve yeryüzünde sizi yerleştirdi. O'nun düzlüklerinde saraylar yapıyorsunuz, dağlarında evler kuruyorsunuz. Artık Allah'ın nimetlerini hatırlayın da yeryüzünde fesatçılar olarak karışıklık çıkarmayın.”*⁴³⁹

Helak olan Hz. Hud'un gönderildiği Ad kavminden sonra yerine getirilen Semûd kavminin yaşamları uzun, nimetleri bol olmuştur.⁴⁴⁰Yaptıkları binalar kendileri ölmeden önce yok olup gittiği için dağlardaki kayalıkları yontarak ev yaptılar. Refah içinde yaşıyorlardı. Bu durum içinde onlar daha sonra azgınlaşarak yeryüzünde karışıklık çıkarmışlar, Allah'a isyan etmiş ve putlara tapmaya başlamışlardır.⁴⁴¹ Bunun üzerine Yüce Allah onlara kendi soylarından Hz. Salih'i peygamber olarak göndermiştir. Kavmi ondan mucize olarak bayram günü onlarla birlikte gelerek kendilerinin putlardan, onun da ilahından istekte bulunmasını söylemişlerdir. Kavmi Hz. Salih'ten belli bir kayadan dışı bir deve çıkarmasını talep etmiştir. Hz. Salih onlardan bunu yaptığı zaman kendisine iman edip peygamberliğini onaylayacaklarına dair söz almıştır. İki rekât namaz kılıp Allah'a dua etmiştir. Mucize gerçekleşip kayanın ortasından son derece büyük dışı bir deve ortaya çıktı. Semûd kavminin suları son derece sınırlı durumdaydı. Bu nedenle onlar sularının tümünü bir gün deve için bir gün kendileri için nöbetleşe kullandılar.

Suddi'den aktarılan bilgiye göre, devenin sütü tüm kavme yetiyordu. Su içme sırası kavmin olduğu gün deve, onların yanına gelmiyordu. Yanında bir de yavrusu vardı. Hz. Salih onlara içlerinde bulunduğu ayda kendisi nedeniyle ortadan kaldırılmalarına sebep olacak bir erkek çocuğun doğacağını haber vermiştir. Onlardan dokuz kişi doğan çocuklarını kesti. Daha sonra doğan onuncu çocuğu babası kesmemiştir ve çocuk hızla büyümüştür. Büyüyünce içki içen insanlarla beraber hareket etmeye başlamıştır. Onlar su sırasının devede olduğu bir gün içkilerine su katmak için su aramışlar ve çocuk

⁴³⁹ A`râf 7/74.

⁴⁴⁰ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 486.

⁴⁴¹ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'ani'l-Mecid*, III, 396.

deveyi boğazlamıştır. Onlar küfürlerini meydana çıkararak Allah'ın buyruğuna asi gelmişlerdir. Bunun üzerine Hz. Salih onlara azab-ı ilahînin gelmesinin işaretinin yüzlerinin kırmızı, ertesi gün sarı; üçüncü gün ise siyah renge dönüşmesi olduğunu söylemiştir. Azap onlara gelip çattığında onlar koku sürünmüşler ve hazırlanmışlardır.⁴⁴²

Hz. Salih kendi kavminden, Ad kavminden ders alarak kuvvet ve olanaklardan ötürü gururlanmamalarını, yeryüzünde karışıklık çıkarmak amacıyla dolaşmamalarını nasihat etmiştir.⁴⁴³

Ad kavmi Allah'ın verdiği nimetlerden ötürü şırmamış, Allah'a isyan etmiş ve putlara tapmaya başlamışlar ve yeryüzünde karışıklık çıkarmışlardır. Yüce Allah onlara kendi soylarından Hz. Salih'i peygamber olarak göndermiştir. Hz. Salih onları şükretmeleri ve karışıklık çıkarmamaları konusunda ikaz etmiştir.

A'râf 7/77. Âyet

Bu tehdit âyetinde ise, Semûd kavmi verilen ihtarları alaya alarak Hz. Salih'ten tehdit ettiği azabı getirmesini istemiştir:

“فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ”

*“Derken, o dişi deveyi bacaklarını keserek öldürdüler, böylece rablerinin emrinden dışarı çıktılar ve “Ey Sâlih! Eğer sen gerçekten peygamberlerden isen, bizi tehdit ettiğin azabı bize getir! dediler.”*⁴⁴⁴

Onlar bu sözü Hz. Salih'in bildirdiği vaad ve vaide inanmayıp, onu tekzip ettiklerinden söylediler.⁴⁴⁵ Ancak onlar deveyi boğazlamışlardır. Öldürme işinin tümüne isnad edilmesinin nedeni, bu işin hepsinin isteğiyle yapılmış olmasıdır.⁴⁴⁶

⁴⁴² Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 486-487.

⁴⁴³ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 131.

⁴⁴⁴ A'râf 7/77.

⁴⁴⁵ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 491.

⁴⁴⁶ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 195.

Allah'ın emrini çiğneyip büyüklendikleri gibi Hz. Sâlih'ten hakikaten peygamber ise, deve öldürüldüğü için tehdit ettiği azabı getirmesini istemişlerdir.⁴⁴⁷

Semûd kavmi mucize olan deveyi öldürdükleri gibi Hz. Sâlih'ten tehdit ettiği azabı getirmesini istediler.

A'râf 7/78. Âyet

Son tehdit âyetinde ise, Hz. Salih'in kavmi olan Semûd kavmi'nin Allah'ın emrini çiğneyerek deveyi boğazladıkları için kaçınılmaz son olan helakle yok oldukları bildirilmiştir:

“فَأَخَذْتَهُمُ الرَّجْفَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ”

“Bunun üzerine onları o dehşetli sarsıntı yakaladı da yurtlarında yere serildiler.”⁴⁴⁸

Ferra ve Zeccac, ““*racfe*”nin şiddetli bir sarsıntı, zelzele” olduğunu söylemişlerdir.⁴⁴⁹Rivâyete göre deveyi öldürdükleri zaman yavrusu dağa kaçmıştır. Hz. Salih onlara Allah'ın azabını ve cezasını beklemelerini söylemiştir. Onlar bunun işaretinin ne olduğunu sorduklarında Hz. Salih şu cevabı vermiştir: Perşembe günü sabahında yüzlerini sararmış, Cuma günü yarın kızarmış, Cumartesi günü kararmış olarak sabahlayacaklarını söylemiştir. Sonra da Pazar günü erken saatlerde azabın geleceğini bildirmiştir. Hal Hz. Salih'in dediği gibi gerçekleşmiştir. Onlara semadan yıldırım ve her şeyin sesinin olduğu bir çığlık, yerden de bir sarsıntı meydana gelmiştir ve kalpleri parçalanmıştır. Kendilerinden hiçbir iz kalmayarak yok edilmişlerdir.⁴⁵⁰Onlar ölümler gibi hareketsiz, dizüstü çökmüş ve sönmüş, yok olmuş kişiler olmuşlardır.⁴⁵¹

Semud kavminin yaşadığı bölge günümüzde el-Hicr diye bilinen Arabistan'ın kuzey-batı kısmındaki topraklardır. Bu kavmin tepe ve taşlara oydukları evler bugün bile

⁴⁴⁷ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 195.

⁴⁴⁸ A'râf 7/78.

⁴⁴⁹ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 491.

⁴⁵⁰ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 75; Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 196.

⁴⁵¹ Razî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 492.

büyük bir alana yayılmış durumdadır. Bu ölü şehre üstünkörü bakıldığında nüfusunun o zamanlarda yaklaşık olarak beş bin dolayında olduğu tahmin edilebilir.⁴⁵²

Hız. Salih'in devesini sadece bir kişi öldürdüğü halde tüm kabile suçun ortağı sayılmıştır.⁴⁵³ Zira hepsi ona arka çıkmıştır, desteklemiştir. Bir kişi tarafından yapılmış olsa da bir toplum tarafından onaylanan veya bir toplumun iradesini yansıtan her suç, toplumun suçudur. Onu yapan kimse ise, burada yalnızca maşadır. Kur'ân-ı Kerim'e göre, bir kişi tarafından işlenen ve ilgili toplum tarafından onaylanan bu suç milli suç sayılmıştır.⁴⁵⁴ Semud kavminin başına gelen felakete "racfe" şiddetli sarsıntı adı verilmiştir. Farklı kaynaklarda korkunç ses, şimşek ve kulakları patlatan ses anlamı da verilmektedir.⁴⁵⁵

Bu olay, tarih denizinde yoluna devam eden beşeriyetin kıssasını rivâyet eden olaylardan bir diğeridir. İşte cahiliyet gene depreşiyor, hak ile batılın karşılaştıkları sahne yeniden gözlemleniyor ve inkârcıların acı sonlarından birine daha tanık olunmaktadır.⁴⁵⁶

Titreme ve diz üstü kalma halleri; haddi tecavüz ve kibirliliğe karşı verilmiş münasip bir cezadır. Çünkü titreme ile beraber feryad olunurken, diz üstü kalmak da hareketten aciz kalmalarını duyuran bir görüntüdür.⁴⁵⁷

Ebu Hayyan bu hususa ilişkin şöyle demiştir: *"Onları, göklerde ve yerlerdeki bütün gürültülerin şiddetine eşit bir gökgürültüsü yakaladı da kalpleri parçalandı ve helak oldular."*⁴⁵⁸

Hız. Salih (as.)'in kavminin istedikleri azap başlarına gelmiş, onları sarsıntı yakalamış ve onlar yere serilerek can vermişlerdir.

⁴⁵² Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 55.

⁴⁵³ bkz. Nisâ:27-29; Şems:12-14.

⁴⁵⁴ Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 59.

⁴⁵⁵ Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 59.

⁴⁵⁶ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 129.

⁴⁵⁷ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 133.

⁴⁵⁸ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 310.

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Hz. Salih (as.)'in kavmi olan Semûd kavmi

Tehdit gerekçesi: Allah'ın emirlerini dinlememeleri, Allah'a şirk koşmaları, peygamberleri yalanlamaları, nankörlük etmeleri, mucize olan deveyi öldürmeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Helak olma.

Tehdit şekli: Mana.

2.1.3.5. Hz. Lut'un (as.) kavminin helaki üzerinden tehdit

A'râf sûresi'nde yer alan helakle ilgili tehdit âyetleri Hz. Salih'in kavminden sonra 80. âyetten 84. âyete kadar Hz. Lut'un, kavmini imana davetini ve onun kavmini yaptıkları çirkin işten vazgeçirmeye yönelik mücadelelerini anlatır.

Lut kavmi daha önce âlemde daha önce hiçbir kavmin yapmadığı çirkin bir işi yaptıkları için Hz. Lut tarafından kınanmıştır.⁴⁵⁹

İncelememiz sonucunda 2 tane tehdit içeren âyet tesbit edilmiştir.

A'râf 7/83-84. Âyet

Bu tehdit âyetlerinde kavmin başına gelenler ve nasıl bir helakle yok oldukları bildirilmiştir:

“فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ”

“Biz de onu ve karısı dışındaki aile fertlerini kurtardık. Karısı geride kalanlardan (kâfirlerden) idi.”⁴⁶⁰

⁴⁵⁹ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'ani'l-Mecîd*, III, 399.

⁴⁶⁰ A'râf 7/83.

“وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ”

“*Ve üzerlerine dehşetli bir yağmur (taş) yağdırdık. İşte gör günahkârların sonunun ne olduğunu!*”⁴⁶¹

Hiz. Lut, kavminin kadınları bırakıp erkeklere yaklaşarak ölçüyü aştığını bildirerek, bu çirkinliği yapmamaları konusunda onları uyarılmış,⁴⁶² kavmi ise Hiz. Lut’tan doğruyu söylüyorsa tehdit ettiği azabı getirmesini istemişler,⁴⁶³ Hiz. Lut’u yalanlamışlar,⁴⁶⁴ Hiz. Lut’u ve ailesini yurdundan sürmekle tehdit etmişlerdir.⁴⁶⁵ Hiz. Lut ise, fesat çıkaran kavmine karşı Allah’tan yardım istemiştir.⁴⁶⁶ Yüce Allah (cc.) elçilerini Hiz. Lut’a göndermiş, elçiler Hiz. Lut ve karısı hariç ailesinin gecenin bir bölümünde şehri terk etmesini istemişler, sabaha çıkarlarken kavminin kökünün kesileceğini bildirmişlerdir.⁴⁶⁷ Onlar sarhoşlukları içinde kör ve serser bir halde iken tan yerinin ağarma vaktine girdiklerinde korkunç ve dayanılmaz ses onları yakaladığında,⁴⁶⁸ Allah’ın emri geldiği zaman şehrin üstü altına çevrilmiş, taşlar yağdırılmış,⁴⁶⁹ Hiz. Lut’un ailesinden yaşlı kadın (karısı) dışındaki aile fertleri kurtarılmış, kavminden geride kalanlar yerle bir edilmiştir.⁴⁷⁰ Şehrin kalıntıları bir yol üstünde hala durmakta olup, bu olayda düşünüp görebilen ve inanan kimseler için ibretlerin var olduğu belirtilmiştir.⁴⁷¹

Buradaki “yağmur” diye bilinen su damlaları biçimindeki yağmur değil, Kur’ân’ın bazı yerlerinde açıkça anlatıldığı gibi, taş yağmurudur. Onların evlerinin altı üstüne gelmiş ve toprağa gömülerek yok olmuşlardır.⁴⁷² O yağmur, pişirilmiş ve istif edilmiş taş yağmurudur. Günahkârların sonu musibet ve helaktan başka bir şey olmamıştır.⁴⁷³

⁴⁶¹ A’râf 7/84.

⁴⁶² A’râf 7/80-81. Benzer ayetler için bkz. Şuarâ 26/165-166; Neml 54-55.

⁴⁶³ Ankebut 29/28-29.

⁴⁶⁴ Kamer 54/33. Benzer ayetler için bkz. Kamer 54/36.

⁴⁶⁵ A’râf 7/82. Benzer ayetler için bkz. Neml 27/56; Şuara 26/167

⁴⁶⁶ Ankebût 29/30.

⁴⁶⁷ Hicr 15/61-66. Benzer ayetler için bkz. Hüd 11/80-81.

⁴⁶⁸ Hicr 15/72-74.

⁴⁶⁹ Hüd 11/82-83.

⁴⁷⁰ Saffat 37/134-136.

⁴⁷¹ Hicr 15/75-77.

⁴⁷² Mevdûdî, *Tefhîmu’l Kur’ân*, II, 63.

⁴⁷³ Sâbûnî, *Safvetü’t-Tefâsir*, II, 312.

Bu yağmurla ilgili şu âyetlerde açıklama yapılmıştır: Hud sûresi 82. âyette pişmiş balıktan taş yağdırıldığı, Hicr sûresi 74. âyette ateşte pişmiş taşların yağmur gibi yağdırıldığını belirtmiştir. Bu öyle bir yağmurdu ki, taştan oluşuyordu. Üzerlerine taş yağdırır gibi yağmur yağdırılmıştır. Yalancı günahkârların akıbetinin ne olduğu ortadadır. Âyet livatanın en iğrenç ve en kötü fuhuş olduğunu göstermektedir. Çünkü Yüce Allah; zina, hırsızlık, haksız yere adam öldürme, hatta şirk vb. günah işleyenlerin üstüne taş yağdırmamıştır. Livata büyük bir günahdır. Ondan ve onun başlangıcı olan hareketlerden kaçınmak gerekir.⁴⁷⁴

Bu gibi korkunç olaylardan ibret alacak yetenekte yaratılmış olan insan, bakıp düşündüğünde Cenâb-ı Hakk'a asi olanların, akıbetlerinin nasıl olduğunu görmeli, onların başına gelen azaplardan, ikaplardan ders alıp onlar gibi hareketlerden sakınmalıdır ki selamete erebilsin.⁴⁷⁵

Nakledildiğine göre Hz. Lut, amcası Hz. İbrahim'le Şam yönüne hicret ettiğinde Ürdün'e yerleşti. Allah O'nu hakka davet etmesi ve kavminin dünyada ilk defa başlattığı homoseksüellikten sakındırması için Sedom halkına gönderilmiştir. Allah da başlarına taş yağdırmış, tümü yok olup gitmiştir.⁴⁷⁶

Hz. Lut'un tüm kınamalarına ve onlara, Cenâb-ı Hakk'ın bu fiili kendilerine haram kıldığını bildirmesine rağmen kavmi azgınlığında ısrar etmiştir. Yüce Allah (cc.) da onları helak etmiştir.⁴⁷⁷

Cenâb-ı Hakk, Hz. Lut'un karısı dışında ona iman eden ailesini kurtarmıştır. Karısı Hz. Lut'a ihanet ettiği ve Cenâb-ı Hakk'a karşı inkârcı bir kimse olduğu için Hz. Lut gittikten sonra geride kalıp helak olanlardan kılınmıştır. Karısı Hz. Lut'a inanmamış ve kavminin sapık dini üzerine yaşamıştır. Kavmini Hz. Lut'a karşı kışkırtmış ve gelen misafirleri özel bir işaretle diğer insanlara bildirmiştir. Bu nedenle Hz. Lut'a, o

⁴⁷⁴ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 199.

⁴⁷⁵ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1051.

⁴⁷⁶ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsîri)*, II, 55.

⁴⁷⁷ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 79.

şehirden çıkıp gitme buyruğu geldiğinde bu işi karısına bildirmemesi ve onu birlikte götürmemesi bildirilmiştir.⁴⁷⁸

Lut kavminin kıssası, bize fitratı bozmanın onlara mahsus bir misalini göstermekte ve öteki kıssaların eksenini oluşturan ulûhiyet ve tevhit konusunun dışında başka bir konudan söz etmektedir.⁴⁷⁹ Yüce Allah (cc.), Lut'un kavmini, ancak nefislerinin şehvetini Rab'lerinin ibadetine yeğlediklerinden ve hayvani huyları saf aklın gerektirdiğine galip geldiği için helak etmiştir.⁴⁸⁰

Netice, isyankârların tehdidine uğrayanların kurtuluşu olduğu gibi kavim arasındaki inanç ve prensiplerin temelden ayrılmış olduğunun belgesidir de.⁴⁸¹

Hz. Lut'un kavmi, hiçbir topluluğun yapmadığı çirkin davranışı yapmışlar, Hz. Lut ise kavminin kadınları bırakıp erkeklere yaklaşarak ölçüyü aştıklarını ve bu çirkinliği yapmamaları konusunda onları uyarmıştır. Onlar bu çirkin davranışlarından vazgeçmemişler, Hz. Lut'un karısı da bu kişileri desteklemiştir. Bu nedenle Cenâb-ı Hakk, iman edenleri kurtararak onun dışındakileri taş yağmuruna tutmak suretiyle helak etmiştir.

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Hz. Lut (as.)'un kavmi olan Sedom halkı.

Tehdit gerekçesi: Allah'ın emirlerini dinlememeleri, livata yapmaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Helak olma.

Tehdit şekli: Mana.

⁴⁷⁸ Taberi, *Câmiu'l Beyân*, IV, 80.

⁴⁷⁹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 134.

⁴⁸⁰ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'ani'l-Mecîd*, III, 400.

⁴⁸¹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 137.

2.1.3.6. Hz. Şuayb'ın (as.) kavminin helaki üzerinden tehdit

A'râf sûresi'nde yer alan helakle ilgili tehdit âyetleri Hz. Lut'un kavminden sonra 85. âyette 93. âyete kadar Hz. Şuayb'ın kavmini imana davetini ve onun kavmiyle yaptığı mücadelelerini anlatır.

Medyen, Hz. İbrahim'in oğullarından biridir. Medyen halkı, onun torunlarıdır. Hz. Şuayb, kavmiyle diyalogunda onlara gâyet güzel ifadeler kullandığından "hatibü'l enbiya" denilmiştir.⁴⁸²

Medayin'de yaşayanlar büyük tüccarlardılar. Onların yaşadıkları yerler, Kızıldeniz sahilini takip eden Yemen-Mekke ve ordan Suriye ticaret yoluyla Irak'tan Mısır'a giden yolun kesiştikleri yerde bulunmaktadır. Bu nedenle onlar Araplar arasında tanınırlar ve yok olduktan sonra bile, Suriye ve Mısır'a giden ticaret kervanlarının yolları onların arkeolojik kalıntıları arasından geçmesi sebebiyle hatırlanmıştır.⁴⁸³

Medyen kavmi, İsrail kavmi gibi Müslümandılar. Hz. Şuayb kendilerine peygamber olarak gönderildiğinde inançları bozulmuştu. Hz. Şuayb'ın kavmine, şirk ve ticari ahlaksızlık gibi iki önemli günah açısından onları düzeltmek için gönderildiğini göstermektedir.⁴⁸⁴

Medyenliler, büyük ya da küçük, az veya çok demeden, ölçüyü noksan yapmışlardır. Kuşkusuz ölçü ve tartıda insanların eşyalarını noksanlı yapmak nefsin alçaklığını, başkalarını düşünmemeyi, hırsın galibiyetini, arzu ve zâlimliğin peşinde olunduğunu gösterir. Bu kötü vasıflar, nefsin tabiatlarındandır.⁴⁸⁵

Şer'i buyruklar, bu vasıfları değiştirme ve nefsi temizlemek için gelmiştir. Zira Cenâb-ı Hakk, yüce şeyleri sevmiş, adi şeylere de buğzetmiştir.⁴⁸⁶

⁴⁸² Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 56.

⁴⁸³ Mevdûdî, *Teşhîmu'l Kur'an*, II, 64.

⁴⁸⁴ Mevdûdî, *Teşhîmu'l Kur'an*, II, 64.

⁴⁸⁵ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 202.

⁴⁸⁶ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 202.

Süddi, Hz. Şuayb'ın kavmiyle olan kıssasını ve kavminin akıbetinin şöyle olduğunu anlatmıştır: Cenâb-ı Hakk, Hz. Şuayb'ı Medyen kentine ve Eyke ahalisine peygamber olarak göndermiştir. Bu kavim, inkârlarıyla beraber ölçü ve tartılarını noksan yapmışlardır.

Medyen kavmine gönderilen Hz. Şuayb kavmini Allah'tan başka ilah olmadığına, O'na kulluk etmeye çağırmış ve onları ticarete ahlaklı olma ve bozgunculuk çıkarmama konusunda uyarmıştır. Hz. Şuayb onları dine çağırmıştır. Kavmi ise, onu yalanlamışlardır. Kavmi inkâr ve yalanlamalarında diretince Hz. Şuayb onları Cenâb-ı Hakk'ın cezalandırmasıyla uyarmıştır. Kavmi bu uyarıya aldırış etmemişlerdir. Hz. Şuayb'ı yalanlayarak vadettiği azabı hemen getirmesini istemişlerdir. Bunun üzerine Yüce Allah onlara cehennemin kapılarını açmış, şiddetli sıcak onları yakıp kavurmuştur. Ne gölge ne de su onlara fayda vermemiştir. Sonra Allah bu kavme güzel rüzgâr estiren bir bulut göndermiştir. Birbirlerine “Bulutun altında gölgelenelim” diye seslenmişlerdir. Bulutun altında toplandıklarında bulut onların üzerine kapandı ve hepsini yok etti.⁴⁸⁷

İncelememiz sonucunda 4 tane tehdit içeren âyet tesbit edilmiştir. Âyetlerde aynı kavim tehdit edildiği için tehdit unsurları başlığın sonunda verilmiştir.

A'râf 7/86. Âyet

İlk tehdit âyetinde Hz. Şuayb, kavmini önceki helak olan kavimlerin sonunun ne olduğunu düşünmeleri gerektiğiyle ilgili uyarıda bulunarak korkutmuştur:

“وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا وَاذْكُرُوا
”إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْ وَاَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ“

“İnananları tehdit ederek, Allah yolundan alıkoyarak ve bu yolu eğri büğrü göstermek maksadıyla her yolun başında oturmayın. Düşünün ki, az sayıdaydınız, sonra O sizi çoğalttı. Bozguncuların sonunun ne olduğunu da düşünün!”⁴⁸⁸

⁴⁸⁷ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 85-86.

⁴⁸⁸ A'râf 7/86.

Hakikat yolu bir olsa da; marifet, ilahî emir ve yasaklar (hadler) ve hükümler gibi şubelere ayrılmıştır. Onlar, insanları bu yollardan birinde gayret sarfettiğini gördüklerinde, onu engelliyor ve Hz. Şuayb'a inananları tehdit ediyorlardı.⁴⁸⁹ Din yollarından her birinin başına şeytan gibi korkutarak oturmamaları konusunda uyarılmışlardır.⁴⁹⁰ Sayıları ve malları az iken o nesil ve maldaki bereketle imkânlarını çoğaltmıştır. Kendilerinden önceki milletlerden fasit olanların sonlarına bakarak onların hallerinden ders almaları istenmiştir.⁴⁹¹ Onların direten, isyankâr fesatçıların sonlarının yalnızca horlanma ve bir küçük düşürülme cezası olduğunu anlayıp, karışıklık çıkarmak ve asi olmaktan sakınarak itaatkâr kişiler olması istenmiştir. Dolayısıyla buradaki amaç onları önce arzularını, sonra da korkutup sakındırma yoluyla Yüce Allah'ın emirlerini yerine getirmeye sevkettir.⁴⁹² Geçmiş milletlerden Nuh, Ad, Semud kavimleri gibi geçmişteki akıbetleri belli olan kavimlerden karışıklık çıkarıcıların sonunun ne durumda olduğuna bakarak ibret almaları gerektiği hususunda uyarıldılar.⁴⁹³ Buradan kâfirlerin tehdit edilmiş olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁹⁴

Hz. Şuayb'ın kavmi, helak olanların sonunun ne olduğunu düşünerek ibret almaları konusunda uyarılmışlardır.

A'râf 7/87. Âyet

Bu tehdit âyetinde ise, Hz. Şuayb'ın kavminden inananlardan olanların inanmayanlar için Allah hüküm verinceye kadar sabretmeleri hususunda inanmayanlar için verilecek hükmü beklemeleri istenmiştir:

وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ مِنْكُمْ آمَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَمْ يُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ

⁴⁸⁹ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 57.

⁴⁹⁰ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsiri*, III, 202.

⁴⁹¹ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 57.

⁴⁹² Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 507-508.

⁴⁹³ İbn Acibe, İbn Acibe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'ani'l-Mecîd*, III, 406; Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1054; Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 313.

⁴⁹⁴ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 313.

“Eğer içinizden bir grup bana gönderilene inanmış, bir grup da inanmamışsa, artık Allah aramızda hükmünü verinceye kadar sabredin! O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.”⁴⁹⁵

Cenâb-ı Allah’ın bu âyetteki amacı, mü’minlerin kalplerini teselli etmek, inkârcıları da kötülükten engellemektir. Zira O’nun “فَاصْبِرُوا” emri bir gözdağı olup, burada “bekleyin!” demektir. O’nun “Allah aramızda hükmünü verinceye kadar...” söyleyişi de bu şekildedir. Bundan amacı da, mü’minlerin mertebelerini artırmak, inkârcıların da aşağılanmalarını çıkarmaktır. Bu hal dünyada da görülmektedir. Şâyet dünyada görülmezse ahirette muhakkak görülecektir. O, muhakkak mü’min ve sakınan kişilere en yüksek mertebeleri; inkârcı ve bedbaht kişilere de her türlü cezayı verir, demektir.⁴⁹⁶ Medyen halkından şeriat (din) ve hükümler mevzusunda Hz. Şuayb’a inananlarla inanmayanlar arasında, hakikat üzere olan kimselerin batıl üzere olan kimselere galip geleceği hususunda hüküm verinceye kadar sabredip bekmeleri istenmiştir.⁴⁹⁷ Zira bu hüküm, mü’minlere vaad, kâfirler için de tehdittir.⁴⁹⁸ Yüce Allah’ın hükmünün üstünde bir güç yoktur, hükmünde zulüm de söz konusu olamaz,⁴⁹⁹ Yüce Allah’ın hükmünü kimse değiştiremez ve onu saptıramaz, O hükmedenlerin en adaletlisidir,⁵⁰⁰ O’nun verdiği hükümde herhangi bir kayırma olmaz.⁵⁰¹ Bu, mü’min kimseler için zafer vaadi; inkârcılar içinse ceza ve ziyan tehdidini ifade etmektedir.⁵⁰²

Medyen halkından şeriat ve hükümler mevzusunda Hz. Şuayb’a inananlarla inanmayanlar arasında, hakikat üzere olanların batıl üzere olanlara galip geleceği hususunda hüküm verilinceye kadar sabredip bekmeleri istenmiştir. Yüce Allah inkârcıları vereceği azabı beklemleri hususunda tehdit etmiştir.

⁴⁹⁵ A’râf 7/87.

⁴⁹⁶ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu’l Gayb*, X, 508.

⁴⁹⁷ Bursevî, *Muhtasar Rûhu’l Beyân Tefsîri*, III, 203.

⁴⁹⁸ Beydâvî, *Envâru’t-Tenzil ve Esrâru’t-Te’vil (Muhtasar Beydâvî Tefsîri)*, II, 58; Bursevî, *Muhtasar Rûhu’l Beyân Tefsîri*, III, 203; İbn Acîbe, *Bahrü’l Medid fi Tefsîr’il-Kur’ani’l-Mecîd*, III, 406.

⁴⁹⁹ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, IV, 83; Beydâvî, *Envâru’t-Tenzil ve Esrâru’t-Te’vil (Muhtasar Beydâvî Tefsîri)*, II, 58; İbn Acîbe, *Bahrü’l Medid fi Tefsîr’il-Kur’ani’l-Mecîd*, III, 406.

⁵⁰⁰ Bursevî, *Muhtasar Rûhu’l Beyân Tefsîri*, III, 203.

⁵⁰¹ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, IV, 83.

⁵⁰² Sâbûnî, *Safvetü’t-Tefsîr*, II, 313.

A'râf 7/91. Âyet

Bu tehdit âyetinde ise, Hz. Şuayb'ın kavminin helak oldukları bildirilmiştir:

“فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَائِمِينَ”

“Derken o şiddetli deprem onları yakalayiverdi de yurtlarında yere serildiler.”⁵⁰³

Cüsum, “tavşan ve kuşun uyuduğu şekilde iki bacağı el ile kavrayarak göğsü üzerine yere düşüp yapışmak” anlamına gelmekte olup, vatanlarında öyle sürçüp yüzükoyun düşüp çökmüşlerdi ki, kendilerinden hareket namına hiçbir şey kalmamıştır.⁵⁰⁴

“Recfe” , “müthiş, öldürücü ve şiddetli bir zelzele” anlamına gelir. Cenâb-ı Hakk'ın, zâlim kavimlerin kıssaları olarak anlattığı üzere bu zelzeleye, korkunç ve şiddetli bir ceza da eklenince, yok oluş daha büyük ve dehşetli duruma gelir. Zira o vakit, azap onları hem altlarından hem üstlerinden kuşatır.⁵⁰⁵ Onlar diz üstü çökerek ölmüşlerdir.⁵⁰⁶

Burada zelzele ile helak olmaları anlatılırken, Hicr sûresinde sayha (şiddetli ses) ile cezalandırıldıklarından bahsedilmiştir. Muhtemelen sayha, zelzelenin başlarken görülen bir haldir.⁵⁰⁷ Burada onları yakalayan şey Cebrail'in sesidir ve muhtemelen o dehşetli sarsıntının başlangıcıdır.⁵⁰⁸ Onları çığlıkla şiddetli bir sarsıntı yakalamıştır. Evlerinin içerisinde dizüstü çökerek yok olmuşlardır.

Şuara sûresi 189. âyetinde onları gölgeleyen bir bulutun azabının onları yakaladığı bildirilmiştir. Onları gölgeleyen bu bulutun ateşlerle dolu olduğu, üzerlerine gürültülerle geldiği ve yerin de dehşetle sarsıldığı, böylelikle yok olup gittikleri ve arkalarında içi boş cesetlerinin kaldığı nakledilmektedir.⁵⁰⁹

⁵⁰³ A'râf 7/91.

⁵⁰⁴ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 80.

⁵⁰⁵ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 516-517.

⁵⁰⁶ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fî Tefsîr'il-Kur'ani'l-Mecîd*, III, 408.

⁵⁰⁷ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 59.

⁵⁰⁸ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 205.

⁵⁰⁹ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 85.

Onlar, inkârlarında ısrar edip hülyalarla birbirini aldatırlarken onları şiddetli bir zelzele yakalamış ve bunun etkisiyle yere kapanmışlar ve yurtlarında diz üstü çöken ölmüş kişiler olmuşlardır. Hepsi de yaşamdan yoksun kalarak gitmişlerdir.⁵¹⁰

Titreme ve diz üstü çöküverme; fitne, tehdit ve işkenceye başvurmanın cezalarıdır.⁵¹¹

Hz. Şuayb'ın kavmi inkârlarını sürdürdüğü için şiddetli depremle yurtlarında serile kalmışlardır.

A'râf 7/92. Âyet

Son tehdit âyetinde ise, Hz. Şuayb'ın kavminden onu yalanlayanların helakle yok olduktan sonra orada hiç yaşamamış gibi hüsrana uğradıkları bildirilmiştir:

“الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَأَن لَّمْ يَعْنُوا فِيهَا الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَأَن لَّمْ يَخْسِرُوا مِثْلَهُمْ أَتَى الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا نَارُ السَّمَاءِ فَكَفَى الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا آتًا”

“Şuayb'ı yalanlayanlar sanki orada hiç yurt tutmamış gibi oldular. Böylece asıl hüsrana uğrayanlar, Şuayb'ı yalanlayanlar oldu.”⁵¹²

Bu âyet, daha önce helak olacakları bildirilmiş olan yalancılara hüsrana uğradıklarını haber vermektedir.⁵¹³Kökleri kazınmış, sanki orada hiç yaşamamış gibi olmuşlardır.⁵¹⁴Şuayb'ı yalanlayanlar, onu ve mü'minleri kentlerinden çıkarınız diye tehdit edenler, ona tabi olursanız mutlaka hüsrana uğrarsınız diyenler kendileri hüsrana uğramışlardır.⁵¹⁵ Şuayb'ı yalanlayanlar sanki orada yaşamamış gibi toptan helak edilerek dinlerinde ve dünyalarında hüsrana uğramışlardır.⁵¹⁶En büyük zarara uğrayanların onlar olduğu bildirilmiş, onların uğradığı zararın büyüklüğüyle cahillikleri nedeniyle hak ettikleri cezanın korkunçluğunu bildirmek için “Şuayb'ı yalanlayanlar...” söyleyişini tekrarlamıştır.⁵¹⁷

⁵¹⁰ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1058.

⁵¹¹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, VI, 148.

⁵¹² A'râf 7/92.

⁵¹³ Sâbüni, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 313.

⁵¹⁴ İbn Acibe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 408.

⁵¹⁵ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 80.

⁵¹⁶ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 60.

⁵¹⁷ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 518.

Burada anlatılan tüm kıssaların derin anlamları mevcuttur. Her kıssa Hz. Peygamber (sa.)'in ve onun kavminin haline uymaktadır. Her kıssada iki taraf vardır: peygamber ve kavmi. Her peygamber ve onun kavmine yaptığı ihtarlar, kötülük ve ahlaksızlıklara dalmış olan kavim ve kavmin kendini beğenmiş ileri gelenlerinin davete itirazları. Hz. Peygamber (sa.) ve çağrısına karşı Kureyş ahalisi de benzer davranışları gösterdiği için dolaylı olarak eğer davete kulak vermezlerse sonlarının onlar gibi olacağıyla ilgili ihtar yapılmaktadır. Eğer bağınazlıklarına devam ederlerse, geçmişte sapıklıklarına ısrar edenlerin başlarına gelen akıbetler onların da er geç başına gelecektir.⁵¹⁸ Cenâb-ı Hakk onların sayfasını da böyle kapatmıştır.⁵¹⁹

Şuayb'ı yalanlayanlar, “onu ve mü'minleri kentlerinden çıkarınız” diye tehdit edenler, “ona tabi olursanız mutlaka hüsrana uğrarsınız” diyenler sanki orada yaşamamış gibi toptan helak edilerek dinlerinde ve dünyalarında kendileri hüsrana uğramışlardır.

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Hz. Şuayb (as.)'in kavmi olan Medyen.

Tehdit gerekçesi: Allah'ın emirlerini dinlememeleri, Allah'a şirk koşmaları, peygamberleri yalanlamaları, nankörlük etmeleri, ticari ahlaksızlık yapmaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Helak olma.

Tehdit şekli: Lafız. (86.âyet تَوَعَّدُونَ) **Tehdit şekli:** Mana. (87.-91.-92. âyetler)

2.1.3.7. Hz. Musa'nın (as.) kavminin helaki üzerinden tehdit

A'râf sûresi'ndeki helakle ilgili tehdit âyetleri Hz. Şuayb'ın kavminden sonra 103. âyetten 137. âyete kadar Hz. Musa'nın kavmini imana davetini ve onun kavmiyle yaptığı mücadelelerini anlatır. 138. âyetten 171. âyete kadar ise, İsrailoğullarından bahsedilmiştir.

⁵¹⁸ Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 70.

⁵¹⁹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 148.

İncelememiz sonucunda 3 tane tehdit içeren âyet tesbit edilmiştir. Âyetlerde aynı kavim tehdit edildiği için tehdit unsurları başlığın sonunda verilmiştir.

A'râf 7/103. Âyet

İlk tehdit âyetinde Firavun ve kavminin inkârlarından dolayı uğradıkları felaket belirtilmiştir:

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَظَلَمُوا بِهَا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
”الْمُفْسِدِينَ“

“Sonra onların ardından Mûsâ’yı mucizelerimizle Firavun ve çevresine gönderdik; onlar ise mucizeleri inkâr ettiler; ama gör işte fesatçıların sonu ne oldu!”⁵²⁰

Hz. Mûsâ ile Firavun ve erkânı arasındaki olayların anlatılışındaki ana amacı açıklamaktadır. Burada amaç, bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bakıp ibret almaktır.⁵²¹ Onlar bozgunculardır, çünkü küfür edip inkâr ederek zulme dalmışlardır. Küfür ise, bozgunculuğun en iğrenç şeklidir.⁵²² Kendiliğinden kurallar koyup Allah’ın dinini bir kenara iten her zâlim kişi yeryüzünü fesada veren, insanlığın faydası için çalışmayan bozguncular sürüsüne girer.⁵²³

Hz. Mûsâ kıssasından diğer kıssalardan daha fazla dikkate alınsın diye teferruatlı biçimde bahsedilmiştir. Zira Hz. Mûsâ’nın mucizeleri öbür peygamberlerden daha güçlü, kavminin cehalet ve zulmü de daha baskındır.⁵²⁴ Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. Lut, Hz. Şuayb peygamberlerden sonra, İmran oğlu Hz. Musa aşikâr kanıt ve mucizelerle Firavun ve kavmine gönderilmiştir.⁵²⁵

Hz. Mûsâ’nın kavmi peygamberliğinin doğruluğuna işaret eden açık mucizelerin hakkını vermeyip, yalanlamışlar, inkâr edip küfretmişlerdir. Hakkı kabul etmeyip

⁵²⁰ A'râf 7/103.

⁵²¹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 196.

⁵²² Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 197.

⁵²³ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 198.

⁵²⁴ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 529; Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'ân Dili*, IV, 90.

⁵²⁵ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 91.

fesatlar çevirmişlerdir.⁵²⁶ Mucizeleri inkâr ederek sihir olarak görmüşlerdir. Akıl gözüyle bakarak düşünen kişi, fesatçıların sonunun ne olduğunu görür.⁵²⁷ Allah Teâlâ, bir kavmi helak etmeyi isterse, onlara uyarıcı, nasihat edici gönderir. Onlar buna rağmen azgınlık ve taşkınlıklarını artırırsa onlara acilen ceza verir.⁵²⁸ Yüce Allah, zâlim bozguncuları inkârları nedeniyle Hz. Musa ve kavminin gözleri önünde denizde boğarak cezalandırmıştır.⁵²⁹

Firavun ve kavmi Hz. Mûsâ'nın peygamberliğinin gerçek olduğuna işaret ve belge olan o açık mucizelerin hakkını vermemişler,⁵³⁰ mucizelere karşı zâlimlik yapmışlar, azgınlıklarını çoğaltmışlar,⁵³¹ yalan sayıp inkâr etmişler ve küfretmişlerdir. Gerçeği onaylamayarak fesatlar çevirmişlerdir.⁵³² Bu kıssa, Cenâb-ı Hakk'ın düşmanlarını cezalandırma konusunda daha etkili, dostlarının yüreklerine daha çok su serpicidir.⁵³³ Daha öncesinde geçen kıssalar ve Hz. Mûsâ, Firavun ve İsrailoğullarının kıssası da Allah'ın davetine kavuşmuş olup sonra bunu kabul etmeyen kavimlerin helakının artık kaçınılmaz olduğunu Mekke ahalisine anlatmak ve onları ikna etmeyi sağlamak içindir.⁵³⁴

Firavun ve kavmi Hz. Mûsâ'nın peygamberliğine inanmadıkları, mucizeleri inkâr ettikleri ve inkârcı oldukları için denizde boğularak helak edilmişlerdir.

A'râf 7/136. Âyet

Bu tehdit âyetinde ise, Firavun ve kavminin âyetleri yalanlamalarıyla onlardan gafil kalmaları sebebiyle boğularak helak olduklarından bahsedilmiştir:

«فَانتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ»

⁵²⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 91.

⁵²⁷ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 213-214.

⁵²⁸ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 416.

⁵²⁹ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 323.

⁵³⁰ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 91.

⁵³¹ İbn Acîbe, İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 415.

⁵³² Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 91.

⁵³³ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 323.

⁵³⁴ Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'an*, II, 75.

“Nihâyet, âyetlerimizi yalanlamaları ve onlardan gafil kalmaları sebebiyle kendilerinden intikam aldık ve onları denizde boğduk.”⁵³⁵

İsrailoğulları azap kendilerinden kaldırılıp ferahlık gelince azap tekerrür etse bile ferahlığı ebedi gördükleri için ilk fırsatta sözlerinden cayar, yeminlerini bozarlardı. En sonunda Allah Teâlâ onlardan intikam alarak nimeti kaldırıp, bela ve musibete uğramalarını irade ederek kendilerini denizde boğmuştur. İsrailoğullarının nesillerini mahvetmek isteyen gafil ve kibirli mücrimlerin yalan diyerek ders almamaları, ilahî âyetlere karşı zâlim ve bozguncuların kendi güç ve kuvvetlerine mağrur olmaları yüzünden akıbetleri işte böyle bir belaya uğramak olmuştur.⁵³⁶Fesatçılar sonunda son ferde kadar suya garkolup deniz kendilerini yok etmiştir.⁵³⁷ Bahriahmer denilen Süveyş denizinin derin suları içinde yok olmuşlardır. Onlar batıp cezalarına kavuşmuşlar mucizeleri düşünmekten kaçındıkları için intikam-ı ilahîyeye maruz kalmışlar, mahvolup gitmişler, uhrevi azaplarına kavuşmuşlardır.⁵³⁸

Cenâb-ı Hakk onlardan daha önce azap ve felaketleri kaldırdığı halde, onlar inkâr ve cahilliklerini bırakmayarak, o belirli vakte erişince, âyetleri yalanladıkları için onlardan hepsini denizde boğarak intikamını almıştır.⁵³⁹ İntikamdan amaç, helak etmektir.⁵⁴⁰

Firavun ve kavminden olan askerlerinin, Cenâb-ı Hakk’a asi olmaları ve ahid verip ahidlerinde durmamaları nedeniyle cezalandırıldıklarını ve bu cezalarını denizde boğularak çektiklerini bildirilmektedir.⁵⁴¹Seyyid Kutub bu hususu şöyle izah etmektedir: “Bir de bakıyorsunuz ki bir darbeye hepsi helak olup gitmişler. O yükselmelerin, isyankârlıkların ve kibirlenmelerin sonucu işte şu alçaklarda ve diplerde boğulup gitmektir.”⁵⁴²

⁵³⁵ A'râf 7/136.

⁵³⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 124.

⁵³⁷ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fî Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 415.

⁵³⁸ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1080.

⁵³⁹ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 35.

⁵⁴⁰ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 229.

⁵⁴¹ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 106.

⁵⁴² Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 230.

Âyet-i kerime Allah'ın âyetlerini yalanlamaları, âyetlerden gafil kalmayı birbirine bağlayarak belirlenmiş sonuçla alaka kurmaktadır. Gafillerin zannettiği gibi olayların tesadüfen meydana gelmediğini ve hiçbir şeyin başıboş vuku bulmadığını kesin olarak bildirmektedir.⁵⁴³ İşte peygamber-i zışanı yalanlamanın ve zahir âyetleri mucizeleri inkâr etmenin cezası budur. Herkesin bundan ders alması gerekmektedir.⁵⁴⁴

Firavun ve kavmi Allah'a asi olmaları ve ahid verip ahidlerinde durmamaları nedeniyle cezalandırılmışlar ve bu cezalarını denizde boğularak çekmişlerdir.

A'râf 7/137. Âyet

Son tehdit âyetinde de, Firavun ve kavminin helâkından bahsedilmiştir:

“وَأُورِثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَعَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ الْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ”

*“Hor görülüp ezilmekte olan o kavmi de (İsrâiloğulları'nı) içini bereketlerle doldurduğumuz ülkenin doğu taraflarına ve batı taraflarına mirasçı kıldık. Sabırlarına karşılık rabbinin İsrâiloğulları'na verdiği güzel söz yerine geldi. Firavun ve kavminin yapmakta olduklarını ve yetiştirdikleri bahçeleri de helâk ettik.”*⁵⁴⁵

Âyette bahsedilen güçsüz bırakılmak, küçümsenmekten amacın; İsrâiloğulları'nın erkek çocuklarının boğazlanması⁵⁴⁶ ve kadınların sağ bırakılarak onlardan hem cizye alınıp hem de zor işlerde çalıştırılması,⁵⁴⁷ köle,⁵⁴⁸ hizmetçi yapılmasıdır.⁵⁴⁹

⁵⁴³ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 230.

⁵⁴⁴ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1080.

⁵⁴⁵ A'râf 7/137.

⁵⁴⁶ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 37; Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsîri)*, II, 75; Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 229; Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1081.

⁵⁴⁷ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 37.

⁵⁴⁸ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsîri)*, II, 75; İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 434; Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1081.

⁵⁴⁹ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 229.

Bu kıssayı Cenâb-ı Hakk Mekke’de putperestler tarafından sıkıntıya uğrayan mü’minlere, Firavun gibi zâlim diktatörle karşılaşan Müslüman kitleye ufuklardaki kurtuluşun alametlerini gösteriyor. Bu mü’minlerin nasıl hareket edeceklerini görmeleri için İsrailoğullarının Firavun’dan çektiklerini, güçsüz kaldıklarını ancak Allah’ın onlara sabretmeleri nedeniyle yeryüzünün doğusunu ve batısını nasıl miras bıraktığını açıklamaktadır.⁵⁵⁰ Yeryüzünden murat Şam bölgesidir.⁵⁵¹ “İsrailliler Filistin’e mirasçı oldular” demektir. Bazı yorumcular bundan İsraillilerin Mısır’ın efendileri olduğu sonucunu çıkarmışlardır.⁵⁵² İsrailoğulları Firavun’un suda boğulduğu yer olan Şam ve batısında bulunan Mısır arazisinin büyük bir kısmına sahip olmuşlar, buraları Firavun ve Amalikalılardan sonra istediği gibi kullanmışlardır.⁵⁵³ Fahreddin Razi’nin tefsirinde geçen ikinci görüşe göre, bu tabirden maksat, tüm yeryüzüdür. Zira Hz. Davut ve Hz. Süleyman İsrailoğullarından olup, bütün âleme hükmetmiştir. Bu da, âyette geçen “yer” kelimesi ile bütün yeryüzünün kastedildiğine işaret etmektedir.⁵⁵⁴

Hz. Musa’nın İsrailoğulları’na: “*Umulur ki Rabbiniz düşmanınızı helak eder ve sizi bu yerde hükümdar eder.*”⁵⁵⁵ demiştir. Bu sebeple bu âyette Cenâb-ı Hakk Firavun’un kavmini helak ettiğini açıkladıktan sonra mü’minlere verdiği nimetleri de açıklamıştır ki, bu da Allah Teâlâ’nın Hz. Musa’nın inanmış olan kavmini Firavun’un ve kavminin vatanlarına mirasçı yapmasıdır.⁵⁵⁶ İlahi vaat gerçekleşmiş oldu. İsrailoğulları’na verilen söze güzel söz denilmesi, onda ilahî yardım ve izzet bulunduğu içindir. Bu sözün meydana gelmesi onların şiddetli sıkıntılara sabretmeleri sebebiyledir.⁵⁵⁷

Allah Teâlâ Firavun’un medeniyetlerini ve imar ettiklerini harabeye çevirmiş, yerle bir etmiştir.⁵⁵⁸ Firavun’un hayatta kalabilmek için her şey direklere ve desteklere dayalı bütün binalar, askıya aldıkları meyveler ve üzüm bahçeleri hepsi göz açıp

⁵⁵⁰ Kutub, *Fî Zilâli’l-Kur’ân*, VI, 231-232.

⁵⁵¹ Beydâvî, *Envâru’t-Tenzil ve Esrâru’t-Te’vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 75.

⁵⁵² Mevdûdî, *Tefhîmu’l Kur’ân*, II, 88.

⁵⁵³ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, IV, 124.

⁵⁵⁴ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu’l Gayb*, XI, 37.

⁵⁵⁵ A’râf 7/129.

⁵⁵⁶ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu’l Gayb*, XI, 37.

⁵⁵⁷ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, IV, 107; İbn Acibe, *Bahrü’l Medid fi Tefsîr’il-Kur’âni’l-Mecid*, III, 435.

⁵⁵⁸ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, IV, 124.

kapayıncaya kadar yok olup gitmiştir. ⁵⁵⁹Haman'ın yaptığı kule gibi yükselttikleri binalar ve meyve bahçeleri harabeye dönmüştür. ⁵⁶⁰O münkir, müşrik kavim hakettikleri cezaya kavuşmuştur. Kısacası sabrın ve peygamberi zışana tabi olmanın mükâfatı ile küfrün, insanperestliğin cezası bu suretlerle tecelli etmiş; tüm insanlık için tarihte bir ders örneği olmuştur. ⁵⁶¹

Allah Teâlâ Firavun'un imar ettiklerini harabeye çevirerek yerle bir etmiştir. Firavun'un hayatta kalabilmek için her şey direklere ve desteklere dayalı bütün binalar, askıya aldıkları meyveler ve üzüm bahçeleri hepsi göz açıp kapayıncaya kadar yok olup gitmiştir. O münkir, müşrik kavim hakettikleri cezaya kavuşmuştur.

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Firavun ve kavmi.

Tehdit gerekçesi: Âyetleri ve peygamberleri yalanlamaları, Allah'ın emirlerini dinlememeleri, şirk koşmaları, mucizelere inanmamaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Helak olma.

Tehdit şekli: Mana.

2.1.4. Musibetle İlgili Tehdit

Allah Teâlâ inkârcı toplumlara inkâr ve zulümlerinden vazgeçerek tevbe etmeleri için terbiye amaçlı bu dünyada çeşitli bela ve musibetler göndererek imtihan etmektedir. Bu musibetlere rağmen bu halleri olağan karşılayarak düzelmeyecek olan toplumlar ise, en sonunda helak edilmişlerdir.

İnsanoğlu hayvanlar gibi başıboş yaratılmamıştır. Yaratılması bir tesadüfe dayanmamaktadır. Bu dünyadaki yolculuğu onun için bir imtihandır. Onun uyması

⁵⁵⁹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 231.

⁵⁶⁰ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 75.

⁵⁶¹ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri*, II, 1081.

gereken bazı sınırlar, yapması gereken bazı vazifeler bulunmaktadır. Bu dünyada yaptığı amellere göre mükâfat kazanacaktır veya cezaya çarptırılacaktır. O bu dünyadan sonraki hayatı düşünmek zorundadır. İnançlı olan insan ahireti düşünür. Ama inkârcı insanlar hayatı gayesiz yaşayıp ahirete inanmadıkları için imtihan gerçeğine inanmazlar. Oysa Allah Teâlâ Kıyame sûresi 36. âyette “İnsan kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır?” buyurmuştur.⁵⁶²

A'râf sûresinde musibetle ilgili 1 tane tehdit içeren âyet bulunmaktadır.

A'râf 7/133. Âyet

فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالْدَّمَ آيَاتٍ مُّفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا
”قَوْمًا مُّجْرِمِينَ“

“Biz de açık açık mucizeler olmak üzere onların üzerine tufan, çekirge, haşarat, kurbağalar ve kan gönderdik. Yine de büyüklük tasladılar ve günahkâr bir kavim oldular.”⁵⁶³

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Firavun ve kavmi.

Tehdit gerekçesi: Âyetleri ve peygamberleri yalanlamaları, Allah'ın emirlerini dinlememeleri, şirk koşmaları, zulüm etmeleri ve mucizelere inanmamaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Musibet.

Tehdit şekli: Mana.

Firavun kavmi hakkında da ilahî sünnet uygulanmış, düşünceleri için aniden yok edilmemişlerdir. Yani bu bir ihtar ve uyardı ki, akıllarını başlarına alarak çeşitli halleri kıyas ederek, hadlerini bilsinler, Cenâb-ı Hakk'ı tefekkür etsinler de hakkın

⁵⁶² Diğer âyetler için bkz. Mü'minûn 40/115.

⁵⁶³ A'râf 7/133.

buyruğuna karşı gelmekten ve azgınlıktan vazgeçerek inkârdan ve zulümden tevbe etmeye fırsat bulsunlar diye yapılmıştır. Bunun gibi afetlerin normal ve olağan sayılmasına olanak yoktur. Bu gibi hadiselerin ilahî kudretin eseri olduğu aşîkârdır. Bu sebeple bolluk ve rahatlık içinde yaşayan ve kendi üzerinde güç tanımayan, hakka karşı savaş açmayı isteyen kibirli bir kavmin ekonomik hayatına vurulan darbeler, henüz yaptıklarının cezası olmamakla birlikte, kendilerine hadlerini bildiren ve bu durumları sürdürdüğü sürece başlarına gelecek olan sonu ihtar eden birer ilahî uyarı olduğunu ve bunları başlarına getiren Cenâb-ı Hakk'ın, kendilerini mahvetmeye gücü yeten hâkim bir varlık olduğunu ve ilahî buyruklara karşı inatlaşmaktan sakınmak gerektiğini akıldan çıkarmamak gerekmektedir.⁵⁶⁴

İsrailoğulları Hz. Musa'ya yaptıklarının sihir olduğunu ve ona kesinlikle iman etmeyeceklerini söyledikten sonra Hz. Musa sert bir kişi olduğundan o sırada onlara beddua etmiştir. Cenâb-ı Allah onun duasını kabul ederek onların üzerine tufanı göndermiştir.⁵⁶⁵Tufan, onları kuşatan, ürünlerini bürüyen taşkın bir sel suyudur.⁵⁶⁶Allah Teâlâ önce sekiz gün geceli yağmur yağdırmış evlerinden çıkamamışlar, evlerine seller dolmuş, boğazlarına kadar su içinde kalmışlar, aralarında bulunan İsrailoğullarının evlerine bir şey olmamış, Mısır deniz gibi olmuştur. Bu boğulma tehlikesi karşısında Hz. Musa'dan Rabbinden dua etmesini, bela başlarından giderse iman edeceklerini söylemişlerdir. Hz. Musa dua edince bela savrulmuş, bitkiler öylesine fişkırılmış ki benzeri görülmemiş bir bereket ihsan edilince sözlerinden dönmüşler. Bunun üzerine Allah Teâlâ ekinlerini, bahçelerini yiyen çekirge afeti sarmış, tekrar Hz. Musa'dan yardım istemişler. Afet başlarından gidince kalan mahsül kendilerine yeter diyerek yine iman etmemişler. Bunun üzerine Cenâb-ı Hakk bitleri musallat etmiş, Hz. Musa'ya üçüncü defa feryat figan etmişler, bu musibet de başlarından gidince Hz. Musa'yı sihirbazlıkla suçlamışlardır. Sonrasında deniz tarafından karaltı çıkmış ve başlarına kurbağalar yağmaya başlamıştır. Dördüncü defa Hz. Musa'dan yardım istemişler, o da güçlü bir söz alarak dua etmiştir. Bela kendilerinden uzaklaşınca küfür ve fesattan yine vazgeçmemişlerdir. Bunun üzerine Cenâb-ı Hakk kan göndermiş, yiyecekleri ve içecekleri sular kan olmuştur. Bu

⁵⁶⁴ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 118.

⁵⁶⁵ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 31.

⁵⁶⁶ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 73.

mucizelerin her biri Allah'a iman edip yalvarmalarına, tevbe edip yola gelmelerine işaret eden aşikâr belgeler olmasına rağmen büyüklük taslayarak iman etmeyi kibirlerine yedirememişlerdir.⁵⁶⁷Böylece hiçbir mazeretleri kalmayınca Allah Teâlâ onları denizde boğmuştur.⁵⁶⁸Bu cahil kişiler o kadar açık mucizeleri, harikaları gördükleri halde yine uyanmamış, yine batıl inançlarını sürdürmek istemişler, tekrar musibetlere uğramaya müstehak olmuşlardır.⁵⁶⁹ Bu âyet-i kerimede bildirilen tarz yukarıda anlatılanlara tabiatı itibarıyla aykırı değildir. Aslında tüm bunları Yüce Allah kendi takdirine göre göndermiştir. Amaç bilinen bir devrede gelen bilinen bir topluluğu kendi kanunlarına göre azaplandığı tarzda onların da azaplandırıldığını göstermiştir.⁵⁷⁰

İsrailoğullarının Hz. Musa'nın mucizelerini inkârlarından dolayı çeşitli imtihanlara tabi tutuldukları bildirilmiştir.

2.1.5. Hayvan Suretine Çevirme ile Tehdit

A'râf sûresinde dünyada hayvan suretine çevirmeye ilgili 2 tane tehdit içeren âyet bulunmaktadır. Âyetlerde aynı toplum tehdit edildiği için tehdit unsurları başlığın sonunda verilmiştir.

A'râf 7/165. Âyet

İlk tehdit âyetinde İsrailoğullarının işledikleri kötülüklerden dolayı azabla cezalandırıldıkları bildirilmiştir:

“قَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا
كَانُوا يَفْسُقُونَ”

⁵⁶⁷ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 103-104-105; Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 30-31; Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsîri)*, II, 73-74; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 122-123; Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, VI, 228; Bilmen, *Kur'an-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1078.

⁵⁶⁸ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 105.

⁵⁶⁹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1078.

⁵⁷⁰ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, VI, 229.

“İşte böylece onlar kendilerine yapılan uyarıları göz ardı edince biz de kötülüğü önlemeye çalışanları kurtardık, haksızlığa sapanları da yapmakta oldukları kötülüklerden ötürü dehşetli bir azap ile cezalandırdık.”⁵⁷¹

Bu konu, mevzubahis şehirde üç grup insan olduğunu göstermektedir: Birinciler, ilahî yasa ve düzenlemelere karşı çıkanlardan oluşan grup. Bunları ilahî kanunlara karşı çıkmayan ancak dini değerlere karşı gösterilen yıkıcı hareketlere sessiz kalan ve birinci gruba öğüt verenlere de bu öğütün fayda vermediğini söyleyen insanların oluşturduğu grup izlemektedir. Son grup ise, son derece cesaret ve vakar ile şereflenmiş ve ilahî yasaya açıkça karşı gelmeye hiçbir şekilde hoşgörü göstermeyen iki grubun dışında kalan grup. Ve Cenâb-ı Hakk'ın dehşetli felaketi o şehre geldiğinde bu cezadan kurtarılmış olanlar bu son gruba ait olanlardır.⁵⁷²

Bazı müfessirler ikinci grubun, kurtarılanlar arasında mı yoksa cezalandırılanlar arasında mı olduğunun katiben söylenemeyeceğini söylerler. İbn Abbas (r.a)'tan gelen bir rivâyete göre kendisinin önceleri ikinci grubun cezalandırılması gerektiği görüşünderken sonra öğrencisi İkrime'nin iknasıyla onların kurtulanlar arasında olması gerektiği görüşünde olduğu bildirilmektedir.⁵⁷³ Fakat Kur'ân'ın ifadelerini derin olarak tefekkür ettiğimizde onun ilk görüşünün doğru olduğu hissedilmektedir. Zira bir felaket anında buna hedef olan kentin sadece iki gruba ayrılmış olduğu açıktır. Kur'ân-ı Kerim'de kurtulan grubu kötülüğü nehyedenlerden oluştuğu konusundaki ifadesi net olduğuna göre, diğer iki grubun cezalandırılanlar arasında olması gerekir. Bundan açıkça anlaşıldığı gibi Cenâb-ı Hakk'ın yasasına pervasızca muhalefet edildiği şehrin kötülüğe karşı koyanların dışındakileri Allah'ın azabı yakalamıştır. Demek oluyor ki bir kişi Allah'ın dinine karşı gelmeyerek pasif kalmakla kurtulamaz tersine fazileti hâkim kılmak ve fenalığı bertaraf etmek için tüm kuvvetini bizzat ortaya koyması gereklidir. Bu, Kur'ân-ı Kerim'de ve hadislerle desteklenmiştir.⁵⁷⁴ Çekimser davranan grup öğüt veren gruba nasihatlarının isyankâr olanlara faydası olmayacağını, isyankârların onların sözüyle davranışlarından vazgeçmeyeceği için Allah zaten onları

⁵⁷¹ A'râf 7/165.

⁵⁷² Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 107.

⁵⁷³ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd* III, 482; Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 108.

⁵⁷⁴ Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 108; bkz. Enfâl 8/25.

yok edecektir, azabına müstehak kılacaktır, demişlerdir.⁵⁷⁵ Ortada onlara öğüt vermeyi gerektirecek bir hal yoktur. Onları korkutmayı gerektirecek bir durum da yoktur. Çünkü onlara Allah, helakini ve şiddetli azabını yazmıştır. Allah'ın haram kıldığı şeyleri çiğnedikleri için zaten onlara kurtuluş imkânının olmadığı söylenmiştir.⁵⁷⁶

Emri bi'l-ma'ruf ve nehyi ani'l-münker Cenâb-ı Hakk'ın bize emrettiği bir görevdir. Haramlara yaklaşımdan sakındırmak bizim boynumuzun borcudur. Bunu Allah'a özümlümüze iletmek ve görevimizi yerine getirdiğimizi bildirmek için yapıyoruz. Hem belki öğüt o isyankâr kalplerde tesirini gösterir ve takva duygusu vicdanlarında yer eder demişlerdir.⁵⁷⁷ Ne var ki onlara ne öğüt fayda vermiştir, ne vaazlar. Hilebazlar hilelerine daha çok dalmışlardır. Bunun üzerine Allah'ın kelamına müstehak olmuşlardır. Ve Allah'ın azabı sonuçta gerçekleşmiştir. Nasihat edenler kurtulmuştur, isyankârlar topluluğunu şiddetli azap yakalamıştır. Çekimsiz grup hakkında âyet bir şey dememiştir, belki de hallerini önemsememiştir.⁵⁷⁸

İsyankâr taife salih kimseler tarafından kendilerine verilen nasihatları terk etmişler ve onları hiç dinlememiş durumda bulundular, artık öğütte bulunan ve öğütlere uyan, iki topluluk kurtuluşa nail edilip, onları bu güzel görevlerinden ve kanaatlarından dolayı azaptan kurtarılmışlardır. Bu nasihatları onaylamayıp balıkları avlamaya devam eden, ilahî emir ve nehiylere muhalefette bulunan topluluk da yapmakta oldukları fiskları nedeniyle günahkâr olup itaat dairesinden çıktıkları için şiddetli bir azaba yakalanmışlardır. Kendileri birtakım belalara, musibetlere uğratılmışlardır ki bunlardan ibret alarak günahlarından tevbe etsinler.⁵⁷⁹ Aşırılıkla ve emre muhalefet etmekle zulmedenleri de yapmakta oldukları kötülükler sebebiyle şiddetli azap ile yakalamıştır. Cenâb-ı Hakk'ın emirlerini yerine getirmeyerek, zulüm ve düşmanlıktan ibaret olan fisklarını sürdürmeleri nedeniyle bahsedilen azap ile yakalamıştır.⁵⁸⁰ Bu dehşetli azap ile hile yapan isyankârlar, günahları yüzünden helak edilmiştir.⁵⁸¹

⁵⁷⁵ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 287.

⁵⁷⁶ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 288.

⁵⁷⁷ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 288.

⁵⁷⁸ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 288-289.

⁵⁷⁹ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1110.

⁵⁸⁰ Bursevi, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 260.

⁵⁸¹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 289.

Âyet, cumartesi günü Allah'ın avlanma yasağını çiğneyenlere öğütte bulunanların kurtulduğunu, yasağı çiğneyenlerin de şiddetli bir azaba uğratıldığını açıklamış, taraf tutmayanların ise halleri belirtilmemiştir. Burada taraf tutmayanların anılmaması kendi hareketlerine münasip bir davranıştır. Çünkü onlar da, hakkın tebliği esnasında sükût etmişlerdir. Bu nedenle ne övülmeye değer görülmüşler ne de kınanmışlardır. Bu kimselerin cezaya çarptırılıp çarptırılmadıkları hakkında önce de belirtildiği gibi iki görüş vardır. Âlimlerin bir kısmı onların cezaya çarptırıldığını bir kısmı ise kurtulduklarını beyan etmiştir.⁵⁸²

Yasağı çiğneyen kimseler, unutan kimsenin terkettiği gibi salih kimselerin uyarılarını terk ettikleri zaman kötülükten sakındıranlar kurtarılmış ve yasağı çiğnemekle Allah'ın emrine karşı gelerek zulmedenleriye, dehşetli bir azap yakalamıştır.⁵⁸³ Yapılan nasihatleri unutarak hatırlarına getirmemiş oldukları için yoksullukla kıvrandıran bir azaba tutulmuşlardır.⁵⁸⁴ Âyetin lafzı, haddi aşan topluluğun yok olduğuna, kötülüklerden alıkoyan ve vazgeçiren topluluğun ise felaha erdiğine işaret etmektedir.⁵⁸⁵

İsrailoğulları Allah Teâlâ'nın emir ve yasağını çiğneyerek işledikleri kötülüklerden dolayı azapla cezalandırılmışlardır.

A'râf 7/166. Âyet

Son tehdit âyetinde İsrailoğullarının yasakları çiğnediklerinden dolayı uğradıkları akibet bildirilmiştir:

“فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِيِينَ”

⁵⁸² Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 140.

⁵⁸³ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 95; Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 353.

⁵⁸⁴ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 152.

⁵⁸⁵ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 123.

“Kendilerine yasak edilen şeylerden küstahça direndiklerinde onlara, “Aşağılık maymunlar olun!” dedik.”⁵⁸⁶

Âyette “onlara dedik” sözü “Biz bir şeyi dilediğimiz zaman, ona sözümüz sadece “ol” dememizdir, o da hemen olur.”⁵⁸⁷ âyetinde dikkat çekildiği üzere irade ve kudretini de kapsayan bir durumdur. Âyetin zahiri şunu iktiza etmektedir: Allah onları önce şiddetli bir azapla cezalandırmış. Ama onlar yine vazgeçemedikleri için kendilerini maymuna çevirmiştir.⁵⁸⁸

Rivâyete göre, onları uyaran kimseler, bu haddi aşanların öğüt almasından ümitlerini yitirince onlarla birlikte yaşamını sürdürmek istememişlerdir. Şehri koca bir kapısı olan duvarla ikiye bölmüşlerdir. Bir sabah uyandıkları zamanda haddi aşanlardan kimsenin kendilerinden tarafa uğramadığını görmüşler, “herhalde özel bir durum var” diyerek o tarafa geçmişlerdir. Tümünün maymuna çevrildiğini görmüşlerdir. Kendi akrabalarını tanıyamamışlar, ama maymuna çevrilenler onları tanımışlardır. Maymuna çevrilenler onların evlerine gelmişler, elbiselerini koklamışlar ve etraflarında dönerek ağlamışlardır. Üç gün sonraysa, maymuna çevrilenlerin tümü ölmüşlerdir. Tabiin âlimlerinden Mücahid bu kişilerin bedenlerinin değil, kalplerinin maymuna çevrildiğini söylemiştir.⁵⁸⁹ Bu insanlar, hakikaten maymuna çevirilmişlerdir. Ancak onların nesilleri devam etmemiş, helak olup gitmişlerdir.⁵⁹⁰

Yoksullukla kıvrandıran azaptan sonra uslanmayarak hiçbir günahattan çekinmeyerek, yasaktan sakınmayarak her fenalığı yapar hale gelmişlerdir. Kendilerini men etmeye çalışan kimselere de düşman olarak kin duymaya başlamışlardır. Ne zaman yasaklandıkları kötülüklerde ileri gitmeye başladılarsa büsbütün aşırı gidip isyana koyulmaları neticesinde Allah Teâlâ bunları bir tekvini emirle insanlıktan çıkarıp maymuna çevirmiştir.⁵⁹¹

⁵⁸⁶ A'râf 7/166.

⁵⁸⁷ Nahl 16/40.

⁵⁸⁸ Beydâvi, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 95-96.

⁵⁸⁹ Beydâvi, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 96; İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsir'il-Kur'âni'l-Mecid*, III, 482-483.

⁵⁹⁰ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 140.

⁵⁹¹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 159.

İbn Abbas (r.a)'a göre, Yahudiler, sabahleyin kendilerinin zelil maymunlara döndüğünü görmüşlerdir. Onlar üç gün bu biçimde bekleyip insanlar onları gördükten sonra da helak olup gitmişlerdir.⁵⁹²

Âyetin zahiri ifadesinden şu anlaşılmaktadır: Cenâb-ı Allah onlara önce çetin bir azap verdi, onlar bundan sonra haddi aştıklarında kendilerini maymun ve domuza çevirmiştir. İkinci âyetin birinci âyet için bir tekit ve açıklama olması da muhtemeldir.⁵⁹³

M.Ö. 8. asırdan beri İsrailoğullarına bu çeşit uyarılar tekrar tekrar yöneltmiştir. İlahi kitapların en sonuncusu olan Kur'ân-ı Kerim'de aynı uyarılarda bulunmuştur. Yahudi toplumunun aşağılanmaya ve rezil edilmeye başladığı dönemlerden beri, bunun semavi olarak kabul edilen kitaplarda birkaç kez tekrarlanmış olması hakikatı, Kur'ân'ın ve o kitapların hakikaten Cenâb-ı Hakk'tan olduğu konusunda da açık bir kanıttır.⁵⁹⁴ İsyan edip kibirlerinden dolayı kendilerine yasak edilen şeyleri bırakmayınca onlar maymun ve domuza çevirilmişlerdir. Yani, onlara önce şiddetli bir şekilde azap edilmiştir. Vazgeçmeyerek taşkınlıklarını sürdürünce maymun ve domuza çevirilmişlerdir.⁵⁹⁵ Onlar tıpkı reddi mümkün olmayan ilahî kelamın cereyanı gibi, horlanmış birer maymuna çevrilmişlerdir.⁵⁹⁶

İsrailoğulları yasakları çiğneme hususunda ileri gittikleri için Cenâb-ı Allah onlara azap ederek onları maymuna çevirerek cezalandırmıştır.

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: İsrailoğulları.

Tehdit gerekçesi: Allah'ın emirlerini dinlememeleri, isyan etmeleri, yasakları çiğnemeleri.

⁵⁹² Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 126.

⁵⁹³ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 482.

⁵⁹⁴ Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 110.

⁵⁹⁵ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 353.

⁵⁹⁶ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 290.

Ne ile tehdit edildikleri: Azap, maymun suretine çevrilme.

Tehdit şekli: Mana.

2.1.6. Mûcizevi Bir Olayla Helak Etmekle İlgili Tehdit

“Mûcize” “مُوجِيزٌ” kelimesi sözlükte “aciz bırakan, güçsüz kılan, karşı konulmaz, harika olay, kudretsizlik ve takatsizlik veren iş” anlamlarına gelir. İstilahta ise; “İnsanların benzerini meydana getirmekten aciz kalacakları ve adeta meydan okuma şeklinde, peygamberlik iddiasında bulunan zattan âdetin hilafına ve tabiat kanunlarının aksine olarak zuhur eden harikulade olaylar” manasına gelir.⁵⁹⁷

Allah Teâlâ emirlerine itaat etmeyen insanları mucizevi olaylarla da tehdit etmiştir.

A’râf sûresinde mucizeyle ilgili 1 tane tehdit içeren âyet bulunmaktadır.

A’râf 7/171. Âyet

وَأِذْ نُنَفِّسْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظِلَّةٌ وَظَنُّوا أَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

“Bir zamanlar dağı İsrailoğulları’nın üzerine bir gölgelik gibi kaldırdık da üstlerine düşecek sandılar. “Size verdiğimiz (kitabı) kuvvetle tutun ve içinde olanı hatırlayın ki korunasınız.” dedik.”⁵⁹⁸

Tehdit eden: Yüce Allah’tır.

Tehdit edilen: İsrailoğulları.

Tehdit gerekçesi: Allah’ın emirlerini dinlememeleri, verdikleri sözleri tutmamaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Tur dağının üzerlerine kaldırılması.

⁵⁹⁷ F. Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 455.

⁵⁹⁸ A’râf 7/171.

Tehdit şekli: Mana.

Rivâyete göre onlar, katılığı ve ağırlığı nedeniyle Tevrat'taki hükümleri onaylamaktan sakınmışlardır. Bunun üzerine Yüce Allah'ın, Tur dağının üzerlerine her an düşürebileceğinden korkarak sağ gözleri ile dağa bakmışlardır.⁵⁹⁹ Bu hususta Cenabı Hakk *“Bir zamanlar dağı İsrâiloğulları'nın üzerine bir gölgelik gibi kaldırdık da üstlerine düşecek sandılar.”* buyurmuştur. Asilikleri nedeniyle onun üzerlerine düşeceğine yakinen inanmışlardır. Onlar dağın üzerlerine yıkılmasıyla korkutulmuşlardır. Hal zan ile ifade edilmiş, çünkü onlar başlarına yıkılacağını sandıklarında hadise fiilen meydana gelmemiştir. Dağın üzerlerine kaldırılma nedeni şuydu: İsrailoğulları Tevrat'taki hükümleri ağır diye onaylamayıp uygulamadan kaçınmışlardır. Bunun üzerine Cenabı Hakk, dağı üzerlerine kaldırdı ve onlara: *“Eğer Tevrat'taki hükümleri kabul ederseniz ne ala, yoksa dağ üzerlerinize kapanacak.”* buyurmuştur. Âyette Cenabı Hakk: *“Dağı üzerlerine kaldırdığımızda, kendilerine şöyle denilmiştir: “Size verdiğimiz (kitabı) kuvvetle tutun ve içinde olanı hatırlayın ki korununuz.” dedik.”* buyurmuştur. Kim, kendisine yapılan lutuf ve ihsanları görüp Allah'a gönül hoşluğu ile itaat etmezse imtihan zincirleriyle zorla boyun eğdirilir. Hakikaten Cenabı Hakk zincirlere bağlanarak zorla cennete götürülen bir kavmin durumuna şaşırılmaktadır.⁶⁰⁰

Bu âyet-i kerime Tevrat'taki hükümleri kabulden kaçınan İsrâiloğulları'nın üzerine ilahî tehdit olarak Tur dağının yerinden kopup düşecek bir durum almış olduğunu haber vermektedir. Cenâb-ı Hakk, Tevrat'taki hükümleri ağır bulup kaçındıkları için Tur dağının bir kısmını sanki gölgelik bir tavan gibi onların üstlerine yerinden koparıp kaldırmıştır. Bu dağ, ordugâhlarının tamamen üzerine kalkıp başlarına düşecek gibi olağanüstü bir hal almıştır. Onlar zannetmişlerdir ki dağ gerçekten onların üstüne düşecek, çünkü bir dağ, havada muallak halde durmaz. Dolayısıyla her insan için gereklidir ki, Cenâb-ı Hakk'ın azabından korksun, onun semavi kitabının hükümlerine itaati kendisi için esenlik ve mutluluk sebebi olsun. Rivâyete göre, İsrailoğulları öyle dağın başları üzerine kalktığını görünce son derece korkmuşlar, her biri sol kaşı

⁵⁹⁹ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 134.

⁶⁰⁰ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, 489.

üzerine secde ederek sağ gözleriyle yukarıya bakar oldukları bilinir. Bu öyle bir secdedir ki, “Bizden ukubetin kaldırılmasına neden olmuştur,” demişlerdir.⁶⁰¹

Hz. Muhammed (sa.)’e, kendilerine verilen kitaba sıkı sarılmayan o Yahudi ırkına (İsrailoğullarına), dağı şiddetle üstlerine kaldırıldığı hatırlatılmış, bu yüzden dağı hakikaten üstlerine düşecek zannetmişlerdir. Yani yola gelmezlerse o dağın tepelerine düşeceğine öylesine inanmışlardı ki, sanki dağ düşmüş de altında kalmışlar gibi korku ve acı içinde kalmışlar, anında yerlere kapanmışlar, işte böyle tazyik ve tehdit altında kıvranırlarken Yüce Allah onlardan kendilerine gönderilen kitaba ciddiyetle, samimiyetle, bütün zorluklara katlanarak, azimle sarılarak sınıksız tutunmalarını veya önlemeye güçleri yeterse önlemelerini istemiştir.⁶⁰² Yüce Allah, Hz. Muhammed (sa.)’den İsrailoğulları’nın dağı yerinden söküp onların üzerine bir bulut gibi kaldırdığını düşünmesini istemiştir. Onlar, Cenâb-ı Hakk’ın kendilerine buyurduğu şeyleri yapmadıkları zaman dağın, üzerlerine muhakkak düşeceğini anlamışlardır.

İsrailoğulları Tevrat’la amel etmeyi bırakınca Cenâb-ı Hakk Cebrail (as.)’e emretmiş, Cebrail (as.) bir dağı yerinden koparıp onların üzerine kaldırmıştır. Eğer Tevrat’taki hükümlerle amel etmeyi kabul etmezlerse dağı üzerlerine indireceğini buyurmuştur.⁶⁰³ Kendisiyle ahid yaptıkları Allah’ın ululuğunu, büyüklüğünü, izzetini ve ahdin ehemmiyetini kavramaları için İsrailoğulları’ndan söz almadan önce Yüce Allah yukarıda bahsedilen olayların meydana gelmesini dilemiştir. Bu onların Allah ile iletişim kurmak istemedikleri ve tehdit yoluyla onların buna zorlanmış oldukları manasına gelmemelidir. Hakikatte onların hepsinin samimi Müslümanlar olduğu ve en önemli amaçları olan Cenâb-ı Hakk’la ahid yapmak için dağın eteklerine geldikleri bilinmektedir. Ancak onlarla sıradan sözleşme yapmak yerine, kendisiyle ahid yaptıkları Cenâb-ı Hakk’ın ne kadar ululuk sahibi olduğunu göstermek ve bu sözleşmeyi bozmanın ciddi sonuçlarını hafızalarında hep canlı tutmaları ve bu anlaşmanın ehemmiyetine dikkat etmeleri için azametli manzaranın oluşması yoluna gidilmiştir.⁶⁰⁴ Cenabı Hakk, İsrailoğulları’ndan Tur dağına onların üzerine gölgelik

⁶⁰¹ Bursevî, *Muhtasar Rûhu’l Beyân Tefsîri*, III, 265; Bilmen, *Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1115.

⁶⁰² Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, IV, 167.

⁶⁰³ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, IV, 144.

⁶⁰⁴ Mevdûdî, *Tefhîmu’l Kur’ân*, II, 112.

gibi yükselttiği için dağı üzerlerine düşecek zannetmişlerdir. Onlar bu sözü vermekten kaçınmışlardır, ama dehşetli bir hadise karşısında böyle bir söze riâyet etmişlerdir. İsrailoğulları fitratlarını bozmayarak yine ahdi bozmuşlar, Allah'ı unutarak günaha dalmışlardır. Neticede Allah'ın gazabını ve lanetini hak etmişlerdir. Allah'ın hükmü üzerlerine hak olmuştur.⁶⁰⁵

İsrailoğullarının hilaflarını, zor ve baskı görmeden hakka itaat etmeme tabiatlarını anlatan bu kıssanın anımsatılmasındaki anlam, Allah'ın hükmüne ve gücüne karşı koyulamayacağını, gönül rızasıyla boyun eğmeyenlerin, sonunda zorla boyun eğmeye mahkûm olageldiklerini ve o dayanılması muhtemel olmayan zorlama ve baskı mucizesinin hükmünü unutmamak gerektiğini bildirmektedir. Zira o ve onun gibi ilahî baskıların her zaman muhtemel olduğunu ve asıl insanlığın, o hale düşmeden, özgürlük içinde ve gönül rızasıyla hakkın buyruğuna boyun eğmede ve kitaba sarılmada olduğunu anlatmaktır. Her isyanda Hz. Musa (as.)'nin mucizesi gibi dağlar yerinden oynamaz ama Allah'ın emrini tanımayan kimseler şunu bilmelidir ki, Allah Teâlâ dağlar kadar belaları insanların başına yıkmaya kadir güç ve kudret sahibidir. Allah'ın buyruğu ve iradesiyle dağları bırak, dünyalar bile yörüngesinden çıkabilir. Akli olan kimseler herhangi zelzelenin, bir volkanın nasıl bir kuvvetin ne demek olduğunu unutmaz. Bütün tabiat hadiseleri beşerin günahına ceza olmasa bile tümünün insan hayatıyla alakası olduğu, insanları etkilediği kesindir. İbretle bakan kimseler Yüce Allah'ın insanlar için karşı konulması mümkün olmayan ilahî kudretin azametini, ululuğunu görür ve bu kudret sahibine karşı nasıl bir tasarruf ve davranış içinde olmaları gerektiğinin farkında olmalıdırlar. Cenâb-ı Hakk'ın doğrudan doğruya insanların yapmış oldukları kötülüklerle ilgili olan o kadar âyeti vardır ki, kendi kudretinin ebediliğini gösteren âyetleri de o kadar fazladır ki sayıya gelemez. İşte bütün âyetler, gönül rızasıyla Allah'a boyun eğmeyenleri, fenalıktan korunmak istemeyenleri Cenâb-ı Hakk, her şeyden önce bu cebri âyetlerle ve önlemlerle ittikaya çağırır. Özgür iken esir eyler. Bununla da yola gelmeyenleri sonsuz azabına

⁶⁰⁵ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 297.

çarpıtır.⁶⁰⁶Bunlar Tevrat'ın hükümlerini ağır bularak kabul etmekten sakınmışlar, bunun üzerine Allah üzerlerine Tur dağını kaldırmıştır.⁶⁰⁷

İsrailoğulları Tevrat'ın hükümlerini ağır buldukları için kabul etmekten sakınmışlar, bundan dolayı Cenâb-ı Hakk üzerlerine Tur dağını onların üzerlerine kaldırmakla onları tehdit etmiştir. Ancak onlar bu hal karşısında korktukları için ahid vermeyi kabul etmişlerdir. Ancak her zamanki gibi sözlerini unutarak günaha dalmışlar ve Allah'ın gazabını hak etmişlerdir.

2.1.7. Cezayla İlgili Tehdit

“Ceza” “جَزَاءٌ” kelimesi sözlükte “bir şeyin bedeli, karşılığı; iyi veya kötü olan bir fiil veya davranışın tam ve yeterli karşılığını vermek” manalarına gelir. Kur’ân’da hem iyi hem de kötü olan fiil veya davranışının karşılığı olarak ceza tabiri kullanılmıştır.⁶⁰⁸ Tezimizde ceza ile ilgili tedit âyetlerine hem dünyevi hem de uhrevi cezalar başlıklarının altında yer verilmiştir. Allah Teâlâ insanların yanlışlarından dönmesi, tevbe etmesi için hem dünyevi hem de uhrevi cezalar vermektedir. Bu âyette İsrailoğulları zâlim yöneticilere boyun eğdikleri ve iyi yöneticilere tahammül edemedikleri için kıyamet gününe kadar onlara verilen dünyevi cezadan bahsedilmiştir.

A'râf sûresinde cezalandırmayla ilgili 1 tane tehdit içeren âyet bulunmaktadır.

A'râf 7/167. Âyet

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لِيُبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ
وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

⁶⁰⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, IV, 167.

⁶⁰⁷ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 99.

⁶⁰⁸ F. Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 98.

*“Rabbin, kıyamet gününe kadar onlara en ağır cezayı verecek kimseleri üzerlerine göndereceğini bildirmişti. Şüphesiz Rabbin cezayı çabuk verendir; yine O çok bağışlayan, çok esirgeyendir.”*⁶⁰⁹

Tehdit eden: Yüce Allah’tır.

Tehdit edilen: İsrailoğulları, Hz. Muhammed (sa.) dönemindeki Yahudiler.

Tehdit gerekçesi: Allah’ın emirlerini dinlememeleri, yasakları çiğnemede hile yapmaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Kıyamete kadar hor ve hakir kalarak çeşitli milletlerin esaretleri altında yaşarak cezalandırma, sürgün edilme.

Tehdit şekli: Mana.

Hz. Musa (as.)’nın kavmi Hz. Süleyman (as.) zamanına kadar kötülere pek hayat hakkı tanımayarak cezalandırmışlar, onun zamanından sonra ise, başlarına iyi yönetici geldiğinde tahammül edemez duruma gelmişlerdir. Fasık ve zâlim yöneticilere boyun eğmeye rıza göstermişlerdir. Bundan dolayı Yüce Allah, İsrailoğulları üzerine azap eyleyecek, onların başına bela verecek ve kıyamete kadar en şiddetli azabı uygulayacak kişiler musallat etmeyi lüzumlu bulmuştur. Yüce Allah’ın azabı, O diledikten sonra geliverir. Nitekim gün geldiğinde Buhtun Nasr’ı göndermiş devletlerini perişan etmiş, eli silah tutanları öldürmüş, kadın ve kızları esir etmiş, kalanlar da ağır vergilere mahrum edilmiştir. Dünyada azabın en kötüsü budur. Tevbe edip Hz. Musa (as.)’ya uyanlara ise, rahmeti boldur.⁶¹⁰ Sonra Hristiyanları musallat kılmıştır. Hristiyanlar onları ezmiş ve onlardan cizye almıştır. Sonra onlara Hz. Muhammed’i musallat kılmıştır. Medine’yi onlardan temizleyerek onları Arap yarımadasının dışına sürmüştür. Son olarak Hitler’i onlara musallat kılmıştır. Hitler onların, korunması gereken can, mal ve namus emniyetlerini çiğnemiş, öldürerek ve yeryüzünde sürgün ederek onların tamamını helak etmiştir. Yüce Allah’ın İsrailoğullarına azap musallat kılma vaadi, inşallah işi kökünden halledecek bir savaşta

⁶⁰⁹ A’râf 7/167.

⁶¹⁰ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, IV, 160.

Müslümanların onları öldürmesine kadar sürecektir. İşte o gün, Allah'ın yardımıyla mü'minler sevineceklerdir. Kuşkusuz Rabbin, kendisine asilik edenleri hemen cezalandırır, itaat edenler için bağışlayıcı ve merhametlidir.⁶¹¹

Bilinmelidir ki Yüce Allah, Yahudilerin hem iyi hem de kötü amellerini açıkladıktan sonra bu âyette de, kendisinin onlara, kıyamete kadar hor ve hakir olmayı hükmettiğini bildirmiştir.⁶¹² Âlimlerin çoğunluğu Peygamberimiz döneminde yaşayan ve Hz. Peygamber'in kendilerini şeriatına ve dinine İslam'a çağırması olduğu Yahudiler hakkında indirildiğini söylemişlerdir ki bu, hakikate daha yakındır. Çünkü bu âyetin amacı, Hz. Peygamber döneminde yaşayan Yahudileri korkutarak onları Yahudilikten engellemektir. Zira onlar, kıyamete kadar zillet içinde kalacaklarını anladıklarında, Yahudiliği bırakacaklardır. Kuşkusuz ki bununla, küfür ve Yahudilik üzere devam ettiren Yahudiler kastedilmiştir; fakat Hz. Peygamber'e iman edenler bu hükmün dışında tutulmuştur. "*Kıyamet gününe kadar*" emrine gelince, o azabın ancak dünyada meydana gelmesini gerektirir.⁶¹³ Daha sonra Cenâb-ı Allah, sözünü "*Şüphesiz Rabbin cezayı çabuk verendir; yine O çok bağışlayan, çok esirgeyendir.*" diyerek bitirmiştir. Bu söyleyiş ile dünyadaki zilletlerinin yanı sıra, ahirette de azaba uğramaktan sakındırmak ve küfür ile Yahudilikten tevbe edip, Allah ile Hz. Peygamber'e iman eden kimselere, gafur ve rahim olduğunu bildirmiştir.⁶¹⁴

Hakikaten Yüce Allah, Hz. Süleyman (as.)'dan sonra İsrailoğulları'nın üzerine Buhtunnasr'ı göndermiştir. O, vatanlarını harap etmiş, eli silah tutup savaşanlarını öldürmüş, kadınlarını ve çocuklarını esir almış, geri kalanları da cizyeye bağlamıştır. Onlar bu cizyeyi Mecusilere ödemiştir. Bu durum Cenâb-ı Hakk Hz. Peygamber'i gönderene kadar sürmüştür. Resûlullah, Kureyza, Beni Nadir ve Hayber Yahudilerine gereken cezayı vermiştir. Sonra Yüce Allah onların üzerine cizye yükünü yüklemiştir. Allah'ın cezasının süratli olduğu bildirilmiş, o tevbe edenler ve inananlar için çok bağışlayıcı ve merhamet edendir.

⁶¹¹ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 353-354.

⁶¹² Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 126.

⁶¹³ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 127.

⁶¹⁴ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 128-129.

İnsanların alçalma ve horluk içine düşmelerinin nedeni, hakka muhalefet amellere dalmak ve düşmanlık etmektir. Onların bu durumu zürriyetlerine de yayılır ve bu etki kıyamete dek sürer. Yeni kuşaklar, öncekilerin inkâr ve isyanını sürdürür.⁶¹⁵

Bu mübarek âyetler, İsrailoğullarının birtakım kötü davranışlarından dolayı kıyamete dek maruz kalacakları musibetleri bildirmektedir. Ve onlardan salih kimselerle kurtuluştan mahrum kimselerin bir imtihan olarak kötülöklere uğradığını beyan etmektedir. Bu muamele onların hakkında yazılmıştır. Asrısaadete kadar çeşitli milletlerin bhusus Mecusilerin, İsevilerin esaretleri altında yaşamışlar, asrı saadetten sonra da yine müteaddit devletlere cizye vererek müteferrik bir durumda bulunmuşlar ve Almanların tenkiline uğramışlardır. Onun dinine, buyruklarına, yasaklarına riâyet etmeyenleri hemen felakete maruz bırakır. Dolayısıyla bazı isyankâr kullarını birtakım belalara, musibetlere dünyada da maruz bırakması onların uyanıp durumlarını düzeltmelerine imkân sağladığından bu da ilahî merhametin tecellisidir.⁶¹⁶ Yahudilerin kıyamete dek zelil düşeceklerini bildiren bu ilahî hüküm nettir. Yahudiler işledikleri cinâyetlerinin cezası olmak üzere bu hükmün gereği olarak günümüze kadar hor ve hakir düşüröldükleri gibi bundan sonra da bu kötü halleri sürecektir.

Yüce Allah, Yahudilere Roma krallarını ve Keldanileri musallat etmiş, sonra da Hristiyanların eliyle onları ezmiş ve darmadağın etmiştir. Sonra İslam dini gelmiş, Müslümanların çağrılarını onaylamamaları nedeniyle yine o perişanlıkları sürmüştür. Son olarak bunların Deccal'ın yardımcıları olacağı ve bu sebeple gökten inecek İsa ile beraber olan Müslümanların eliyle öldürölecekleri, hadisi şeriflerde haber verilmiştir.⁶¹⁷ Hz. Peygamber'den Cenâb-ı Allah'a asilikleri ve emrine muhalif olmaları ve yasakları çiğnemedede hile yapmaları nedeniyle, Rabbinin kıyamete kadar en kötü işkenceyi tattırarak kimseleri başlarına musallat kılacağı Yahudilere bildirdiği zamanı hatırlamasını istemiştir.⁶¹⁸ Bu ebedi bir izindir, emirdir. Çeşitli aralıklarla muhtelif dönemlerde Yüce Allah Yahudilere azapların en kötüsünü içeren kişiler göndermiştir. Onlar ne zaman büyüyüp yayılmaya başlasalar, yeryüzünde haddi aşarak

⁶¹⁵ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 262-263; İbn Acibe, *Bahrü'l Medid fi Tefsîr 'il-Kur'âni'l-Mecid*, III, 484.

⁶¹⁶ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1112.

⁶¹⁷ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 141.

⁶¹⁸ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefsîr*, II, 353.

asilik yapsalar, Allah'ın musallat kıldığı kullarından bir kitle bu zâlim, günahkâr topluluğun başına korkunç darbelerini indirecektir. Bunlar bir gûnahtan başka bir günaha dalmak için çıkarlar. Bir sapıklıktan kurtulur kurtulmaz hemen bir başka sapıklığa atılırlar. Bazen bu ebedi lanet emrinin durduğu görünür gibi olur insana. Yahudilerin şeref kazandığı zannedilir. Ancak bu; gelip geçici tarihi devirlerden bir devredir. Yüce Allah'ın ikinci devrede onlara kimi musallat kılacağını ve sonra da kıyamete kadar kimlerin boyunlarına kimleri musallat kılacağını kimse bilmez.⁶¹⁹

Cenâb-ı Allah, İsrailoğullarının birtakım kötü davranışlarından dolayı kıyamete kadar onlara azap uygulayacak yöneticileri başlarına bela ederek onları cezalandırmıştır. Yahudiliği bırakmadıkları takdirde Hz. Peygamber döneminde yaşayan Yahudileri korkutarak kıyamete dek bu cezalandırmanın devam edeceğini bildirmiştir.

2.1.8. Kıtlıkla İlgili Tehdit

Allah Teâlâ inkârcı toplumlara inkâr ve zulümlerinden dolayı ders almaları için bu dünyada çeşitli bela ve musibetler göndererek imtihan etmektedir. Bu musibetlerden biri de kıtlıkla imtihan edilmedir.

A'râf sûresinde kıtlıkla ilgili tehdit içeren 1 tane âyet bulunmaktadır.

A'râf 7/130. Âyet

“وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِينَ وَنَقْصِ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ”

*“Andolsun ki biz de Firavun'a uyanları, ders alsınlar diye kuraklık yılları ve ürün kıtlığı ile cezalandırdık.”*⁶²⁰

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Firavun ve kavmi.

⁶¹⁹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 290.

⁶²⁰ A'râf 7/130.

Tehdit gerekçesi: Allah'ın emirlerini dinlememeleri, Allah'a şirk koşmaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Kuraklık ve ürün kıtlığı.

Tehdit şekli: Mana.

Firavun ve kavmi hakkında ilahî sünnet uygulanmış ve ansızın helak edilmeyerek akıllarını da başlarına alarak Allah'ın emrine karşı gelmekten ve azgınlık etmekten vazgeçerek küfürden ve zulümden tevbe etmeye imkânları olsun diye bu ihtar ve uyarı yapılmıştı. Yüce Allah rahmetinin genişliğinden dolayı helakî hak eden Firavun'un kavmini bile hemen helak etmeden sözlü ve fiili uyarılar ile imana davet ediyor.⁶²¹ Yüce Allah onları kıtlıkla cezalandırmış, su ve yağmurlar azalmış, ürünler noksanlaştırılmıştır. Ta ki başlarına gelen felaketin küfür ve günahlarından olduğunu anlayarak ibret alsınlar ve bu şiddetli durumlardan dolayı kalplerinden incelik çıksın da Allah'a sığınsınlar.⁶²² Yüce Allah, aynı azap ve felaketin onların başına da gelmesinden sakındırmak ve mükelleflerin dikkatini inkârdan ve peygamberi yalanlama yolundan kaçındırmak için, Firavun ve kavminin üzerine sonucu helak olan, zaman zaman indirmiş olduğu belalardan bahsetmiştir.⁶²³ Bu cezalandırma onların inkâr ve isyanlarının düşürdüğü kötü durumdan uyanmaları, nasihat ve ders almaları, çektikleri şiddetli dertlerle kalplerinin inceliğinin Allah'a yönelmeleri ve O'nun katındakileri istemeleri için yapılmıştır.⁶²⁴ Yüce Allah kullarını mütenessih ve şükür halinde olmaları için sıkıntılara da uğratar kavuşmalara da nail kılar.⁶²⁵ İbn Abbas bu hususta şöyle demektedir: Âyet işaret etmektedir ki: sıkıntı ve güçlükler uyanmayı ve ders almayı gerektirmektedir. Ancak bundan akıl sahipleri ders alır. Kötülüklere dalmış bedbaht insanları nimetin bolluğu ve cezanın şiddeti uyandıramaz.⁶²⁶

Kuraklık çölde ve sürü sahipleri içinde; ürün kıtlığı ise şehirlerde yaşanmıştır.⁶²⁷ Firavun kavmi, ders alıp sapıklığından vazgeçerek Rabbine yönelmesi için kıtlık

⁶²¹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 116-118.

⁶²² Beydâvî, *Envârü't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 71.

⁶²³ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 127.

⁶²⁴ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 428.

⁶²⁵ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1076.

⁶²⁶ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsiri*, III, 223.

⁶²⁷ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsiri*, III, 223.

yıllarıyla, meyve ve ürünlerini noksanlaştırmakla imtihan edilmişlerdir.⁶²⁸ Yüce Allah'a yemin edilerek, kuşkusuz Firavun'a tabi olanlar kıtlıkla, kuraklıkla imtihan edildikleri için hurma ağacında tek meyve bulunmuştur. Belki nasihat alıp kalplerinin yumuşayacağı umulmuştur. Zira şiddet Allah'a dönmeyi, O'ndan korkmayı ve kalplerinin yumuşamasına etki eder.⁶²⁹

Kuraklık ve ürün kıtlığı, ilk gözdağı işaretidir. Âyette geçen “sinin” kelimesi arap lisanında kuraklık, yokluk ve şiddet yılları için kullanılmaktadır. Hele Mısır gibi arazisi verimli, ürünleri bol olan arazide olursa artık dikkatleri üzerine celbeden, kalplerin titremesine neden olan, depremler oluşturan ve akletmeye, uyanmaya çağıran bir olay olur. Buna rağmen puta tapanlar ve putlardan korkanlar düşünmek istemişlerdir. Yeryüzündeki kuraklık ve yoklukta Allah'ın kudretini görmek istemeyip, Allah'ın azabı ile vaadi hususunda yasalarını düşünmek istememişlerdir. Bu kimseler hayvanların görüp hissettiğinden başkasını farkedemeyip bunlar da hissedilen ve görülenlerin ötesindeki hiçbir şeyi farkedemezler, akıl edemezler. Gayb dünyasından bir şeyle karşılaştıkları zaman Allah'ın sonsuz meşiyetine münasip olarak meydana gelen yasalarını düşünmezler. Bunların kör tesadüfler olduğunu düşünürler. Oysaki âlemdeki yasaların içerisinde ve olaylarda tesadüfe yer yoktur.⁶³⁰

Firavun ve kavmi de Allah'ın kullarına merhamet ettiğine işaret eden bağlantılara karşı uyanmamışlardır. Kendileri inkârlarına ve emirleri çiğnemelerine rağmen Allah onlara da merhamet etmektedir. Lakin putperestlik ile hurafeler fitratlarını bozmuştur. Firavun ve kavmi fesatlıkları ve inkârları, Allah'ın kullarına zulüm etmeleri ve hadlerini tecavüz etmeleriyle başlarına gelen yokluk ve kuraklık arasında alaka kurarak uyanmadılar. Ve bu sadece kendilerine gelmesi için bir imtihan mertebesindedir. Onlar ilahî rahmetin gereği olarak gözler önünde meydana gelen gerçeklerden ders alıp uyanmamışlardır.⁶³¹

Cenâb-ı Allah, Firavun ve kavmini ders alıp sapıklığından vazgeçerek Rabbine yönelmesi için kıtlık yıllarıyla ve meyve ve ürünlerini noksanlaştırmakla imtihan

⁶²⁸ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 101.

⁶²⁹ Sâbüni, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 332.

⁶³⁰ Kutub, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, VI, 223-224.

⁶³¹ Kutub, *Fi Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 224-225.

etmiştir. Onlar ilahî rahmetin gereği olarak gözler önünde meydana gelen gerçeklere rağmen ders alıp uyanmamışlardır.

2.1.9. Azapla İlgili Tehdit

“Azab” “عَذَابٌ” kelimesi, sözlükte mastar olarak kullanıldığında “susuzluğun şiddetinden yemeyi terk etmek, vurmak”, “an” عَنْ harfi cerri ile kullanıldığında “men etmek”, isim olarak kullanıldığında ceza, zarar, eza, işkence, insana elem veren ve zor gelen şey” manalarına gelir. Bu kavram Kur’ân’da çoğunlukla “inkâr ve isyan edenlerin dünya veya ahirette Allah tarafından cezalandırılmalarını” ifade etmek için kullanılır. Allah hiç kimseye suçu olmadan azap etmez. Allah, iman edip salih amel işleyenlere mükâfat vaad ettiği gibi inkâr edip isyan edenlere de azap vaadinde bulunmuştur.⁶³²

Tezimizde azap ilgili tehdit âyetlerine hem dünyevi hem de uhrevi cezalar başlıklarının altında yer verilmiştir. Azap, Cenâb-ı Allah’ın inkâr ve isyan edenlere hem bu dünyada hem de ahirette vermiş olduğu cezalardan biridir. Cenâb-ı Allah, dünyada insana ağır ve bulaşıcı hastalık, kavimlerin helakı sonucu uğradıkları azap vb. dünyevi azaplar vermektedir. Bu âyette de gökten verilen azaptan bahsedilmiştir.

A’râf sûresinde azapla ilgili tehdit içeren 1 tane âyet bulunmaktadır.

A’râf 7/162. Âyet

فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا
كَانُوا يَظْلِمُونَ

“Sonra içlerinden haksızlık edenler, sözü değiştirip kendilerine söylenenden başka bir şekilde saktular. Biz de haksızlık etmelerinden ötürü üzerlerine gökten bir azap gönderdik.”⁶³³

⁶³² F. Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 46.

⁶³³ A’râf 7/162.

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: İsrailoğulları.

Tehdit gerekçesi: Allah'ın emirlerini dinlememeleri, Allah'a şirk koşmaları, Tevrat'ı tahrif etmeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Taun azabı.

Tehdit şekli: Mana.

Bu kıssadan amaç, Yahudilerin önceden beri süregelen inkâr ve isyanlarını gözler önüne sermek ve başlarına kakmaktır.⁶³⁴ Cenâb-ı Allah, bu ahlak dışı davranışlarının neticesini gökten azap gönderdiğini belirterek bildirmiştir.⁶³⁵ Emre muhalif olmaları, edebe aykırı hareketleri nedeniyle gökten müthiş bir azaba yakalanmışlar, bunun etkisiyle büyük bir helake uğramışlardır. Rivâyete göre bu azap taun azabıdır.⁶³⁶ Burada, İsrailoğullarının değiştirdikleri söz: “Bizi affet” demeleri yerine herhangi bir manası olmayan “hınta fi şa'rah” sözüdür.⁶³⁷ Kavmin hepsi zâlim değildi ama zâlimlerin çoğunluğu sözleri değiştirip Tevrat'ı tahrif ettiler.⁶³⁸ Onlardan zâlim olanlar tevbe ve istiğfardan yüz çevirenler sözü kendisinde hayır bulunmayan sözle değiştirmişlerdir. Rivâyete göre onlar Allah'ın emirlerini hafife almış, Hz. Musa (as.) ile alay etmişler ve Cenâb-ı Hakk'ın rahmetini dilemekten yüz çevirip, adi, yalan dünya amaçlarından diledikleri şeyi isteyerek “hıttatun” yerine (yani Allah'tan bağışlanma isteyiniz) yerine “hıntatun” (yani buğday) demişlerdir. Azaptan murat taun'(kolera)dur.⁶³⁹

⁶³⁴ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 94.

⁶³⁵ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 479.

⁶³⁶ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1107.

⁶³⁷ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 136.

⁶³⁸ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 156.

⁶³⁹ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsiri*, III, 256-257; Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 352.

Rivâyete göre bir saat içinde onlardan yirmidört bin kişi ölmüştür. Vakit geçince kimseye ne imanı ne de pişmanlığı yarar sağlamamaktadır.⁶⁴⁰ Bu yaptıklarından, zulümlerinden ötürü kendi kedilerini azapla cezalandırılmasına neden olmuşlardır.⁶⁴¹

İsrailoğullarından zâlim olanlar Tevrat'ı tahrif etmişlerdir. Cenâb-ı Allah, bu ahlak dışı davranışlarının neticesinde gökten taun azabını onlara göndermiştir.

2.1.10. Gazap ve Zilletle İlgili Tehdit

Gazap kelimesi, sözlükte “kızmak, öfkelenmek; kızgınlık, öfke duygusu” manalarına gelir ve genellikle rıza ve hilim hallerinin karşıtı olarak kullanılır.⁶⁴² Allah hakkında kullanıldığında rıza göstermemek, cezalandırmayı istemek anlamlarında kullanılır.⁶⁴³

A'râf sûresinde gazap ve zilletle ilgili tehdit içeren 1 tane âyet bulunmaktadır.

A'râf 7/152. Âyet

إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَأْتِيهِمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ

“Buzağıyı (tanrı) edinenler var ya, işte onlara mutlaka Rabblerinden bir gazap ve dünya hayatında bir zillet gelecektir. Biz iftiracıları böyle cezalandırırız.”⁶⁴⁴

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: İsrailoğulları.

⁶⁴⁰ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 256-257; Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 352.

⁶⁴¹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 282.

⁶⁴² F. Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 201.

⁶⁴³ Çanga, Mahmud, *Kur'ân-ı Kerîm Lugatı İlavelerle Mu'cemu'l-Müfehres*, 6. Baskı, Timaş Yay., İstanbul 2016, s. 362-363.

⁶⁴⁴ A'râf 7/152.

Tehdit gerekçesi: Allah'ın emirlerini dinlememeleri, Allah'a şirk koşmaları, Allah'a iftira etmeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Allah'ın gazabı, zillet.

Tehdit şekli: Mana.

Buzağıyı (tanrı) edinenlere ileride gazab-ı ilahî, akıl almaz uhrevi bir ceza gelecektir. Dünya hayatında da alçalmaya sürükleneceklerdir. Yüce Allah din uydurmaya kalkışanları kendisine karşı iftiracıları gazap ve zilletle cezalandırmaktadır.⁶⁴⁵ Rabblerinden gelen gazap, nefislerini öldürme emridir. Dünya hayatındaki zillet ise, ülkelerinden çıkarılmalarıdır. “*Cizyeye mahkûm olmaları*” biçiminde değerlendirenler de olmuştur. Yüce Allah'a onların iftirasından daha büyük bir iftira yoktur.⁶⁴⁶ Bu gazap, ahirette değil kesinlikle dünyada gerçekleşmiştir. Buna göre, bu gazap “Allah'ın onlara kendilerini öldürmeyi emretmesi” olarak tefsir edilmiştir. “*Dünya hayatında bir zillet erişecektir.*” buyruğundaki amaç, onların yanlışa düşüp hor ve hakir olmuş olmasıdır. “*Biz iftiracıları böyle cezalandırırız.*” buyruğu, “Allah'ın dini konusunda, aslı olmayan şeyler uyduran her iftiracının cezası, bu dünyada ilahî gazaba ve zillete yakalanmaktır.” anlamındadır.⁶⁴⁷

Yüce Allah kuşkusuz buzağıyı tanrı edinenlere Rabb'lerinden bir gazap geleceğini bildirmiştir. Bu, Yüce Allah'ın onlara tevbe için kendilerini öldürme emri yahut başlarına musallat ettiği taun hastalığıdır. Onlara dünya hayatında zillet ulaşacaktır. Bu alçalma durumu, onlara cizye vergisinin yüklenerek kıyamete kadar hor ve hakir biçimde yaşam sürdürmeleridir. Âyet, Allah hakkında iftira edenlerin cezalandırılacağını bildirmiştir. Onların iftirasından daha büyük bir iftira yoktur ki, onlar buzağıya, “İşte bu, sizin ve Musa'nın ilahıdır!” demişlerdir. Onlar bir ineği, kendilerinin ve peygamberlerinin ilahı yapmıştır; herhalde böyle bir iftirayı onlardan ne önce ne de sonra hiç kimse uydurmamıştır.⁶⁴⁸

⁶⁴⁵ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 139.

⁶⁴⁶ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 85-86.

⁶⁴⁷ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 82.

⁶⁴⁸ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 456.

Bu âyetler, buzağıya tapanların bir gazaba, dünyevi zillete maruz kalacaklarını, istiğfar isteyenlerin mağfirete kavuşacağını bildirmektedir. Kendilerine ilah edinene, Samiri ile ona uyanlar gibi bu davranışlarının cezası olarak Rabblerinden bir gazap, ceza ulaşacaktır. Onlara dünya hayatında zillet verilecek, cezasız kalmayacaktır. Yüce Allah kendisine ortak koşanları, buzağıya tapanları, yalan yere iddiada bulunanları, iftiraya yeltenenleri gazaba uğratmakla, zillete düşürmekle cezalandırmıştır. Peygamberlerin bir kısmını şehit etmişler, bir kısmını da inkâr etmiş olan İsrailoğulları, yüzyıllardan beri nice felakete uğramışlardır.⁶⁴⁹ Samiri ve taraftarları gibi kalplerine buzağı sevgisi içirilmiş buzağıyı ilah edinmişlere suçların en büyüğünü ve en çirkinini işlediklerinden muhakkak Rabblerinden onlara ahirette büyük bir gazap, dünyada ise alçaklık erişecektir.⁶⁵⁰

İsrailoğullarına dünyadayken ulaşan Cenâb-ı Hakk'ın gazabı, onların birbirlerini öldürmesidir. Onların tevbelerinin kabul edilmesi bu biçimde mümkün olmuştur. Zillete düşürülmeleri ise, ülkelerinden çıkarılmaları ve yabancı ülkelerde dolaşmalarıdır. Buzağı heykelini yapan Samiri lanete uğrayarak cemiyet dışına atılmış ve vahşi hayvanlarla yaşamıştır. Rivâyete göre, cüzzam hastalığına yakalanarak cüzzamlılar vadisinde ölmüştür. “*Biz iftiracıları böyle cezalandırırız.*” buyruğu, buzağıyı ilah edinenler Rabblerini inkârları yüzünden ve Allah'a iman ettikten sonra dinden çıktıkları için Allah onları gazabına uğratarak ve dünya hayatındayken zelil kılarak cezalandırdı ise, Allah'ı bırakarak başka şeyleri ilah edinerek ve putlara tapınarak Allah'a iftira atan ve dinden dönen her yalancının da böyle cezalandırılacağını bildirmektedir.⁶⁵¹ İsrailoğulları peş peşe hatalar işlemiş, hatalarında ısrar etmişler, Cenâb-ı Allah onlara hoşgörüyü yaklaşmıştır. Ancak sonunda onlar sürekli olarak ilahî gazaba ve ebedi lanete uğramışlardır. Kıyamet gününe dek tüm iftiracılar için bu ceza tekrarlanır. Cenâb-ı Allah buzağıya tapanlara gazabıyla zilletini yazmıştır. Ve son olarak onlar hakkında yazdığı hüküm kıyamete dek azap eden bir grubu başlarından eksiltmemektir.⁶⁵²

⁶⁴⁹ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1096.

⁶⁵⁰ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 245.

⁶⁵¹ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 124-125.

⁶⁵² Kutub, *Fi Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 268.

İsrailoğulları buzağıyı tanrı edinmişler, peş peşe hatalar işlemişler, bu hatalarında ısrar etmişlerdir. Bu yaptıklarının karşılığı olarak Cenâb-ı Allah onları gazabıyla ve dünya hayatında da zillet vereceğini bildirerek tehdit etmiştir.

2.2. Uhrevî Cezalar İle İlgili Tehdit Âyetleri

A'râf sûresini incelediğimizde 14 tane uhrevî tehdit âyeti tesbit edilmiştir. Bu âyetleri de kendi içerisinde kıyamet günüyle ilgili, hesap günüyle ilgili, cehennemle ilgili, azapla ilgili, ahirette amellerin boşa gittiğini görüp üzülmeye ve pişman olmakla ilgili, cezayla ilgili tehdit âyetleri olmak üzere 6 kategoriye ayırarak sınıflandırdık. Yapı olarak bu ceza ahirette inananlara yapılmaktadır. Ancak Yüce Allah kâfirleri de ahiretteki cezalarla tehdit etmiştir. Burada edebî bir sanat ve güçlü bir üslûp vardır.

2.2.1. Kıyamet Günüyle İlgili Tehdit

Kıyamet kelimesi sözlükte “dikilmek, ayağa kalkmak, durmak ve canlıların Allah huzurunda saygıyla duracakları gün” manalarına gelir. Terim olarak ise, “Yüce Allah’ın ezelde takdir ettiği zaman gelince, dünyadaki bütün canlıların ölmeleri, sonra bütün ölmüşlerin Allah tarafından diriltilmeleri, mahşer yerinde toplanmaları, hesaba çekilmeleri ve dünyadaki işlerinin karşılıklarının verilmesidir.”⁶⁵³

Kur’ân’da kıyamet manasına gelen başka kelimeler de mevcuttur. Bunlardan “yevmü’l-kıyamet” 70, “ahiret” 26, “ğâşiye” 2, “saat” 42, “hakka” 2, “karia” 4, kulakları sağır eden gürültü manasına gelen “sahha” 1, dönülüp gidilecek yer manasına gelen “me’ad” 1, herkesi ve her şeyi kuşatacak büyük felaket manasına gelen “vakı’a” 1 yerde olmak üzere toplam 150 ayrı yerde geçer.⁶⁵⁴

Tüm insanlar kıyametin ansızın geleceği için hazırlık yapmadıkları zaman duyacakları pişmanlıkla tehdit edilmişlerdir. A'râf sûresinde kıyamet günüyle ilgili tehdit içeren 1 tane âyet bulunmaktadır.

⁶⁵³ F. Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 378.

⁶⁵⁴ F. Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 378.

A'râf 7/187. Âyet

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّبُهَا لَوْفُنَهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِي
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

“Ne zaman gelip çatacak?” diye sana kıyamet saatini sorarlar. De ki: “Onun hakkındaki bilgi sadece Rabbimin katındadır. Vakti geldiğinde onu açıklayacak olan ancak Allah’tır. O, göklere de yere de ağır gelecektir! Sizi ansızın yakalayacaktır!” Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: “Onun bilgisi Allah katındadır, fakat insanların çoğu bunu bilmezler.”⁶⁵⁵

Tehdit eden: Yüce Allah’tır.

Tehdit edilen: Tüm insanlar.

Tehdit gerekçesi: O gün için hazırlık yapılmaması, ömrün gaflet içinde geçirilmesi.

Ne ile tehdit edildikleri: Kıyamet gününün ansızın geleceği.

Tehdit şekli: Mana.

Rivâyete göre Yahudilerden bazıları Hz. Peygamber’e kıyametin saatini sormuşlar ve bilirse iman edeceklerini söylemişler ama belli bir vakit söylese de iman etmemekte kararlıymışlar. Bir başka rivâyette ise Kureyş’ten bazıları gelip kıyametin saatini sormuşlardır. Bunun üzerine bu âyet inmiştir. Kıyamet gününün ağırlığı yerin ve göğün ağırlığının hepsinin ağırlığının dışında ve dayanılmaz durumda olacaktır, onun koştugu esnadaki korkuya ne yer ne gök ehli ne yeryüzünde bulunan canlılar dayanabilecektir. Kıyametin vaktini belirleme işi, ağır ve güç bir mesele olduğundan, bunu Allah’tan başka bilen yoktur.⁶⁵⁶ “Saat”ten gaye, kıyamettir. Kıyamete saat denilmesinin nedeni, birdenbire ortaya çıkacağından, hesabının hızlı olmasından, ne

⁶⁵⁵ A'râf 7/187.

⁶⁵⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 184.

kadar uzun olsa da Allah katında bir saat gibi olmasıdır. Kıyamet gafilken aniden başa gelecektir.⁶⁵⁷

Muhakkik âlimler şöyle demişlerdir: “*Kıyametin insanlara gizli bırakılmasının nedeni şudur: “Kullar, kıyametin ne vakit kopacağını bilmedikleri vakit, bu konuda devamlı olarak tedbir alarak davranırlar. Böylelikle bu konu onları daha fazla itaatte bulunmaya sevk ederek günahattan da o oranda engellemiş olur.”* Bazı âlimler de şöyle söylemişlerdir: “Kıyamet günü, kalplere çok ağır gelecek bir gündür. Çünkü canlılar bu günden sonra, öldükten sonra dirilmeye, hesaba ve suale doğru gideceklerini bilmektedirler. Böyle bir günde Allah’a karşı duyulan korku, son derece dehşetli olmaktadır.⁶⁵⁸

O, kıyametin saati bilgisini kendisine saklamıştır, onu ne Allah’ın yakınındaki melekler, ne de peygamberler bilebilir. Onun gizliliği meydana gelinceye kadar sürer. O, kıyamet hadisesi, şiddetinden dolayı yer ve göklere, oradaki insanlara, cin ve meleklerle ağır gelecektir. Bunun ile sanki onun gizli olmasındaki ilme işaret edilmiştir. Diğer bir manaya göre kıyamet yerin ve göklerin kendisine ağır gelecektir, çünkü o günle onların biçim ve durumları değişecektir. O ansızın gelecektir. Beklenilmeyen bir anda gafilken meydana gelecektir.⁶⁵⁹

Bu kutsal âyetler tevhid, nübüvvet, kaza ile kadere ait âyetlerin takibinde kıyamet gününe, gaybi işlere dair bilgiler vererek beşeriyetin uyanık davranmasının lüzumunu göstermektedir. Kıyamet vaktinin bilinmemesi, beşerin uyanık bulunup bir gün evvel gelmesinden endişe ederek ibadet ve itaate düşkün olmaları için vesiledir. Herkesin gaflete daldığı, çeşitli işlerle meşgulken aniden kıyamet kopar ve kaybedilmiş hiçbir şeyi talafı için zaman bulamaz. İnanan insanın görevi öyle bir günün meydana geleceğini bilerek o gün için hazırlık yapmak, zamanını gereksiz yere harcamaktan sakınmaktır. Çünkü sonunda pişmanlığın faydası olmaz.⁶⁶⁰

⁶⁵⁷ Beydâvî, *Envâru’-t-Tenzil ve Esrâru’-Te’vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 108-109.

⁶⁵⁸ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu’l-Gayb*, XI, 187.

⁶⁵⁹ Taberi, *Câmiu’l-Beyân*, IV, 160-161; İbn Acîbe, *Bahrü’l-Medîd fi Tefsîr’il-Kur’âni’l-Mecîd*, III, 513-514.

⁶⁶⁰ Bilmen, *Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1134-1135.

Cenâb-ı Allah'ın onun ortaya çıkacağı vakti gizli tutmasının nedeni, mükelleflerin tüm zamanlarda tevbe ve ibadete koşmasıdır. Eğer kıyametin vakti bilinmiş olsaydı, insanlar sürekli tedbirli olmayıp ona karşı tedbirde noksan olurlardı. Bu sebepten Kadir gecesi de gizli kalmıştır. Böylelikle mükelleflerin, tüm Ramazan ayındaki gecelerde ibadetle meşgul olmaları sağlanmıştır.⁶⁶¹ Fahreddin Razî bu konuda şöyle demektedir: Kıyametin kullara (insanlara) gizli bırakılmasının nedeni şudur: Kullar onun ne vakit kopacağını bilmedikleri vakit ondan sakınırlar. Bu hal itaate sevkeder, masiyette daha caydırıcı olur.⁶⁶² Kuşkusuz ki kıyamet vakti bir gaybdir. Allah'ın kendi bilgisinde kalmasını istediği, yaratıklarından kimseyi ona muttali kılmadığı gayb dünyasından bir parçadır.⁶⁶³ Kıyamet günü gelmeden ona hazırlanmak gerekir. Çünkü geldikten sonra sakınmanın bir faydası olmaz. Vakit genişken, ömür baki iken ona hazırlanmak gerekir, sonraki tedbirlerin faydası olmaz. Onun ne vakit geleceği bilinmediği için o anı gözetleyip çabuk davranmak gerekir.⁶⁶⁴

Cenâb-ı Allah, o günün bilgisini kendisine saklamıştır ve bu günle tüm insanları korkutmaktadır. Kıyamet günü, çok dehşetli bir gündür. İnsanlar gaflet halindeyken aniden kopacaktır. Bu günün gayb bilgisi olmasının nedeni, insanların tedbirli davranmasını sağlamaktır. İnsana düşen vazife, o gün gelmeden o güne hazırlık yapıp zamanımızı güzel ameller işlemekle geçirmektir. Zira son pişmanlığın faydası olmamaktadır.

2.2.2. Hesap Günüyle İlgili Tehdit

“Hesap” “حِسَابٌ” kelimesi sözlükte, “saymak, hesap etmek, hesaba çekmek, sayım ve sayma” vb. manalarına gelir. Terim olarak “mükellef insanların dünyadaki inanç ve davranışlarından dolayı ahirette hesaba çekilmeleri demektir.” Kur’ân’da hesap kelimesi türevleriyle beraber 40 âyette geçmektedir.⁶⁶⁵

⁶⁶¹ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 280.

⁶⁶² Sâbûnî, *Safvetü't-Tefsîr*, II, 369.

⁶⁶³ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 342.

⁶⁶⁴ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 343.

⁶⁶⁵ F. Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 252.

İnsanlar, iyi amel işlemezlerse ahirette hesap gününün zorluğuyla tehdit edilmişlerdir. A'râf sûresinde hesap günüyle ilgili tehdit içeren 3 tane âyet bulunmaktadır.

A'râf 7/6. Âyet

İlk tehdit âyetinde hem peygamber gönderilen kimselerin hem de peygamberlerin hesaba çekileceği bildirilmiştir:

“فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ،”

“Elbette kendilerine peygamber gönderilen kimseleri de, gönderilen peygamberleri de mutlaka sorguya çekeceğiz.”⁶⁶⁶

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Peygamber gönderilen kimseler ve peygamberler.

Tehdit gerekçesi: Allah'ın emirlerini yerine getirip getirmemeleri, Allah'a iftira etmeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Hesaba çekilme.

Tehdit şekli: Mana.

Kendilerine peygamber gönderilenlere peygamberleri nasıl ve ne ile karşıladıkları sorulacaktır. İnkârcılar peygamberlerin önünde çıkışma ve azar ile sorumlu tutulacaklardır. Peygamberlere sorulduğu vakit: “Bizim bilgimiz yok, gizlileri bilen yalnız sensin sen”⁶⁶⁷ şeklinde cevap vermeleri sonrasında, en gizli hallerine kadar içindeki dışındaki her şeyleri yüzlerine vurulacaktır.⁶⁶⁸ Sormaktan amaç, peygamberliğin kabulü ve gelen elçilere uyulması hususudur. Bu biçimde sualden kasıt, kâfirleri kınayarak hatalarını başlarına vurmaktır.⁶⁶⁹ Yüce Allah, önceki

⁶⁶⁶ A'râf 7/6.

⁶⁶⁷ Mâide 5/109.

⁶⁶⁸ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 11.

⁶⁶⁹ Beydâvî, *Envârü't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 12-13; İbn Acîbe, *Bahrü'l Medid fi Tefsir'il-Kur'âni'l-Mecid*, III, 319.

âyetlerde peygamberlerine tebliğ etmeyi; ümmetlerinden de o tebliğe icabet edip uymalarını emretmiş, tebliği reddederek ona uymayanlara dair de, dünyadayken onların başına gelecek azabı bildirmek suretiyle tehditte bulununca, bunun ardı sıra başka bir tehdit getirmiştir ki, bu ise Allah'ın kıyamet gününde her kimseye işlerinin durumlarından sual etmesidir.⁶⁷⁰ O inkârcı kavimler, dünyada helake uğradıkları gibi ahirette de, sonsuz azaba uğrayacaklardır.⁶⁷¹

Kendilerine peygamber gönderilen ümmetlere, peygamberlerin getirdikleri hükümlere uyup uymadıkları, peygamberlere ise, bu hükümleri tebliğ edip etmedikleri mutlaka sorulacaktır.⁶⁷² Kendilerine tebliğ ulaşmayan insan ve toplumların hallerine gelince; bunların hangi değere göre yargılanacaklarını Kur'ân-ı Kerîm bildirmiştir.⁶⁷³ Tüm ümmetlere “Peygamberler size tebliğ görevini yerine getirdi mi? Siz ne cevap verdiniz?” diye kesinlikle sorulacaktır. Bu sorudan amaç, kâfirleri kınamak ve azarlamaktır. Kuşkusuz peygamberlere de risaleti tebliğ ederek emaneti ifa edip etmediği sorulur.⁶⁷⁴ Olaylar tüm mahşer ahalisine anlatılacaktır. Gizli olan ne varsa ortaya yayılacaktır. Peygamber gönderilen kişilerin sualleri yapılacak, onlar itirafta bulunacak; peygamberlere sorulacak, cevap vereceklerdir. Sonra her şeyden haberdar olan ebedi ilim sahibi her şeyi bir bir anlatacaktır. Öyle ki bu anlatılanları onlar yaptıkları halde unutmuşlar, ancak Yüce Yaratıcı her şeyi muhafaza etmiştir.⁶⁷⁵

Cenâb-ı Allah, kendilerine peygamber gönderilen kimselere peygamberlerin getirdikleri hükümlere uyup uymadıkları, peygamberlere ise, bu hükümleri tebliğ edip etmediklerini hesap gününde soracaktır. Bu âyette hesaba çekilmenin ağırlığıyla peygamber gönderilen kimseler ve peygamberler korkutulmuşlardır.

A'râf 7/9. Âyet

Bu tehdit âyetinde tartıları hafif gelen kimselerin kendilerini ziyana uğrattıkları bildirilmiştir:

⁶⁷⁰ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 286.

⁶⁷¹ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 994.

⁶⁷² Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 9.

⁶⁷³ Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 13.

⁶⁷⁴ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefsîr*, II, 273.

⁶⁷⁵ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 21.

“وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ”

"Kimin de tartıları hafif gelirse işte onlar, âyetlerimize karşı haksızlık etmiş ettiklerinden dolayı kendilerini ziyana sokanlardır."⁶⁷⁶

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Tartıları hafif gelen kimseler.

Tehdit gerekçesi: Âyetleri inkâr ve yalanlamaları, hakka muhalefet etmeleri, isyan etmeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Tartının hafif gelmesi, ziyana uğrama.

Tehdit şekli: Mana.

Bu kimseler, âyetlere karşı zulmeder oldukları, devamlı inkâr ve yalanlama ile âyetlerin hakkını vermekten geri kaldıkları için nefislerine ziyan edip hüsranda kalmış olacaklardır.⁶⁷⁷ Tartısı hafif gelen kimseler, yaratılmış oldukları kusursuz fitratı mahvetmek ve kendilerini azaba uğratacak şeyleri yapmak suretiyle kendilerine yazık etmişlerdir.⁶⁷⁸ Yüce Allah, önceki âyetlerde kıyamet durumlarından birinin de hesaba ve sorguya çekilmek olduğunu belirttikten sonra, bu âyette bir diğer kıyamet durumunun da amellerin tartılması olduğunu bildirmiştir.⁶⁷⁹ Tartıları hafif gelen kişiler, temiz yaratılışlarını kaybedip onu helake getiren amelleri yaparak kendilerini ziyana sokan kişilerdir. Bunun nedeni, onların âyetleri onaylamak yerine küfre saparak, onun hükümlerini uygulamak yerine sınırları aşarak isyana dalarak âyetlere karşı zâlimlik yapmaları ve haksızlık yapmış olmalarıdır.⁶⁸⁰ Tartıları hafif gelen kişiler, âyetleri

⁶⁷⁶ A'râf 7/9.

⁶⁷⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 11.

⁶⁷⁸ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 14.

⁶⁷⁹ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 289.

⁶⁸⁰ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fî Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 322.

yalanladıkları, hakka münafi, kurtuluşa muhalefet ettikleri, yaratıcının birliğine ait kanıtlara karşıt davranışları yüzünden ahirette azaba müstehak kılınmış kimselerdir.⁶⁸¹

Buradaki “ziyan” servetini kaybetmek anlamındadır. Kötü işi sebebiyle helak olunca, kendini ziyana atmış demektir. Kıyamet gününde tartılanın şahıslar olduğunu söyleyen bazı âlimler olduğu gibi, âlimlerin çoğunluğu tartılan şeyin amel defteri olduğu görüşündedir. Bu terazinin iki kefesi ve bir dili mevcuttur. Adaleti göstermek, itirazları yok etmek için halkın gözü önünde kurulur. Allah onlara amellerinden sual edince dilleri ve organları yapılanları itiraf; peygamberler, melekler ve şahitler de karşı şahitlik edecektir. Aynı vakitte yaptıklarını defterlerinde kaydedilmiş olarak görecekler ve hesap gününde onları okuyacaklardır.⁶⁸²

Yüce Allah’ı birlemeyerek peygamberine inanmadığı için salih işlerinin tartısı hafif gelirse, bunlar Cenâb-ı Hakk’ın vereceği büyük sevap ve ikramlara karşı kendilerini ziyana uğratmış olurlar. Mü’minun sûresi 103. âyette tartısı hafif gelenlerin kendilerini ziyana uğrattığı ve ebedi cehennemde kalacağı bildirilmiştir.⁶⁸³ Kötü amelleri, salih işlerinden ağır gelen kişinin durumu, bütün varlığını borçlarını ödemek için verip de henüz borçlu kalan iflas etmiş kişinin haline benzer.⁶⁸⁴ Küfürleri ve âyetleri inkârları nedeniyle nefisleri ziyana eden ve saadetlerini kaybedenler onlardır. İbn Abbas’tan rivâyet edilen görüşe göre İbn Kesir şöyle demiştir: “Kıyamet günü tartılan amellerdir. Onlar her ne kadar cisim olmayıp araz iseler de, Allah onları kıyamet günü cisim durumuna getirecektir. Bir görüşe göre tartılan amel defteridir. Bir başka görüşe göreyse, amel sahibi tartılacaktır. Bu görüşlerin tümü sahihtir. Bazen ameller, bazen amellerin yazıldığı defter, bazen de amel sahibi tartılacaktır.”⁶⁸⁵ Bu kimseler, âyetlerini inkâr ettikleri için kendi nefislerini mahvetmişlerdir.⁶⁸⁶

⁶⁸¹ Bilmen, *Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 996.

⁶⁸² Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 134-135.

⁶⁸³ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 14.

⁶⁸⁴ Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur’ân*, II, 14-15.

⁶⁸⁵ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefsîr*, II, 274.

⁶⁸⁶ Kutub, *Fi Zilâli'l-Kur’ân*, VI, 22.

Âyetleri kabul etmeyerek küfre saptıkları, onun hükümlerini uygulamadıkları, sınırları aşarak isyana dalmaları nedeniyle tartıları hafif gelen kimseler kendilerini ziyana uğratmışlardır. Tartıları hafif gelen kimseler ziyana uğramayla korkutulmuşlardır.

A'râf 7/51. Âyet

Son tehdit âyetinde kâfirler ahiret gününü unuttukları için Yüce Allah'ın da hesap günü onları unutacağı bildirilmiştir:

«الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنْسَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ»

*“O kâfirler ki, dinlerini bir eğlence ve oyun edindiler de dünya hayatı onları aldattı. Onlar, bu günlerine ulaşacaklarını unuttukları ve âyetlerimizi bile bile inkâr ettikleri gibi biz de bugün onları unuturuz.”*⁶⁸⁷

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Dini oyun ve eğlence yapan kâfirler.

Tehdit gerekçesi: Âyetleri yalanlamaları, dini oyun ve eğlence yapmaları, ahireti unutmaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Allah'ın onları unutarak merhamet etmeyecek olması.

Tehdit şekli: Mana.

O kişiler bu günü unuttuklarından ve hazırlık yapmadıklarından, Yüce Allah da onları unutarak kendilerine unutan kimsenin yaptığı gibi davranarak onları ateşe terk eder.⁶⁸⁸

O cehennemlik inkârcılar dinlerini oyun ve eğlenceye çevirmişlerdir. O kâfirler, kendilerine belirli yaştaki develeri haram kılmışlar, Kâbe'nin çevresinde el çırparak, Kâbe'yi çıplak tavaf ederek buldukları bir sürü şey ile dinlerini oyun ve eğlenceye

⁶⁸⁷ A'râf 7/51.

⁶⁸⁸ Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 37.

çevirmişlerdir. “Eğlence” anlamına gelmekte olan *lehv*, “kalbi ahirette yarar sağlamayacak gereksiz şeylerle meşgul etmek”, “oyun” anlamına gelmekte olan *la’b* ise, “içerisinde dini bir yarar bulunmayan şeylerle eğlenerek rahatlamaya çalışmaktır.” Bu kişiler, o gün için hazırlanmayı ihmal ettikleri için Yüce Allah da onları o günde ihmal edecektir. Onların âyetleri ihmalinden kasıt, âyetleri Allah katından geldiğini bilerek inkâr etmesidir.⁶⁸⁹

Kâfirler, dilediklerini helal ve dilediklerini haram sayarak onu oyuncak edinmişlerdir. Allah’ın buyruğuna değil, yalnız şeytanın kendilerine süslü gösterdiği istek ve hevalarına uymuşlardır. Dünya hayatının geçici cazipliği ve tükenmeyen dilekleri onları aldatmıştır. Onun için Müslümanları alaya almışlardır. Aklını kullanan kişiye düşen, dünyayla oyalanıp avunmamaktır. Yüce Allah onlara kendilerini önemsemeyerek, devamlı cehennemde bırakarak unutulana unutanın yaptığı gibi yapacaktır. Çünkü onlar bu günle karşılaşacaklarını unutup hiç akıllarına getirmedikleri ve hiç hazırlanmadıkları için Yüce Allah da onları unutacaktır.⁶⁹⁰ Allah’ın cehennemde yemek ve suyu haram kılmış olduğu kâfirler, dünyadayken dinleriyle eğlenen, oynayan, kendilerini dine çağırانlarla alay eden ve eğlenceye dalan kişilerdir. Onlar nasıl kıyamet günüyle karşılaşacaklarını unutmuşlar, bunun için amel ettiler ve dünyadayken âyetleri inkâr ettilerse Allah da onları o gün, merhametli davranma yönünden unuttur ve onları susuz, aç ve azabın içinde bırakır.⁶⁹¹

Dünyanın, dünya ahalisine karşı hali aldatıp zarar vermesi, hile yapıp yıkmasıdır. Onlar o güne ulaşmak için amel etmeyi terk ettikler ve nasıl işe önem vermediler ise Allah da onlara azap edecektir. İbn Kesir bu hususta şu açıklamada bulunmuştur: “Allah onlara unuttuğu kişiler gibi davranır. Çünkü Cenâb-ı Hakk’ın bilgisinden hiçbir şey müstesna değildir, Allah unutmaz. Dünyada Cenâb-ı Hakk’ın âyetlerini tekzip ettikleri için ve onlarla alay ettikleri gibi Allah da onları azap içerisinde bırakacaktır.”⁶⁹² Âyetleri inkâr ederek karşılaşacakları günü unuttukları için cehennemde azap görenlerin durumunu duyurur. Oysa Allah onlara her konuda gereğince bilgi vermesine rağmen onlar bu bilgileri terk etmişlerdir. Kendi istek ve

⁶⁸⁹ İbn Acîbe, *Bahrü’l Medîd fi Tefsîr’il-Kur’âni’l-Mecîd*, III, 368.

⁶⁹⁰ Bursevî, *Muhtasar Rûhu’l Beyân Tefsîri*, III, 172-173.

⁶⁹¹ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, IV, 56.

⁶⁹² Sâbûnî, *Safvetü’t-Tefâsir*, II, 292-293.

kuruntularına uymuşlardır. Dünyadayken bunlara uyarıda bulunularak kötü felaketlere uğrayacakları haber verilmiş, fakat buna rağmen neticede vurdumduymazlıkla bekledikleri anlatılmıştır.⁶⁹³

Sonuç olarak denilebilir ki, Yüce Yaratıcı aynı, “*Kötülüğün karşılığı ona denk bir kötülüktür.*”⁶⁹⁴ âyetinde bildirdiği gibi, onlara unutmamanın cezasını da “unutmak” diye adlandırmıştır. Burada bildirilen “unutmak”tan kasıt, Yüce Allah’ın onların dualarını kabul etmemesi ve o kimselere merhamet göstermemesidir. Sonrasında Yüce Allah, tüm bu sıkıntı ve ağır cezaların, onların âyetleri inkâr ettikleri için olduğunu bildirmiştir.⁶⁹⁵

Yüce Allah ahireti unutarak dini oyun ve eğlenceye çeviren inkârcıları hesap gününde unutmaya ve merhamet etmemeye tehdit etmiştir. Yüce Allah böyle kimseleri devamlı cehennemde bırakarak unutulana unutanın yaptığı gibi yapacaktır. Çünkü onlar bu günle karşılaşacaklarını unutup hiç akıllarına getirmedikleri ve hiç hazırlanmadıkları için Yüce Allah da onları unutacaktır. Allah’ın cehennemde yemek ve suyu haram kılmış olduğu kâfirler, dünyadayken dinleriyle eğlenen, oynayan, kendilerini dine çağırانlarla alay eden ve eğlenceye dalan kişilerdir. Akıllı kullanan kişiye düşen vazife dünyayla oyalanmayıp, avunmayıp ahiret günü için gereken hazırlığı yapmaktır.

2.2.3. Cehennemle İlgili Tehdit

Sözlükte cehennem kelimesi, “Yüce Allah’ın kızıştırılmış ateşinin adı” manasına gelir. Aslı Farsça “cihnam” “جَهَنَّمَ” olup, Arapçalaşmıştır.⁶⁹⁶ Terim olarak “dünya hayatında iman etmeyenlerin sürekli olarak, iman ettiği halde salih amel işlemeyen kimselerin de günahları ölçüsünde, cezalandırılmak üzere kalacakları ceza ve azap yeridir.” Kur’ân’da cehennem için 7 isim kullanılmıştır: “Cehennem (derin kuyu), nar (ateş), cahim (alevleri kat kat yükselen ateş), haviye (düşenlerin çoğunun bir daha geri dönemeyeceği uçurum, yer), sair (çılgin ateş), leza (dumansız ve katıksız alev), sakar

⁶⁹³ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur’ân*, VI, 89.

⁶⁹⁴ Şura, 42/40.

⁶⁹⁵ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 392.

⁶⁹⁶ İsfahânî, *Müfredât/Kur’ân Kavramları Sözlüğü*, s. 250.

(ateş), hutame (obur ve kızgın ateş).” Bu kavramlardan Kur’ân’da en çok cehennem kavramı kullanılmıştır.⁶⁹⁷

Kâfirler, müşrikler şeytana tabi olmaları, âyetleri inkâr etmeleri ve yalanlamaları, kibirlenmeleri, şirk koşmaları nedeniyle cehennem ateşiyle tehdit edilmişlerdir. A’râf sûresinde cehennemle ilgili tehdit içeren 4 tane âyet bulunmaktadır.

A’râf 7/18. Âyet

İlk âyette iblis ve ona tabi olanların cehenneme doldurulacağı bildirilmiştir:

“قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْذُومًا مَدْحُورًا لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ”

“Allah buyurdu: “Haydi, yerilmiş ve kovulmuş olarak oradan çık! Andolsun ki, onlardan kim sana uyarırsa, sizin hepinizi cehenneme dolduracağım!”⁶⁹⁸(18)

Tehdit eden: Yüce Allah’tır.

Tehdit edilen: Şeytana tabi olanlar.

Tehdit gerekçesi: Şeytana tabi olmaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Cehennem.

Tehdit şekli: Mana.

İblise uyanlar ona tabi oldukları gibi onun uğradıkları sona mecbur kalırlar. Görülmektedir ki Allah Teâlâ iblisi asiliğinden sonra bırakmayarak sorgulamıştır. İblis, sorguda özürünü bildirmek yerine kibirle göstermiş olduğu inat ve inkârdan dolayı makamdan indirilmiş, yerinden çıkarılmış artık alçak olduğu denilerek yerinden atıp düşürülerek, aşağılanmış ve alçaltılmıştır. “Çık” emrinden, o anda bu çıkarmanın daha sonsuz bir kovma olmadığı anlaşılmaktadır. Şâyet iblis uslanıp ıslah olmaya çalışsaydı affedilmesi mümkün olabilirdi. Gerçekten zaman tanıma isteği bir dereceye

⁶⁹⁷ F. Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 87.

⁶⁹⁸ A’râf 7/18.

kadar ifa edilmiştir. Ancak bunun üzerine şükredip düzelmek yerine şımarıp hak yoluna ve inananlara ve doğru yolda olanlara karşı kötülük etmeye sonsuza kadar karar verdiği zamandır ki Yüce Allah'ın emriyle tamamıyla kınanmaya, kovulmaya ve ahirette de kendine tabi olanlarla birlikte sonsuz cezaya mahkûm edilmişlerdir. Yüce Allah bunu iblisin şer kararına ceza olarak tanımlamış ve ona tabi olanları da ona katmıştır. İblisin ecelinin gecikmesinde de insanın düşmesindeki neden, kendi kusurlarıdır. Ancak bu kusurların birbiriyle alakalı tarafları mevcuttur. Allah'a karşı hür olmak isteyen iblis ile sınav olmuş olduğu gibi, iblis gibi hür kalma sevdasına tutulmuş olan insanlar da iblisle sınav olmuşlardır. Şu durumda yaratılışlarıyla iblisin düşmesine neden olan insanların kendi istekleriyle onun sonucuna düşmemek için yaratılışlarına sunulan bu ezeli ihsanın şükrünü yerine getirmesi ve iblisin izinden gitmekten sakınması gerekir. İblisin gösterdiği tabiatlardan hangisi bir kişide mevcutsa, onda şeytandan bir tabiat mevcut demektir. Ve onun düzelmesine çalışmak gerekir.⁶⁹⁹İblisin söz ettiği o fesadı, kargaşayı çıkarmaya söz vermiş Cenâb-ı Hakk ona, azarladığına, hor ve aşağılanmış kılacağına işaret eden şeyle seslenerek, yergi ve aşağılanmaya uğramış ve kovulmuş şekilde oradan çıkmasını istemiştir.⁷⁰⁰

Zemahşerî, Asım'ın lam harfinin kesresiyle "limen tebi'ake" şeklinde okuduğunu, bunun anlamının "*O, kişilerden kim sana uyarırsa, Allah'ın şu vaidi ve tehdidi vardır ki bu tehdit de, Allah Teâlâ'nın "sizin hepinizi cehenneme dolduracağım!"*" emri olduğunu ifade eder.⁷⁰¹

Yüce Allah İblis'i bulunduğu makamdan ve cennetten kovmuş, o makamda kibirlilik yapmasının ve asilik yapmasının doğru olmadığını buyurmuştur. Ona uyanları da cehenneme atacağını bildirmiştir. Bu bizlere şunu göstermektedir: cennet ahalisine kibirli olmak yakışmamaktadır. Yüce Allah, iblisi cennetten sadece isyan ettiği için değil, asıl kendini beğenerek kibre düştüğünden yeryüzüne indirmiştir. İblis makamdan kovulunca Yüce Allah'tan kendisine ölümünü tehir ederek hemen azap vermemesini ve süre tanınmasını istemiş ve Yüce Allah da ona mühlet vermiştir. İblis sonrasında bu mühlet içerisinde inananları doğru yoldan çevirmek için onlara

⁶⁹⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 21-22.

⁷⁰⁰ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 318.

⁷⁰¹ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 318.

önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından her taraftan saldıracığını bildirmiştir.⁷⁰² İbn Abbas (r.a) bu hususta şöyle demiştir: “Önlerinden gaye dünyadır; şeytan onlara dünyayı süslü gösterir. Arkalarından gaye ahirettir; şeytan ahireti unutturur. Sağlarından gaye iyilikleridir; şeytan iyi amellerden onları uzak tutmaya çabalar. Sollarından gaye kötülüklerdir; şeytan onlara kötü amelleri güzel gösterir.”⁷⁰³

Yüce Allah ilahî emre karşı asilikte ve muhalif bulunan iblisi cennetten veya semadan ya da melekler arasından mezmum, rahmetten mahkur olarak uzaklaştırmıştır. Yüce Allah yemin ederek onlardan, kim şeytana uyarırsa, cehenneme doldurarak cezasını bulacağını, gerek şeytan ile şeytanın zürriyetleri gerekse şeytana tabi olan insanların tümü cehenneme gönderilecek ve layık buldukları azaplara kavuşacaklardır.⁷⁰⁴ “*Hepinizi cehenneme dolduracağım!*” kastedilen, şeytan, şeytanın zürriyeti ve Hz. Adem’in zürriyetinden kâfir olanlarıdır. Onlar, şeytanın buyurduğu şeyi onaylar. Akıllı kişi, şeytanın peşine takılmaktan sakınmalı, Cenâb-ı Hakk’a itaat ve kullukta çok çalışmalı ki, giren kişilerle birlikte cehenneme girmesin.⁷⁰⁵ Görüldüğü üzere Yüce Allah âyeti kerimelerde kullarını onların ve kendisinin düşmanı olan iblisin düşmanlığına karşı uyararak onun bu düşmanlığının çok eskilere dayandığını açıklamaktadır ki kulları şeytanın vesvesesinden kaçınıp kendisinin buyruğuna yönelsinler.⁷⁰⁶

Cenâb-ı Hakk insanlardan ve cinlerden kim şeytana tabi olursa, cehennemi aldanıp şeytana uyanların hepsiyle dolduracağına yemin etmiştir. Bu, Yüce Allah’ın buyruğunu bırakarak şeytana tabi olan herkese azabı haber veren bir tehdittir.⁷⁰⁷ İnsanlardan şeytana tabi olanlar iblis gibi Allah’ın hüküm ve egemenliği üzerinde şüpheyle durarak ortaya düşünceler ileri sürmüşler ve ilahî hükümleri tartışmaya yetkili olduklarını ileri sürmüşlerdir. Bazen de insanlar Allah’a ulaşmamak için şeytana tabi olurlar. Bu da aynıdır. Hepsinin cezası şeytanla beraber cehenneme girmektir. Yüce Allah’ın iblis ve benzerlerine doğru yoldan saptırma imkânı verirken Hz. Adem ve zürriyetine de sınavın gerçekleşmesi için seçenek imkânı vermiştir. İlahi

⁷⁰² İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 327-328.

⁷⁰³ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 328.

⁷⁰⁴ Bilmen, *Kur'an-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1000-1001.

⁷⁰⁵ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 141.

⁷⁰⁶ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 23.

⁷⁰⁷ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefsîr*, II, 276.

irade insanoğlunu sınava tabi tutmakla onu diğer yaratıklardan ayırarak ayrı hususiyetler vermiştir. Kâinatta onun rolü melek veya şeytanın rolünden çok başkaydı.⁷⁰⁸

İblis kibirlenmiş ve cennetten kovulmuş, Cenâb-ı Hakk'tan azabı geciktirmesi için kendisine mühlet istemiştir ve Cenâb-ı Hakk bu isteğini kabul etmiştir. İblis bu süre içerisinde inananları doğru yoldan çevirmek için onlara her taraftan saldıracaktır. Cenâb-ı Hakk onu ve ona tabi olanları cehenneme dolduracağını söyleyerek insanları tehdit etmiştir. Akıllı kişi, şeytanın peşine takılmaktan sakınır ve Cenâb-ı Hakk'a itaat ve kullukta çok çalışır ki, onunla birlikte cehenneme girmekten kurtulsun.

A'râf 7/36. Âyet

Bu tehdit âyetinde âyetleri yalanlayan kişilerin ebedi cehennemde kalacağı bildirilmiştir:

”وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ“

“Âyetlerimizi yalanlayan ve büyüklenip onlardan yüz çevirenlere gelince, işte onlar ateş ehlidir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.”⁷⁰⁹(36)

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Kâfirler.

Tehdit gerekçesi: Âyetleri inkâr etmeleri ve yalanlamaları, kibirlenmeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Ebedi cehennemde kalma.

Tehdit şekli: Mana.

Yüce Allah peygamberlerin getirmiş olduğu âyetleri yalanlayan kişilerin halini bildirerek, bu kişilerin cehennemde sonsuza kadar kalacağını buyurmuştur. Âlimler bu

⁷⁰⁸ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 35-36.

⁷⁰⁹ A'râf 7/36.

âyetle çıkarımda bulunarak kible ehlinden olan fasıkların cehennemde ebedi kalmayacağını ifade etmişlerdir.⁷¹⁰ Ahirette o ateşten kesinlikle kurtulmaları imkânsızdır. Öyle inkâr ve büyüklemenin cezası bundan başkası değildir. Bu da (Allah korusun) ne korkunç bir cezadır.⁷¹¹ Âyetleri tekzib edenler, inkâr edenler ve onlara karşı kibirlenenler, böbürlenerek onlara inanmayanlar, onlar cehennemden hiç çıkamayarak, orada ebedi kalacak olan ateş ehlidir.⁷¹² Yüce Allah'a verilen sözü tutmayarak şartını kibirlenerek kabul etmeyen ve tekzib edenlerin bu durumları, onları cehennemde şeytana arkadaş yapar.⁷¹³

Cenâb-ı Hakk, âyetleri yalanlayarak inkâr ederek onlara karşı kibirlenen kimseleri ebedi cehennemde kalma azabıyla tehdit etmiştir.

A'râf 7/41. Âyet

Bu tehdit âyetinde zâlimlerin cehennemdeki durumları bildirilmiştir:

“لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ”

“Onlar için cehennem ateşinden döşekler, üstlerine de örtüler vardır. İşte zâlimleri böyle cezalandırırız!”⁷¹⁴

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Kâfirler.

Tehdit gerekçesi: Âyetleri inkârları ve yalanlamaları, kibirlenmeleri, şirk koşmaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Ebedi cehennemde kalarak dehşetli azaba uğrama.

⁷¹⁰ Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb, X, 157-158.

⁷¹¹ Bilmen, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri, II, 1014.

⁷¹² Bursevî, Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsiri, III, 159; Bilmen, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri, II, 1014; Sâbûnî, Safvetü't-Tefsîr, II, 288.

⁷¹³ Kutub, Fî Zilâli'l-Kur'an, VI, 78.

⁷¹⁴ A'râf 7/44.

Tehdit şekli: Mana.

Bir önceki âyette bu kişilerden mücrimler şeklinde bahsedilmiştir. Bu âyetteyse onlardan zâlimler diye bahsedilmiştir. Bunun sebebi, onların ilahî âyetleri tekzip ederek bu kötü niteliklere muttasıf olduklarını onlara duyurmaktır. Onların mücrim oluşları cennetten yoksun bırakılmalarıyla, zâlim oluşları ise cehennem ateşiyle birlikte anılmıştır. Bunda zulmün en büyük suçlardan biri olduğuna dikkat çekmek mevzû bahistir.⁷¹⁵ Yüce Allah onların hallerinin, mutlaka cennete girememek olduğunu bildirince, sonra cehenneme gireceklerini bildirmiştir. Müfessirler bu hususu şöyle ifade etmişlerdir: Bu âyetten gaye, cehennemini onları her yönden kuşatacağını bildirmektir. Dolayısıyla o inkârcıların, cehennemde örtü, döşek, yatak ve yorganları vardır. Yüce Allah, zâlimleri böyle cezalandırdığını bildirmiştir. İbn Abbas (r.a): “Yüce Allah, bu beyanıyla kendisine ortak koşarak, kendisi dışında ilah edinenleri kastetmiştir.” demiştir. Buna göre âyetteki “zâlimler” de, kâfirler anlamındadır.⁷¹⁶

Âyetleri yalanlayan ve kibirlenen dinsizler için cehennemini alt taraflarında ateşten bir döşek ve üstlerinden sargılar, örtüler, kendilerini kaplayacak ateşten perdeler var olup, onlar ateşler içerisinde kalacaklardır. Yüce Allah ve işte zâlimleri, suçluları, dinsizleri, ilahî adalete saldıracı kişileri böyle şiddetli, böyle kendilerini kaplayan devamlı azaplara yakalandırır.⁷¹⁷ Bunlar inkârın ve zâlimliğin cezasıdır. Bunları düşünerek uyanmak gerekmektedir.⁷¹⁸

Âyetin manası, ateşin onları her yönden kuşatacağını bildirmektir. Zira ateş onların hem yatağı, hem de örtüsü olmuştur. Cehennem ateşinde sürekli azap, cezaların en şiddetlisi olduğundan, zulmün bu ceza ile beraber zikredilmesi, onun en büyük cürüm olduğuna delalet etmektedir.⁷¹⁹ Onların altlarında ateşten yataklar, üstlerinde de ateşten örtüleri vardır. İşte zulmederek Allah’ın koyduğu hududları aşan herkes böyle dehşetli azapla cezalandırılır. Yüce Allah, inkârcılara yaptığı tehdidi ve onlara ahirette hazırladığı cezayı anlattıktan sonra, ardından inananlara yaptığı vaadi ve ahirette

⁷¹⁵ Beydâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 32-33.

⁷¹⁶ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 169-170.

⁷¹⁷ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 49; Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1019.

⁷¹⁸ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1019.

⁷¹⁹ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsiri*, III, 162.

hazırladığı müjdeleri açıklamıştır.⁷²⁰ Alay olsun diye yatak ifadesi kullanılmıştır. Bu yatak ne yumuşaktır ne de rahatlatıcıdır.⁷²¹

Âyetleri yalanlayan zâlimler cehennemde maruz kalacakları feci durumlarla korkutulmaktadır. Onlar cehennemde devamlı olarak azapta kalacaklardır. İnsanların bunları düşünerek uyanması gerekmektedir.

A'râf 7/179. Âyet

Son tehdit âyetinde zâlimlerin cin ve insanların çoğunun cehennem için yaratıldığı bildirilmiştir:

“وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا
“وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ”

"Andolsun biz, cinlerden ve insanlardan birçoğunu cehennem için yarattık. Onların kalpleri vardır ama onlarla kavrayamazlar; gözleri vardır ama onlarla göremezler; kulakları vardır ama onlarla işitemezler. Onlar hayvanlar gibidir, hatta daha da sapkındırlar. İşte asıl gafiller onlardır."

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: İnsan ve cinlerden kâfir olanlar.

Tehdit gerekçesi: Allah'ın akıl ve duyu kuvvetlerini gerektiği şekilde kullanmamaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Cehennem.

Tehdit şekli: Mana.

Bu kimselerin hüsrancıları hakkında ezeli hüküm verilmiştir, ancak bu hüküm kendilerinin yapıp ettikleri hesaba katılmadan cebren verilmemiştir. Yüce Allah ezeli

⁷²⁰ Sâbûnî, *Saḫvetü't-Tefâsir*, II, 289-290.

⁷²¹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 84.

ilmiyle biliyordu ki bu kimseler sözlerini yerine getirmeyecek ve fitratlarında bulunan emaneti hak yolunda kullanmayacaklardır. Bu kimselerin kalpleri vardır, ancak bu kalplerle işi anlayamazlar; gözleri vardır ancak bunlarla görülecek şeyleri göremezler; kulakları vardır ancak bunlarla işitilecek şeyi dinleyip işitemezler. Bu kimselerin Allah'ın akıl ve duyu kuvvetlerini gerektiği şekilde kullanmadıkları belirtilmiştir. Bu kimseler hayvana benzerler, kalplerinde, gözlerinde ve kulaklarında insanlığa özgü olan anlam ve bilinç mevcut değildir. Hayvanlar yaratılıştan ve doğuştan gelen amaçlarından sapmazlar. Ama bu kimseler yaratılışlarından gerektiği gibi faydalanmazlar, faydalanmak şöyle dursun onun bozulmasına neden olurlar da azaba götüren bir yola girdikleri belirtilmiştir. Tam anlamıyla gafildirler. Çünkü beyinleri ve kalpleri vardır fakat şuurları yoktur. Kendi iç gözlemleriyle kendi iç dikkatleriyle duymadıkları gibi, dışarıdan gözlerine sokulan âyetlerin, kitabın ve kulaklarına okunan hak kelamının verdiği haberlerin şahitliğiyle de duymazlar. Vücutları vardır ama vicdan namına bir şeyleri mevcut değildir.⁷²²

Yüce Allah, çok açık bir ifadeyle, insanlardan ve cinlerden pek çoğunu cehennem için yarattığını bildirmiştir. Akıllı kişi, cehenneme layık olmayı gerektirecek inkar ve cehaleti istemeyip, tersine ödül ve cenneti kazandıran iman ve marifetullahı ister.⁷²³ Kuşkusuz onların, görülebilecek şeyleri görebilecek gözleri ve duyulabilecek şeyleri duyabilecek kulakları mevcuttur. Dolayısıyla bu âyette işaret edilenlerin “dini konularda” diye kayıtlanması gerekmektedir. Bunlar da, o kimselerin, dini konuları kalpleriyle anlamamaları, görmemeleri ve duymamalarıdır. Âlimler, âyetteki “*Onların kalpleri vardır, bunlarla idrak edemezler.*” söyleyişini, ilmin mahallinin kalp olduğuna kanıt getirmişlerdir. Zira Cenâb-ı Hakk burada ayıplama sadedinde, onların kalplerinde feraset ve algı olmadığını haber vermiştir. Bu yergi, ancak feraset ve algının mahalli, kalp olduğu takdirde doğru olur. En iyi bilen Allah'tır. İnsanlar ve hayvanlar arasındaki fark, ancak zatı gereği, hakkı ve kendisiyle iş yapmak için, iyiliği öğrenmeye sürükleyen akıl ve düşünce gücü bakımındandır. Dolayısıyla inkârcılar, akıl ve fikrin durumlarını düşünmekten ve gerçeği bilmeye iyiliği yapmaktan yüz çevirince, sanki hayvan gibi olmuşlardır. Daha sonra Yüce Allah, “*hatta daha*

⁷²² Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 154-155; Beydâvî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 104; Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsiri*, III, 272-273; İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsir'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 500-501; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 175-177.

⁷²³ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 156-157.

sapıktırlar.” buyurmuştur, zira hayvanların, erdeme ulaşma gücü yoktur. Oysa insana, buna ulaşma gücü verilmiştir. Dolayısıyla, erdemlere ulaşmaya gücü olduğu halde bunlara ulaşmaya çalışmaktan yüz çeviren, bunlara ulaşmaya çalışmaktan aciz olduğu için, ulaşamayan hayvanlardan daha adi olur. Âyete şu anlam da verilmiştir: “O hayvanlar, kendilerini sürekli koruyan ve bakan insanlara yönelirler. İnkârcıysa Rabbinden, kendisine sayısız rızıklar veren ilahından kaçır” denilmiştir ki, o hayvanlar, kendilerine kılavuzluk yapan olmadığında, yollarını şaşırırlar. Fakat bir rehberleri olduğu zaman, yollarını şaşırma ilgileri çok azalır. O inkârcılara ise, peygamberler gelmiş ve o peygamberlere kitaplar indirilmiştir. Buna karşın onlar sapıklıklarını daha da çoğaltmışlardır.⁷²⁴

Bu âyeti kerime, cin ve insan topluluklarından çoğunun kendi yeteneklerini kötüye kullanmalarının sonucu olarak cehenneme aday bulunmuş olduklarını şöyle bildirmektedir: Cin ve insan çoğunun cehennem için yaratıldığının bildirilmesi yaratılış gayesine uygun davranmayarak böyle bir akıbeti kazanmış olması nedeniyledir.⁷²⁵ İnsanda hem manevi yön hem de cismani yön mevcuttur. Ona akıl ve şehvet verilmiştir. Şâyet akli şehvetine üstün gelirse, meleklerden üstün; nefis ve şehvetine yenilirse hayvanlardan daha alçak ve daha aşağı olur.⁷²⁶

Bu âyet birçok insan ve cinin yalnız cehenneme gönderilerek oraya yakacak olmak için yaratıldığını belirten manaya gelmez. Ancak âyetin geldiği mana şudur: Bu kimselerin kalp, akıl, göz ve kulaklar verilerek yaratıldığını, ancak bu kötü insanlar o kabiliyetleri hakkı batıldan temyiz etmek için kullanmamışlar ve kötü işleriyle kendilerini cehenneme yakacak yapmışlardır. Kullanılmış olan bu üslup insanların lisanında zorlu bir özlem ve kederi bildirir. Örneğin, çocukları genç yaşta harpte öldürülen bir anne, “Onları ben, bu kurşunlara yem olsun diye büyütmüşüm” diye söylediğinde onların hakikaten bu amaç için büyütüldüğünü söylemek istememekte, tersine son derece büyük olan elemi göstermek ve harpten mesul olanları zemmetmek istemiştir.⁷²⁷ Cehenneme yakıt olsunlar diye, cinlerden ve insanlardan pek çoğunu cehennem için yarattığını bildiren Yüce Allah, bu kimselerden gayenin ezelde

⁷²⁴ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 160-161-162-163.

⁷²⁵ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1127.

⁷²⁶ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 273.

⁷²⁷ Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 119.

bahtsız olmalarının istenildiğidir. Kalpleri olup gerçeği kavrayamazlar. Gözleri olup görmemelerinin sebebi, Yüce Allah'ın yarattıklarına ibret gözüyle bakmamalarıdır. Kulakları olup, onlarla âyetleri ve nasihatleri işitmezler. Buradaki gaye, onların görme ve duyma duyularının tümünden yok olduğunu söylemek değildir. Gaye, din konusunda kendilerine yarar sağlayacak biçimde duyup görmediklerini anlatmak içindir. Bu kimseler, hakikati kavramama, görmeme ve duymamada hayvanlar gibidirler. Üstelik hayvanlardan daha kötü haldedirler. Zira hayvanlar fayda ve zararı kavrayabilirler. Bunlar fayda ile zararı birbirinden ayırt edemezler. Binaenaleyh kendilerini cehenneme atarlar. İşte onlar gaflet içinde boğulan kimselerdir.⁷²⁸

Yüce Allah'ın cin ve insanın çoğunu cehennem için yarattığını bildirmesiyle ilgili iki çeşit değerlendirme üslûbu vardır: Birinci değerlendirme üslûbu şudur: Allah'ın ezeli ilminde bu yaratılmışların cehenneme gideceklerini belirtmiştir. Dolayısıyla onların fiilen yaşadıkları uygulamalı hayatlarında cehenneme layık kılacak işlerinin açıkça ortaya çıkmasına ihtiyaç hissettirmeden Yüce Allah bunu bilmektedir. Allah'ın kusursuz ilmi kapsayıcı, geniş ve kuşatıcıdır. Zamanın sınırı yoktur. O, zamanın dışında kullardan imkânı ölçüsünde meydana gelen davranışlardan sonra meydana gelecek hiçbir davranış o ilmi durduramaz.

İkinci değerlendirme üslûbu şudur: Kulların yaşamış olduğu âlemde hareket ve zamanla alakası olmayan bu ezeli ilim kulları cehenneme layık kılan, sapkınlığa sevk eden bu amil değildir. Yalnızca kullar kendilerini cehenneme layık kılmıştır.

Doğru yol ve iman kanıtları varlıklarda hazır durumda bulunurken açık kalplere ve aydın gözlere peygamberlik müessesesinin bu kanıtları açıkken onlar, kalplerini açık tutup anlamak istememişlerdir. Allah'ın âleme serpiştirdiği âyetlerini görmek istememişlerdir. Allah'ın okunan âyetlerini dinlemek için kulaklarını açık tutmamışlardır. Kendilerine verilen bu duyuları çalıştırarak gereği gibi kullanmamışlar, onlar hiçbir şeyi düşünmeden gaflet içinde yaşamışlardır. Bunlar hayvanlar gibidirler. Üstelik hayvanlardan daha da sapıktırlar. Cinler ve insanlara gelince bunlar his sahibi, kalp, göz ve hakikatleri alan kulaklarla donatılmışlardır. Ancak bu duyularını hakikatleri kavramak için açık tutmazlarsa, yaratılış pençesine

⁷²⁸ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, II, 361.

terkedilmiş olan hayvanlardan daha sapık olacaklardır. Sonra cehennemcin yakıtı olacaklardır. Allah'ın meşiyetine müsait olarak cereyan ettirdiği kaderi böyle gerçekleştirecektir. Onları yarattığı zaman bu yaratılıştaki yaratmış ve yasalarına göre karşılığında bu cezayı koymuştur.⁷²⁹

Bu kimseler Cenâb-ı Allah'ın verdiği duyu organlarını gerektiği gibi kullanmadıkları için hakikati anlamama, görmeme ve duymamada hayvanlar gibidirler. Üstelik hayvanlardan daha kötü haldedirler. Zira hayvanlar fayda ve zararı kavrayabilirler. Bunlar fayda ile zararı birbirinden ayırt edemezler. İnkârcılar ise, böyle değildir. Üstelik onların çoğu kendisinin inat üzere olduğunu, ateşe atılacağını da bilmesine rağmen inkârında devam eder. Cenâb-ı Allah, onların ezelden cehennemlik olduklarını yazmış; onlar cehennem ehlinin taifesinde olan kimselerdir.

2.2.4. Azapla İlgili Tehdit

Azap kavramından daha önceki başlıkta bahsedilmiştir. Ancak bu başlık altındaki azap uhrevi cezadır. Cenâb-ı Allah, ahirette insana cehennem azabı, kabir azabı vb. uhrevi azaplar vermektedir. Bu âyette de cehennemde maruz kalınan azabın artırılmasından bahsedilmiştir.

A'râf sûresinde azapla ilgili tehdit içeren 1 tane âyet bulunmaktadır.

A'râf 7/38. Âyet

“ قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ كُلَّمَا نَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعْنَتْ أُخْتَهَا حَتَّىٰ إِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُحْرَاهُمْ لَأُولَآئِهِمْ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَآتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ ” قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٍ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ

“Allah buyuracak ki: “Sizden önce geçmiş cin ve insan toplulukları arasında siz de ateşe girin!” Her ümmet girdikçe yoldaşlarına lânet edecektir. Hepsi birbiri ardından orada (cehennemde) toplanınca, sonrakiler öncekiler için, “Ey Rabbimiz! Bizi işte

⁷²⁹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 325-326.

bunlar saptırdılar! Onun için onlara ateşten bir kat daha azap ver!” diyecekler, Allah da, “Zaten hepiniz için bir kat daha azap vardır, fakat siz bilmezsiniz.” diyecektir.”⁷³⁰

Tehdit eden: Yüce Allah’tır.

Tehdit edilen: Kâfirler.

Tehdit gerekçesi: Âyetleri yalanlamaları ve inkâr etmeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Azap.

Tehdit şekli: Mana.

Bölük bölük cehenneme girenlerden, sonra cehenneme giren bölük önce cehenneme giren bölük için, kendilerini şaşırttıkları için onların azabının katlanmasını talep ederler. İki tarafın da azabı katlamalıdır ancak herkes kendi azabını tattığı için bunu bilmezler.⁷³¹ Onlardan her bir ümmet ateşe girdiğinde, kendisine tabi olarak yoldan çıktığı kimselere lanet eder. Sonradan giren veya konumu itibarıyla arkada olan tabiler, önden girenler veya liderlik yapan kâfir kimseler için onların kendilerini yoldan çıkardığını söylemişlerdir. Sonra da Allah’a önderlerin ateş azabının kat kat olması için yalvarmışlardır. Allah da herkesin azabının kat kat olduğunu buyurarak cevap vermiştir. Önderlik edenlere inkâr ve yoldan saptırmalarına karşılık, tabi olanlara ise inkârları ve taklitleri nedeniyle kat kat azap mevcuttur. Allah her grup için nasıl bir azap olduğunu bilmediklerini belirtmektedir.⁷³²

Âyet, kâfirlerin en son durumlarını anlatmaktadır. Bu netice de, Yüce Allah’ın onları cehenneme atmasıdır. Yüce Allah, “*İnsanlar ve cinlerden, sizden önce geçmiş*” yani “*zamanları sizin zamanınızdan önce geçmiş ümmetler*” buyurmuştur. Bu söz, Yüce Allah’ın inkârcıların tümünü bir defada toptan cehenneme atmadığını, tersine kısım kısım attığını göstermektedir.⁷³³ Allah Teâlâ’nın, “*O halde işlediğiniz suç nedeniyle,*

⁷³⁰ A’râf 7/38.

⁷³¹ Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, IV, 38.

⁷³² Beydâvî, *Envâru’l-Tenzil ve Esrâru’l-Te’vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 30-31; Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, IV, 38; Mevdûdî, *Tefhîmu’l Kur’an*, II, 33-34; Sâbûnî, *Safvetü’l-Tefsîr*, II, 288-289

⁷³³ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu’l Gayb*, X, 362.

o azabı tadın...” biçimindeki emrine gelince, bu ifadeyi idarecilerin söylemiş olduğu bir söz olması olası olduğu gibi, bunun Cenâb-ı Hakk’ın bu sözü her iki tarafa birden söylemiş olduğu bir söz olması da mümkündür. Allah Teâlâ’nın bu ifadesiyle kastettiği, korkutmak, caydırmak ve engellemektir. Zira Cenâb-ı Hakk, idare edenlerin ve edilenlerin kıyamet gününde birbirinden uzaklaşacaklarını ve birbirlerine lanet ettiklerini haber verince, bu onların kalplerine şiddetli bir korkunun düşmesine neden olmuş olur.⁷³⁴

Cenâb-ı Hakk, kıyamet günü melek aracılığıyla veya bizzat kendisi aracı olmadan inkârcılara kendilerinden önce geçmiş olan inkârcı ve dalalette ortak olan cin ve insan gruplarıyla cehenneme gireceklerini söylemiştir. Onlardan her grup ateşe girdikçe uydukları önderlere lanet ederler ve onlara kat kat azap vermelerini isterler. Öncülere başkalarını da inkâra sevkettikleri için kat kat azap mevcuttur. Hakikaten, Kur’ân-ı Kerim’de inkârcılar için olan her âyet, gaflet içinde olan mü’minlere de bir ikaz bulundurmakta ve bir tarafıyla onlara da uygulanmaktadır. En doğrusunu Cenâb-ı Hakk bilir.⁷³⁵ Onlara tabi olanlara da inkâra düştükleri ve birtakım dinsizlikleri taklit ettikleri için iki kat azabı hak etmişlerdir. Böyle küfür içinde yaşayanlar azaba uğrayacaklardır. Bunları düşünerek vaktiyle uyanık davranmak gerekmektedir. Âyetlerde küfür ehlinin birbirlerini idlal etmiş olan toplulukların ahiretteki hallerini ve birbiri hakkındaki iftira ve dileklerini ve hepsinin kat kat sıkıntı içinde olacaklarını haber verilmektedir.⁷³⁶

Âyette cinin insandan önce anılmasının nedeni onların daha önce yaratılmış olmasıdır. Zira Yüce Allah cinleri yarattığında kimi inançlı kimi de inkarcı idi. Kâfir olanlar mü’min olanlara galip gelip onların kökünü kazıdığına, Cenâb-ı Hakk onlara meleklerden bir ordu göndererek onları cinlere musallat etti de tümünü yok etmişlerdir. Onlardan sonra zira Cenâb-ı Hakk, Hz. Adem’i (as.) ve ondan da soyunu yaratmıştır. Onların da kimisi kâfir, kimisi mü’mindir. İşte böylelikle cehenneme girmeyi hak etmiş inkârcı bir milletle, cennete girmeyi hak eden mü’min bir millet, günümüze kadar devamede gelmiş, dünyanın sonuna kadar da sürecektir. Geçmiş ve gelecek

⁷³⁴ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, X, 365.

⁷³⁵ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 355-356; Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1017.

⁷³⁶ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, II, 1017.

milletlerden “her ümmet” cehenneme girdikçe uydukları kendi arkadaşlarına lanet edecektir. “Yoldaşlık”tan amaç, din ve ideoloji yoldaşlığıdır. Zira bununla ümmet ve cemaat belirtilmiştir. Önderlerine hem inkârlarından hem de başkalarını saptırdıkları için, tabi olanlara da hem inkârlarından hem de sapık önderleri taklit ettikleri için bir kat daha ziyade azap edilecektir.⁷³⁷ Âyetin sonunda, herkesin azabı kat kattır, buyurulmuştur. Bu söyleyişten gaye, azaplarının tekrarlanmasıdır. Fakat Abdullah b. Mesud, buradaki “kat kat” denilerek tercüme edilen, “dî’f” kelimesinden gayenin, “yılanlar” olduğunu demiş, âyette inkârcıların kıyamet gününde yılanların sokmasıyla da azap göreceğinin beyan edildiğini haber vermiştir.⁷³⁸

Ayrı ayrı her nesil için yaptıkları günahlardan ötürü iki kat ceza vardır, zira önce geçmiş olanlar için, yaptıkları günahı kendileri işledikleri için bir, daha sonra gelenlerin bu günahı örnek alarak yapmalarına sebep oldukları için de bir olmak üzere, iki kat ceza verilecektir. Bu sebepten ötürü, önce gelenler, işledikleri günahı mesul olacakları gibi sonrakilere günah işlemeye kötü miras bıraktıkları için ikinci bir defa mesul tutulacaklardır. Yanlış bir fikir ortaya atan veya hareket başlatan bir kimse veya toplum, sadece kendi hatasından mesul olmayıp, aynı zamanda bundan tesir etmeye devam edenlerin fiilleri sonucu doğan kötülüklerden mesul tutulurlar. Yani bir kişi, sadece kendi yaptığı iyilik ve kötülükten mesul olmayacak, aynı zamanda yaptığı günahın başkalarının hayatlarında getirdiği tesirlerden de mesul olacaktır. Güzel ahlaki değerleri miras bırakan ve devam ettiren kimseler de o amelleri işleyen kimseler gibi sevaplardan pay alacaktır. Akli başında olan her insan, adaletin hakkıyla yerine getirilmesinde Kur’ân-ı Kerim’in ortaya koyduğu davranışı doğru ve mükemmel tek yol olarak takdir edecektir. Bu gerçeğin doğru olarak kavranması, bu dünya hayatının cezalandırmak için kâfi olduğunu onaylayanların yanlış anlayışların giderilmesine ve aynı zamanda ruhların tenasühüyle bu amelin gerçekleştirileceğine inanan kişilerin düşüncesinin giderilmesine yarayacaktır. Hakikaten, Kur’ân-ı Kerim’de inkârcılar için olan her âyet, gaflet ehli mü’minlere de bir ikaz bulundurmakta ve bir yönüyle onlara da uygulanmaktadır. En doğrusunu Cenâb-ı Hakk bilir.⁷³⁹

⁷³⁷ Bursevî, *Muhtasar Rûhu’l Beyân Tefsîri*, III, 160-161.

⁷³⁸ Taberi, *Camîu’l Beyan*, IV, 40-41.

⁷³⁹ Mevdûdî, *Tefhimu’l Kur’an*, II, 33-34.

Cenâb-ı Hakk, kıyamet günü âyetlerini yalanlayan bu kişilere kendileri gibi günahkâr olan kavimlerle birlikte cehenneme girmelerini buyurmuştur. Onlar, insan ve cinlerle, geçmiş kavimlerin kâfirleridir. Onlardan bir taife ateşe girdiğinde, önce girenlere lanet okur. Zira onlar yüzünden dalalete sapmışlardır.⁷⁴⁰ Cenâb-ı Hakk, cin ve insanların kendilerine dost kabul ettikleri arkadaşlarına katılarak sevdiklerinizle cehennemde olun buyurmuştur. Cenâb-ı Hakk, Rabbine isyan eden İblis- Hz. Adem (as.) ile eşinin cennetten çıkarılmasına sebep olmuş olmasına rağmen- ona uyanları, onun dostu oldukları için cehennemi vaad etmişti. Cehennemde bulunan önceki ve sonrakiler zaten birlikte ve dost oldukları için birleştirilmişlerdir. Bahsedilen milletler dünyadayken birbirlerine sıkı sıkıya bağlı olmalarına rağmen kıyamet gününde hepsi birbirine lanet okurlar, birbirlerini tanımamazlıktan gelerek suçlarlar. Yalanladıkları Rablerinden birbirleri için azabın katlanmasını isterler. Cenâb-ı Hakk ise, kat kat azabın iki taraf için de olduğunu belirtir.⁷⁴¹

Kıyamet gününde âyetleri yalanlayan kişiler geçmiş milletlerden kendilerinden önce geçmiş olan inkârcı ve dalalette ortak olan cin ve insan gruplarıyla cehenneme gireceklerdir. Onlardan her grup ateşe girdikçe uydukları önderlere lanet edecekler ve onlara kat kat azap vermelerini isteyeceklerdir. Hem tabi olanlar hem de önderler için kat kat azap mevcuttur. Yüce Allah inkâra sapan ve onların önderlerini cehennemde kat kat azap etmekle tehdit etmiştir.

2.2.5. Amellerin Boşa Gitmesiyle İlgili Tehdit

İslamın ilk şartı iman etmektir. Amellerin dünyevi ve uhrevi karşılıkları vardır. Ancak iman edilmezse yapılan iyi amellerden istifade edilmeyeceği bildirilmektedir. İnananlar salih amellerde buldukları için Yüce Allah onları âhîret hayatında Cemâlullah'ı görmek, rahmetine mazhar olmak, rızasını kazanmak, cennet vb. nimetlerle müjdelemiştir. Yüce Allah kâfirlerin ise, yaptığı iyi amellerin âhîret hayatında karşılığının olmadığını bildirmektedir.

⁷⁴⁰ Sâbûnî, *Saḫvetü't-Tefâsir*, II, 288. Benzer ayetler için bkz. Ankebut 29/25; Ankebut 33/67-68.

⁷⁴¹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 82-83.

A'râf sûresinde amellerin boşa gitmesiyle ilgili tehdit içeren 1 tane âyet bulunmaktadır.

A'râf 7/147. Âyet

“وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْأَخْرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ”

“Hâlbuki âyetlerimizi ve âhirete kavuşmayı yalanlayanların ameli boşa çıkmıştır. Onlar, yapmakta olduklarından başka bir şey sebebiyle cezalandırılmazlar.”⁷⁴² (147)

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Kâfirler.

Tehdit gerekçesi: Âyetleri ve ahireti yalanlamaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Amellerin boşa gitmesi.

Tehdit şekli: Mana.

Her amelin sonundaki hesap ve ceza hakikatini inkâr edenlerin ne kadar iyi ameli olursa olsun boşa gider, hayır göremezler. Önceden yapageldikleri amellerin, inkârın ve gafletin cezasını çekerler.⁷⁴³ Yani amellerinden bir yarar görmezler.⁷⁴⁴ Önceki âyette, âyetleri yalanlayanların durumunu belirtmiştir. Bu nedenle, onların farklı cezalara uğradıkları zannedilebilir. Zira onların içinde iyi ameller işleyenler de mevcuttur. Bu nedenle Allah Teâlâ, ister kibirli, ister alçak gönüllü; ister iyilikleri az isterse çok olsun, inkârcıların halinin aynı olduğunu bildirerek, âyetleri ve ahireti yalanlayanların amellerinin boşa gittiğini buyurmuştur. “Onlar, yapmakta olduklarından başkası sebebiyle cezalandırılmazlar.” yani yaptıkları şey nedeniyle” veya “yaptıkları şeye göre cezalandırılırlar.” şeklinde olur. Âlimlerimiz bu âyeti Ebû Haşim'in farzı terkeden kişi, o farzı yaparken kendisinden başka bir şey çıkmasa bile, sırf farzı yapmadığı için cezaya uğrar görüşünün yanlışlığına kanıt getirmişlerdir.

⁷⁴² A'râf 7/147.

⁷⁴³ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 132.

⁷⁴⁴ Beydâvî, *Envârü't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 82.

Ehl-i Sünnet'e göre bu âyet, cezanın ancak işe göre olduğuna işaret eder. Oysa o kimsenin bundan dolayı cezalandırılmaması gerekir. Bu nedenle cezanın ancak farzın zıddı bir şey yapılmasına karşılık olduğu sabit olur. Ebu Haşim de: *“Ben bu ikabın ceza olduğunu söylemiyorum. Binaenaleyh yapılan istidlal düşer.”* diye cevap vermiştir: *“Ceza, ancak kişiyi yasaklardan alıkoyma ve emirlere teşvik etme hususunda yeterli ve kâfi olduğu için ceza (karşılık) adını almıştır. Binaenaleyh sırf farzı terketmeye karşılık bir ikab gerekir ise, bu ikab, o terkeden kişi engelleme hususunda kâfi olur ve böylece de bir ceza olmuş olur. Binaenaleyh bunu “ceza” diye adlandırmaktan, kaçmaya imkânın olmadığı sabit olmuş olur. Allah en iyi bilendir.”*⁷⁴⁵

Ahret yurduyla karşılaşacaklarını veya Cenâb-ı Hakk'ın ahirette vaat ettiklerini yalanlayanların işleri heba olmuştur; o kimseler bu dünyada yaptıklarından hiçbir yarar görmezler. O kimseler yaptıklarından başka bir şeyin cezasını çekmez yani herkes yaptığının karşılığını görecektir.⁷⁴⁶ O inkârcı kimselerin dünyadayken yapmış oldukları yardımlar, sıla-i rahme riâyet edilmesi gibi işleri geçersiz olmuştur. Onların inkârları sebebiyle bu vb. işleri kıymetsiz kalmıştır. Ahirette sevaba nail olamayacaklardır. Zira sevaba ulaşmanın şartı imandır. Onlar da dünyadayken kendi yaptıklarıyla cezalandırılacaktır.⁷⁴⁷ Dolayısıyla bütün insanlar, bu feci sonu düşünerek titremeli, kulluk görevlerini münafi davranışlardan kaçınmalı ki, böyle kötü bir sona uğramasınlar.⁷⁴⁸

Bu kimselerin amellerinin boşa gitmesinin nedeni, amellerini Allah'tan başkası için yapmışlar, kendilerini Cenâb-ı Hakk'ın rıza göstermediği şeylerle yormuşlar, böylelikle işleri boyunlarına vebal olmuştur. Onların işleri, Allah'a itaat değil şeytanadır. Karşılığı da cehennem olur.⁷⁴⁹ Onların işleri, hiçbir yararlı sonuç vermemiş ve değersiz olmuştur. İlahi hidâyete karşı çıkararak ve ona aldırış etmeyerek yapılan bir işin Allah'ın mükâfatına yaraşır olmayacağı aşikârdır. Bu kişilerin hali, mal sahibinin isteğinin hilafına uygun arazisinden zorla gasb ederek yararlanan zorba kimseye benzemektedir. Bu kimse haksız kazanç ve gasbdan dolayı cezayı hak etmektedir.

⁷⁴⁵ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, XI, 68.

⁷⁴⁶ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 450.

⁷⁴⁷ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 240; Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1091; Sâbûnî, *Safvetü't-Tefsîr*, II, 337-338.

⁷⁴⁸ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1091.

⁷⁴⁹ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 119.

Arazinin hakiki sahibi göz yumduğu müddetçe ondan yararlanabileceğini bilmesine rağmen, o zâlim kimse arazinin elinden gideceğini bilmektedir. Gerçek malik, toprağını gasbedenden geri alınınca, artık kazanılan üründen o zorbanın pay alması için bir sebep kalmamıştır.⁷⁵⁰

Allah'ın âyetlerini ve ahiret gününün gelmesini yalanlayan batılın tabiatına “devenin düşmesi” tabiri münasip olur. Amellerin boşa gitmesi “devenin düşmesi” olarak nitelendirilmiştir. Bu tabiri Araplar devenin zehirli bir otlakta otlayıp da karnının şişmesi ve patlaması için kullanmışlardır. Batıl da önce şişmekte ve kabarmaktadır. Birtakım kimseler onun büyüklük ve güç sahibi olduğunu zannetmektedir. Sonra birden dağılıvermektedir. Tıpkı zehirli otlaklarda otlayan devenin şişip de birden patlayışı gibi olur. İnkâr edip öldükten sonra dirilmeye inanmayan kimselerin inanmadıkları için dünyada yaptıkları hayırlı işler, sıla-i rahime yardım, sadaka ve benzeri işler boşa gitmiştir, sevapları yok olmuştur. İtikadi açıdan mevzu şöyledir: Kuşkusuz ki Cenâb-ı Allah'ın azabının noksansız doğru olduğuna inanıyoruz. Allah'ın âyetlerini ve ahiret gününün gelmesini yalanlayanların amelleri heba olur, hiç yapmamış gibi kaybolup gider. Nazari açıdan mevzu şöyledir: Allah'ın âyetlerini ve ahiret gününün gelmesini yalanlayan kimseler kâinatın inanmış tabiatına ve yasalarına uymayan sapık ve yolunu yitirmiş ruh yapısına sahiptirler. Onları kâinata bağlayan hiçbir bağ mevcut değildir. Varlığın amacıyla ilgili her türlü olumlu hareketlerden ve kuvvetlerden bağını koparmışlardır. Kuşkusuz ki bu vb. hakikatlerden ilgisini kesmiş yaratıklardan meydana gelen her hareket, isterse o hareketin sonucu başarıya ulaşmış olsun, boş ve gereksizdir. Zira bu varlığın asıl ve derin nedenlerine dayanmamaktadır, kâinatın yöneldiği asıl amaca, ulu murada yönelmemektedir. Onların hali, çıkış noktasından çıkan yanlış ve sapık olarak çıkan bir çizginin hali gibi uzak ya da yakın günlerde, en kısa sürede onun ulaşacağı sonuç boşluktur, yokluktur.⁷⁵¹

Allah Teâlâ, âyetleri ve ahireti yalanlayan inkârcıların amellerinin boşa gittiğini bildirmiştir. Zira onlar amellerini Allah için yapmamışlardır. Âyetleri ve ahireti yalanlayanlar, amellerinin boşa gideceğiyle tehdit edilmişlerdir.

⁷⁵⁰ Mevdûdî, *Tefhîmu'l Kur'ân*, II, 94-95.

⁷⁵¹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 260-261.

2.2.6. Cezayla İlgili Tehdit

Ceza kavramından daha önceki başlıkta bahsedilmiştir. Bu tehdit âyetlerinde ise, inkârcıların ahirette görecekleri cezalardan bahsedilmektedir.

A'râf sûresinde cezalandırmayla ilgili 4 tane tehdit içeren âyet bulunmaktadır.

A'râf 7/40. Âyet

İlk tehdit âyetinde âyetleri yalanlayanlar kibirlilik taslayanların ceza hali bildirilmiştir:

إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ
الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ

“Bizim âyetlerimizi yalanlayıp da onlara karşı kibirlenmeye kalkışanlar var ya, işte onlara göğün kapıları açılmayacak ve onlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete giremeyeceklerdir! Suçluları işte böyle cezalandırırız!”⁷⁵²

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Kâfirler.

Tehdit gerekçesi: Âyetleri yalanlamaları, kibirlenmeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Cennete giremeyecek olmaları.

Tehdit şekli: Mana.

Âyetleri yalan çıkarmaya çalışan ve kibirlenenlere göğün kapısı açılmayacak, ruhları yükselemeyecek ve duaları reddolunacaktır ve devenin iğne deliğinden geçmesi nasıl imkânsızsa inkârcıların da cennete girmesi imkânı olmayacaktır.⁷⁵³ Mü'minlerin amellerine veya ruhlarına sema kapıları açılırken, inkârcıların dua ve amellerine veya

⁷⁵² A'râf 7/40.

⁷⁵³ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 39.

ruhlarına sema kapıları açılmaz. Âyet, inkârcıların cennete girmesini büyüklükte örnek olan devenin, darlıkta örnek olan iğne deliğinden geçmesine bağlayarak “onlar katiyen cennete giremezler” anlamında değerlendirenler olmuştur. İşte bu bahsedilen dehşetli ceza gibi, Yüce Allah suçluları böyle cezalandıracaktır.⁷⁵⁴

Bu âyetlerden gaye, inkârcılarla ilgili ilahî tehdit hakkındaki hükmü tamamlamaktadır. “*Âyetleri yalanlayanlar*”, Usulü’-d-din’deki sorunları işaret eden kanıtları yalanlayanlar...” kimselerdir. “*Onlara göğün kapıları açılmayacak*” buyruğuyla ilgili serdedilen görüş bulunmaktadır. Birinci görüşe göre, Yüce Allah, bu tabirle ne onların işlerine, ne dualarına, ne de Allah’a itaat maksadıyla yaptıkları herhangi bir isteğe, semanın kapılarının açılmayacağı kastedilmiştir. İkinci görüşe göre, Süddi ve diğerlerinin ifade ettiği ikinci görüşe göre: Kâfirlerin ruhu için göklerin kapıları açılmaz, mü’minlerin ruhları içinse, bu kapılar açılmaktadır. Üçüncü görüşe göre, cennet göktedir. Bu ifadenin anlamı, “O kâfir ruhların cennete girmeleri için, semaya çıkmalarına müsaade edilmez ve onlar için cennete götürecek olan yollar da açılmaz. Dördüncü görüşe göre ise, kâfirlerin üzerine Allah’ın bereketi ve hayrı inmez.

Razi’ye göre, bu âyet, ruhların ancak ya kendisi için semadan birtakım hayırların inmesiyle yahut da işlerinin semaya yükselmesiyle mutlu olabildiklerine delalet eder. Bu da semaların, ruhların neşelenme yerleri ve mutlu olacakları yerler olduğuna işaret eder ki, buradan her türlü hayır ve bereket iner. Ve yine ruhlar, kusursuz mutluluğu elde etmeleri durumunda buraya yükselebilirler. Hal böyle olunca, Yüce Allah’ın “*Göğün kapıları açılmayacak*” emri, en büyük vaid ve tehditlerden biri olmuş olur.⁷⁵⁵ İnkârcıların yaptıkları dua ve amellerine sema kapıları açılmaz. Onlar öldüklerinde, ruhları için sema kapıları açılmaz, aksine ruhlarını taşıyan vazifeli melekler o ruhları fırlatıp atacaklar, onlar gökten aşağı düşeceklerdir. Kâfirlerin iğne deliğinden geçinceye kadar cennete giremeyeceğinden gaye, onlar katiyen ve ebediyyen cennete giremeyeceklerdir. Günahkârlar acı ve trajik bir azapla cezalandırılacaktır.⁷⁵⁶

Âyetlerde dinsizler hakkındaki azabı ilahînin meydana geleceğini belirtmekte ve yöneltmektedir. Onların bu azaptan kurtuluşlarını erteleyerek bunun devamlı olduğunu

⁷⁵⁴ Beydâvî, *Envâru’-t-Tenzil ve Esrâru’-t-Te’vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 31-32.

⁷⁵⁵ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu’l Gayb*, X, 367.

⁷⁵⁶ İbn Acîbe, *Bahrü’l Medid fi Tefsîr’il-Kur’âni’l-Mecid*, III, 357.

teyit buyurmaktadır. Kuşkusuz o kimseler ki, inkâra düştüler ve âyetlerin ilahî olduğunu inkâr ederek onaylamadılar, onlara karşı kibirlendiler, onlara imandan ve gerekli şekilde amel etmekten kaçındılar. Bu yüzden onlara gök kapıları açılmaz, onların duaları, işleri kabul edilmez veya onların ruhları deve iğne deliğinden geçinceye kadar yükselemez. Öyle büyük bir cisim, o kadar dar bir yere geçinceye kadar, öyle imkânsız bir olayın vukuuna değin hiçbir zaman cennete giremeyeceklerdir, onlar ebediyyen cehennemde sıkıntı içinde olacaklardır.⁷⁵⁷

Âyetleri, enbiyanın nübüvvetine, ahirete ve hesaba işaret eden kanıtları yalanlayarak onlara karşı kibirlenenler, yani kendilerini üstün görüp onlara iman ve gereğiyle amel etmeye tenezzül etmeyen inkârcılara sema kapıları açılmayacak yani dua ve işleri kabul görmeyecek yahut ruhları yükselmeyecektir. “*Deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete giremeyeceklerdir!*” ifadesi bu olmayacak bir hali anlatmaktadır. Araplar olumsuz şeyi pekiştirmek istediklerinde, onu olması imkânsız şeye bağlarlar. Yüce Allah, onları rezil edici bir cezayla cezalandıracaktır.⁷⁵⁸ “*Göğün kapıları açılmayacak*” ifadesiyle neyin kastedildiği konusunda çeşitli görüşer mevcut olup, Taberinin görüşü şu şekildedir: “Kâfirler öldükten sonra onların ruhları için semanın kapıları açılmayacağı gibi hayatta oldukları vakitte de onların sözleri ve işleri için semaların kapıları açılmayacaktır. Zira onların işleri murdardır. Oysa Yüce Allah, yalnız güzel sözlerin ve işlerin, kendisine yükseleceğini belirtmiştir. Taberi’nin bu fikri tercih etmesinin nedeni olarak âyetin ifadesinin umumi bir söyleyiş olduğunu anmış bir de Resûlullah’tan bu konuda Bera b. Azib ve Ebu Hureyre’den hadisler rivâyet edildiğini demiştir.⁷⁵⁹ Aşikâr olmasına rağmen âyetlerini yalanlayarak onlara inanmayı ve gerekleriyle amel etmeyi gururlarına yediremeyenlere göklerin kapıları açılmaz, amelleri göklere yükselemez. İbn Abbas şöyle demiştir: “Onların ne salih amelleri, ne de duaları göklerin kapılarında yukarı geçebilir.”⁷⁶⁰İğne deliğinden devenin geçmesi nasıl imkânsız ise, âyetleri yalanlayan kâfirler için sema kapıları açılmayacak, duaları ve tevbeleri kabul görmeyecek ve cennete giremeyeceklerdir.⁷⁶¹

⁷⁵⁷ Bilmen, *Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1018.

⁷⁵⁸ Bursevî, *Muhtasar Rûhu’l Beyân Tefsîri*, III, 161-162.

⁷⁵⁹ Taberî, *Câmiu’l Beyân*, IV, 41-42-43.

⁷⁶⁰ Sâbûnî, *Saḫvetü’l-Tefsîr*, II, 289.

⁷⁶¹ Kutub, *Fî Zilâli’l-Kur’ân*, VI, 83.

Âyetleri yalanlayan kâfirlerin cennete girmesinin imkânsız olduğu anlatılmıştır. Çünkü Yüce Allah'ın göğün kapıları açılmayacak emri, en büyük vaid ve tehditlerdendir.

A'râf 7/180. Âyet

Bu tehdit âyetinde Allah'ın isimleri hakkında inkâra sapanların cezalarını çekeceği bildirilmiştir:

“وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ”

*“En güzel isimler Allah'ındır; bu güzel isimlerle O'na dua edin, O'nun isimleri hakkında inkâra sapanları kendi hallerine bırakın. Onlar yaptıklarının cezasını çekecekler!”*⁷⁶²

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Kâfirler.

Tehdit gerekçesi: Allah'ın isimlerini değiştirmeleri ve inkâr etmeleri.

Ne ile tehdit edildikleri: Ceza.

Tehdit şekli: Mana.

Allah zatında birdir ve zatının ismi Allah'tır. Sıfat ve isimlerin fazlalığı, zatının fazlalığını gerektirmeyeceğinden o isim ve sıfatlardan her biri O'nun eşsiz niteliklerinden birine işaret eder. İşte mü'minlerden bu güzel isimlerle Allah'a dua edilmesi istenmiştir. Bedeviler gibi “Ey akyüzlü” veya müşrik Araplar gibi “intikam alan, büyüklük sahibi” vb. azamet ve sonsuz güç belirten isimleri inkâra kalkışma, Allah'ın ismini Allah'tan başkasına da aynen itlak edip vermeye çalışma veya müşrik Arapların yaptığı gibi Allah'ın isimlerinden bazısını alıp müennes sigasıyla Allah'ın isminden el-Lat, el-Aziz isminden el-Uzza şeklinde kendi putlarına verdiği isimler gibi

⁷⁶² A'râf 7/180.

“müzik ilahı, gençliğin ilahı, futbol ilahı” vb. diyerek O’nun isimlerini ilhad eden kişilere tabi olmamız, onları terketmemiz gerektiği belirtilmiştir. Böyle kimseler yaptıklarının cezasını çekeceklerdir.⁷⁶³ Güzel manalara delalet eden bu isimlerle Allah’ı isimlendirip, çağırmanız istenmiştir. Sahih bir rivâyete dayanmadan Allah’a isim ve rütbe tahsisinde ayağı kayanların dedikleri adların terk edilmesi ve bu kimselerden yüz çevirilmesi buyurulmuştur. Zira Allah, bu kimselerin cezasını verecektir.⁷⁶⁴

Cenâb-ı Allah, cehennem için yaratılanları, gaflete düşenler olarak nitelendirmiş, bundan sonra Allah’ı zikretmek emredilmiştir. Bu, sanki cehenneme girmeye neden olan şeyin, Cenâb-ı Hakk’ı zikretmekten gafil olma; cehennem azabından kurtaracak şeyin de, Cenâb-ı Hakk’ı anma olduğuna dair dikkat çekme gibidir. Kalp, Cenâb-ı Hakk’ı anmaktan gafil olup, dünyaya ve onun şehvani şeylerine yöneldiği zaman, hırs ve mahrumluk fırtınasına düşer. Böylelikle bir hevesten, diğer bir hevese; bir dilekten, diğer bir dileğe; bir karanlıktan, diğer bir karanlığa sürekli sürüklenir durur. Zikrullah ve marifetullah kapısı açıldığında kalp, felaketlerin ateşinden ve şerhlerin pişmanlığından kurtulur, böylece semanın ve yerin Rabbini tanıma bilincine ulaşır.⁷⁶⁵ İbn Cüzey demiştir ki: Âyet, Allah’ın doksan dokuz isminden herhangi birini Allah adına kullanmanın serbest olduğunu göstermektedir. Yüce Allah için Kur’ân’da ve hadislerde geçen adları kullanmak, bütün âlimlerin anlaşması ile uygundur. Kur’ân’da ve hadislerde geçmeyen ancak Cenâb-ı Hakk’a övgü içeren ve bir şüpheye neden olmayan adlara gelince, bunları Allah adına kullanmak ihtilafıdır. Cenâb-ı Hakk’ın isimleri üzerine haktan dönenler bunu birkaç biçimde yaparlar: Bazıları isimleri tümünden yok saymıştır, bazıları onun bir kısmını inkâr etmiştir, bazıları Allah’ın isimlerine isim eklemiştir. Bu eklenen isimler, ya zat-i bari üzerine bir şüphe uyandırır ya da Cenâb-ı Hakk’ın şanına layık olan bozuk bir anlam taşır. İbn Cüzey demiştir ki: Âyetin anlamı hakkında şöyle denilmiştir: Onları terket, kendileriyle mücadeleyle girme ve onlara saldırma! Bu anlama göre âyet, cihad âyeti ile hükmü kaldırılmıştır. Şöyle de denilmiştir: Âyetteki “onları terket!” ifadesi, bir azap va’idi ve tehdittir. Bu, “Yalancılara bana bırak” (Müzemmil, 73/11) âyeti gibidir. İbn Acibe’ye

⁷⁶³ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, IV, 180.

⁷⁶⁴ Beydâvî, *Envâru’-t-Tenzil ve Esrâru’-t-Te’vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 104-105.

⁷⁶⁵ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu’l Gayb*, XI, 164.

göre bu mana daha uygundur; hemen ardından gelen “*onlar haktan sapma ve diğer işlerden yapmakta olduklarının cezasını çekeceklerdir.*” bunu desteklemektedir.⁷⁶⁶

Bu âyet, Cenâb-ı Allah’ın birçok güzel adları olduğunu ve o kutsal adlarla dua edilmesini, o ulvi adları terk etmek ve değiştirenlerin muazzab olacaklarını haber vermektedir. İlahi âyetleri inkârcı kimselerin ne şekilde bir helake uğrayacaklarını ihtar etmektedir. Yüce halıkımıza bu güzel isimlerle dua edilmelidir. Batıla ayrılan Cenâb-ı Allah’ın şanına yakışır olmayan veya fasit bir anlamı mutazammın olan adlar ile zikreden kişileri terkedip onlardan sakınılmalıdır. Onlar bu kötü hareketlerinden dolayı cezalandırılacaklardır. Cenâb-ı Allah’ı devamlı mukaddes isimleriyle zikretmek gerekir. İslami terbiye bunu gerektirir.⁷⁶⁷

En güzel ve en ulu adlar Cenâb-ı Hakk’ındır. Zira bu adlar, en güzel ve en şerefli anlamlara işaret etmektedir. Bu güzel isimlerle Allah’a dua edilmeli, o isimleri zikredilmelidir.⁷⁶⁸ Bu isimlerden gaye, çeşitli anlamlara delalet eden lafızlardır. Burada ismin, isimlendirilenden ayrı olduğuna işaret vardır. Şâyet isim, isimlendirilenin kendisi olsaydı, isimler adedince isimlendirilen kişi olurdu ki, bu da imkânsızdır. Doğru yoldan sapmak “ilhad”dır. Cenâb-ı Hakk’ın isimleri hususunda haktan sapıp batıla yönelenleri bırakmamız istenmiştir. Onların başına gelen cezanın bizlerin başına gelmemesi için, ilhaddan kaçınmalıyız. Zira onlara ilhadlarının cezası kuşkusuz isabet edecektir.⁷⁶⁹ Allah’ın isimlerini değiştiren ve onları yalanlayan müşriklerden uzak durulması istenmiştir. Onlar, ahirette yaptıklarının cezasını çekeceklerdir.⁷⁷⁰

Âyette geçen “değiştirenler” diye çevrilen “yülhidüne” fiili, Abdullah b. Abbas tarafından “yalanlar” biçiminde açıklanmış Katade tarafından da “ortak koşanlar” diye açıklanmıştır. Aslında bu fiilin anlamı, “doğru yoldan ayrılmak, eğri yola sapmak”tır. Müşrikler, Allah’ın isimlerini kendisine vermeyip putlara vererek isimlere bir kısım harfler ekleyerek veya noksanlaştırarak onları hakiki müsemmalarından saptırmışlar,

⁷⁶⁶ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fî Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 502-505.

⁷⁶⁷ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1129; Sâbûnî, *Safvetü't-Tefsîr*, II, 361.

⁷⁶⁸ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1129.

⁷⁶⁹ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 273-274.

⁷⁷⁰ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 155; Sâbûnî, *Safvetü't-Tefsîr*, II, 361.

“Allah” ismini tahrif edip “el-Lat”, “Aziz” ismini değiştirerek “el-Uzza” diyerek putlarını kastettiler.⁷⁷¹ Herkes tarafından malum olan bazı sapmalara karşı dikkatli olmaları hususunda insanlara tenbihte ve itapta bulunulmakta ve hatta Hz. Peygamber’in mesajına karşı takındıkları alaycı ve inkârcı hallerinin ciddi neticeleri konusunda da kendilerine uyarıda bulunulmaktadır. Farklı adlar, insanların zihinlerinde şekillendirdikleri farklı tanrı tasavvurlarını yansıttığından Allah’a çeşitli adlar verme hususundaki bu tenbih çok mühimdir. İnsanın bir kimse veya nesne ile ilgisi ve ilişkisi de bunlar üzerine oluşturduğu belirti ve tasavvura bağlıdır. Nesnenin tasavvurundaki kusur kişinin o nesneye olan yaklaşımındaki kusuru göstermektedir. şâyet bir insanın bir nesne üzerine tasavvuru doğruysa ve düzgünse, o kişinin o eşyayla olan ilgisi de doğru ve düzgün olur. İnsanın Allah’la olan ilişkisinde de bu hal geçerli olur. Allah’ın payesinin altında O’na isimler atfetmek, O’nun isimlerini saptırmak olur ki bu Allah’ın büyüklüğüne aykırı olur ve O’na kusur ve noksanlık atfetmek veya bir başkasının O’nun üzerine yanlış inanç sahibi olması anlamına gelir. Yine yalnızca Allah’a layık olan adları, O’nun herhangi bir yaratığına vermek de O’nun isimlerini tahriftir. O’nun isimleri hususunda ilhada sapanların bırakılması buyruğuna gelince, bu hususta Mevdudî şöyle der: “Eğer onlar uyarılara kulak tıkayıp söylediklerini anlamaya çalışmadan sadece konuyu karıştırmak için eğri, çarpık kanıtlar ileri sürüyorlarsa, onlar bu sapıtmalarının cezasını görecekları için onlarla yararsız münakaşalara girilmemesi istenmiştir.”⁷⁷²

Âyette geçen ilhad kelimesi tahrif veya inhiraf anlamına gelir. Yarımada bulunan müşrikler de Allah’ın güzel adlarını kendi sahte tanrılarına vermişlerdir. Lat ve Uzza isminde olduğu gibi. Âyet sadece mü’minlerin esma-i hüсна isimleriyle zikretmelerini, bu isimlerde tahrife yeltenmemelerini tahrifçileri de bu sapkınlıktan vazgeçmeye çağırmalarını emretmiştir. Onların hali Allah’a havale edilmiştir. Onlar kendilerini bekleyen cezaya uğrayacaklardır. Onları bekleyen azap korkunçtur.⁷⁷³ Bu emir sadece bunlara mahsus olmayıp, bütün biçimleriyle her türlü ilhadı kapsar. Genellikle ulûhiyet hakikatini tasavvur konusunda tahrifata başvuran veya sapkın düşünelere dalan mülhitlere de inhisar eder. Allah’ın oğlu olduğunu öne sürenleri, Allah’ın

⁷⁷¹ Taberî, *Câmiu’l Beyân* IV, 157.

⁷⁷² Mevdûdî, *Tefhîmu’l Kur’ân*, II, 120-121.

⁷⁷³ Kutub, *Fi Zilâli’l-Kur’ân*, VI, 327.

meşiyetinin kâinattaki doğa kanunları ile mukayyet olduğunu söyleyenleri de beşer işine benzer biçimde Allah'a iş keyfiyeti isnat edenleri de kapsar. Oysaki Allah her şeyden uzaktır. Onun benzeri yoktur. Cenâb-ı Hakk'ın göklerde ilah olduğunu, kâinat düzenini idare ettiğini, kulları ahirette hesaba çekeceğini söyleyip de yeryüzünde ilah olmasına, insanların hayatına hükmederek günlük hayatta hükümler koymasına karşı çıkanların hali de onlar gibidir. Bu kimselerin düşüncesine göre insanlar kendi menfaatlerine göre, tecrübe ve akıllarıyla kendileri için hükümler koyarlar. Dolayısıyla insanlar kendi nefislerinin tanrısı olurlar. Bütün bunlar bir ilhad şeklidir. Müslümanlar bütün bunlardan sakınmakla ve çekinmekle mükelleftirler.⁷⁷⁴

Cenâb-ı Hakk, Allah'ın isimleri hakkında Cenâb-ı Hakk'ın şanına yakışır olmayan veya fasit bir anlamı mutazammın olan adlar ile zikreden kişileri, inkâra sapanları korkunç cezaya uğramakla tehdit etmiştir.

A'râf 7/182. Âyet

Bu tehdit âyetinde âyetleri yalanlayanların yıkıma götürülerek cezalandırılacağı bildirilmiştir:

“وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ”

“Âyetlerimizi yalanlayanları hiç bilmedikleri yerden adım adım yıkıma götürürüz.”

Tehdit eden: Yüce Allah'tır.

Tehdit edilen: Kâfirler.

Tehdit gerekçesi: Âyetleri yalanlamaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Ceza.

Tehdit şekli: Mana.

⁷⁷⁴ Kutub, *Fi Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 327-328.

“İstidrac”, kademe kademe yükseltmek veya alçaltmak demek olup, bir kişiyi isteğine göre bir noktaya kadar aşama aşama götürüp haberi olmayacak biçimde belaya atmak manasına gelen bir deyimdir ki, o kişi onu kendi faydasına bir yükselme, iyi bir terakki sanar, hakikatte onun için bu hal, bir manada uçuruma yuvarlanmak demektir.⁷⁷⁵

Cenâb-ı Allah’ın istidrac yapması da uzun zaman bir kişi hakkında iyi olmayan rızıklar verip onun da bunu ihsan olarak görmesi ve kendi tuttuğu yolun kendisi için iyi olduğunu zannetmesi, bu sebepten de gitgide gurur, tekebbür ve taşkınlığını artırması ve nihâyetinde de bütünüyle hayal kırıklığına uğrayıp en elim ve en kötü bir biçimde hakkında azap kararının meydana gelmesidir ki, bu çok zorlu bir azap olur.⁷⁷⁶ Dış yönüyle ihsan gibi görülen o lütuflar, işin iç yüzü açısından hakikaten bir sıkıntıdır. İşte bu sebepten buna bir keyd (hile, oyun) denmiştir. Bu bir âcizin başvurduğu bir hile değildir. Cenâb-ı Hakk’ın, o kulun azabını şiddetlendirmek için ihsan şeklinde meydana çıkardığı bir sıkıntı ve hesaba çekme yoludur. Görülmektedir ki bu istidracta manevi bir zorlama vardır. Ancak kulun kendi özgür iradesiyle seçtiği inkârın cezası olan ve ömrün belirli bir noktasından başlayan bir zorlama şekli olduğundan, temel itibarıyla mutlak bir zorlama değildir.⁷⁷⁷

İbn Abbas (r.a) ’tan nakledildiğine göre o, bu âyetle Mekkeli müşriklerin kastedildiğini ifade etmiştir. Bu uzak bir olasılıktır. Zira genel olan söyleyişin niteliği, kendisinden bir istisna olduğuna işaret eden bir kanıt olmadığı sürece, (anlamına dâhil olan) her şeyi ihtiva etmektedir. Cenâb-ı Allah, onları aşama aşama helake yaklaştıracaklarını bildirmiş, “aşama aşama yükselmek” veya “aşama aşama inmek” anlamında olan “derece” mastarının “istif’al” veznindeki türevidir. Bu kimseler, ne vakit bir suç işleseler veya bir günaha yönelseler, Cenâb-ı Hakk onlara, dünyada iken çeşitli ihsan ve rızık kapılarını açmıştır. Bundan dolayı onlar şımararak fesada dalmış ve azgınlıklarını sürdürmüşlerdir. Böylelikle o rızıkların peş peşe gelmesi nedeni ile onlar günah yolunda aşama aşama ilerler. Sonra Cenâb-ı Allah onları, bu aldanişlarıyla gafletlerinin en çok olduğu vakitte onları aniden, farketmeden yakalayiverir.⁷⁷⁸

⁷⁷⁵ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, IV, 182.

⁷⁷⁶ Beydâvî, *Envâru’l-Tenzil ve Esrâru’l-Te’vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 106; İbn Acîbe, *Bahrü’l Medîd fi Tefsîr’il-Kur’âni’l-Mecîd*, III, 508.

⁷⁷⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, IV, 182.

⁷⁷⁸ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu’l Gayb*, XI, 175.

İstidrac'ın aslı, yavaş yavaş yükseltmek veya alçaltmaktır. Âyetin anlamı, onları azar azar helake sevkederiz, demektir.⁷⁷⁹

O kimseler, dalalet içinde yaşamış, âyetlerle oynamaya çalışmıştır. Kur'ân-ı Kerim'i ve diğer ilahî kitapları, dini kanıtları yalanlamış, onun birer ilahî âyet, birer kutsi nimet olduğunu onaylamamış, böyle inkârane bir harekete kalkışmıştır. İşte onlar bilmez oldukları bir yönden haklarında neyin takdir edildiğine dair vakıf olmaksızın aşama aşama, giderek helake yaklaştırılacaklardır. Onlar bir istidrac olmak üzere bazı nimetlere, makamlara ererler. Bunların ellerinden çıkmayacağını sanarlar, sonra o nimetler, makamlar ellerinden alınır, hayatlarından mahrum kalırlar, yakışır oldukları azaba kavuşurlar. İşte inkâr ve isyanın korkulu sonu böyle olur. Herkes böyle bir felaketi tefekkür etmeli, uyanık bir durumda yaşamaya çaba sarfetmelidir.⁷⁸⁰

Cenâb-ı Allah, âyetlerini yalanlayanları, hiç bilmeyecekleri yerden ceza ve azap derecelerinin en sonuna ulaşması için tedricen helake, tehlike basamaklarına yaklaştıracağını bildirmiştir. Onlar nimetleri Cenâb-ı Hakk'ın ikramı sanacaklardır. Kendilerine azap hükmü gelinceye kadar şımarıklıkları ve taşkınlıkları artacaktır.⁷⁸¹ Cenâb-ı Allah Mekke ahalisi ve diğer insanlardan Kur'ân'ı yalanlayanları yavaş yavaş yakalayarak helake yaklaştıracaktır.⁷⁸² Âyetleri yalanlayanlar Allah'ın bilmedikleri bir cihetten yavaş yavaş onları helake yaklaştıracığını düşünmemişler, gafil kalmışlardır.⁷⁸³

Cenâb-ı Allah, âyetleri inkâr eden kimseleri, yavaş yavaş helake yaklaştırmakla tehdit etmiştir.

A'râf 7/183. Âyet

Son tehdit âyetinde Cenâb-ı Allah cezasının çetin olduğunu haber vermiştir:

⁷⁷⁹ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fi Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 508.

⁷⁸⁰ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsîri*, II, 1130.

⁷⁸¹ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 276.

⁷⁸² Sâbûnî, *Saḫvetü't-Tefsîr*, II, 362.

⁷⁸³ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 332.

“وَأْمَلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ”

“Onlara mühlet veriyorum. Cezalandırmam çok çetindir!”⁷⁸⁴

Tehdit eden: Yüce Allah’tır.

Tehdit edilen: Kâfirler.

Tehdit gerekçesi: Âyet ve delilleri yalanlamaları.

Ne ile tehdit edildikleri: Ceza.

Tehdit şekli: Mana.

Cenâb-ı Allah, onlara süre tanımasını “keyd” yani tuzak olarak adlandırmıştır. Zira bunun dış görüntüsü lütuf gibi görünse de, hakikatte tam bir zillete uğratmaktır.⁷⁸⁵

“وَأْمَلِي لَهُمْ” tabiri, “Onlara süre tanırım, günahlarını devam ettirip gitsinler diye, ömürlerini uzatırım. Tevbe edip hakka yönelsinler ve günden kurtulsunlar diye, asiliklerinin cezasını anında vermem.” demektir. Âlimlerimiz, kaza ve kader konusunda, “istidrac”, “imla” ve “keyd-i metin” lafızlarını kanıt getirmişlerdir. Bütün bunlar, Cenâb-ı Allah’ın kulunu inkâr ve dalaletle sevkedecek ve Cenâb-ı Hakk’tan uzaklaştıracak olan şeyi, kulu için isteyebileceğini gösterir ki, bu Mu’tezilenin iddia ettiği görüşün zıddıdır. Ebu Ali el-Cübbai, ehl-i sünnetin bu görüşünü şöyle cevaplamaktadır: “Âyette geçen “istidrac”tan murat, “Cenâb-ı Allah’ın, onlar bu cezaya bilmeden düşünceye kadar, onlara ceza verme konusunda, onlara süre tanımasıdır. Böylelikle onlar, aniden o cezanın içine düşürmüşlerdir.” Ona göre bu azap, öldürmek ve kökünü kazımak vb. biçimlerde olabileceği gibi, ahirette de olabilir.⁷⁸⁶

⁷⁸⁴ A’râf 7/183.

⁷⁸⁵ Beydâvî, *Envâru’-t-Tenzil ve Esrâru’-t-Te’vil (Muhtasar Beydâvî Tefsiri)*, II, 106.

⁷⁸⁶ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu’l Gayb*, XI, 176.

Cenâb-ı Allah, inkârcılara birden bire azap etmeyerek süre verir. Onların evladını, malını, kuvvet ve sayılarını artırır, sonunda da onları ansızın yakalar. Cenâb-ı Allah'ın yakalayışı çok kuvvetlidir.⁷⁸⁷ Cenâb-ı Allah, kâfirane durumda yaşayanlara mühlet vererek, ömürlerini uzatır, taki inkârlarında, masiyetlerinde devam edip dursunlar, onları acele cezaya kavuşturmayıp taki fenalıklarının sürdürerek her türlü azaba müstehak olsunlar, bir mazeret bildirmelerine kurtuluşları olmasın. Kuşkusuz ki Cenâb-ı Allah'ın cezası, onları haberleri olmadan ansızın yakalayarak hayatlarına son verip kendilerini azaba kavuşturması pek şiddetli olacaktır. Buna da hiçbir güç engel olamaz. Birtakım kötü kimselere nimet ve uzun ömür verilmesi, zahiren bir ihsan olsa da batınen bir hizlandır, daha çok azap görmelerine bir nedendir. Artık böyle bir duruma değer verilmemelidir.⁷⁸⁸

Cenâb-ı Allah'ın o kimselere mühlet vermesi, cezalarını erteleyerek hesaba çekme konusunda acele etmemesidir. Zira Allah'ın tuzağı, önce süre tanıyıp sonra yakalaması çok şiddetlidir. Burada tuzak manasına gelen “*keyd*”, görünüşte ihsan, ama hakikatte yalnızlık ve terkedilmişliği ifade etmektedir. Buna “*keyd*” denmesinin nedeni, kendilerine isabet eden şeyin, bilmedikleri yerden gelmesidir. Ayrıca bu kelime gizlice yakalamak manasına da gelir. Bursevî'ye göre “Cenâb-ı Allah'ın dünyada isyankârlara süre vermesindeki hikmet nedir?” diye sorulduğunda cevabı: Bundaki hikmetin Cenâb-ı Hakk yanında af ve ihsanın, aniden yakalama ve intikamdan daha sevimli olduğunun kulların görmesi olduğunu, ayrıca bununla insanların, O'nun merhameti, iyiliği, cömertliği ve şefkatinin gazabının önünde olduğunu görececeklerini ifade eder.⁷⁸⁹

Cenâb-ı Allah, âyet ve delilleri yalanlayarak kendisini tanımayan kullarına belli bir süreye kadar fırsat verip hemen cezalandırmayabilir. Allah'ın hemen cezalandırmaması bu insanların doğru yolda olduğu manasına gelmez. Çünkü Allah bazen süre tanır. Sonra da kötülüklerine karşı zorlu bir azaba uğratar.⁷⁹⁰ Allah onlara süre tanır. Sonra onları çok güçlü şekilde yakalar. Cenâb-ı Hakk'ın bu biçimde süre vermesi açık bir lütuf, gizli bir ceza olduğundan Cenâb-ı Hakk ona “*keyd* (tuzağım)”

⁷⁸⁷ İbn Acîbe, *Bahrü'l Medîd fî Tefsîr'il-Kur'âni'l-Mecîd*, III, 508.

⁷⁸⁸ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri*, II, 1131.

⁷⁸⁹ Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l Beyân Tefsîri*, III, 276.

⁷⁹⁰ Taberî, *Câmiu'l Beyân*, IV, 158.

adını vermiştir.⁷⁹¹ O kimselerin hesaba katmadıkları şey, Allah'ın onlara belli bir zamana kadar mühlet vermiş olmasıdır. Allah'ın kanunu budur. Allah önce onların ipini salıverir. İsyân ve tuğyanlarına izin verir. Adım adım felakete sevkeder onları. Onlar için tedbirler hazırlar. Onlar bu düzeni hazırlayanın Allah olduğunu bilmeyerek bu hakikatten gafil kalmaktadırlar.⁷⁹²

Cenâb-ı Allah'ın inkârcı kimselere mühlet vermesi, cezalarını erteleyerek hesaba çekme konusunda acele etmemesidir. Zira Allah'ın tuzağı, önce süre tanıyıp sonra yakalaması çok şiddetlidir. Cenâb-ı Allah, inkârcılara süre vererek çetin azapla yakalamakla tehdit etmiştir.

⁷⁹¹ Sâbûnî, *Saḫvetü't-Tefâsir*, II, 362.

⁷⁹² Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, VI, 332.

SONUÇ

Tehdit, Kur’ân-ı Kerîm’in kendine has üslûbu içerisinde önemli bir yer kaplamakta olup, bu üslûptan anlayanlar için tehdit üslûbu etkili bir yöntemdir. Tezde A’râf sûresi’nde tehdit içeren âyetler incelenmiştir. Tehdit içeren âyetleri tesbit ederken tehdit unsurları olarak 4’lü kriter oluşturulmuştur. Bu kriterler başka surelere de tatbik edilebilir bir kriterdir. Çalışmamızda öncelikle Kur’ân’da da sıklıkla kullanılan tehdit üslûbundan hareketle tehdit kelimesi, tehditin anlam alanına giren kelimeler ve tehditle yakın anlamlı kelimeler semantik açıdan tahlil edilmiştir.

Çalışmamız sonucunda *tehdit* kelimesinin gözdağı, korkutma anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir. Kur’ân-ı Kerîm incelediğinde, “tehdîd” kelimesinin Türkçe’de kullandığımız anlamda direkt olarak kullanılmamakla birlikte bir yerde isim olarak geçtiği tesbit edilmiştir. İncelememiz sonucunda “tahzîr”, “ru’b”, “rev”, “veid”, “tehvîf”, “inzâr”, “terhîb”, “fezea”, “vecel”, “tenkîl” kelimelerinin Kur’ân’da mânâ itibariyle korkutma, gözdağı anlamına geldiğini ve tehdîdin anlam alanına girdiği tesbit edilerek bu kelimelerin Kur’ân’daki kullanım alanları incelenmiştir. Kur’ân’da geçmemesine rağmen “tehvîl” kelimesi de tehdîdin anlam alanına girdiğinden bu kelimeye de çalışmada yer verilmiştir. Yine Kur’ân’da tehditle aynı mânâda olmasa bile korku, endişe, kaygı vb. yakın mânâlara gelen “haşyet”, “feşel”, “işfag”, “vecîf” kelimeleri ise, “tehdîd” kelimesiyle yakın anlamlı kelimeler olduğu tesbit edilmiştir ve bu kelimelerin Kur’ân’daki kullanım alanları incelenmiştir.

A’râf sûresi’ni incelediğimizde *tehdît* içerikli âyetlerin çok sayıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görülmüştür ki tehdit üslûbu âyetlerde detaylı bir şekilde ele alınmıştır. A’râf sûresi’nde 56 tane tehdit içeren âyet tesbit edilmiştir. Suredeki tehdit âyetleri dünyevi ve uhrevi tehdit âyetleri olarak ikiye ayrılmıştır. Bu âyetlerden 42 tanesinin dünyevi tehdit, geri kalan 14 tanesi de uhrevi tehdit içerdiği tesbit edilmiştir. İncelememiz sonucunda dünyevi tehdit âyetlerinin uhrevi tehdit âyetlerinden fazla olduğu tesbit edilmiştir. Dünyevi tehdit âyetleri ölümle ilgili, hüsrana uğramayla ilgili, helakle ilgili, musibetle ilgili, hayvan suretine çevirmeye ilgili, mucizevi bir olayla ilgili, cezayla ilgili, kıtlıkla ilgili, azapla ilgili, gazap ve zilletle ilgili tehdit âyetleri olmak üzere 10 başlık altında tasnif edilmiştir. Dünyevi tehdit âyetleri içerisinde en

geniş yer kaplayan âyetlerin helakle ilgili tehdit âyetleri olduğu müşahade edilmiştir. Bu âyetler incelendiğinde ise, Yüce Rabbimizin emirlerine uymayan, yasaklarını çiğneyen kâvimlerin öncelikle kâvme gönderilen peygamberler tarafından uyarıldığı görülmüştür. Ancak uyarılan kâvimleri incelediğimizde, bu kâvimlerin yapılan tebliğe rağmen Allah'tan korkmayan, kendilerine gönderilen peygamberleri yalanlayan ve onlara karşı cephe alan kimseler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yüce Allah bu kâvimleri çeşitli şekillerde azaba uğratarak tarih sahnesinden silmiş ve bu hâdiseler sonraki nesillere ibret olması için kıssa olarak Kur'ân'da yer almıştır. Uhrevi tehdit âyetlerini ise kıyamet günüyle ilgili, hesap günüyle ilgili, cehennemle ilgili, azapla ilgili, amellerin boşa gitmesiyle ilgili, cezayla ilgili tehdit âyetleri olmak üzere 6 başlık altında tasnif edilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Âyetler incelendiğinde çoğunlukla kâfirlerin, münafıkların, İsrailoğullarının ve zaman zaman tüm insanların tehdit edildiği müşahade edilmiştir. Ancak ilahî emirleri titizlikle yapmadıkları takdirde tüm insanların şiddetli azaplarla tehdide muhatap kaldıkları görülmektedir. Bu tehditler ile insanın kendini düzeltmesi, toplumsal düzenin korunması, model insan ve model toplum oluşturulmak istenmektedir. Sonuç olarak birey ve toplum olarak bize düşen görev ise, hayatımızı Kur'ân'da belirtilen emirlere uyararak ve yasaklarından kaçınarak yaşamaktır.

KAYNAKÇA

- Abdülbâkî, M. F. (H. 1364). *Mu'cemu'l-Müfehres li-Elfâzı'l-Kur'ân-ı Kerîm*. Kâhire: Dâru'l- Kütübi'l- Mısriyye.
- Atay, H. , Atay, İ. & Atay, M. (1968). *Arapça-Türkçe büyük lugalat*. I-II. Ankara: Hilal Matbaası.
- Bilmen, Ö. N. (1985). *Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsîri*, II. İstanbul: Bilmen Yayınevi.
- Bursevî, İsmail Hakkı b. Mustafa el-Hanefiyyü'l Halvetî. (2012). *Ruhu'l-Beyan fi Tefsiri'l-Kur'ân*. (Muhtasar Ruhu'l-Beyan Tefsiri) (iht. Muhammed Ali Sabuni).(8. Baskı). III. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Çanga, M. (1989). *Kur'ân-ı Kerîm lugalatı*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Çanga, M. (2016). *Kur'ân-ı Kerîm lugalatı ilavelerle mu'cemu'l-müfehres*, (6. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Demiray, M. (2012). *Vaad*. DİA, (XXXII, 403). İstanbul: TDV. Yayınları.
- Doğan, M. (2008). *Doğan büyük türkçe sözlük*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- el-Beydâvî, Kadı Nasuruddîn Ebû Said Abdullah b. Ömer b. Muhammed eş-Şirazî. (2011) *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl (Muhtasar Beydavî Tefsiri)*. (ter. Şadi Eren). (2. Baskı). II. İstanbul: Selsebil Yayınları.
- el-Fîrûzâbâdî, Muhammed bin Yakub, *el-Kâmûsü'l-Mühîd*. tah.: Merkezü'r-Risâle li'd-Dirâsât ve Tahkîki't-Turâs, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2012.
- Erkan, A. (2004). *el-Beyan-Büyük Arapça-Türkçe lugalat*. II. İstanbul: Yasin Yayınları.
- er-Razî, Ebû Abdillâh (Ebu'l-Fazl) Fahrüddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin. (1991). *Tefsîr-i Kebîr (Mefâtihu'l-Gayb)*. (çev. Suat Yıldırım & Lütfullah Cebeci&Sadık Kılıç & Sadık Doğru) X-XI, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Es-Semîn el-Halebî, Ahmed bin Yusuf, *Umdetü'l-Huffâz fi Tefsîri Eşrefi'l-Elfâz*. tah: Muhammed Bâsil el-'Uyûn es-Sûd, Dârü'l-Kutubü'l-'İlmiyye, Beyrût 1996.
- eş-Şâzilî, Seyyid b. Kutb b. İbrahim b. Hüseyin. (1973). *Fi Zilâli'l-Kur'ân (Kur'ân'ın Gölgesinde)*. (ter. M. Emin Saraç & Bekir Karlığa & İ. Hakkı Şengüler). VI, İstanbul: Hikmet Yayınları.

- et-Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir Yezid el-Âmülî el-Bağdadî. (1996). *Câmiu'l-Beyan fî Tefsîri'l-Kur'ân (Taberi Tefsiri)*. IV, İstanbul: Hisar Yayınevi.
- Görmez, M. (2011). *Tergîb ve Terhîb*. DİA, (XXXX, 508). İstanbul: TDV. Yayınları.
- Güneş, K. (2011). *Arapça-Türkçe sözlük*. İstanbul: Mektep
- Hökelekli, H. (2010). *İnzâr*. DİA, (XXII, 358). İstanbul: TDV. Yayınları.
- Işık, E. (1993). *A'râf Sûresi*. DİA, (III, 259-260). İstanbul: TDV. Yayınları.
- İbn Acibe, el-Haseni, *Bahrü'l Medid fî Tefsir 'il-Kur'âni 'l-Mecid*, (Ter. Dilaver Selvi), III, İstanbul: Semerkand Yayınları.
- İbn Faris, Ebu'l Hüseyin Ahmed b. Zekeriyya. (1979). *Mu'cemu Mekayis 'il-Luğa*, (tah.: Abdu's-Selam Muhammed Harun, Daru'l-Fikr Yayınları.
- İbn Manzur. (H. 1414). *Lisanu'l Arab*. (3. Baskı, 9. Cilt). Beyrut: Daru's-Sadîr Yayınları.
- İsfahânî, er-Rağîb. (2010). *Müfredât/Kur'ân kavramları sözlüğü*, (çev. Abdülbaki Güneş & Mehmet Yolcu), II. Baskı, İstanbul: Çıra Yayınları.
- İşler, E. & Özay, İ. (2012). *Türkçe-Arapça kapsamlı sözlük*. 4. Baskı. Ankara: Fecr Yayınları.
- Kara, M. (1998). *Haşyet*. DİA, (XVI, 427). İstanbul: TDV. Yayınları.
- Kara, M. (1997). *Havf*. DİA, (XVI, 528). İstanbul: TDV. Yayınları.
- Karaca, F. (2010). *Ölüm psikolojisi*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Karaman, F. & Karagöz, İ. & Paçacı, İ. & Canbulat, M. & Çelişgen, A. & Ural, İ. (2006). *Dini kavramlar sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karaman, H. & Çağrııcı, M., & Dönmez, İ. Kafi & Gümüş, S. (2007). *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, II. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kutlu, S. (2012). *Vaîd*. DİA, (XXXXII, 403). İstanbul: TDV. Yayınları.
- Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-Ala'. (2005). *Tefhîmü'l-Kur'ân (Kur'ân'ın Anlam ve Tefsiri)*. (ter. Muhammed Han Kayanî & Yusuf Karaca & Nazife Şişman & İsmail Bosnalı & Ali Ünal & Hamdi Aktaş). II, İstanbul: İnsan Yayınları.

Mutçalı, S. (1995). *Arapça-Türkçe sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayınları.

Sâbûnî, Muhammed Ali, (2003). *Safvetü't-Tefâsir*, (ter. ve tah. Sadrettin Gümüş, Nedim Yılmaz), I-II-III-IV-V-VII. İstanbul: İz Yayınları.

Topaloğlu, B.& Karaman, H. (1969). *Arapça-Türkçe yeni kamus*, (3. Baskı). İstanbul.

Türk Dil Kurumu. (2010). *Türkçe sözlük*, (11. Basım). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yazır, Elmalılı M. Hamdi. (tr.). *Hak Dini Kur'ân Dili Tefsiri*. (sad. İsmail Karaçam & Emin Işık & Nusrettin Bolelli & Abdullah Yücel), IV. İstanbul: Zehreveyn Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Öznur TOPLUOĞLU

Doğum Yeri ve Yılı : Devrekani, 1986.

Medeni Hali : Bekar

Yabancı Dili : Arapça

E-posta : otopluoglu@kastamonu.edu.tr.

Eğitim Durumu

Lise : Devrekani İmam Hatip Lisesi

Lisans : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Yüksek Lisans : Kastamonu Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Tezsiz
Yüksek Lisans

Mesleki Deneyim

İş yeri : Kastamonu Üniversitesi, Memur (halen)